Nullis fraus tuta latebris

1st ed

46 plates
+
engraved title

IO. BAPT. FERRARII
SENENSIS
E SOCIETATE IESV
DE
FLORVM CVLTVRA
LIBRI IV

ROMÆ

Excudebat Stephanus Paulinus MDCXXXIII.

Superiorum permiſſu.

EMINENTISSIMO
PRINCIPI
FRANCISCO
CARDINALI
BARBERINO
S. R. E.
VICECANCELLARIO

IO. BAPTISTA FERRARIVS F.

NON est mihi cum Veronensi Poëta deliberandum, cui donare debeam ab inculta ſcriptione inamœnum, à florido argumento lepidum meum volumen. Cur enim Flores Apibus deberi dubitem? Et vero virtutes tuæ, Princeps Eminentiſsime, mihi bene-

ficæ, nouoque more mellificæ fuerunt Apes; quæ Floribus meis non ademerunt mel, sed addiderunt. Melleum certè, suauissimoque dignum Principe beneficium contulisti, dum Flores meos qualescunque sic amasti; vt & officiosè mihi animos feceris ad opus floreum scribendum, & liberaliter opes suffeceris ad euulgandum. Quòd si euulgatum perhumaniter probaueris; quidni sperem omnibus placiturum, quod humanitas tua condiuerit? Accipe igitur, qua me prouocasti benignitate, meam hanc tua merita colentem Florum culturam. Quanquam illam tibi iam donare non possum, quæ tot nominibus tua est. Vale.

AMICO FLORVM LECTORI.

PVdica tandem Flora inuenta est, quæ mores non inquinet, sed flores animo pulchriùs, quàm solo, inseminet: Florum, inquam, Cultura è priuatis hortorum latebris in publicæ disciplinæ lucem existit, vt floridas curas in ærumnosa mortalitate feliciter serat ad ingenuæ messem vberem voluptatis. Quamobrem illa in ipso huius operis florei vestibulo non solùm hortensia præmonstrat arma, inuitatque facilem ad laborem; verumetiam fructum laboris amplissimum pollicetur, quatuor videlicet anni partes amœnitate perpetua vernantes, & perenni vicissitudine modò iuuenem modò senem, hoc est bifrontem annum omnium temporum floribus coronatum. Neque verò in hortensis voluminis primo tantùm aditu, sed in penetralibus quoque adyptis lepidè picta spectacula exhibere placuit; vt, ad hilarandam legentis patientiam decenter intersitas amicas florum fabellas comminiscente me, attentionis mira conciliatrix, & Roscio melior gestum ageret pictura. Et sanè tam graphico artificio lusere nobilissimi pictores; vt non pictæ paginæ proponi, sed res ipsæ geri videantur. Amabilis huius fallaciæ voluptatem concinnauit in primis Guido Renius Bononiensis, qui artis suæ, quàm cuiusquam eloquentiæ, coloribus illustrior, contracta in se vnum

vni-

vniuersa picturæ gloria, quod semel Apelles Veneris miraculum elaborauit, hoc suis in tabulis maiestatis plena semper exprimit venustate; ac solerti penicillo, dum colores inducit, mores animumque pingit; quique scit manum de tabula tollere, sed feliciter æmulam victricemque naturæ. Vt ipse mihi iure gratuler summum operi meo decus ab eo accessisse artifice, quem non modò illustrium fertilis virorum parens Bononia, verumetiam assueta miraculis Roma vnicè miratur & prædicat. At verò Petrum Berrettinum Cortonensem, è cuius æquè benefica ac docta manu Flora mea pleraque accepit suæ lineamenta pulchritudinis, quonam pari gratoque præconio remunerabor? Ille in ipso iuuentutis curriculo senilem absolutissimæ artis metam adeptus expingendum argumentum prudenter digerit: extremas inter lineas corporum symmetriam raro alioqui successu artis emendatè includit: validè nitideque colorat: corpora tum graphicè denudat, tum eleganter inuestit: suorum argutias & veneres operum grauitatis nobilitat cothurno: & (quod laudis fastigium est) augustum antiquitatis vultum recenti æmulatione sic præsentat, vt par solertiæ merces, nunquam antiquandi nominis æternitas debeatur. Sed magnum ingenium vna pingendi scientia explere non potuit. Quare alteram diuinæ Sapientiæ rerum omnium opificis imitatricem facultatem perfectè didicit architecturam. Illa tandem summa

deco-

decorum ſit, à ſapientiſſimo æſtimatore, Franciſco Cardinali Barberino in aulicas opportunitates ob artis vtriuſque præſtantiam fuiſſe delectum. Simili dignus & felix honore Andreas Saccus Romanus, Antonij Cardinalis Barberini ſplendida in aula bonum propitiumque lumen ſuauiter coloratis operibus ſuis nactus, illuſtre Principum patrocinio artificium lepida & concinna graphide ſcriptioni meæ adiunxit. Præter argutè deſcriptas lineis fabulas aliæ hortenſi rei perutiles formæ lineantur, quas vna ſatis expingere non potuiſſet oratio. Neque mirum ſit, in floreo volumine florũ effigies admodum paucas deformari. Etenim, cum volumina prope infinita impreſſis viſenda floribus, quorum vnicam vel hiſtoriam vel medicos vſus perſequuntur, in omnium oculos manuſq; paſſim incurrant, ego, qui florei cultus nouum omnino, diuerſumque opus exequerer, noſtratibus tantùm hortis peregrinas & parum de facie notas florum plantas exprimere ſatis habui. Verùm vt operis florei cognitio conſpectior ſit, præter accurata graphidis lineamenta, quibus oculi potiſſimùm erudiuntur, ea placuit quadripartitio, qua præcipuarum ordo partium ipſi animo delineatur. Primus igitur liber, quem exigat florum cultio apparatũ, edocet: florum notitiam certis notis præbet ſecundus: eorundem ſatum, & educationem tertius tradit: vſum poſtremus aperit & admiranda, quæ ſecretiore artificio perficiuntur. Patet iam expeditus aditus ad Flores Culturæ meæ legendos. Si quid fortè horridum ſpinoſumque pupugerit; memineris indulgens lector, ſæpe cum floribus aculeos geminari.

INDEX CAPITVM.

LIBRI PRIMI

De
Apparatu hortensi.

Cap. I. *Floriferæ culturæ tradendæ frugi consilium*. pag. 3
II. *Nouæ culturæ nouum magisterium*. 12
III. *Hortensis architectura*. 16
IV. *Excubitor, & Cultor*. 44
V. *Arma hortensia*. 57
VI. *Terra floralis*. 73

LIBRI SECVNDI.

De
Florum Notis.

I. *Narcissorum notæ*. 99
II. *Croci Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum notæ*. 141
III. *Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali notæ*. 149
IV. *Hyacinthorum notæ*. 158
V. *Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis notæ*. 167
VI. *Anemones notæ*. 173
VII. *Ranunculi notæ*. 181
VIII. *Asphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ notæ*. 184
IX. *Byzantinæ Lychnidis, & Americani Trachelij notæ*. 187
X. *Caryophyllorum notæ*. 189
XI. *Granadillæ siue Maracoti notæ*. 190
XII. *Gelsiminorum notæ*. 193
XIII. *Rosarum notæ*. 201
XIV. *Florentium arbuscularum notæ*. 204

LIBRI TERTII.

De
Florum Satu, & Educatione.

I. *Lex floris serendi*. 211
II. *Lex floris seruandi*. 243
III. *Contra maiusculos hostes Hortense bellum*. 257

IV.

IV. *Contra minutos hostes machinæ.* 278
V. *Lex floris propagandi.* 293
VI. *Narcissorum cultura.* 302
VII. *Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum cultura.* 312
VIII. *Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali cultura.* 317
IX. *Hyacinthorum cultura.* 319
X. *Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis cultura.* 324
XI. *Anemones cultura.* 327
XII. *Ranunculi cultura.* 339
XIII. *Asphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ cultura.* 342
XIV. *Trachelij Americani, Lychnidis Byzantinæ, aliarumque consimilium herbarum cultura.* 344
XV. *Caryophyllorum cultura.* 346
XVI. *Granadillæ cultura.* 351
XVII. *Gelsiminorum cultura.* 352
XVIII. *Rosarum cultura.* 362
XIX. *Floridarum stirpium arborescentium cultura.* 369
XX. *Aquaticorum florum cultura.* 372
XXI. *Indicæ stirpes in hortis Barberinis.* 375

LIBRI QVARTI.
De
Florum Vsu, & Admirandis.

I. *Florum structura multiplex.* 395
II. *Florum siccitas viuax, & verisimile mendacium.* 433
III. *Arcana florum cultura.* 441
IV. *Arbitraria florum tempestiuitas.* 445
V. *Inducti floribus colores.* 458
VI. *Arte maius Naturæ miraculum.* 468
VII. *Emendati, additique floribus odores.* 503
VIII. *Mutatæ florum formæ.* 506

MVTIVS VITELLESCVS
SOCIETATIS IESV
PRAEPOSITVS GENERALIS.

CVM Floram, siue Florum culturam P. Io. Baptistæ Ferrarij Societatis nostræ tres eiusdem Societatis, quibus id commissum fuit, recognouerint, & in lucem edi posse probauerint: facultatem concedimus, vt typis mandetur; si ita Reuerendiss. D. Vicesgerenti, & Reuerendiss P. Magistro Sacri Palatij videbitur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigil[lo] nostro munitas dedimus. Romæ 6. Septembris 1632.

Mutius Vitellescus.

Imprimatur, si placet Reuerendiss. P. M. Sac. Pal. Apost.
A. Tornellius Vicesg.

AEmulam hanc æternitatis Floram, & eruditissimam non tam florum, quàm morum, & ingenij culturam à Reuerendiss. P. Nicolao Riccardio Sacri, & Apostolici Palatij Magistro iussus auiditate summa perlegi: eamq. publicæ natam ingeniorum vtilitati non modò censeo, sed innocentem Paradisi voluptatem Lectoribus, & immortale Authoris ingenio coronamentum allaturam assero, spondeoque. Ex Collegio Romano Octauo Idus Septembres 1632.
Hieronymus Petruccius è Societate Iesu.

Imprimatur.
F. Nicolaus Riccardius S.P.A.M. Ordinis Prædicatorum.

FLORA
SIVE
FLORVM CVLTVRA
REDI
MITVR
FLORI
BVS
ANNVS

APPARATVS HORTENSIS LIBER PRIMVS.

Floriferæ culturæ tradendæ frugi conſilium.

CAPVT I.

AGE ſurge anime, ex humili, atque adeo ex humo. Deſine tandem aliquando prono in hortenſem terram vultu vel præter naturam brutum animal, vel ante diem ſilicernium videri. Parce magnæ matris viſcera cultu ruſtico proſcindere, armis agreſtibus vulnerare; ne de parentis optimè de te meritæ vulneribus florulentæ purpuræ cruentam voluptatem crudeliter exprimere dicaris. Cælum ſuſpice, ad quod natus, ad quod erecta ſtatura tuendum tenendumque factus es. Immortalia ſidera caducis floſculis præfer, aut eadem eſſe cæli flores exiſtimato noſtratibus amaranthis diuturniores. Sed fruſtra

contra torrentem nitimur: frustra ingenio reluctamur. Enimuero Antæus sum, licet gigas non sim: quòd ex imo terræ contactu, cultuque ad cælum vegetior, atque altior assurgo: per flores enim ad gemella florum sidera congruenter molliterque transitur. Quare à floribus afflata mihi benefica mens est, vt vniuersæ hominum nationi floridam ad cælum viam aperiam, siue vt floriferi horti suauissimè laboriosam culturam, quæ recenter nata plurimos quidem cultores industrios, nullum tamen adhuc minutiores curæ nacta scriptorem est, primus edoceam: ne mihi vni serere: mihi vni metere arguar. Sic preterea mecum ipse floridi cultor Lycei philosophabar, ex ingenuis mortalitatis oblectamentis honestius esse nullum, quàm quod ex florum cura culturaque percipitur. Vix enim procreatam, & velut infantem humanitatem hortus voluptatis inter florea incunabula excepit: vt erga flores amorem à vetustissimis incunabilis traheremus. Ipsum quoq. humanæ felicitatis diuinum domicilium peregrino Paradisi nomine hortum redolet. Quin etiam, cælestis amœnitatis adumbratæ ac rudes imagines, terrena viridaria tum veteri, tum recenti ætate principes viros ad speciosam sui cultionem inhalatæ suauitatis illecebra inuitarunt. Non est cur auribus ingeram recentia exempla, quæ oculis quotidie vsurpamus. Veterum aliqua non ab aspectu modò, sed à memoria etiam remotissima commemoran-

Florum cultura nouum opus.

Homine ingenuo digna.

A veteribus vsurpata.

morando videamus. Verùm ne Romæ, laudum omnium fertilissima in vrbe, externa decora demiremur, omitto plausibili inuento hortensia rura ciuitate donantem, interque flores suauiter philosophari docentem Epicurum: prætereo Reges Adonidem, & Alcinoum regalium inter curarum spinas hortorum florido studio beatos, nec tam aculeato in solicitas punctiones auro, quàm explicato in arridens blandimentum flore coronandos: taceo Reginam Semiramidem in pensilis viridarij præcelso miraculo, quàm in regiæ sellæ humiliore fastigio magis suspiciendam: parco narrare Persarum Regum ædibus hortos, quos illi Paradisos vocabant, fuisse coniunctos, vt Regibus ipsis florum cura semper hæreret: non dico pretiosissimæ texturæ authorem Attalum à Regni administratione ad hortuli transisse culturam, quòd floream purpuram decentiùs, quàm Attalicam vestem elaboraret: non repeto centies auditam Cyri vocem apud Lacedæmonium legatum Lysandrum inter infinita regiæ gazæ spectacula sese consitorem esse vnicè gloriantis; relinquo denique aureum Hesperidum pomarium, ne videar aurum illinire mendacio. Vna, miraculorum omnium theatrum, Roma olim adolescens Reges habuit, qui moderationi populorum hortorum cultu proluderent: ex quorum numero Tarquinius non tam superbus fuit, quin ad hortensia papauera educanda sese demitteret. Quanquam,

Plin. Nat. hist. l. 19. c. 4.

Esther c. 7.
Plutarch. in Artaxerse.
Iul. Poll. lib. 9 cap. 3.

Iustin. lib. 36

Plin. ibid.

illa meſſe tyrannicè demeſſa, innocenti horto indignum, hoc eſt ſanguinarium filio nuntium remiſit. Quid regno defloreſcente nobilitas Conſularis? nonne in hortenſi area, quàm in forenſi arena diutius effloruit? Certè, ſi quid Reſpublica detrimenti pateretur, auxiliarios Duces, Imperatoreſque petebat è villa, quam duodecim etiam tabulæ hortum appellarunt, quòd ibi, qui capere arma poſſent, orirentur. Vt mirandum nemini ſit illam diu Rempublicam ſtetiſſe florentiſſimam, quæ cultiſſimis hortis, quæ fortiſſimis cultoribus abundarit: quorum aliquis Oratorum flos, vt amœnitatem omnem etiam nomine complecteretur, ab horto dictus eſt Hortenſius. Sed vnus inſtar omnium prædicetur colonus, alterum belli fulmen, Scipio Africanus, qui ſummam triumphali gloriæ manum à ſe tum addi exiſtimabat, cum domitricem Africæ dexteram in ſubigendo Linterni hortulo exercebat. Quid, ſi veteres Salluſtij, Luculli, Mecœnatis, ac Cæſarum hortos memoria repetamus? num dubitabimus amœniſſimæ indolis patritios Quirites ſuper florum ſtudio cum vernante natura ſpecioſo certamine colluſiſſe? Quare Domitiano Cæſari præter aulicum, & poëticum morem vera ſic cecinit gratulatio.

Martial. l. 6. epigr. 80.

Nauita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
Vrbis vt intrauit limina prima tuæ.

Quod igitur ſemel voce, Lesbium oraculum, Theophraſtus

phraſtus, hoc ſæpius re ipſa docuit gentium Regina Roma dignam eſſe homine libero agriculturam. Verùm adeo non modo ſummos, ſed infimos quoque homines amor tangebat hortorum: vt paupercula vrbana plebecula Babyloniæ amœnitatis penſile ſumptuoſumque miraculum ęmulata de feneſtris olim (quod noſtræ etiam ætatis vulgus vſurpat) hortenſia rura ſuſpenderet. Vrbem orbis epitomen, vt nobilis ait Græcus author, plura decora complectentem, quàm quæ poſſent vnico nomine concludi, triplici quondam inſignitam fuiſſe accepimus: peruulgato ſcilicet Romæ, robur græcè ſonantis: arcano, vt quidam putant, Amaryllidis, vel ab amore latina origine, vel ab incilibus, quibus Argei campi Romana palus ſiccata eſt, græca ſignificatione deductæ: ſacro demum atque in ſacrificijs vſurpato Anthuſæ, hoc eſt Floræ, ſiue Florentiæ, vnde ſacra Floralia nominantur. Vt videlicet vrbs & rerum geſtarum gloria, & florum ſtudio florentiſſima ipſo etiam nomine floreret: vtque floribus operam dare Romanum eſſe gloriemur. Digredere iam tempeſtiuè à Romana vrbanitate ad Africanam barbariem liberrima narratio: ibi pande Regij Generi penetrales hortos: oſtende nobilitate, ſapientia, integritate ſpectabilem Antiſtitem Paulinum tum præclarè liberum, cum vendibili ſeruitute alienæ libertatis redemptor humum fodit, vt olentium herbarum florumque munuſcula metat, quo-

Plin. ibid.

Apud Cœliũ Rhodig. l. 18. cap. 25.

Ang. Polit. ep. 2. lib. 1.

Nannius l. 6. Miſcell. c. 1.

Romę ſacrũ nomen Flora, ſiue Florentia.

Florum cultor Paulinus.

rum suauissimo nexu, & barbarum Genserici tyranni animum sibi deuinciat, & se suosque captiuos ciues simul absoluat. Quòd si Diocletianum, trabeatum illud monstrum, ac sceptrigeram furiam, abdicato demum, quod nimium diu impotenter, ac tyrannicè tenuisset, imperio, culta innocenter olera sic nobilitarunt: vt tam ipsi gloriosum futurum fuerit, si columnarum inscripta monumenta ex Imperatore olitorem prædicassent, quàm fuit eidem probrosum, quòd Christiani nominis euersorem appellarint: quanto plus gloriæ cum lectissima florum messe metere credenda est in hortorum vrbano rure colendo splendidè rusticata nobilitas? Sed quid ego mortales hortensi culturæ deditos admiror? Deus ipse triumphata morte rediuiuus, atque immortalis non in triumphali Regis paludamento, sed in subrustica hortorum cultoris effigie amantissimæ se Magdalenæ videndum præbuit. Et sanè ad sempiternę voluptatis colendos hortos reducem species decuit coloni. Nec equidem miror subagrestis hominis imagine sese induisse rediuiuum mortis triumphatorem, cælique Imperatorem Deum, qui sic agrestes florum delicias adamauit, vt ardua Cælitum felicitas facili mortalium labore præcerpenda in florem campi, liliumque conuallium humili appellatione transierit. Quòd si Deo decorum fuit nostrum se florem facere, & appellare: quidni nos pulcherrimas eius imagines, flores videlicet ambitiosè

Diocletianus ex Imperatore olitor.

Baron. Annal. to.2.

Christus rediuiuus hortulani specie.

tiosè colamus? Iam non est mihi quærendum, cur idem suauissimus planeque floridus Legislator agri lilia citra vllum ipsorum laborem Salomonis regio cultu ornatiora considerari iusserit. Eorundem enim & vnicus & prouidus cultor voluit agnosci Deus. Vt flores colere maius humano decus esse intelligamus. Fas igitur mihi sit absque leuitatis nota docere, quod grauissimis viris, atque adeo ipsi Deo pulchrum fuit vsurpare. Huc accedit non leue florum culturæ non exercendæ solùm; verùm etiam tradendæ incitamentum, seuerioris nempe sapientiæ erga geniale hoc ingenuumque studium plausus & præconia. Sed numquam illa gloriosiùs plausit, quàm, cum eruditissimi ore Lipsij locuta in ambiguo reliquit, an flores hortus elegantiores funderet, quàm Lipsius loqueretur. Duo hìc præstari à me posse penitus diffido, ac pernego. Alterum est, vt omnia colendorum præcepta hortorum persequar. Quis enim vnquam primus intentati operis magister vniuersa peruidit, ac posteris tradendum doctoribus reliquit nihil? Non fuerit igitur minimæ opportunitatis, & laudis pleraque, ac præcipua præmonstrasse. Alterum; vt omnibus placeam. Nam quis, nisi delirus, dissimilium inter se ingeniorum, atque etiam dissidentium sententiarum infinitis mortalibus vnum argumenti, atque adeo scriptionis genus sapidum esse posse arbitretur? Satis igitur habeo, si paucis, ijsque sapienti-

bus

Iubet flores considerari.

Florum culturam etiã docere decorum.

Hortorum cura sapientibus laudata.

De Constant. l.1.c.1.2.3.

Duo Scriptori difficilia.

bus non displiceam. Non hìc opus mihi est more poëtarum è Parnassi viridario eruditam auram implorare, vt percupida mens amabiles sensus à fertili aspiratione concipiat: idem enim Zephyrus, qui odorato halitu floream terræ, ingeniosam inspirat animo fœcunditatem. Neque Aganippes lymphaticam lympham sitio, vt aridum ad nobiles partus ingenium irrigetur: eadem enim hortensis vnda, quę teneros terræ filios lactat, inter floreos fratres pudicam hanc meam Floram educit, & educat. Valeant Musæ, mera nomina, non vera numina canoræ superstitionis. Musarum instar omnium vna mihi est, vna placet & ingenua & ingeniosa colendi floris Ars, quæ decentiùs à me, quàm deflorata pudicitiæ laude quondam famosa muliercula, Flora nominatur. Hæc igitur, dum cælo non inuida, sed æmula duodecim siderum illustri diademate coronatum annum subinde nascentium florum perpetuo vere mirabiliùs coronat, floreum mihi sertum poëtica lauro pulchriùs intexit ipsius decora, ipsius leges ad hominum iucundissimam exercitationem promulganti. Eiusdem ego admonitu floridum argumentum suauitate carminis alioqui condiendum carmini proxima, atque inter flores decenter efflorescente oratione pertracto: quòd recentium florum nomina pleraque peregrina sine obscura verborum ambage versu dicere non est. Hæc me M. Catonis, M. Varronis, Columellæ, Palladij, Constantini Pogonati sapien-

Florum cultura cur Flora.

Florum cultura cur prosa, non carmine.

ſapientiſſimi Imperatoris,aliorumque complurium grauiſſimorum authorum de re tum ruſtica, tum hortenſi ſolutè ſcribentium nobiliſſimis exemplis ad hoc idem ſcribendi genus impellit. Et Conſtantinum quidem ſatis luculenter docuiſſe monet, è maieſtate Imperatoria eſſe non hominibus modò, verùm etiam floribus leges & iura præſcribere. Vt hortos colere Cyri exemplo regium, hortenſem artem præcipere Conſtantini documento Imperatorium, vtriuſque authoritate aureum ſceptrum, & floriferum bipalium tractare perinde ſplendidum eſſe fateamur. Valeat iam tandem Apollo, calor capitum fanaticus in fabuloſo collis Heliconij ſole apricantium. Tu mihi ſplendidè ficto Apolline illuſtrior, FRANCISCE CARD. BARBERINE, quà ſapientiæ, quà gloriæ purpurea luce ſuauiter incendis animum, vt flores loquar, VRBANIS APIBVS tuis, vt ſpero, gratiſſimos. Et quanquam excelſæ indolis natiuis, cultiſſimiq. horti domeſticis floribus abundas; non tamen dedignaberis tibi naſcentes Floræ meæ agreſtes floſculos liberali Vrbanitate donare. Neque ſanè dedecet regiam iſtam morum facilitatem à ſummorum Regum colloquio, & grauiſſimarum legationum negotio reducem inter horridulos hortos meos breue per otium ruſticari. Iam verò adueneror, atque inuoco præpotentem Diuinitatis auram, quæ ſicut inter cæleſtis felicitatis æterna vireta florentiſſima

Francisci Cardinalis Barberini patrocinium imploratū.

Aſpiratio diuina floribus inuocata,

Cæli-

Cælitum gaudia semper euentilat, vt perennent; sic hortensibus curis hisce meis aspiret, vt felici exitu hilarentur.

Nouæ culturæ nouum magisterium.

CAPVT II.

NOuam, & perutilem florum culturam incultè scribenti mihi, ad impetrandam operis nouitate veniam, vtilitate beneuolentiam conciliandam, pretium operæ foret ostendere, à compluribus, ijsque eruditissimis rei floreæ scriptoribus, florum tantummodo aut historiam, aut certè vim medicam fuisse traditam; quarum illa mortalium voluptati prodesset, hæc vitæ: accuratissimum verò cultum, quo de humana tum voluptate, tum vita optime promeriti flores viuerent, ac perennarent, vt diutius prodessent, adhuc intactum indictumque latuisse. Quare hoc equidem loco recentis ad operis certissimam fidem, omnium, qui de floribus ad hanc vsque ætatem conscripsere, catalogum cum ipsarum scriptionum argumentis producerem; nisi numerosam recentionem istam authores aliqui Transalpini elementario ad expeditam cognitionem ordine numerantes occupassent, hoc est partes meas implessent. Ex his est, qui ducentos circiter numeret her-

Herbariæ rei scriptores ab alijs numerati.

herbariæ, adeoque rei floreæ ſcriptores, quorum nemo vnus de vniuerſa abſolutaque, vt nunc viget, florum cultione præcepit. Fuere quidem perpauci ex ijs, quos legerim (legi autem complures) qui remota quædam aut mutila præcepta hac ſuper re cum attigerint, integram mihi ac peramplam tradendi cultus hortenſis materiam reliquerunt. Ego igitur nouis in præceptis præſcribendis vtiliùs occupatus longiſſimos indices ab alijs deſcribere ſuperuacaneum puto. Neque tamen eos ingrato ſilentio diſſimulabo, qui nuper ingenioſa floridaque ſcriptione ipſis decus floribus addiderunt. Sic enim, vt par eſt, in latinis hiſce meis hortis non vna modò breuiſſimorum floſculorum forma, ſed florentiſſimorum quoque ingeniorum ſama vernabit. Prior in hortenſibus meis noualibus floridiſſimum nomen efferat, qui ſuas pridem paginas florum ſcriptione gloriæ fœcundiſſima conſeuit, Fabius nobilitatis excelſitate Columna, eruditionis amœnitate flos, ſeu potiùs familiæ ſuæ miraculum; quia Columnam florere facit, ſeueriorem videlicet philoſophiæ, mathematicæ, legumque diſciplinam blandiſſimo florum ſtudio coronat. Floreæ ſapientiæ præcones argutiſſimi ſunt pridem euulgati, breuique vulgandi codices, in quibus, quàm in hortis, pulchriùs flores nitent, ac ſuauiùs olent: quia illos oculatiſſima, & planè Lyncea ſeuit eruditio, ac veritatem opacantes erran-

Præter hos Fabius Columna.

rantium opinionum malos frutices extirpauit. Teſtis eſt è libris iam editis cum prior, qui non minùs re,quàm nomine ΦΥΤΟΒΑΣΑΝΟΣ Theophraſti, aliorumque veterum herbariorum deſcriptionibus reſpondentes plantas græcæ latinæque eruditionis momentis prudenter examinat: tum poſterior ΕΚΦΡΑΣΙΣ, qua præter ſuperiores aliæ complures minùs cognitæ, rarioreſque ſtirpes noſtrate ſub cælo naſcentes, à priſcis olim herbarum peritis medicis deſcriptæ recognoſcuntur, & declarantur. Teſtis, herbariæ rei Anazarbeum oraculum, Dioſcorides & profuturis & manſuris Columnæ notis explicatus, nondum tamen in publicum iudicium typorum opera productus. Teſtes denique ſunt, quæ iam eduntur in lucem ad Mexicanarum plantarum, animalium, & metallicarum fodinarum hiſtoriam notæ, appendiceſque operi peregrino, ac perutili pares. Et eum quidem nouæ Hiſpaniæ theſaurum, ſiue opportunam medicinæ hiſtoriam Franciſcus Hernandus nouo in Orbe primarius medicus congeſſit; Nardus Antonius Recchus, Hiſpani Regis itidem medicus digeſſit: Ioannes Terentius,pridem inter medicos ad corporum, nunc autem inter Ieſu ſocios ad animorum perueſtigandam ſalutem apud Sinas Lynceus doctiſſimis notis locupletauit: vniuerſi verò Lyncei, atque ipſe præcipuè Lynceorum princeps Federicus Cæſius è diuturnis tenebris erutam & eruditis

Franciſcus Hernandus.

Nardus Antonius Reccus.

Ioannes Terentius.

ditis additamentis, & liberalibus impensis, vt præclarè legatur, in bono lumine euulgarunt humanitatis suæ. Scriptor alter à Fabio & ipse ad sapientiæ latebram peruidendam Lynceus, Ioannes peracutum olentis ingenium de Nardo & Epithymo disputationis Faber, Romanæ præstantiæ medicus, atq. herbarius Pontificius innocenter odoratis plantis eruditum conficit aculeum contra Iosephum Scaligerum. Descriptorum serie florum proximum floret nomen Tobiæ Aldini, qui, dum Odoardi Cardinalis Farnesij medicus Chymicus, & Farnesiani horti præfectus rariorum eiusdem horti plantarum descriptionem profert in lucem, ad colenda & coronanda regiæ pulchritudinis Farnesiana Lilia iure peregrinatas esse rariores plantas exteras docet. Iam verò scriptione, non eruditione postremus floribus nostris inserendus est floridus sanè scriptor Federicus Cæsius, qui genus, & proauos, atque hæreditarium principatum vix sua decora existimans & omnibonarum disciplinarum genere sic animum illustrauit, vt erudita perspicacitate maximè Lynceus Lynceorum omnium dux, ac propè dixerim oculus sit: & multiformi scientia in perbreues Phytosophicas tabulas coacta Mexicanam eandem historiam sic fœcundauit, vt pluribus illa ingenij floribus, quàm Indiæ stirpibus virere videatur. Vsque adeo cultrice sapientia exaratæ fragiles paginæ perennaturæ gloriæ seminarium sunt. Superest iam

Ioannes Faber.

Tobias Aldinus.

Federic. Cæsius.

vt

vt nos quoq. vtiliter vernaturas paginas vſque adhuc intractatis & recentibus excolendi floris præceptionibus laudabiliter exaremus, quas tum diuturna mihi experientia, tum conſulti experientiſſimi cultores ſuppeditarunt.

Hortenſis Architectura.

CAPVT III.

Hortorum poſitio.

PRincipiò, cui geſtit genialis indoles in florum culturam, floriferi horti aream eligat ſalubri cælo ſubditam, ſummotamque procul à paludibus, ne coloratos inter flores à peſtilenti regionis halitu ipſe cultor mortis colore decoloretur: fluuio non aduerſam, ne aquoſa & perfrigida atque adeo inſalubri aura inſpiretur: ſi locus ſuppetat, domeſticam, vt aſſidui veris felicitate aureum ſeculum domi habeat, ſubiectumque videat è feneſtris expictum floribus paradiſum: quoad eius fieri poterit, peramplam, ne florea natio varia & multiplex anguſtè habitet: auerſam à ſeptentrione, vnde gelida pernicies molliſſimis terræ fœtibus hyeme inhalatur: conuerſam ad meridiem, cuius tepidi humidique ſpiritus clementer aſpirantes florum animæ ſunt. Ita ſitus amœnitate ipſi hortulus Italiæ non concedet, quæ, ſterili Aquilonis frigore Alpinis clauſtris excluſo, ad auſtralis cæli fertilem

Plin. lib 18. cap. 6.

tepo-

teporem porrecta vnum tota pomarium Varroni videbatur. Sin autem ſiccanea regio humore nullo, aut parciſſimo adiuuatur: hortos ita partieris, vt hiberno ad meridiem, æſtiuo ad ſeptentrionem flore ſpatia conſerenda conuertas. Illius enim loci frigidam auſtrinus halitus, præferuidam ſiccitatem minùs oſtenta ſoli aquilonaris poſitio temperabit. Poſſumus quoque varios pro regionum varietate villarum ſitus ab idoneis authoribus præfinitos ſic ad hortos referre, vt ij ſpectent in frigidis locis meridiem, ſeptentriones in æſtuoſis, in temperatis exortum æquinoctialem. Eandem aream ſic præterea prouidus cultor exæquet: vt non æquiſſima nec perlibrata, ſed exiguè prona leniterque decliuis humorem imbrium ſuperfluum aliò euergat. Apricam verò vel inueniat, vel efficiat: ne imminens, aut obiecta opacitas grauiùs, quàm Magni Macedonis vmbra, officiat non doliari cuipiam Diogeni, at delicato florum populo ſalubriter apricanti. Vt hortenſes partus floridam & nitidam vitã viuant, amantiſſimi parentis ſui vitalis ſolis calore citra vmbræ inuidiam foueantur. Vt ſuis horti ſideribus diſcolori luce florentibus cælum ſtelliferum æmulentur, emulanda cæli decora libero proſpectu intueantur. Vt colorati pupuli ex altricis nubis pluuio lactatu viuidum colorem ebibant, aërium lac vmbroſa mora ne prohibeto. Vt marinis conchis auidiùs matutino rori oſcitantia florea conchy-

De Re ruſtic. lib. 1. c. 2.

Pallad. De re ruſt. l. 1. tit. 34.

Plin. ibid.

Planities.

Apricitas.

lia roſcidis margaritis æſtum refrigeraturis perlu-
ceant, auarus obex inſtillatas opes ne intercipito.
Sed rorantibus cæli guttulis, & antelucanæ ſereni-
tatis imbre æſtuantium,atque arentium in aprico ſi-
tis hortorum ſatis extingui non poteſt. Quare fon-
tani liquoris natiua, ſiue accerſita perennitas, aut
non ita profundi,laborioſique hauſtus putealis fons,
aut certè cæleſtis aquæ ciſterninum conceptaculum
ſiue intra, ſiue propter hortenſem aream ſit: vt bi-
baculis plantis vel manu illatus, vel ſuæ ſpontis hu-
mor, cum opus fuerit, miniſtretur. Ad hæc pro
loci ſitu ea areæ figura deligenda, cuius in deſigna-
tione vel nulla, vel minima ſpatij iactura fiat. Sin
autem patentiore in agro tua ſit optio: pro arbitrio
angulatam aut rotundam, oblongam aut quadra-
tam deſtinabis. Illud verò ſeruandum eſt, vt area
ſepimento clauſa, vel claudenda, ſi longior quàm
latior placet (ſiue ea rectis angulis, ſiue ouato am-
bitu definiatur) ab ortu longitudinem porrigat in
occaſum. Nam ſepimenti, quà latum eſt, breuio-
ra latera orienti,occidentique ſoli aduerſa matutinis
ac veſpertinis horis, cum longiſſimæ vmbræ ſunt,
areæ minus extremæ vtrinque inumbrabunt: me-
diæque plus ſolaribus radijs patebit, hoc eſt area
tota erit apricior. Reliquum eſt, vt appoſitè delecta
floribus caſtra (niſi quo alio munimento inacceſſa
ſint) tutiſſimo aduerſus furaces excurſiones vallo
communiantur. Id autem ſeu modicè ſublimi,
qui

Aqua irrigua

Figura.

Sepimentum

qui furem non ſolem arceat, circundato muro, ſiue ſpineo ſepimento ſtatuetur. Non enim roſæ ſolùm, ſed cæteri etiam flores præſidiarias inter ſpinas tutò habitant. Sepes viua ſtructili præfertur, vtpote parabilis minore ſumptu, æuo diuturniore durabilis. Ea ſic inſtituitur. Hortulus, quem veluti florum vrbem ſepimenti mœnibus munire deſtinaueris, condendæ vrbis veteri more ſulco, eoq. duplici ſic cingendus eſt, vt alter ſpatio tripedaneo diſtet ab altero: vterque verò bipedanea, vel ſeſquipedali tum altitudine ſubſidat, tum latitudine dehiſcat. Id verò fieri debet, ſimul atque ab æquinoctio autumnali largis imbribus terra maduerit. Semina deinde paliuri, rubi, eiuſque ſpinæ, quam ſentem canis appellant, quàm maturiſſima erui farinæ ex aqua maceratæ immiſcentur, eaque intrita ſparteis, aut nauticis veteribus funibus, aut quibuſlibet alijs reſtibus inſeritur. Siccati deinde funes reponuntur in tabulato. Quadraginta mox diebus à bruma prælapſis, ſiue poſt Idus Februarij, cum redit hirundo, cum fauonius aſpirat, ſiqua in ſulcis reſes per hyemem aqua ſtagnauit, exhauritur: reſolutum verò ſolum, quod autumno egeſtum fuerat, ad mediam vſque ſulcorum altitudinem regeritur. Ad extremum prædicti funes impreſſis fœti ſeminibus per vtrumque ſulcum porrecti leui terra obruuntur. Ita circa trigeſimum diem prorepunt ſentes, quos adhuc teneros interpoſita vtrique

Colum. De re ruſt. lib. 11. c. 3.

Pallad. l. 1. tit. 34.

que ſulco virgea ſepe ſic adiuuare oportet, vt in ſpatium, quod interiacet, inclinati virgarum adminicula ſuperſcandant: donec incremento firmiore corroborati denſiſſimo, atque inextricabili nexu impenetrabile, atque adeo inexuperabile munimentum intexant. Non abſimile ſatiſq. validum ſepimentum ita Diophanes architectatur. Sub æquinoctium vernum cubitali altitudine ſcrobem effodit: in illo & palos depangit, & funiculum extendit: pridie autem eruum molitum cum paliuri, rubi, & oxyacanthæ, ſiue acutæ ſpinæ ſemine commiſcens macerat, atque ad mellis craſſitudinem cogit: extentum deinde funiculum eo ſemine confricat, oblinitque: locum cremore irrorat, irroratumque ad breue tempus patere ſinit: egeſtam denique humum ſuperinijcit: & poſt dies duodetriginta pedalis incrementi germina exiſtunt. Eadem in ſcrobem pede non altiorem tranſponit: & intra bimenſis tempus cubitalem ſuperant magnitudinem. Adeo verò in aculeatum, implicatumque vallum breui adoleſcunt, vt hiſpida ipſa ſpecies prædonum vulneret, ac deijciat audaciam. Non diſpari Democritus artificio agreſtes delicias munit ac ſepit. Etenim à veris initio quindecim diebus ſepium ſationi præfinitis, nauticum funem marinis operis detritum, iamque putridum prædictorum ſeminio veprium eruo permiſto confricat: exinde in ſcrobem defodit, & quotidie irrigat. Ita proce-

Apud Conſtant. Cæſ. Pogonat. de Agricult. l. 5. cap. 42.

ram

ram atque imperuiam ſepem citò educit. Nonnulli reſtem infricato rubi ſemine oppletam adobruunt: craſſas arundines contuſas obliqua, nec admodum alta plantatione defigunt; miſtumque terræ lætamen ingerunt. Alij lectis è rubo maturis moris funiculum illinunt: deinde terra, fimoque obrutum rigant, donec germina emittat. Sunt præterea, qui viuam ſepem in hunc modum excitent. Virgas rubi craſſiores in ſegmenta diſcindunt: ea ſcrobibus palmari altitudine excauatis diligenter operiunt: quotidie, donec egerminent, foſſione ac rigatione, ſi tempus inuitet, refouent. Ita ſepes robuſta, perenniſque conſurgit. Nouum aliud ſepimentum regij cultoris ingenioſa monſtrauit experientia. Plura hic diuerſi generis ſemina ceræ, vel tenaci cuipiam materiæ in longum tenuiter productæ permiſcuit: eadem optimè ſtercorato ſubactoque ſolo commiſit: atque ex ea congerie ſepes admirabilis pullulauit. Noſtri tamen agricolæ ſimpliciore cultura conſeptos agros ſatis commodè tuentur. Vnico enim contenti trium circiter palmorum ſulco vaſtiſſimarum ſpinarum plantas è ſpinetis campeſtribus tranſlatas, ac leuiter attonſas à Nouembri menſe ad Februarium infodiunt: ternorum interuallis cubitorum diſcretas arbuſculas maximè vlmeas æque attondendas interſerunt, vt vepres quamuis aſperos maritos fideli coniugio adminiculent: ſambucum, quoad fieri poſſit, non

esse interponendam censent: quia frigida, siccaque vi assitas plantas emaciat, & in caudicem enormiter extumescens furacibus insidijs facilè scansilis est. Quòd si locum tutiorem sepire mitiùs velis: dedolatos cancellos è castanea, seu qualibet alia ex arbore, quæ sub iniuria pluuiarum perdurandi peruicacia laudatissima sit, præfiges: vt innoxios illi oculos admittant, procàces hominum manus, atque adeo pecudum ora pedesque distineant. Ita præparatum ac præmunitum areæ patentis æquor graphidis peritus, ingenuæ amœnitatis architectus curiosè dimetiatur: dimensi æquoris formam sectilem in partes pro dimensionis rata portione respondentes lineari pictura contrahat in papyro: multiformem areolarum imitationem deformet: pulcherrimam deligat exprimendam. Caueat autem, ne phrygionem imitatus areolas frangat in foliacei operis angustas & minutulas incisuras, sationi planè ineptas. Feliciùs æmulabitur phrygium opus artificiosa florum consitio, quæ ipsummet areolarum solum ordinata colorum varietate distinguet. Areolas nec adeo laxet, quin ad ipsarum latitudinis dimidiam partem runcantium, legentiumue manus peruenire possit: nec adeo angustet, vt paucissimorum seminum vnaquæque sit capax. Quanquam qui natura magistra paucis ijsque lectissimis floribus contentus fuerit, numerosiore semitarum labyrintho areolas poterit aliquatenus coarctare.

Linearis pictura.

Areolæ.

Semi-

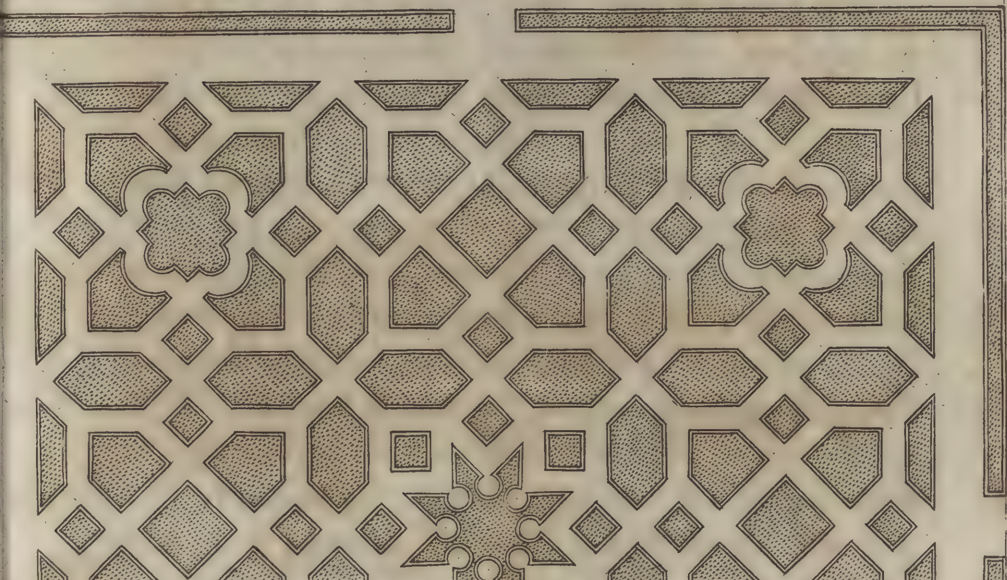
Semitas duum minimùm palmorum latas faciat, vt ſine adnaſcentium plantarum attritu innocens oberret inceſſus. Laxiora quoque itinera præſcribat, quæ ſe media in hortorum vmbilico interſecant, quæque ſepimento proxima hortos ambiunt. In ijs enim non modo eſt ambulandum, ſed florales etiam teſtæ ordinatim ſtatuendæ ſunt. Quis iam enumeret hortorum inexplicabiles & planè labyrinthæas ambages, quæ feliciſſimo artificio non biforme Minotauri monſtrum, ſed bis amabilem oculorum, nariumque voluptatem intercludunt? Expeditiùs veterum labyrinthorum, quàm recentium hortorum artificiosè inextricabilibus erroribus explicandis exitum inueniam. Paucis rem expediam infinita varietate impeditam. Quot in pauimentis atque in lacunaribus, totidem in hortis mæandros ludimus & labyrinthos. Vt dædaleam antiquitatem ętas noſtra longè ſuperet quà ingenio, quà numero dædalorum. Quin etiam beatiores Archimede Geometræ docile ſolum innumerabilibus formis inſcribimus non humano ſanguine, ſed florea purpura colorandis. Illud autem ſtudioſè curamus, vt areolarum non vniuerſa modò compoſitio & colligatio, ſed vnaquæque etiam figura, & veluti facies concinna & venuſta ſit. Nullæ tamen formoſiores areolæ informantur, quàm quæ rotundantur in roſas, aut radiantur in ſtellas. Vt ſine fabulæ fuco & fallacijs Elyſium noſtrum vel

ſine floribus floreat, & ſua ſidera norit, quæ ſplendidam florum ſobolem manifeſtiùs, quàm remotiſſima cæli lumina, progignunt. Sed floreæ ſationi omnium maximè vtiles, & ſatis venuſtæ cenſentur octo angulorum areæ minuſculis quadratis areolis interſtinctæ. Non fuerit (opinor) ab re multiplices iam hortorum formas adumbrare: vt hortenſem architecturam clariùs, quàm ipſa verba, linearis adumbratio eloquatur. Illud hìc animaduerti volo ſubiectas exempli cauſa diuerſas hortorum imagines ad certæ magnitudinis areas accommodandas eſſe: vt apertè indicant ſectilibus lineis additæ ſingularum imaginum dimenſiones. Quare pro ſpatij amplitudine varia areolarum conformatio varianda eſt. Quæ autem lineantur infra regulæ modulorum ſiue partium, minutioribus ſegmentis communes ſiue Romanos palmos, amplioribus eorundem palmorum decades indicant.

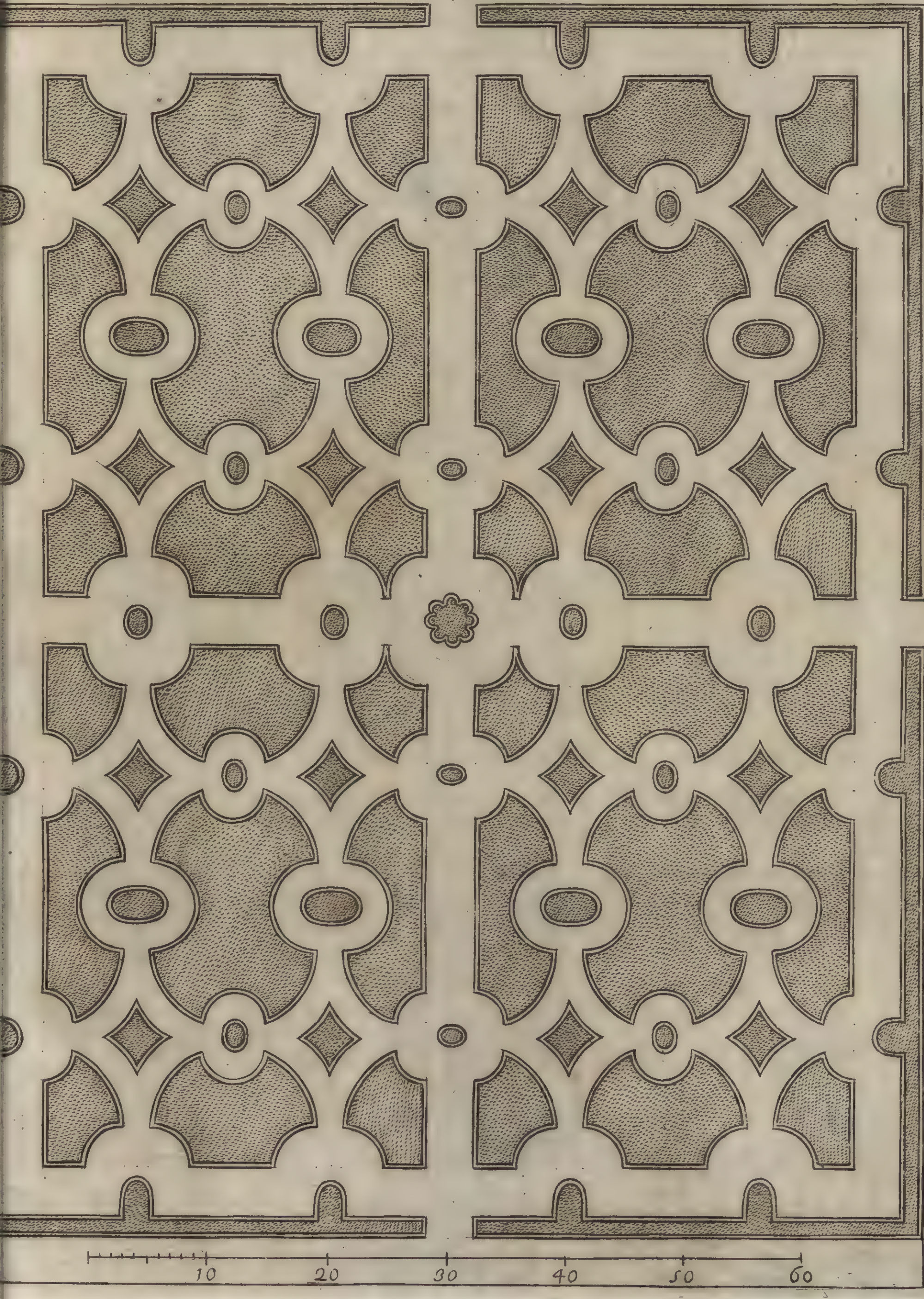
Formę varię

Si cui

Si cui uolupe sit cœlestis ciuitatis beatissimam sedem æternæ stabilitatis in quadro positam terrenæ amœnitatis hortensi ambitu designare, cœloq; quodammodo in terris assuescere: hoc illi proponitur, quod in quadratos hortos quadrat, exemplar.

*Si rectis angulis oblonga, hoc est ad proferendos floridæ uoluptatis fi-
nes porrecta magis arridet area: hæc etiam forma delectet.*

Si mundi ornatissimam rotunditatem hortensis ornatus rotunda imagine lubet
mulari, uel ætati floreæ nouum orbem condere: orbiculatum habes rudimentum qua,
rata in area lineatum; cuius continenti muro circunseptæ superuacaneis qua,
uor in angulis tum hortensis supellectilis cellas, tum congruentia floribus auia,
ia poteris excitare: ut florea in silua siluestres Orphei ne desint. Cauebis ta,
nen, ne munimentum circà extructum uel altitudinè nimia, uel minimo in,
teruallo areolas incommodè opacet. Quare cautè excitandum, et latiore am,
bulacro distinendum erit.

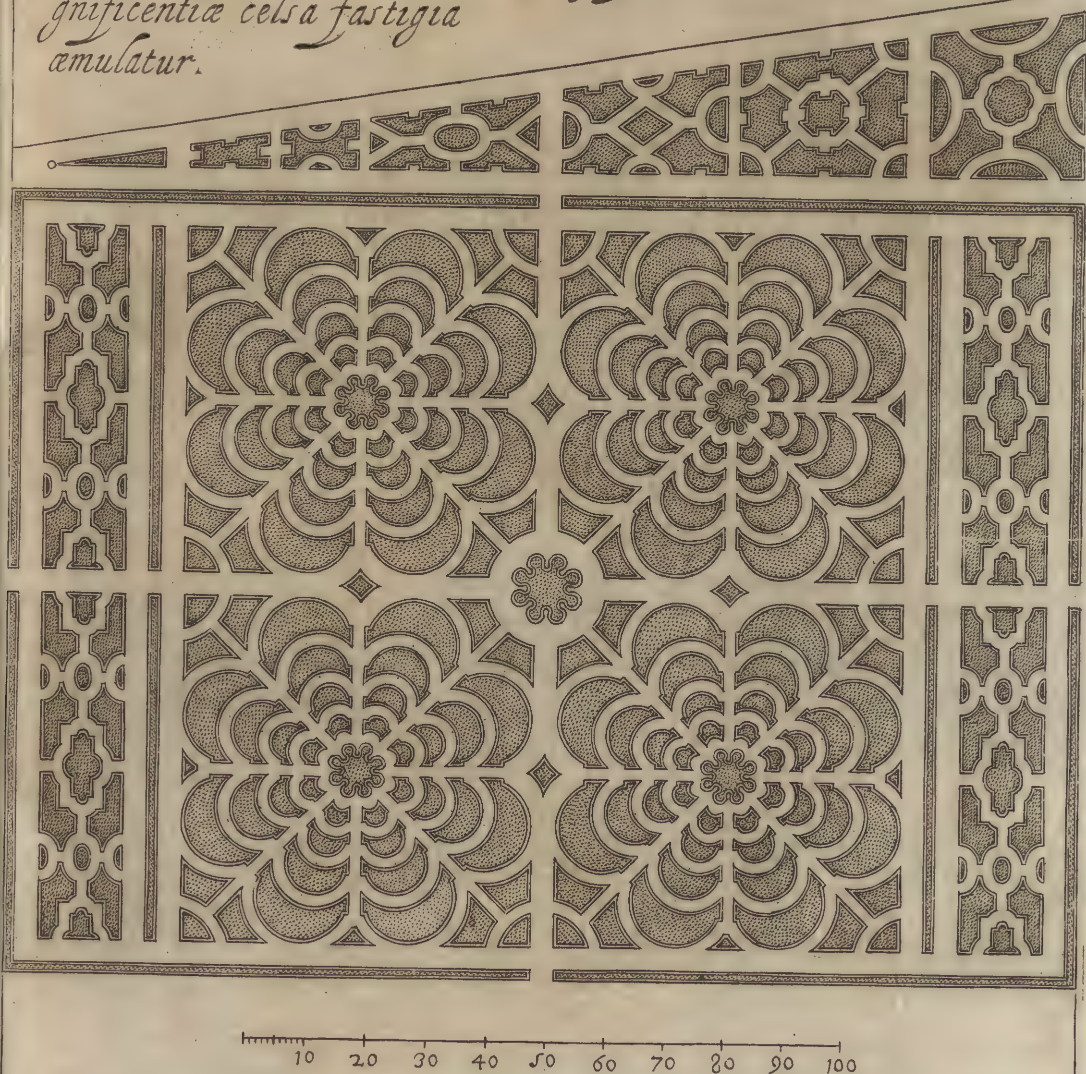
Consimilium triangularium cellarum quadrata in area opportuni-tas erit, si angulos octonos habeant horti, quorum aliquod hic spe-cimen subijcio: ut plures tibi ubiq; parabiles, quàm venusino po-etæ in Tiburte recessu, amœnitatis anguli rideant.

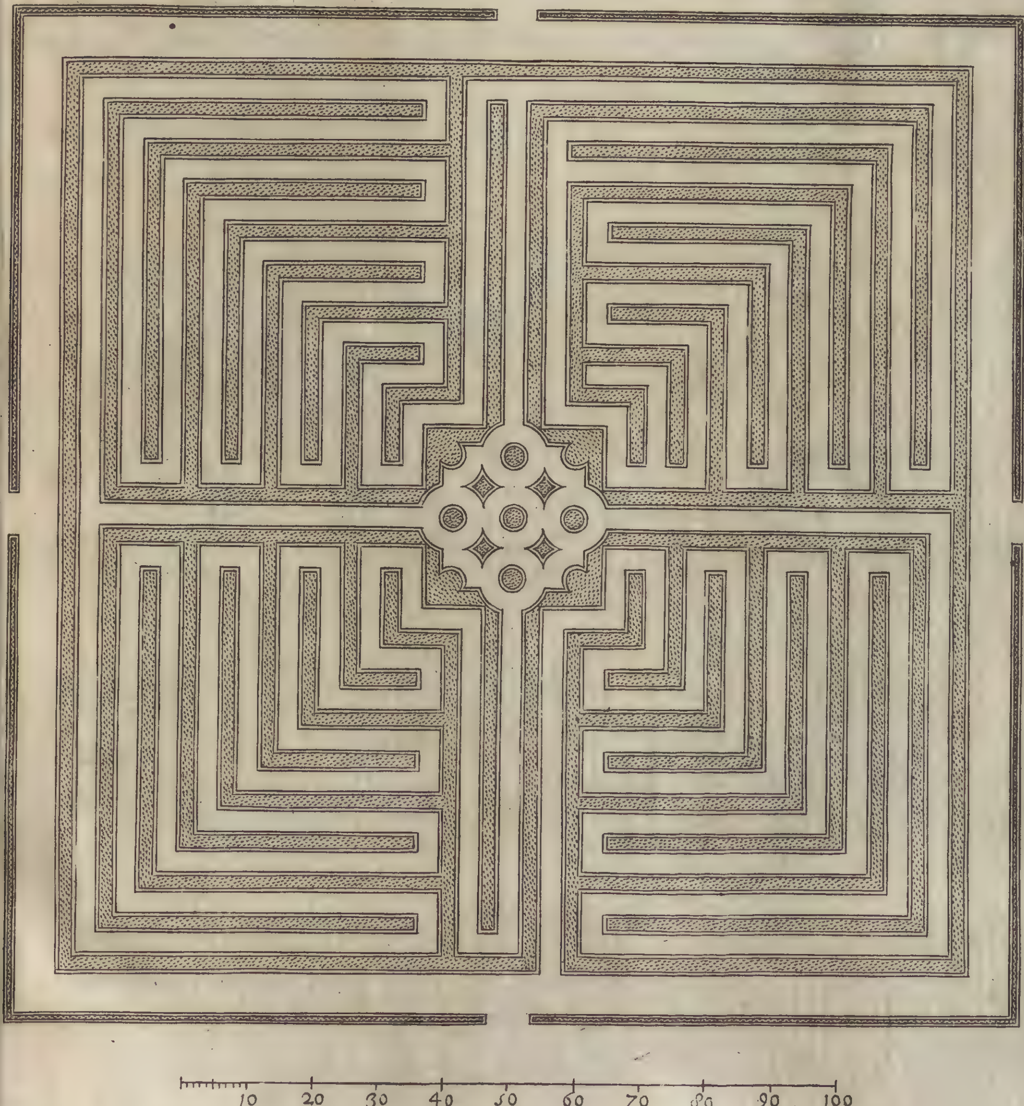
Si circense spectaculum non olim procurrentium equorum fugitiua, sed assiduè uernantium florum stataria uoluptate exhibere mauis: en tibi ouati circuitus commodum circum honestissimæ Floræ nouus Ædilis aperio, ijsdemq; cellis extruendis opportunos simillimos angulos propono.

At uerò si enormis ambitus aream denormans pulcherrimæ, optatissimæq; formæ non permittit optionem: quantum spatij licebit ad normalem figuram reuocabis: reliquum areæ tum in obeliscu͂, tum in alias non incongruentes imagines conformabis. Quod proponitur exemplar, ab denormata mutilaq; capacitate felix est; simili enim pyramidis miraculo Ægyptiacæ magnificentiæ celsa fastigia æmulatur.

Si uelis deniq. floreæ curæ quàm facilem aditum, tam difficilem exitum hortensi repræsentare simulacro: tuos hortos in labyrinthum implica, cuius hic imago aliqua exhibetur. Possunt autem labyrinthi areolæ uel cæterarum instar humiles subsidere, ut oculi tantùm implicatis flexibus irretiantur: uel ad quatuor circiter palmos lateritia structura excitari, ut pedes quoq. inter flores errabundi iucundissimè impediantur.

Vetus ars, quæ necdum penitus antiquata eſt, olentium herbularum tonſili ſepimento amœna hæc florum ſtatiua circumuallabat: vbi non ipſi modò inter ſe flores ciuili bello, ſed herbacea etiam propugnacula cum floribus, quos defenderent, de pulchritudinis præſtantia blandiſſimè certare viderentur. Verùm iſtiuſmodi ſepes duplici nomine incommoda & frequenter attondenda erat, quòd facilè ſilueſceret: & ſubinde renouanda, quòd citò ſeneſceret. Quare vtiliùs nouitio inuento ſingulos puluinos ſatiuis florum delicijs inſternendos ambiunt fulcra coctilium laterum tenuiorum, qui parem in craſſitudinem cote læuigati aptiſſimè inter ſe committuntur. Si vel fidelibus oculis credas; non contiguos lateres, ſed perpetuas tabulas ad vnguem dedolatas exiſtimes. Vſque adeo ſaxa ipſa florum perſentiunt amabilitatem: vt ad illos iucundiſſimè complectendos arctiſſimæ coagmentationis ſocietate conſpirent. Pauca quædam hìc habeo præmonere. Primum, vt albi lateres in lateraria officina ſeligantur; hi enim, quippe eximia coctura denſati, contra frigora pugnaciores: rubri reijciantur: vt qui minùs igne durati ad primos algores in fragmenta diſſiliunt. Alterum, vt in recto Plani, in ſinuoſo opere curui adhibeantur. Tertium, vt in areis obuallandis, qua parte longi ſunt, defigantur, non autem qua lati: ne parum altè depacti aut incedentium, aut fodientium offen-

Ad areolas tutelæ.

ſione loco moueantur. Poſtremum, vt ſupra ſemitarum ſuperficiem tres tantùm vncias, ſiue totidem tranſuerſos digitos extent. Debent præterea funiculi, pro varia areolarum conformatione plures pauciores ue, validè intenti vtrinque depactos ad paxillos alligari; vt parem laterculis omnibus extantiam præfiniant; vt eoſdem ad lineam dirigant; vtque Ariadnæo filo feliciùs hortenſium labyrinthorum ambages ingreſſis, non hoſpitibus Theſeis, ſed ipſis architectis Dædalis facilem laboris exitum commonſtrent. Quin etiam flexuoſo in opere ſic artificis manus eſt regenda funiculo; vt eius alterum caput opportuno figatur in centro, deſtinatam in curuaturam circunducatur alterum. Non eſt operis inſtituti minutiorem docere rationem areolarum varias in figuras efformandarum: neque enim ſtructori monſtrat architectus, quæ facilè poteſt ille ſua ex arte, vulgatoque ex vſu cognoſcere. Cæterùm, ſi clementior cura ſuaſerit, ne in beneficos areolarum ſtipatores laterculos ingrata imminutio, ac mutilatio deſæuiat, Marcum Antonium Specchium Romanum audi tum hortorum amœnitati, tum coctilium laterum integritati hac perutili ſolertia conſulentem. Aream vel quadratam, vel intra rectos angulos oblongam in paginæ commenſum reſpondente linearum ambitu contrahes: in quadrangula ſpatia quaqua verſum æqualia, quæ laterculorum latitudinem pro rata

M. Antonius Specchius.

por-

portione adumbrent, lineis cancellatim reticulatis diſtribues: areolaſque ita definies, vt integra ſegmenta, nempe ſolidi lateres includantur. Prædiſcere tamen hic debes, ab iſtiuſmodi ſtructura curuos ambitus excludi, qui niſi comminutis laterculis circunduci non poſſunt. Si quem autem pigeat pronioris, incommodique incubitus in humili ſubſidentium areolarum cultura; is poterit lateritio munimento calce interlito ad quaternos, quinoſue palmos prædicta florum cubilia excitare. Poſt affabrè munitas laterculis areolas, interiectæ ſemitæ conſternentur æquè, ac tutelares laterculi, eandem in partem leniter deuexæ. Si placet antiquitate magiſtra proficere: artem areæ frumentariæ coæquandæ, ac ſolidandæ ad hortenſium ſemitarum conſtrata ſic referes. Cretam, ſiue argilloſam ac tenacem terram minutè confodies: amurca recenti non ſalſa benè conſperges, ac ſubiges: vbi terra penitus combiberit amurcam, iterum probè comminuetur, cylindro coæquabitur, & pauicula verberabitur: denuo tandem amurca ſolum reſperges, & areſcere ſines. Ita pauitæ, atque exæquatæ ſemitæ nec æſtibus ſatiſcent, nec imbribus luteſcent, nec inutiles herbulas creabunt, nec noxijs formicis, & muribus ſcatebunt. Recentior tamen ars vtiliter ſubſternit in ſemitas aut veteris ruderis cribarium puluiſculum, aut permiſtam glareolis arenam foſſitiam, aut macram & rudem

nullo-

Semitæ.

Cato de re ruſt. c. 129. Varro de re ruſt. lib. 1. cap. 51. Colum. lib. 1. c. 6. & lib. 2. cap. 20. Plin. lib. 15. cap. 8. & l. 18 cap. 29. Pallad. lib. 7. tit. 1.

nulloque vitiatam ſeminio terram; qualis eſt altiùs effoſſa, aut conglobari ſolitum in pilulas liuidum retrimentum calcis; & cineris, quibus aqua maceratis ſaponis lixiuium percolatur. Eſt, qui gracile ſolum in operto ſiccat, ſiccatum minutim comminuit, comminutum cum ſabulo commiſcet; deinde vel manutillato humore perfundit, vel in apertum effert, vt aquis cæleſtibus tumeſcat: in ſemitas denique tam feliciter digerit; vt, qui modò molliſſimus erat puluis, mox denſam in duritiem lapideſcat. Duplex autem conſternendarum ambulationum via eſt: aut enim ingeſtum ſolum pauicula condenſatur, aut ſummas prope laterculorum oras cumulatum leuiter trulla complanatur opere retrogrado; necubi leuis exæquatio progreſſu inæqualiter ſubſidat. Ita fiet, vt ſolum adhuc ſuſpenſum tum ſuo pondere, tum pluuiali preſſu, quantum ſatis fuerit, æqualiter deſcendat, ac ſolidetur. Eſt etiam nonnemo, qui coctilibus laterculis ad amuſſim læuigatis, & calce commiſſis aditum omnem beſtiolis, herbiſque præcludat. Verumtamen tam præcluſa ſtructura grauibus patet incommodis: adeo enim ab imbribus ac gelicidijs lubrica erit, vt illic ſine caſu, aut prolapſione ingredi nemo poſſit. Adde, quòd humore diuturno viridem ſitum immundamque illuuiem ducit, & prope aſſiduam purgantis operam exigit. Quamquam quodcunque hortenſi ambulacri ſolum, ne fre-

quenter

quenter decidua puluinorum humo herbeſcat, debet ſubinde conuerri. Vnum hortis inutile habetur ſigninum pauimentum, fractis tunſiſque teſtis, & calce addita coagmentatum. Id enim brumali frigore conglaciatúm minutatim diſſilit. Complanatis iam ſemitis, ſi, quod areolis includitur, eius loci ſolum florum ſationi habile ſit, retineatur, ac tenuiter ſuccretum in puluinulos cumuletur: ſin minus; illo egeſto, quod certis vtile indicijs mox deſcribam, ſufficiatur. Hæc hortorum arridet architectura: quæ tamen abſolutiſſima non erit, niſi ſeminarium adiunctum habeat, vbi generoſo è ſemine ſpes hortenſis gloriæ concipiatur, paruique hortorum Quirites educentur, donec, probata per probabilem florem indole, in floream Rempublicam admittantur, degeneres autem excludantur. Aprica loci poſitio, molliſque decliuitas eadem atque hortenſis eſto, tum vt genitalis caloris abundè, tum ne collectæ per imbrem vliginis nimium ſit. Areolas ſimplici artificio, directoque ordine quadratas, aut oblongas, necnon modicè latas facito; vt conſeri vtrinque, purgarique poſſint: eaſdem prædictis laterculorum tutelis circunſepito: ſemitas ad binos palmos, vt priùs docui, laxato: eiuſmodi ſeminarium ab hortis hortenſi tantum ſepto diſtinguito, pariterque circundato. Quòd ſi ager anguſtior vix hortis mediocriter explicandis, nedum ſeminario adiungendo ſatis eſt: pars aliqua hor-

Seminarium.

hortorum extrema in ſeminarium abeat, aut (ſi neque hoc per loci anguſtias licet) fictilibus catinis parabile ſeminarium figulus miniſtret. Ad vltimum horti (niſi domini ædibus continentes ſunt) contiguum cultoris domicilium requirunt, quo tanquam aliqua ſpecula diurni nocturnique inſidiatores abſterreantur.

Domicilium

Excubitor, & Cultor.

CAPVT IV.

Canis hortenſis. *Cic. pro Sext. Roſc. Amer. Plin. lib. 10. cap. 22. Plutarch. in problem.*

VT ſine militum vigilijs vrbium clauſtra, ita ſine canum excubijs hortorum ſepta inſidijs patent. Caue, tuus excubitor genus & indolem ducat à ſomniculoſis canibus, arcem Capitolinam ſilentio prodentibus: de quibus anſeres vigilantiores lectica ſplendidè inſtrata circunductæ anſerinæ ex argento imaginis ſolemni pompa, primaque Cenſorum cura publicè locati ad ædem Iouis Tonantis perpetui cibatus gloria defenſo Capitolio triumpharunt. Adeo verò vnica pœna inexpiabile, vbi latrandum eſt, taciturnitatis flagitium ſapientiſſimis Quiritibus videbatur; vt multiplici, & ſingulis annis repetito ſambucei patibuli ſupplicio mutorum parentum filium aliquem flebiliter vlulantem paterni ſilentij perfidiæ cogerent oblatrare: atque infeliciter affixum

Plutarch. De Fortuna Romanorum.

cir-

circunſerrent, anſerum triumphantium ſpectabile trophæum. Ne canina tibi quoque carnificina polluendæ, atque efferandæ ſint aſſuetæ floribus manus: fideli, & ad leuiſſimum quenque ſtrepitum ſolicito cuſtodi crede floridos amores tuos. Intima fides in extimis indicijs eminebit. Placet igitur excubitor canis (vt minutas prætercam notas) vſu villaticus, aut paſtoralis, ne Draconis Heſperidum fideles excubiæ deſiderentur: educatione placidus in domeſticos, implacabilis in exteros, ne blanditijs corrumpatur: toroſo corpore robuſtus, vt cominus: vaſto latratu canorus, vt eminus: arduo ſtatu minax, vt vtrinque terreat inſidiantes: oculis ſanguinea luce ſuffuſis fulgurans, vt dentium fulmina portendat audacibus: villo niger, vt luce clara terribilior furibus conſpiciatur, vtque in tenebris nocti concolor penitus inuiſum ad hoſtes acceſſum habeat. Huiuſmodi canem interdiu captiuum vinculis contineto, vt noctu manumiſſus & libertus excubias agat alacrior. Eidem excubitori mobile ac tranſlatitium tuguriolum craſſis aſſibus è caſtanea contabulato: in Auſtri teporem hieme, in Aquilonis frigus æſtate obuertito. Eo tamen in loco ſemper ſtatuito, vnde tota hortenſis planities, atque adeo quiſquis ingreditur excubitoris oculis ſubijciatur. Sed fruſtra hortis inuigilant canes, ſi culturæ indormiant homines. Colonus ergo fidem in primis, ac beneuolentiam erga dominum colat, ſine quibus horti mali-

Eiuſdem tugurium.

Coloni partes.
Cato c.5.

Colum. l. 11. cap. 1.

malignè florescunt. Ne sit ebriosus, aut ambulator; quia capite pedibusque vitiosa vertigine laborantibus diligentiæ stabilitas vacillat: neque sit somniculosus, aut voluptarius; quia desidiosa mollities laboriosæ hortorum pulchritudinis venefica est. Sit autem siderali scientia leuiter imbutus; vt, quæ captanda culturæ tempestiua, quæque cauenda sint suspecta tempora in bona siderum luce præuideat. Sit floridæ rei sciens: vt scitè felices herbas excolat, infelices curiosè persequatur. Sit agrestium operum patiens: vt sereno die in hortensi sole apricus serat, exherbet, emundet, suis munditijs floribus ipsis nitorem addat: per imbrem verò intra domesticum asylum vmbraticus de floreis negotijs otiosè deliberet, arma rustica detergat, surculos indices præcidat, necnon varijs numerorum crenis notet, quos deinde ad florum discrimina vel humi depangat, vel floralibus testis affigat. Licebit, si lubeat, in hunc vsum resecta arundinea internodia laxioribus alijs internodijs operire; vt, quæ includentur, schedulæ notabilium florum nominibus inscriptæ ab humoris corruptela integræ conseruentur. Quanquam ego eidem huic rei plumbeas lamellas numeris insignitas, senos septenosue transuersos digitos longas, vnum latas, digiti quadrantem crassas vtiliùs adhibeo: quòd hæ, cum neque frangantur, neque putrescant, vt surculi, permolestè reficiendæ quotannis non sunt.

Virg. Georgic. lib. 1.
Colum. ibid.
Plin. lib. 18. cap. 24.
Liban. in laud. Agricult.

Tesseræ surculaceæ.

Arundineæ.

Plumbeæ.

ſunt. Sicco diutius cælo amica irrigatione impluat, quemadmodum infra enodatiùs explicabo. Hoſce autem vicarios imbres irriget, dum ſol vel occidit æſtiuus, vel imminet hibernus; ne affuſus humor nunc feruore tabifico, nunc gelu mortifero cum ſiti vitam bibuli ſeminis extinguat. Prima luce areolas circumeat: ſi quid res florea detrimenti paſſa ſit, perueſtiget: flores vel ſenio, vel imbre, vel turbine, vel quo alio caſu caducos ſurculaceis paxillis, tanquam pedamentis, erectos adminiculet: iniuſſu domini ne legat: iuſſus hinc inde ſic demetat, vt verſicolor ſeges intacta atque illæſa videatur: ijs verò decerpendis abſtineat, qui placent ſiue nobilitate ad ſemen, ſiue nouitate ad gloriam. Matutina florum meſſis in primis tempeſtiua eſt, cum ſublucana illi blandientium ſiderum ſaliua guttatim perfuſi omnino nectarei ſunt: cum recentem ad ſolem experrecti roſcidis lacrymulis lepidè lippiunt: cum ſemihulco riſu legi prægeſtiunt: cum egelido tepore ſuffiti odoratiorem animam expirant. Hanc minimè ſilueſtrem, imò vrbanam, atque vrbanitati cæduam florum ſiluam tenui lino, aut lento vimine nunc teretes colligat in faſciculos, nunc textiles circinet in corollas, nunc etiam vinculo abſolutam aceruatim digerat in calathiſcis, efficiatque ſuaui miraculo, vt penſiles horti manibus & capitibus facilè præferantur. Hìc & colonum, & dominum monitos volo, vt quà præ-

Cap.20. Rigandi tempus.

Florum legendorum ratio.

Tempeſtiuitas.

Componendorum peritia.

Sacræ aræ floribus ornandæ.

præcocis, quà ſerotini floris crebris munuſculis ſacras ædes condecorent, gratiam aliquam munificentiſſimo Deo relaturis; qui, vt omnium ſaluberrimis delicijs obuius eſſet, è concluſo intactæ Parentis hortulo exiſtens flos campi apparuit; cum in agro Bethlemio amantiſſimè præproperus media hieme vernauit: quique florea veris tempeſtate in ferali monte cruentus defloruit; quia lilium fuit, ſed vulnificas inter ſpinas. Noxiarum quoque floribus animantium perſequendarum optimus cultor artem percalleat, quam ego alio loco bipartitò fuſeque tradam. Nocentiſſimas autem beſtiolas, limacem, & erucam hortis potiſſimum caueat. Ergo ſi pluuialis anni fecunditas infelix cum floribus vtranque florum peſtem effuderit; intendentibus ſe tenebris ad furtiuum pabulum egreſſas nocturnus vltor prælata face veſtiget, deprehenſas manu colligat, pede proterat. Si quas opaca noctis impunitas protexerit, ſuis ipſæ veſtigijs reduce luce ſe prodent. Et limax quidem glutinoſi corporis tractu inſulsè ſaliuans pigram fugam ad letebram vſque ſequaci lentore inſcribit. Eruca verò depaſti floris reſiduum in ſummo ſolo relinquit, infra quod ad vnius, alteriuſue digiti craſſitudinem ſepulta viuit. Ibi terram digito, vel ſurculo leuiter curioſeque ſcalpe, ne multa ſimul egeſta humus concolorem vermem inuoluat, & occulat. Quæris quid ſit, cur viliſ-

Cap.21. & 22

ſimæ

ſimæ beſtiolæ nobiles florum epulas tam auidè conſectentur? Veram cauſam ſeria fabula docto aperit inuolucro. Vos interim audite pigri cultores, audite impigri fures veſtris æqua meritis adumbrata ludicro ſermone ſupplicia. Eſt in agro Hetruſco planities amœniſſima, vbi quondam ſtetit ac viguit Semiſontana Reſpublica. Hìc florentiſſimos hortos Flora, ſuam ſcilicet Regiam, natura ſimul atque arte ad elegantiſſimam architecturam conſpirantibus, excitauit. Et poſſim ego toto naturæ, artiſque molimine elaboratas delicias rudis, & inamœnus, atque, vt ſemel dicam, vrbanus agricola exæquare dicendo? Imò verò poſſum, paucis quàm pluribus eloquentior ita ſi dixero: nuſquam elegantiùs, nuſquam decentiùs, quàm Floræ in hortis, velut in voluptario theatro lepida florum natio pudica ludit Floralia. Liberale oſtium omnibus patet: ſed, qua lege pateat, hiſce inciſum notis admonet.

Limacis, & Erucæ fabula.

Floræ horti.

Hìc ver aſſiduum meliùs, quàm carmina, flores

Inſcribunt: oculis tu lege, non manibus.

Floridiſſima hæc Hetruſca Tempe BARBERINIS APIBVS feliciùs, quàm Theſſalica vulgaribus, natalia geminas vtrinque confines vrbes Florentiam, & Senas propagatæ amœnita-

tis communicatione ſic beant; vt illa tum re, tum nomine floreat: hæ ſicut agrorum, ſic ingeniorum vere perpetuo nobilitentur. Sed, ne in patriæ iuſtiſſima commendatione nimius videar, vnum è plurimis honoris cauſa nomino tum genere, tum hac vtraque laude nobiliſſimum ciuem meum, Fabium Sergardium; quippe qui cultiſſimæ indolis nitorem in hortis cultu ſumptuque nitidiſſimis repræſentat. Suis Flora delicijs tuendis colendiſque præfecerat Limacem quendam, hominem primò quidem vigilacem & laborioſum; deinde verò (vt incuria diuturno gliſcit ex famulatu) conniuentem ac ſupinum. Igitur cultrice ignauia horti vernabant in vrticas; decoram ſanè ſomniculoſo capiti coronam. Nec tamen ſeges illa ſine igne acerrimè vrens excitauit ad cultum; ſed incitauit ad ſcelus. Frater erat Limaci Bruchus, homo inter fures nocturnos feliciſſimus; quippequi raperet, & lateret: noctu furaciſſimus Mercurius, interdiu frugaliſſimus Marcus Curius. Floribus in primis delicatus iſte ſcarabæus delectabatur, quorum exuctam ſuauitatem in ſordidum quæſtum conglobabat: ſeu potiùs (vt ille cum fratre gloriabatur) ex diuenditis infructuoſis floſculis ingenioſo miraculo aureos fructus colligebat. Hortos autem non temerè, ſed eruditè compilabat. Nam quos in cæteris eminentes, dominanteſque nobi-

Fabius Sergardius.

Ex longo famulatu incuria.

nobilissimos flores de die vulturinis oculis præcerpserat, eosdem sublustri de nocte; Periandrum spicas, Tarquinium papauera decutientes imitatus, demetebat: quin etiam, ne in superbam pulchritudinis tyrannidem regerminarent, radicitus extrahebat. Sed nusquam vigilantior, quàm Floræ in hortis expilandis indefessus runcator furacem operam suam collocauit: credo vt lentissimo fratri exherbandi viridarij laborem releuaret. Rem primò Limax fraterna scilicet indulgentia dissimulare: deinde etiam nec videre, nec scire posse; vt qui pro se, atque adeo pro insomni fratre dormiret. Adde, quòd in florum densissima silua latè sparsa deprehendi posse furta non putabat. Sensit tamen (quis enim sagacissimam fœminam falleret?) sensit, & ingemuit Flora in suorum verna iuuentute hortorum præfestinatum furtiuo scelere caluitium. Itaque sæpè, at frustra fratrum par nocentissimum innocentibus verbis castigatos ita denique minitabunda præmonuit: Caue Limax, caue Bruche, ne Flora noua Circe mutet ora: ne vos puniat flos. Risere nequissimis suis ipsis alioqui flosculis suauioris Dominæ minas: quin imò perfrictæ frontis Limax exprobrati sibi, fratrique facinoris neutrum esse conscium pernegauit. Tum Flora furore flammea; oculis, voce, gestu fulminea; Agite, inquit, scelestissimi, qui mina-

cem, ridetis, vindicem pertimeſcite: ac ſimul peregrino flore, quem fortè manu geſtabat, vtrunque percuſſit. O prodigioſam, grauiſſimæque noxæ parem in hortorum vaſtatores pœnam! Contacta noxiorum corpora in turpes beſtiolas repentè decreſcunt: vtque maneant in recenti forma veteris culpæ indices notæ, Limaci manus pedeſque recedunt, quibus, dum licuit, per inertiam vti noluit: oculi occuluntur, quos in ſomnum occluſerat, cum fuerat excubandum: ad prætentandum cæcum iter & bacilli, & oculorum vicaria quadrigemina cornicula protenduntur, & ipſa ignauiſſima; quippe quæ leuiſſimum ad incurſum reſiliunt: horum ſumma pars nigello puncto, velut oculorum ſimulacro ac rudimento illuditur: totum tergus infuſcatur, vt ruſtici hominis id fuiſſe intelligas: eadem remanet pigritia in lentiſſimo reptatu, totumque corpus tanquam ipſo in otio laborans frigidum lentorem, hoc eſt ignauiæ ſuccum exudat, ac viam ſordidè ſignat, ne quis turpe veſtigium perſequatur: ipſa duriſſimi capitis penetralis peruicacia dureſcit in oſſiculum, ſeu lapillum cum ad multa, tum præcipuè ad alieni obſtinationem ingenij emolliendam medicatum. Vnum in tanta membrorum mutatione Limacis nomen appoſitè retinet, qui limoſam, inertemque indolem non mutauit. Similis vltio Bruchum vertit in eru-

Limax in beſtiolam ſui nominis.

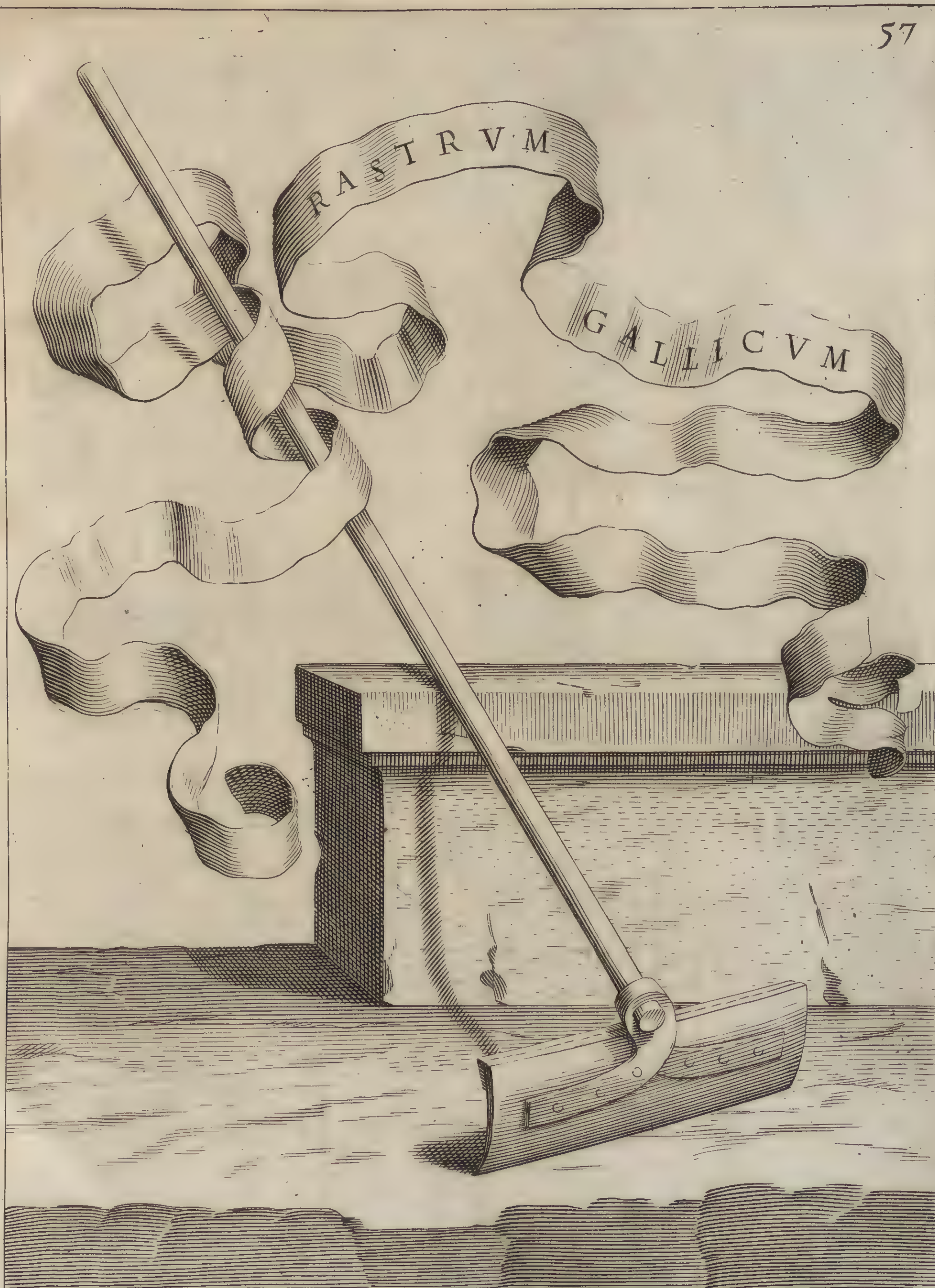
Bruchus in Erucam.

in erucam. Atque vt in illam degeneraſſe furem ſentias; alacres ad furtum digiti in multiplices pedes, prærepti flores in verſicolores maculas tranſeunt. Adeo verò deprauatæ conſuetudinis tenax eſt hominum genus, vt etiam num mutato corpore multati fratres ad corrumpendos hortos priſtina auiditate ferantur. Et quanquam per nocturnas vmbras ſuis quærunt inſidijs impunitatem: ea tamen irrogata eſt pertinaci vitio ineuitabilis pœna, vt ſuo ipſum ſe prodat indicio. Limax ergo ſaliuario ductu, eruca verò ſemeſa præda ſupernè relicta latibula commonſtrant. Efficaci vindicis Floræ indignatione nocentiſſimos homines ridiculas in beſtiolas deformatos non ſine riſu demiratæ ſunt Floram de more conſectantes Nymphæ quatuor, quæ ſingulas quadripartiti anni partes peculiari non magis fructu, quàm flore diſcriminant, floreoque annum diſcrimine in vnam veris æterni faciem colorant. Ipſæ hortenſium odorum vagulæ prædatrices, decentium florum garrulæ adulatrices Auræ prodigioſo ſpectaculo defixæ ſuſpenderunt volatum, & ſibilum. Vnus tamen Zephyri fraterculus, inter ventulos puſillus puſio, libratis repentè pinnulis, intentoque tragicum in prodigium digito ridibundus monitor pauca hæc inſuſurrauit. Si fabula tam ſeuerè animaduertit in hortenſes reos; quam illi feriam

vindictam non pertimescant? Hæc habui quibus & fures monerem, vt floribus abstineant; ne turpiùs, quàm eruca, fustibus versicolores fiant: & colonos hortarer, vt pari diligentia & fide hortos colant; ne limacis instar nudi, eiecti, mendiculi parcissimè victitent succo suo.

Arma

HIC VER ASSIDVVM
MELIꝰ QVĀ CARMINA
FLORES
INSCRIBŪT OCVLIS
TV LEGE
NON MANIBVS

RASTRVM
GALLICVM

Arma Hortenſia.

CAPVT V.

NEque miles, neque colonus inermis eſto: ſua cuique arma ſunto: illi bellica, huic pacifica: illa cruorem, hæc florem eliciunt. Hæc igitur, quamuis agreſtia, magnifacienda, & ſedulò comparanda ſunt. Breue ſcilicet bipalium vnum, vncias nouem longum, latum ſex, probè acuminatum: vt areolarum anguſtis limitibus interiectum ſolum, cum res exiget, citra lateritij munimenti iniuriam expeditè fodiatur. Item palæ duæ, quarum altera obtuſior (ſiue ea quadrata, ſiue cuneata figura ſit) vſitatas extrahendi, reponendique partes expleat: quadrangula altera, & in aciem deſinens præacutam herbulas confertim copioſeque in ambulationibus prouenientes latè ſuccidat. Gallicum è perpetuo ferro minimè dentatum raſtrum, ſiue hortenſis radula vna, ſemitarum percommodè eradendis herbis hoc artificio fabrefacta. Lamina è ferro, ex quo falces conflantur, palmum lata, quatuor digitos alta, ſupernè nonnihil craſſa, decreſcente paulatim craſſamento in aciem extenuata leuiter incuruatur. Ligneum longitudine circiter bicubitali manubrium inditur in anulum ex lamella ferrea in ſemet flexili, decuſſatim diuaricata, raſtrique tergo affixa rotundatum,

Bipalium.

Palæ.

Raſtrum Gallicum.

è medio

è medio summi rastri prominentem, modiceque resupinum. Hoc instrumento ita semita cultor exherbat. Correpto vtraque manu manubrio, stans aciem herbido solo pressim applicitam trahit ad se, auersoque incessu recedens malas herbas succidit, ac sternit, & veluti fugiendo vincit. Nostrate autem pala rastrum hoc magis ex vsu esse ipse vsus ostendit. Illa enim non adeo leuiter ad cæsionem impelli potest, quin solo sæpè suffosso planitiem lædat: hoc innocenti tractu summam terræ cutem ita decerpit; vt malis tantùm herbulis, prominulisque saxulis corrasis, æquata semitarum glabreta æquiora & glabriora reddat. Illa præterea supino positu, motuque lentiorem nauat operam: hoc prono penitusque in opus incumbente corpore quicquid inutiliter & nocenter eminet, corradit simul & conuerrit. Vbi verò satis congessit herbarum & sordium: sparsim relictis congestitijs cumulis, alia opera asportandis, suam adurget æquabilem rasuram. Idcirco planissimum esse oportet ita purgandum solum: alioqui enim minùs vtiliter adhiberetur id rastrum, quod malè natas herbulas locis eminentibus succideret, subsidentibus tantùm delamberet.

Trullæ

Trullæ præterea fabrorum parentur maiuſculę duę: altera exacutior, qua ambulacrorum herbulæ carpturam vulſuramque ipſa tenuitate fugientes abraduntur: hebetior altera, qua terra minus altè conuertitur, quaque leuiter ducta, reductaque complanatur. Alia itidem trulla minuſcula tum ad fodiendum in arcto, tum ad minimas radiculas refodiendas. Inter hortenſia quoque vtenſilia numeratur ouato lanceæ ferro perſimile ferreum inſtrumentum vnum, duodecim aut paulò plures palmi Romani vncias longum: vbi medium maximè patet, duas vncias cum ſemuncia latum; acumine in ſemicirculum retuſo, eodemque ad expeditam foſſionem, quàm reliqua ſit pars, tenuiore: ligneo manubrio priorem in partem, vt in trulla fabrili, exporrecto: ad radices præſertim aridas ſubruta humo innocenter eruendas perutili Belgarum inuento in primis accommodatum; vt meritò à deplantandi vſu Gallicum nomen inuenerit. Cultellus vnus perbreui, craſſaque lamina, mucrone retuſo atque deuexo, quo malas herbas adultiores, aut areis, aut ſemitis pertinaciter hærentes radicitus eruamus. Paxillus præferratus vnus, qui paria per interualla adactus ſcrobiculos faciat floriferis bulbis minimo labore collocandis. Vas irriguum vnum ſic ex ære cyprio formandum. Venter capax in depreſſiorem figuram conglobetur: anſa verſatilis annulato ex vtraque me-

Trullæ fabrorum.

Belgicum deplantandi inſtrumentum.

Cultellus.

Paxillus pręferratus.

Vas irriguũ.

media parte labro inſeratur: roſtrum duplex pandum atque multiforum vtrinque promineat; quorum altero laxiùs, altero anguſtiùs perforato, prout vſus exiget, humor floribus irrorabitur: oris autem patentiſſimi media tantùm pateat pars, vnde vas poſſit impleri: extrema vtraque ſuperinductæ laminæ obice obturetur, ne in irrigationem declinatum cum innoxio ſtillicidio immodicam pluuiam ſuperfundat. Hæc etiam in hortenſem ſupellectilem opus ſunt, nauia, ſiue alueus ligneus vnus in ſcaphæ modum carinatus, intritæ cæmentiſque in ædificio, terræ ſordibuſque in horto transferendis accommodatus. Scopæ plures, quas ad euerrendum ſine ſcalptura, expoliendumque ſolum Reatinus præſertim ager idoneas mittit ex Indici milij geniculatis culmis, in paniculas molliter hiſpidas capillatis. Peniculi vel ſetacei, vel ſiliginei plures, munditias facturi ſummis laterculorum puluinos circunſtipantium oris, quas aut recens paſtinatio puluere, aut nimboſus imber luto reſperſerit. Lignea purgamentorum capſula manubriata vna. Vehes item lignea vna, bipes, vnica rotula antica, geminoque manubrio poſtico truſatilis ad maiorem terræ vim vltro citroque comportandam, ſiue etiam ad copioſa hortorum purgamenta exportanda. Regula lignea vna, cuius æquabili tractu areolarum tumor coæquetur. Graciles arundines pluri-

Nauia.

Scopæ.

Peniculi.

Capſula purgamentorũ.

Vehes truſatilis.

Regula lignea.

Arundines.

ri-

rimæ, quæ tum ad caducorum adminicula, tum ad notabilium indicia florum, vt facto opus erit, concidantur. Tubi fictiles aliquot, latitudine palmares, paulo productiores longitudine, vt eas ſinguli plantas circunſepiant, quæ de terra in terram tranſlatæ, tantiſper, dum coaleſcant, ſubdiales debent quidem eſſe, non tamen apricæ; ne inſolatione exareſcant. Teſtæ item florales aliquanto plures, quàm loci captus ornatuſue poſtulat; vt, ſi fortè gelu pruiniſque, ſeu quo alio caſu earum aliqua diſſiliat, ſtatim poſſit vicaria ſuffici. Sed, ne caſibus, offenſionibus, frigoribuſue illæ fragiles ſint, è laudatiſſima creta figulari, quæ videlicet exalbeſcat, ſiue ad flauum colorem inclinet, ſeu potiùs ex flauo vireſcat, fingantur, valideque excoquantur. E ruſa, ſiue leuiter incocta argilla fictilia vaſa in hortos ne admittantur: quòd iſta nimis humentem cum ſemper humum conſeruent, concreditas radices plerunque vel corrumpunt, vel emaciant. Craſſitudo requiritur minimùm pollicaris, ne florum fibras penetrans ſol, aut frigus exurat. Forma placet globoſa, modicè humilis, ore patula, breui collo leuiter ſubſtricta, ventre turgida, pede lata. Humilitas enim nec longiore per hiemem vmbra officiet aſſitis floribus, nec proſpectum impediet: capacitas verò largiore gleba ſemen ipſum complexa ab æſtu, bru-

Tubi fictiles

Vaſa floralia.

ma-

maque defendet; ac præſtabit, vt idem latè diffuſis fibratis capillamentis in agnatam ſobolem, in florulentam familiam feliciſſimè luxuriet. Item ſcabile paruum vnum, ſatori, runcatorique inter opus ſeſſuro percommodum, quaqua verſus palmare, ſed in ſummo vncia minùs latum; totum contabulatum etiam in imo, vt quancunque premet ſemitarum partem, æquato preſſu condenſet, & coæquet; ex vno tamen latere ſemiapertum, vt capſulæ inſtar peniculum, trullam minuſculam, ſiue quid aliud minutum vtenſile recondat. Ciſtulæ inæquales tres: prior minima inſtar pateræ plana, in præcocium penuria florum donaticas primitias oblatura: mediocris altera paulò laxior atque altior in vberiore prouentu idonea: tertia denique reliquis capacior in vberrimo vſurpanda. Orbes viminei complures vnà cum ſtructilibus florum donis ſubinde mittendi, ac ſubinde reparandi; vt ſubitarios in vſus habeantur in promptu. Cribra tria, quorum duo ex ære cyprio filatim extenuato ſic reticulata ſint, vt primum plagis mediocriter raris grandiuſculam & exceptitiam bulbis; alterum minutis maculis prætenuem & ſecundariam radiculis terram incernat; tertium verò per eiuſdem æris laminam denſiſſimis arctiſſimiſque foraminibus diſtinctam tenuiſſimum & cribrarium puluiſculum tranſmittat, ſeminibus leuiſſimè obruendis.

Scabile.

Ciſtulæ.

Orbes viminei.

Cribra.

Item

Item laterna vna contra nocturnas quà hominum, quà bestiolarum insidias facem prælatura. Muscipula vna, vel plures pro murium hortos infestantium copia. Theca ferramentorum vna, forficulis & cultello instructa; illis, vt florentes cauliculi bellè attondeantur; isto, vt crenarum notæ in indicibus taleis, vel arundinibus incidantur. Falcula vna, qua hortensium fruticum inutiles ramusculi amputentur. Serrula vna, qua ramuli duriusculi desecentur. Cos olearis ferramentis exacuendis vna. Lamellæ plumbeæ plurimæ, numerorum characteribus discriminatæ, consitis insigni flore vasis potissimùm præfigendæ: aut certè pro plumbeis arundineæ vel surculaceæ tesseræ complusculæ, quales paulò ante descripsi. Præter hæc lini glomus, funiculus multiplex, ac diuersi generis vimina in varios, frequentesque vsus necessaria sunt. Reliquum iam est, vt innocenter eximendis transducendisque cum hærente humo, dum adhuc efflorescunt, plantarijs habile instrumentum præparemus. Lamina ferrea subtenuis ad lentam infragilemque duritiam temperata in tubum adapertilem rotundetur, cuius diameter in latitudinem pateat vncias circiter sex, decem & octo in longitudinem. Sed quà tubus adapertilis est, altera laminæ ora tres itidem è ferro fibulas, pari discretas interuallo, summam mediam imam exporrigat: quarum singulas binis alterius oræ fibulis sic medias inserat, vt

Laterna.
Muscipula.
Theca ferramentorum.
Falcula.
Serrula.
Cos olearis.
Tesseræ.
Lineum filum.
Funiculi.
Vimina.
Tubus ferreus ad plãtas transferendas.

ſerreo radio ſtyloue traiectis nexiſque ſimul vniuerſis tubus in orbem concludatur. Habeat idem præterea geminas vtrinque anſulas, ad inoffenſam tractationem læui rotunditate tortiles, ſupraque ſummam oram eminentes, aut latiore in ſemet volumine conuolutas. Anſulæ, fibulæque tubo ipſi clauulis affigantur. Denique os ſummum, ne deprimentes acie vulneret manus, in recuruum labellum hebetetur: & oris imi acies ad penetrandam commodiùs humum perbenè excitetur.

Huiu-

TVBVS
FERREVS
AD
PLANTAS
TRANSFERẼDAS

Huiuſce verò inſtrumenti vſus hic eſto. Deplantandæ plantæ folia floremque, ſi is exiſtat, in rectum manipulum citra iniuriam, citra preſſuram molliter coacta medio tubo inſerito: tubum ipſum, prehenſis vtraque manu anſulis, æquo niſu infra extrahendæ plantæ fibras, quantum aſſequi coniectura poteris, in terebræ modum defigito: defixum extollito: in foſſulam deponendæ plantæ deſtinatam & capacem, ſeu trulla tunc faciendam, ſeu potiùs hoc eodem ferreo tubo priùs excauatam ipſum tubum demittito: radium eximito: ſolutum dehiſcentemque tubum educito; qui plantam ſuis cum floribus, cumque compreſſa humo illæſam atque integram relinquet. Tum ſi quid diſtet, hoſpitale ſolum bellè applicato: vt preſſiùs adhæreſcat, modicè irrigato. Aliud eodem vſu gemellum, conformatione diſpar deductum è Gallia inſtrumentum, deplantandis, transferendiſque viuis ceſpitibus accommodatum ſic fiet. Ferrea lamina longitudinis circiter palmaris eatenus imbricatim incuruabitur, quoad quinque aut ſex digitorum hiatu pateat. Acies tum infra, tum ex obliquo bene exacuetur. Manubrium figetur à tergo itidem ferreum, ab imbricato inſtrumento ſtatim retrorſo ſinu falcatum, recto denique radio in ligneum capulum inſerto tractabile. Hunc autem extractorium imbricem ſic vſurpabis. E gemino ceſpitis latere totum imprimes: aut dextera manu falcato

Imbrex ferreus extractorius.

manubrio, ſiniſtra verò ligneo capulo arrepto terebrans euſque verſabis, donec probè circunſectum exemptumque ceſpitem intra imbricatum alueum reponas; &, quo deſtinaueris tranſducas. Adeo ferreo ſeculo ferraria floret ars: vt ipſo cum pigro ſolo, cui radicitus affixi ſunt, flores doceat huc illuc facili miraculo peregrinari.

Hocce

IMBREX FERREVS EXTRACTORIVS

Hocce mutum inſtrumentum hortis rite colendis parare; hocce in proxima cellula, tanquam in armamentario, ſuis digeſtum locis cuſtodire oportet. Id genus arma ſtatim ab opere, quicquid pulueris ſordiſue contraxerint, detergito: ne rubigo, ne ſitus ſine dente corrodant: vtque præclaro labore defuncta nitidæ ceſſationis præmio ſplendeſcant. Ferramenta vſu nonnihil hebetata ad cotem exacuito: rubiginoſa ad hortenſem arenam & palæſtram oleo inungito. Minutiora inſtrumenta aſſamenti paxillis raſtelli modo eminulis ſuſpendito: vt oculis manibuſque obuia ex inerti ſuſpendio ad motum opuſque facilè reuiuiſcant.

Promptuarium. Inſtrumentorum cura.

Terra Floralis.

CAPVT VI.

MOnet me iam tempeſtiuè canorum illud oraculum, Non omnis fert omnia tellus, vt doceam, quamnam terram totius anni verna feracitas florum prole pulcherrima parentem faciat. Emmanuel Suertius Batauus in præfatione perbreui, quam Florilegio ſuo, ſiue nudis florum imaginibus præſcribit, iuſtæ magnitudinis foſſam excauari iubet: in ea foſſa fimum bubulum, vel tunſos quernos cortices, quibus vſi ſutores fuerint, cum ſolo bono nigroque miſceri;

Emmanuelis Suertij terra factitia.

ri; idque sæpius intra annum bipalio conuerti, ac foſſione iterari: ſubnaſcentes præterea herbas identidem eximi. Ita præparari affirmat habile circumacto anno floreæ ſationi ſolum. Verùm ego (niſi id genus terram Batauæ oræ temperies quærat) vniuerſis incommodam & periculoſam hortis exiſtimauerim: tum quòd ſola verſatio atque iteratio non poteſt vnico anno lætamen adeo reſoluere, vt in terram degeneret nullis reliquijs ſtercoroſam, nec præpinguem, hoc eſt bulboſis excipiendis radicibus temperatam: tum quòd è quernis præſertim corticibus leuior atque imbecillior, quàm quæ à bulbis exigitur, humus factitia præparatur. Sunt qui ſingulas terras ſingulis ſeminum generibus maritent: atque hoc pingui ſolo, illud macro; hoc denſo, illud raro; hoc ſicco, illud humido committant. Sunt, qui Hyacinthos cinere, Tulipas ſabulo terræ permiſtis obruant, fragileſque Anemonarum radiculas putribus arborum frondibus trunciſque in factitiam & molliſſimam humum reſolutis ita in florem erupturas tumulent: vt, quod olim tumulatis antiquitas voce precabatur, ipſi re meliùs præſtent; illud nimirum, Sit tibi terra leuis. Equidem multiplicem iſtum, curioſumque terræ delectum ſicut non improbo, ſic eiuſdem adhibendi author ſum nemini: cum paratiorem, vtilioremque glebam indagator optimus, recentior vſus inuenerit.

Non vbique vtilis.

Suum cuique platæ ſolum.

Minimè neceſſarium.

nerit. Terrenum igitur ſatiuo flori vtile nec pinguе ſit, nec macrum, ſed ex vtroque æquata mediocritate temperatum: quia nimio ſucco & pinguitudine fermentata radix, vt in agnatas radiculas ſubterranea ingloriaque fœcunditate ſoboleſcit, ſic ſterileſcit ad flores, laudatiſſimum alioqui ſcapum, & publica luce digniſſimum, quà numeroſo, quà grandi flore coronatum enixura. Genitales enim obrutæ radicis partes pinguiſſimi ſoli tepidiore complexu illectæ, alimentoque largiore turgeſcentes vim fermè omnem in primum adnaſcentium tuberculorum puerperium effundunt, ad vltimum ſpecioſi floris fœtum effœtæ. Cæterùm ſiccaneus etiam & macer ſabulo, vt qui nutritio humore destituitur, neque alere matricem plantam, aut fœcundare; neque teneram floream prolem educere, aut lactare poteſt. Quamobrem vna ſupereſt floriferis apta ſeminibus excipiendis mediocris humus, quæ parciore ſucco præmaturè luxuriantem fœturam coërcet, donec ſeſe totam efferat in denſiſſimi floris tempeſtiuam fœcunditatem. At cur tam fertilis eſt, cur floribus planè aurea terræ mediocritas? quia videlicet laxitatem, ac ſpiſſitudinem; ſiccitatem, atque humorem; leuitatem, grauitatemque, aduerſantes inuicem qualitates media temperatione ita continet fœderatas: vt ſuperiores terræ partes inferioribus modicè reſpondeant. Id autem ad aëris, rerum omnium generationem calo-

Quænam terra floribus aptiſſima.

Theophraſt. de cauſ. plãt. l. 2. cap. 6.

calore, atque humore quàm maximè iuuantis habitudinem propius videtur accedere. Eiuſmodi ergo ſolum à Theophraſto ſummopere commendatum ſatis ſolutum erit, vt & radicibus facilem præbeat meatum, & imbribus, ac radijs altè penetretur: leue, ne ſatus opprimat: humectum, vt enutriat. Quoniam verò vt hominum, ſic terrarum arcana indoles in apertis eminet indicijs: ideo florum fertile ſolum, ne quid inepto delectu peccemus, ſenſilibus ſe prodit argumentis. Eſt igitur aſpectu pullum: tactu molle ac leue, ſi aridum ſit: ſin aqua conſperſum ſubigatur, modicè glutinoſum: guſtatu quoque ſubdulce, ſi ex ea parte agri, quæ maximè diſplicet, glebam in fictili vaſe dulci aqua madefactam, ac more fæculenti vini diligenter colatam iudicio ſaporis explores: olfactu denique ſuaue. Et ſuauis quidem odor, cum principum qualitatum ad optimam corporis conſtitutionem conſpirantium veluti amicus quidam & ſocialis halitus ſit, feliciſſimam in ſolo temperiem indicabit. Quare iuxta ſagaci, atque eloquenti M. Tullio gratiora videbantur vnguenta, quæ terram, quàm quæ crocum ſaperent. Oraculum geminat altera ſapientiæ cortina, alter Plinius, qui de terra odorem optimè iudicare affirmat: quærenti verò quanam in terra odor iſte ſit, cui comparari ſuauitas nulla poſſit, talem ferè eſſe ſubijcit, cæſa vetere ſilua in noualibus. Vt mirandum nemini

Ibid.

Eiuſdem indicia.

Colum. lib. 2. cap. 2.
Plin. l. 17. c. 5.
Pallad. lib. 1. tit. 5.

l. 3. de Orat.

l. 17. cap. 5.

mini

mini sit, floreos terræ filios non paucos odoratos esse: matrem enim olent. At verò languida dulcitudo graciliorem pinguitudinem sapit. Etenim, cum pinguia calore humorem decoquente exuberent, subdulce solum subpingue ac temperatum esse necesse est. Ad hæc tractabilem mollitiem humoris mediocritas, caloris temperatura leue pondus, pinguedinis modus modicum aquæ aspersum lentorem in terris efficit. Denique cum ieiunum solum frigore palleat, saginatum calore nigrescat; pullus color percocta nigredine dilutior caloris cum terrestri siccitate parcum humorem penitus permiscentis addensantisque temperiem significat, simulque medium quendam inter crassum tenuemque soli habitum commonstrat. Quòd si malumus optimam floreoque satiorem operi terram vnico miræ multiplicisque significationis vocabulo describere, tenerrimam cum Catone appellabimus. Hac enim vna appellatione, quicquid in illa exigi optarique potest, Plinio interprete, continetur. Hæc vna temperatè ferax, mollis ad cultum, nec madida, nec sitiens demonstratur. Sic præterea soli mediocritatem ex veteri disciplina explorabis. Scrobem effodito: egestam humum regerito, & recondito. Si superauerit, pinguis erit: vt quæ aërio caloris, humorisque tanquam fermento turgescit. Si subsederit, macra: quòd frigoris ac siccitatis

De re rustic. c.151.

lib. 17 c.5.

Colum.lib.2. cap.2. Pallad.lib.1. tit.5.

terre-

terreno pondere deprimitur. Si æquata conuenerit, mediocris: extremis qualitatibus vt temperatione, ſic loco in medium coëuntibus. Expreſſum quoque parentis exemplum filij ſunt. Si plantæ decolores exileſque aboriantur, macram: ſi viridiſſimæ ſolitoque folioſiores luxurient, præpinguem: ſi modicè carnoſæ ſeſſileſque aſſurgant, attemperatam habilemque floribus humum ſignificant. Sic denique varium terræ ingenium aqua exploratè dignoſces. Liquore illimi bene lota humus ſi multum ſoluatur in limum: limoſa pinguedo valde hortis accommodatam declarabit. Si plus aquoſi madoris, quàm limi habeat: ſuperfluus humor corruptioni opportunam, atque adeo infœcundam arguet. Si ceræ inſtar glutinoſa tractantem pertinaciter remoretur: argilloſa tenacitas ab altrice ſeminum vi attrahi contumax ſuntandis floribus auaram, ipſa quoque preſſior adhæſio ſemina ſtrangulans nocentiſſimam indicabit. Rimoſam verò in primis fugies: ne radices adobrutas ſol admiſſus exurat. Quòd ſi citra ſuperſtitionem certo auſpicio ſiue tripudio auguralem coniecturam facere placet: illa temperatæ vbertatis, faciliſque culturæ habenda eſt humus, quam recens effoſſam volucres quærunt, roſtroque ſcalpuriunt: pinguis enim tellus vermiculorum pabulo inuitat. Id ego terræ genus ex olitorijs hortis accerſendum aduehendumque eſſe aio: quòd licet

Conſtant. Pogonat. lib. 12. cap. 3.

Olitoria optima.

licet annua ſtercoratio ſaginauerit; diuturna tamen tum inſolatio, tum irrigatio macerarunt, nutrita quoque olera nonnihil emunxerunt. In hoc autem olitoriæ terræ vnico genere permulta eſt inueni-re diſcrimina, & veluti qualitatum gradus: vt pro ſeminum radicumque varietate variam ex hac fo-dina terram petere, qui velit, poſſit. Hinc enim alia pinguior, alia macrior, alia ſolutior, alia ſpiſ-ſior, alia ſiccior, humectior alia, alia leuior, alia grauior in florum vſus effoditur. Liceat hic mihi per delicatas atque emunctas lectorum na-res de fimo terram lætificante paucis agere. Res enim alioqui olida inter odoratos hortos, vt ſpero, grauiter non olebit. Non eſt animus (quod ta-men Theophraſtus, M. Cato, M. Varro, Colu-mella, Conſtantinus Cæſar Pogonatus, alijque grauiſſimi fecere ſcriptores) in fimetis varia ge-nera graduſque præſtantiæ contemplando perdiu immorari: ſed, quæ fœcundis è ſordibus magis proderunt, curſim luſtrare dicendo. Igitur de optimo ſtercoris genere nihil habeo definitum ac certum, quod afferam: quia neque priſcis ſcri-ptoribus, neque recentibus colonis de eiuſdem primatu inter ſe conuenit. Nam quod hominum eſt ab antiquiſſimis cultoribus, Theophraſto teſte, vtpote acerrimum, præferebatur. Caſſius autem apud Varronem, Quintilij apud Conſtantinum Cæſarem Pogonatum, nec non Columella colum-bino

Fimus hor-tenſis.

De hiſt. plāt. lib. 2. c. 8

De re ruſtic. l. 1. c. 38.

De agricult. l. 2. c. 19.

De re ruſtic. l. 2. c. 15.

bino tribuunt principatum: quia præferuidum est, humumque fermentat. Quare columbinum fimum in pratum, vel in hortum, vel in segetem spargi oportere rusticæ rei vrbanum oraculum pronuntiauit Cato. At verò idem M. Varro ex animi sui sententia præstare asseuerat merularum, ac turdorum fimum ex auiarijs non solùm ad vber agrorum, verùm etiam ad boum, suumque saginam. Lautiùs enim vero, quàm agris, ac belluis, consuluit colonis genialis iste doctor, cum turdos, ac merulas in hortensis culturæ consortium congregauit. Et plures (opinor) & pinguiores hac ætate colonos haberemus, si turdis, ac merulis horti pinguescerent. Primus quoque asino honos à Columella in hortis lætificandis perhibetur: quoniam id animal lentissimè mandit, ideoque faciliùs concoquit, ac bene confectum, minimumque herbarum creantem fimum reddit. Non pauci sunt, qui equinum magnificant: tum quòd bono conficiatur pabulo, tum quòd vulgò atque vtiliter vt leuissimus vsurpetur. Alij bubulo fauent: quia mitiore terram calore fœcundans posita semina non exurit. Bubalinum alij celebrant: quia nigram ac leuem terram, nempe sationi commodam facit. Nullum denique sterquilinium est, quod suum non habeat patronum ac vindicem. Vsque adeo sapientissimi viri non de lana caprina, sed viliore de re digladiantur. Me quidem in

De re rustic. cap. 36.

l. 2. c. 15. & l. 21. c. 3.

in tam lutulenta palæstra pugnare non delectat. Vnum aio, spectandum esse in stercoratione cuiusque soli habitum: eum cuique terræ fimum præstabilem habendum esse, qui quanque valde fœcundet, hoc est apta permistione calefaciat, & resoluat, succosiorem quoque, laxioremque reddat, vt altricem faciliùs aquam exorbeat: ita pro multiplici terrarum varietate varia lætaminis genera posse optima iudicari. Quin etiam cum antiquis, nouisque cultoribus censeo, si quocumque fimo deficiantur horti, congestas frondes, ac stipulas, atque ipsa, quæ macerari possint, vel terræ vel aquæ purgamenta fimi vicem aliquatenus exhibitura. Cæterùm ad hortorum vbertatem ex veteri instituto duplex fiet, aut certè vnum bifariam diuisum sterquilinium; vt sit, vbi recens fimus macerandus reponatur, & vnde vetus iam putris in hortos exportetur. Idem ab hortensi consepto modicè aberit; vt sit floribus fertili pinguedine iuuandis proximum, à floreis odoribus graui lædendis halitu satis remotum. Extructum pauitumque solum habebit, ne transmittat humorem, quo fimi vires continentur, & interiecta stramentis aut paleis spinarum, vel graminum semina herbidos hortos cæteroqui redditura intereunt. Ad hæc vel opaco & secluso situ, vel superpositis virgeis cratibus à vento, & sole vindicabitur; ne succum, quem terra quærit, ille exiccet, hic exugat.

Sterquiliniũ duplex.

Cato de re. rustic. c. 29. Varro de re rustic. lib. 1. c. 13. & 38. Colum. lib. 1. cap. 6. l. 2. c. 5. l. 11. cap. 2. Pallad. lib. 1. tit. 33.

Itaque, si possis, vt eò aqua influat eo nomine, facies. Noua præterea per æstiuos menses luna, non secus ac si repastines, fimum rastro aut bipalio permiscebis, & comminues, vt is æqualiter computrescat. Recentissimo abstinebis: quia bona semina perurit, & malas herbas progenerat. Anno requietum, iamque flaccidum, si cum plerisque idoneis authoribus sentias, robustioribus plantis adhibebis: quia vires adhuc solidas habet, vt hortensem adiuuet fœcunditatem. At verò, si Pogonatum Cæsarem audias, fimum anniculum cauebis, quem ille non inutilem modò, sed multis etiam nominibus noxium, atque eo præcipuè censet, quòd innumerabiles bestiolas & serpentes creat. Verùm, & si vetustiorem minùs prodesse veteres existimarunt, idem tamen Pogonatus, atque adeo diuturna experientia edocuit, trimum, aut etiam quadrimum tenerioribus præsertim floribus tutiùs admoueri: longinquo enim tempore, quicquid fœtidum erat, expirauit; si quid durum flaccuit. Quocunque tempore lætamine lætificandi fuerint horti, curabis vt aspirante fauonio, lunaque silente siue decrescente, ac sicca fiat: hac enim obseruatione humus minimè herbescens fertiliùs effloreseet. Illud quoque moneo sedulò cauendum, ne, nondum attenuato absumptoque fimo, terra floribus obserenda stercorosa sit: quia recentis fimi tabificus æstus attactus-

Perfecti fimi ætas.

Agricult. l. 2. cap. 19.

Spargendi tempestiuitas.

Terra stercorosa floribus cauenda.

tactuſque depoſitos bulbos adureret, aut putreſaceret. Scio eſſe nonneminem, qui duos infra palmos caballinum fimum ſubſternat, cuius opportuno halitu bulboſæ radices ſuperiniecto in ſolo poſitæ ad præcocem florum partum incaleſcant. Adeo ab inſuaui ſuffimento verna ſuauitas properatur. Verùm ego in hoc noſtratis mundi tepore ſuperuacaneam cenſeo ſtercorariam ſuffitionem iſtam; eam ſalubriùs vſurpent frigidiores, ac præſertim aquilonares horti, ne materna intra terræ viſcera florum matrices penetrabili frigore perurantur. Quin etiam (quo minimè præſidio indiget Romana quà temperies, quà fœcunditas) gelidæ regionis cultrix induſtria per ſummum ſolum ſparſo calidæ efficacitatis fimo noxia gelicidia vel omnino defendit, vel quadantenus mitigat, vel facilè regelat. Huc alterum adde non contemnendum emolumentum, quòd, intra terræ rimulas cum pluuijs aquis percolata fertilis fimi pinguedine, annuo partu fatigata hortenſia culta non mediocriter refouentur. Quanquam id fomenti menſe Martio, cùm longiores dies recaleſcunt, prouidi cultores amouent; ne vitiet inferueſcens obrutas radices. Vt autem aſſiduo diuturnoq. partu exhauſta tellus ad floridam fertilitatem iuueneſcat; ſexto minimùm quoque anno, veteri emeritaque vnius, alteriuſue palmi humo egeſta, atque, vt iterata ſtercoratione pingueſcat, ad olerum ſeminarium reuecta, iunior & ſuccoſior ex olitorio agro,

Subſtratus ac ſuperfuſus fimus alicubi ſuperuacaneus.

Quoto anno mutanda terra.

vt paulò priùs dixi, congeſtitia ſubſtituatur: parentis enim terræ iam effœtæ anilitas emaciatam parit, ac degenerat floream poſteritatem. Sed quoniam laxiores horti plus exigunt operæ ac laboris; vnius anni difficile ac permoleſtum negotium ſic eſt in plures tribuendum, vt hortorum aliqua ſingulis annis pars recenti humo renouelletur. Prædicta olerum altrix humus non bulbis modò, atque anemonarum radicibus; ſed caryophyllis etiam, roſiſque lectiſſimis, necnon arbuſculis, fruticibuſque floriferis, minutis denique ſeminibus commoda eſt: dum tamen hiſce poſtremis, vt in loco mox dicam, tenuiſſima incernatur. Monet igitur callidiſſimus magiſter, vſus, vna oleribus priùs conſita tellure omnia florum genera, tanquam oleraceæ vbertatis decus & præmium, feliciſſimè progenerari. Nam fama eſt, ſiue fabula; gemellæ enim ſunt, ac ſimili ſæpe vultu fallunt: fama, inquam, ſic fabulatur, paucos ante annos, cum, ferreo abrogato, floreum ſeculum ſuo Flora de nomine condere, opiparoque conuiuio condire vellet, ad florales hortos priſcæ fabulæ numeroſam ſobolem, Deos omnes per blandiſſimum apparitorem Zephyrum accitos conueniſſe. Eminet in hortenſi meditullio ſpatioſa porticus & peruia, Apolline Dædalum agente ac facilè ſuperante magnificentiùs, quàm Troiani muri, labor itidem Apollineus, excitata. Etenim aureis columnis ordine duplici ſurgen-

Telluris perorantis fabula.

Porticus cōuiualis.

ſurgentibus & validè ſulcitur, & nitidè coronatur. Corinthiæ venuſtatis argentea capitella flexibili acantho, vt hortenſem decet architecturam, folioſa ſunt. Argenteæ pariter baſes, principum hortorum gemmea deſcriptione, fidelique mendacio teſſellatæ pretioſè vernant. Longum eſſet imitamenta ſingula breuiter enumerare. Vt è compluribus pauca, quæ ſuccurrunt, à remotiſſimis regionibus ducta narratione recenſeam: illic viſitur barbarica opulentia conditi Byzantij viridarij ornatiſſimum ſimulacrum, non Othomanica modò barbarie ad florum cultionem, ſed ipſa etiam ferme indomabili gemmea duritie ad eorundem imitationem manſueſcente. Illic gemmarum omnium diſcolori fulgore florentes Hiſpanorum Regum inter odoratas auras à regijs curis reſpirantium Toletanæ deliciæ ſimulantur, quas non minùs aurifer vero fictus Tagus, quippe qui ſolido conſtat ex auro, congruenter irriguus interfluit: gemmeis enim hortis decora eſt aurea irrigatio. Illic Brabantinorum Ducum magnificentiſſimis ædibus adiuncta Elyſia Bruxellæ conſepta, magnam vrbis pulcherrimæ partem continenti muro complexa minutiſſimæ commiſſuræ ſplendida breuitas ita exæquat, ac ſimulat; vt ficta veris, & parua magnis compoſita non inuideant. Gallorum illic Regum Pariſienſes horti cæteris quidem floribus pretioſè gemmaſcunt;

Horti Byzantij Othomanorum.

Toletani Regum Hiſpanorum.

Bruxellenſes Brabantinorum Ducum.

Pariſienſes Gallorum Regum.

ſed regalibus Lilijs illuſtriùs aureſcunt. Proximus his cryſtallini Sequana liquoris licet ex gemma rigeat, ad obſequium tamen artifici fraude emollitus Regios flores allambere & colere videtur. Nec minùs felici fallacia Viennenſe ampliſſimæ amœnitatis viridarium, Auſtriacorum Cæſarum gloriæ coronarijs & floribus & laureis fœcundiſſimum in gemmei contrahitur imitamenti miraculum. Ad hæc Eyſtadienſis veris læta ſpecies inter Germaniæ floret niues. Neque hìc deſiderantur Salisburgenſes vniuerſa hortenſi amœnitate inclytæ deliciæ, in Germaniæ quidem ſolo amplitudine mirabiles, ſed in gemmeo ſimulacro ingenioſa contractione mirabiliores: vt iam non vetus malorum, ſed recens bonorum Ilias ſuſpiciatur. Hìc etiam totius anni verna formoſitas non modò multiplicis & fontis & lacus, verùm etiam allabentis Iuuauij fluminis liquido limpidoq. ſpeculo decentiùs, quàm fontano liquore fabuloſa Narciſſi forma, geminatur. Hìc immiſtæ ſiluulis feræ, ſine feritate veris ſimillimæ, innocenti mutuoque venatu, & vnis capiuntur oculis, & oculos capiunt. Hìc effoſſus in theatrum ſaxeus mons veteris magnificentiæ montes edomantis ſpectaculum integrat ſumptuoſum. Hìc denique opulenti ſplendida maieſtas ædificij, ne perſtringat aciem contemplantium, per circunfuſa vireta gratior interlucet. Tu quoque Mantuana Gonzaga-

Viennenſes Cæſarum.

Eyſtadienſes.

Salisburgenſes.

Mantuani Gonzagarum Ducum.

zagarum, Parmensis Farnesiorum Ducum scena hortensis, viridissimis corusca siluulis, liquidissimis vda fonticulis, nitidissimis expicta flosculis, quà Mincij, quà Parmæ fluuiali ambitu munita in discoloribus gemmulis compendiario artificio refulges: quòd hortensium omnium vasto complexu deliciarum pretiosa voluptas nisi gemmeum in exemplar aptè contrahi non potuit. Illic etiam ex aridis horridisque Apennini aspretis floriferas vndas euoluens Arnus, & gemmeus & veri gemellus, priùs Hetrusco Duci cumulata felicitate Magno, quàm Regi aquarum Oceano prodigè tributarius Florentia Tempe in hortensem amœnitatem adeo fœcundat; vt amœnissimæ vrbis ipsum quoque fluuio quondam aspersum nomen felicissimè iam florere faciat. In vno Neapolitanas delicias cumulante Casertani Principis Hymetto fideliter effingendo vix habuit ars ab vniuersis gemmis tam variam & versicolorem lucem; vt vernos colores naturæ lectissimorum florum gemmantem speciem explicantis æquaret. Cæterùm nihil ibi ornatius, quàm Romana floralia, quæ quamuis gemmato imitamento adumbrata clarissima sunt, quamuis in arctum coacta magnitudinem habent maximæ hominum admirationi parem: siue ad portam Næuiam & Neronianos arcus aquam Claudiam in Palatium olim deriuantes Cornelia te mirabundum hospitem detineant,

Parmenses Farnesiorũ.

Florentini Mediceorum.

Casertani Principis Aquauiuæ.

Romani.

Card. Cornelij.

hoc plausu prosequenda, Venetum florem etiam Romanas ad aquas perennare. Siue Matthæia delectent, vbi Cœlius mons amœnitate pæne dixerim cælesti vernat: vbi regia custos, gentilis Aquila, fabuloso Iouis contempto famulatu, in florea specula nidulatur. Siue Perettina te sustollant ad Viminalem non tam arduo situ, quàm hortensi gloria Montem pulcherrimè Altum: vbi familiaris Leo à Dominis & domicilio mite ingenium trahit, dum non in spelæis exulat, sed pro floribus excubat. Siue pia inuitent tum Pacis templo decenter apposita, quòd pacifera rident viriditate: tum cruentis olim spectaculis nobili Amphiteatro ingeniosè opposita, quòd gemmea florum purpura innocentissimè cruentantur. Siue Farnesiana consideres ad flaui Tyberis liquidissimum aurum appositè sita: quia cælo concolor Farnesiorum flos aureo debet humore nutriri. Siue in veteri Hortorum colle Medicea oculos alliciant; quòd in ipsis pristina omnis eius loci illecebra reflorescat. Siue proxima tum Ludouisia, tum Burghesia contemplere: illa domesticorum testificatione insignium purpura auroque florentissima: hæc amplissimi muri ambitu delicias amplexa vniuersas, pretiosisque Hesperidum hortis multò attentiùs custodita, quòd vigili Draconi perspicacem Aquilam addiderunt. Siue in Quirinali fastigio conspicua suspicias tum Aldobrandina,

Marginal notes: Matthæiorum. — Perettorum. — Card. Pij. — Farnesiorũ. — Mediceorũ. — Ludouisiorũ — Burghesiorũ — Aldobrandinorum.

na, quibus eò benigniùs, quò propius affulgent ſidera: tum Bentiuola, vbi geminarum bis auſpicatum inſigne Aquilarum amœnitatis regiæ miraculum ſingulare præmonſtrat: tum Barberina, vbi tanquam Romana in Hybla ſub Apum imagine ſuauitas Vrbana mellificat. Verùm vt in eodem Quirinali, & Vaticano colle, ornatu maieſtatis pleniſſimo grauiſſimæ prouinciæ curis ſubleuandis Pontificij eminent horti; ita imitatricibus auguſtiùs enitent in gemmis. Quidni enim coagmentatæ gemmæ, tanquam famulæ ſtellæ, à Romano ſole cum luce maieſtatem trahant? Illic præterea ſplendida ſpecie, vt alibi re ipſa, cum formoſiſſima Vrbe certant proximæ ac ſuburbanæ deliciæ, quæ in Faliſcis Balneariam, & Ciminiam Caprarolæ Villam purpurea Conditorum gloria illuſtrant: quæque in Latio Tuſculum ac Tibur exornant, quarum illæ ambitu non ampliſſimo plurimorum Principum voluptati pares in patritiæ nobilitatis coloniam tranſierunt: hæ verò amœniſſimo, quà ſitu, quà opere ſic eminent, vt Romanæ maieſtatis olim Tibure ruſticantis veteres moles non ſua ipſæ magis multiplici ruina, quàm vna Eſtenſi magnificentia obruantur. Ipſe Anio pulcherrimæ ſtructuræ admirabilitate ſuſpenſus, ſuique ad Romana miracula curſus frequenter oblitus totum præcipitantis vndæ diluuium ad hortenſe diuerticulum innocenter decli-

Bentiuolorum.

Barberinorum.

Pontificum.

Horti Balneariæ.
Horti Caprarolæ.
Tuſculani Principum plurimorum
Tiburtes Eſtenſium.

declinat, tantuſque tamque vetuſtus fluuius in ſubſultim ludibundos ſonticulos & ſiphunculos obſequentiſſimè repueraſcit. Nouiſſima floret etiam in gemmis Franciſci Caëtani Sermonetæ Ducis voluptas nuper condita & conſita propter oppidum, quod amico floribus Ciſternæ nomine hortos pulcherrimos exigebat. Hæc circunſtantium columnarum aurea forma: hic argenteus, & gemmeus ornatus. Teſtudo ſapphirina, cæloque concolor, ſeu potius gemmeum cælum vitilium herbularum ambitioſos ramulos diffundentium textili è ſectilibus gemmis topiario ita conueſtitur atque opacatur, vt clariùs fulgeat. In pauimento denique ſmaragdino, herbida luce florido, diſcoloribus lapillis multiformes in areolas nitidè variato calcantur quidem opes opuſque nobiliſſimum, at non philoſophico Cratetis contemptu: manus enim pedibus inuident contactus diuturni felicitatem. Hanc ego amœniſſimi horti mediam porticum pulcherrimam; ſi verbis audere tantum liceat, quantum rei dignitas vocabulis maior poſtulat; appellare non timeam florei maris inſulam fortunatam. Poſtquam hìc cæleſtes conuiuæ ſuper inſtrata purpura diſcubuere, inuſitata epularum miracula in auream menſam inferuntur; ſinguli enim miſſus florei ſunt, in florum genera diſcriminati. Quare mirari primò Deorum chorus, & alius alium circunſpectare, quid ageret: deinde ieiunum in riſum

Ciſternani Caëtani Ducis.

Dapes floreæ.

Deorum allucinatio.

ſum ora diducere, quòd in illa florea lautitia ocu-
lis tantùm naribuſque ſibi epulandum eſſe exiſti-
maret. Tum Flora corridentibus, ſeſeque lepido
aſtu deluſos opinantibus argutè ſubridens, Experia-
mur, inquit, an etiam palato ſapiant flores mei:
roſamque aurea de lance ſummis digitis præcer-
ptam, pulchrioriſque in roſetum oris inſertam
ſcitulo preſſu morſicatim præflorans addit: Papæ!
dum roſa hæc flos nectaris eſt, & flos ambroſiæ;
præſtat apem eſſe, præſtat ſugere, quàm olfacere.
Quas verò dapes ſibi magis decoras Flora, quàm
flores vobis apponeret? Tum enimuero ſenſere
Cælites omnes in terris quoque ambroſiam eſſe
Cælitibus ipſis expetendam, cuius cæleſtis ſuaui-
tas epulari bonoque dolo terrenam formam ſubi-
tura non potuit ſuauioris formoſitatis epulas, niſi
flores, præſentare. Quis iam dicendo explicet ad
agnitas peregrinas epulas Epularium auiditatem?
Quis à guſtu eminentem in omnium vultu, atque
adeo in feſtiuiſſimis acclamationibus voluptatem?
Illa omnium erat vox Deorum vna: Si tam ſuaui-
ter florerent horti; Deos omnes, acclinata maieſta-
te, ſemper in floſculis colendis ruſticaturos. Hìc
ad hilaritatem erugato regio ſupercilio Iuppiter,
Cur, inquit, edulium deliciarum alma parens Tellus
pulcherrimos floreos fœtus artificioſis hiſce dete-
riores, vtpote aut fatuo ſapore non appetendos,
aut venenato ſucco fugiendos paris? Reſponſo ali-
quan-

quantiſper expectato, nec accepto, Tellurem Iuppiter inter confertam conuiuarum multitudinem oculis diu quæſiuit, nec inuentam vt abeſſe cognouit, Et abeſt, ait, in florei ſeculi natalitijs magna mater florum? Tum Flora, demiror equidem, inquit, non intereſſe diſertè vocatam. Quanquam fortaſſe nec dum potuit: ſua enim mole prægrauis lentè feſtinat. Sed iam ego lentiſſimam grauitatem iſtam Archimede facilius efficaci machina incitabo. Miniſtrabant regali facie puellæ centum, Auræ leues agileſque, atque inter ſeduli miniſterij laborioſos excurſus recurſuſque odoratæ animæ tenera reciprocatione ſine flabello flabelliferæ genialem conuiuij calorem ventilabant. Ex his natu minimam, ore argutulam, vultu roſeam, crine auream, lacteoli corporis candidum iubar lineâ nebula caſtè vmbrantem, pubeſcentibus per glabellos humeros verſicoloribus pinnis volatilem, extimis tenellis plumulis tremula palpitatione laſciuientibus ipſo in otio inquietam Flora ſic alloquitur: Age mea feſtiuitas, mera pernicitas, mea motacilla, Aurilla, Tellurem Deam tardigradam, vbiubi gentium erit, inueſtigatam incitatamque tecum huc quàm ociſſimè ſiſte. Vix dum imperarat Flora, cum imperata ferè iam fecerat Aurilla. Vagulo enim volatu immenſa terrarum ſpatia emenſa iam erat: nec tamen in terris Tellurem inueniebat. Quacunque roſcidulas alas concutiebat,

Tellus abſens accitur.

ſudum

ſudum ver impluebat: quacunque halantem halitum anhelabat, extemporalem amœnitatem inhalabat. Deſperauerat poſſe præterea inueniri per amœniſſimos omnes quæſitam hortos: cum, vbi minimè rebatur, tandem reperit. In abdito ignobilique hortulo, varijs oleribus liratim poſitis ordinatim viridicato Matronam proſpicit cruda viridique anilitate meliùs, quàm purpuriſſo, annoſum os fucantem interpolantemque; obeſiſſimam eam quidem, at ſedentario labore operoſam: phrygio enim opere vera olera mentiente matronalis pepli oras lactucis, & braſſicis; cæpis, & allijs, cæteriſque oleraceis imaginibus inſigniuerat; ac tum forte manum vltimam imponebat. Tunc Aurilla flabili murmurillo eloquenter eblandita facilè Telluri perſuaſit, vt nimiùm diu expectata præter morem molemque properaret. Iucundiſſimæ nuntiæ aſpirantibus hilarata blanditijs loci eius olera omnia vultu viridiore riſerunt. Ipſa Tellus inſolitò afflata impetu recens elaborato magnificè ſe peplo exornat; leuique curru, quem curulis rapit leo, quàm citiſſimè prouecta, peplum vibrante alludentis Aurillæ aſpiratione, in ſicco velificat. Interea, dum Tellus acciretur, eruditum Iouis nodum vicario Flora reſponſo expediuerat: atque inter multa, quæ nunc referre non vacat, reſponderat, ideo formoſiſſimos terræ filios, florum pleroſque aut inſulſos, aut venenatos, aut malè olidos,

Olitorio in hortulo inuenitur.

Cur florum plerique inſulſi, venenati inodori.

dos,aut ſaltem inolentes fatua ſpecie colorari: vt ne nimiùm colori credat coloratis præſtigijs facilis capi mortalitas: vtque non in herba ſolùm vaniſſimæ ſpei, ſed in flore quoque breuiſſimæ formoſitatis anguem latere condiſcat. Quanquam erraui, nec opus habeo (inquit illa) cibariam hortenſium florum ſuauitatem argutè diſſimulare: quando flores omnes nectarei ſunt, merumque mel, quod Apes miniſtræ ſedulæ hominibus colligunt, & prægustant. Quærenti præterea Baccho, quis amœniſſimæ indolis coquus ſuauiſſima illa cupedia in flores vernare feciſſet, cum Charitum artificio florida ea bellaria concinnata eſſe ſubieciſſet Flora; pinguiſſimi ventris, & pinguioris Mineruæ Deus præter expectationem acutè, Enimuero ſic decuit, inquit: è manibus enim Gratiarum quid potuit aliud præter flores exiſtere? Verùm vbi ſe tandem in conuiuarum conſpectum dedit optatiſſima Tellus, olitorij ſyrmatis textilem pompam trahens, omnium riſu excepta iucundo ſpectaculo conuiuij lætitiam cumulauit. Flora iuſſam diſcumbere conuiuali vrbanitate ſic dicitur allocuta. Quamuis ſera, tamen ades tempeſtiuà, Omniparens mater. In tempore enim poſt florea mea fercula ſecundas ipſa menſas in iſta oleraceo textu fertili veſte attuliſti. Aculeato ioco ſolito grauior Tellus pauca hæc, & ſeria. Illuſa vilium olerum figuris, ignobilique viriditate mihi atra & infelix

Telluris habitus ridetur.

Eiuſdem pro ſe oratio.

veſtis

vestis hæc misericordiam opemque implorat, Flora, non risum & ioca. Damnatæ parentis in vulgarium partum herbularum quidni paratus agresti opere amictus concolor herbescat? Inani iam nomine ad ludibrium mater dicor omniparens; quando cinis & sabulo, nempe sterilis puluis ad floreæ fœcunditatis gloriam eliguntur. Quid hoc artis est repugnare naturæ, terraque genitali relicta satiuas humani generis delicias è cinere arenaque demetere? Si placet floream ætatem diuturnam, stabilemque fundare: non leuis puluisculus, sed solida tellus fundamentum esto. Si quid merui olerum opportuno fructu, florum vbertas honoraria remuneret. Si patritiam inter Deos matronam oleraceo virore vulgaris palla dedecorat; vestro Cælites suffragio, tuo Flora beneficio floridæ purpuræ nobile syrma condecoret. Audita Deorum omnium assensu atque approbatione Tellus suam feliciter causam perorauit. Nam florali conuiuio soluto cælestis Senatus consultum per vernum præconem Zephyrum in hæc verba recitatum est. Quod felix Floræ, bonum floribus, faustumque florum cultoribus sit: cum, quod nimiùm diu non minùs in animorum indole, quàm in annorum nomine regnauit, ferrum longè lateque iam propagato florum cultui seruiat; in floralibus Deorum omnium comitijs, Flora rogationem ferente, cæterorum Senatu Deorum censente, ferreæ floream

De floreo sęculo, deque hortensi terra Cælitum edictum.

deco-

decoro, aptoque transitu nomenclationem subrogari placuit: & appellatione ferruginea detersa, à communi mortalium studio erga flores floreum seculum appellari. Illud præterea floriferorum hortorum coloni omnes inuiolatè seruanto, quod, magna matre Tellure ad eundem Senatum referente, sancitum est: vt, superuacanea cineris sabulique cum terra permistione antiquata, pura puta hortensis humus immisto pridem fimo iam putri, atque in ipsam terram transformato, frequentique olerum fœtu nimia pinguedine depasta, subpinguis progenerandis floribus vsurpetur, atque olitoriæ fœcunditatis beneficio florida gratia referatur. Hoc tam iucundum tamque iustum edictum genialibus comitijs peractis, ne cui florum studioso ignoraretur, Iouis Floræ gratificantis iussu à volucri cursore Zephyro singulis hortorum postibus præfixum est.

FLO-

etr.° Berettin.° Corton.° delin. Fed. Greuter incid.

FLORVM NOTAE LIBER SECVNDVS.

Narciſſorum notæ.

CAPVT I.

QVID hortorum cultori turpius aut etiam nocentius, quàm flores, nempe familiam ſuam, de facie non agnoſcere? Nam quì ſuis quenque locis aptè diſponere, atque educare poſſit; niſi lineamenta formaſque diſtinguat? Et quanquam multiformes florum natales indiſcreta ſpecie, & concordi figura ſimillimi nequeunt internoſci: complures tamen ſunt aut claro, aut certè obſcuro diſcrimine notabiles, quorum, vt licuerit, notas perſequemur. Neque verò hìc vniuerſos, ſed eos duntaxat flores ſuis coloribus exprimemus, quos noſtri exhibent horti; vt neceſſitati pariter, & breuitati conſulamus. Illud

Cur flores colono prę-noſcendi.

Complures indiſcreti.

Bulbácei plériq. aut hyacinthi, aut narcissi.

R. Dodon. Stirp. Hist. Pempt. 2. l.2. c.18.

Narcissi nomen vnde. *Plin. lib. 21. cap.19.*

autem præmonitos cultores volo, è bulbaceis floribus, qui plurimi antiquitati prorsus ignoti, atque anonymi coluntur in hortis, narcissos, aut hyacinthos ab erudita plerosque posteritate censeri: & grandiores quidem ad narcissinum ordinem, minores ad hyacinthinum reuocari. Narcissus à narce dictus, quòd aliena grauet capita, suum priùs prægrauauit; cum fabulosus vmbræ suæ amator puer è fontani speculi sincero nitore malè sibi notus, atque è frigidis aquis tabificam flammam trahens, ex homine in caducum florem dilapsus est. Etiam nunc mutatæ formæ studiosus ore vernat multiformi. Aut enim simplici foliorum textura tenuior, aut multiplici habitior est. Nunc argenteo, nunc aureo pallore veteres curas præfert. Medius flos, quem ab imitamento calicem cum recentioribus in posterum appellabo, inter lactea folia aut suauiter concolor lactescit, aut splendidè decolor aurescit, aut circa summam oram croco illitam lepidè rubescit. Sed quis coloris, magnitudinis, formæque inexputabiles varietates enumeret, natura cultuque ad assiduam nouitatem conspirante? Nostris autem hortis familiaris potissimùm est, qui colore totus argenteo suffunditur; vt à medio candido calice in pateræ formam depresso argenti patera Italico vocabulo nominetur. Neque tamen huiuscemodi narcissus vno argenti candore, sed sulphuris quoque pallore pingitur.

Narcissus genere, & colore varius.

Narcissus totus candidus flore simplici polyanthes.

Narcissus colore sulphureo, flore simplici polyanthes.

gitur. Idem præterea in plura genera discriminatur. Alius enim præmaturè, serò alius vernat: alius minutos, modicos alius, alius peramplos in flores è caule summo se diffundit: alius denique foliorum simplici serie, alius multiplici componitur. Hic ergo tum candido, tum pallido colore narcissus à cæteris narcissis discrepat floreis folijs angustioribus, & calice breuiore. Virentia quoque folia sæpe angustiùs patent, longiùs porriguntur, læuiora & rigidiora sunt. Nec eadem omnibus tinctura. Candidum allij virore albida, & veluti rorulenta; pallidum myrti exemplo viridissima conuestiunt. Bulbi membranas extimas color austerus infuscat; intimas tunicas dilutus dealbat: magis compacta forma ventrem deprimit, ceruice modicè producta. Quin etiam isto eius, qui folioso floret argento, bulbus depressior est. At verò maioris floris bulbosa parens vastiore corpore, ventre oblongo, procero collo, spadicis coloris dilutioribus tunicis notabilem in modum insignitur. E foliosis albentibus narcissis Byzantius, siue Chalcedonius perplacet, & colitur. Hic tum præcox, tum serotinus membranacea primùm vagina includitur, quæ longum in alabastrum, vt simplicis floris folliculus, non fastigiatur; sed rotundiore gremio latiùs tumet. Ea demum dehiscente numerosus, & formosus partus excluditur. Deni aut duodeni fratres ex vno caule penduli sæ-

Narcissus Byzantius polyanthes, albo flore luteoque calice multiplex.

pe numerantur. Alba folia denſiſſimo congeſtu bene compactum tribuuntur in florem. Media foliola vario atque multiplici flaui calicis mæandro intercurſante vndatim, intercisè, permiſteque implicantur. Subſimilem alium narciſſum, ſine medijs albis foliolis denſato, atque in rugas replicato flaui coloris orbe multiplici criſtatum, nimiam in ſobolem luxuriantis bulbi decorum abortum eſſe conſtanter affirmant obſeruatione diuturna experientiſſimi cultores: quòd & numeroſo fœtu effœta radix, & adnata poſteritas nondum per ætatem ſatis robuſta floribus explendis idonea non ſit; cum deinde, vbi iuſtam in rotunditatem adoleuerit, prioribus pares, atque adeo æquè folioſos flores progeneret. Alij verò, & quidem callidi rerum æſtimatores exiſtimant, certis è bulbis minore vi præditis mutilos eiuſmodi partus perpetua ſtabiliq. lege exiſtere: nec deſunt, qui eoſdem, vtpote Epidauro miſſos, Epidaurios appellent; ac duplici potiſſimum procerioris caulis, maioriſque floris nota diſtinguant. Equidem (vt erudita diſſidia iſta componam) non negauerim, ex imbecillis radicibus hæc interdum ſpecioſa monſtra poſſe progigni; ſimulque inueniri crediderim radices alias ita natura conſtitutas, vt flauentibus tantùm criſpulis criſtis albidos partus ſuos exornent. Vtriuſque folioſi narciſſi caulis herbaceus de more nudus, concauus, atque ſtriatus digitali ferme craſſitudine

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 13

Narciſſus Epidaurius.

ne, & pedali longitudine aſſurgit: virentibus folijs nonnihil carinatis, & paulò, quàm in ſimplici narciſſo, laxioribus circumuallatur. Bulbus carne intus candicat, conueſtientibus tunicis foris nigricat, & in rotunditatem conglobatur: præcox magnitudine noſtratis narciſſi bulbum æquat, ſerotinus etiam ſuperat. Hic etiam illo, qui præmaturè floret, magis compactus & rotundior ad florem difficilis & moroſus eſt, frequentemque in rotunda baſi cariem trahit. Non ſolet in ſemen exire in florei fœtus præſtantiam exhauſta vtriuſque fœcunditas. Eminet folioſus alius duplicis generis narciſſus corniculati nomine inſignis. Minor ſex alba folia minuſcula in orbem expandit: in vmbilico aureum calicem criſpantis auri pléniſſimum porrigit: inde ſex flaua cornicula in ſtellam diducta ſurrigit. Quaternos quinoſue flores profert, ac ſuſtinet caulis, priore tenuior atque humilior. Ab radice folia exeunt prolixa, gracilia, mollia, & ſubalbidæ. Bulbus denique ſubeſt à vulgatis narciſſinis vna corporis menſura paulò breuiore diſcretus. Maioris bulboſa radix vulgaris narciſſi bulbum adęquat, ceruice perparum extante: folia tenuitate, ac prolixitudine ſuperioribus non diſſimilia minùs pallent: ſcapus inſigniter procerus in duum triumue ferè palmorum longitudinem procurrit. Complures è membranaceo inuolucro flores quà proſpero, quà abortiuo partu excluduntur, quo-

Narciſſus corniculatus minor, & maior, polyanthes.

rum folia flauentis lineę ductu eminulo intermeante liberaliter colorantur. Vt igitur vides, vterque narcissus cornibus armatus longè fugiendus non est: non enim fœnum habet in cornu, vt vulnera præcaueantur; sed odoratum aurum, vt oculi naresque suauissimè feriantur. Iam verò ne qua narcisso desit opulentia, præter argentum etiam aurum totam floris bracteam opulentat: siquidem inter simplicis compositurę narcissos & folijs, & calice aureus in pretio est. Hic discoloris auri, variæq. aut conformationis, aut amplitudinis leuibus momentis pulchrè dissidet à se ipso. Superioribus albis narcissis caule, florumque pensili congerie similis, folio, bulboque differt: illos enim foliosior, hunc rarior plerunque silua distinguit: illi bulbum ipsum rotundant, hic in pyri effigiem turbinat: circuntegentes tunicas illorum plerique fuscant, hic modicè rutilat. Simplicium denique narcissorum ritu triangularibus folliculis nigrum, & inæquale semen includit. E minusculo narcisso aureolo, à reliquis vna breuitate seiuncto bulbulus pendet rotundus, & nigellus; decolor nempe decori floris appendicula. Verùm illi ditiores narcissi sunt, qui frequentium foliorum flauentibus bracteis aurescunt. Et in his genera variant. Alium videbis à siluis oriundum è pallido bulbulo pusillum æquante narcissinum bulbum, qui de iunceis folijs nomen Hispanum traxit, inter angusta; ob-

Narcissus totus flauus polyanthes.

Narcissus siluestris stellatus.

oblonga, tenuia, carinata, & pallidula ſolia ferè palmari, gracilique cauliculo innixum proſilire; & creberrimis ſolijs in ſtellam diſtributis confertim coagmentatum, albo giluoque confuſis in paleæ ſpeciem colorari. Subſimilis alius roſea ſpecie, bulbo & flore paulò amplior, & coloratior à collaris rugati criſpiſſimo imitamento Gallicum Fraſei nomen adeptus rarò floret, florea membrana ægrè dehiſcente, ac plerunque vitium faciente. Sed excellere ſe cæteris ipſo vulgato iam nomine ſignificat ſeptentrionalis, ſiue ſilueſtris narciſſus, cui Roſeus maior nomen eſt. Is enim luteæ foliosæ roſæ decora ſuppari gyro complexus media floris ſolia calicis loco denſiſſima complicat, & criſpat; ſimili quoque auro colorat, ſolijs alijs quà luteis, quà pallidis, quà herbaceis per ambitum congeſtis, & explicatis. Illud præterea familiare ipſi eſt, vt à foliorum denſitate, & copia particulatim effloreſcat. Etenim extremis ſolijs marcentibus & præmorientibus, mediæ conuolutæ paniculæ paulatim euoluuntur in floſculos. Quanquam illa florea congeries rarò difficulterque digeritur, ac dehiſcit ad plenum. Roſeus hic narciſſus, ſiue narciſſina roſa ſolitaria ſcapo inſidet bene firmo, anguloſo, duos circiter palmos alto; ac, tanquam ipſa ſibi oneroſa, nutat. Ex imo folia modicè conſurgunt liberaliter patent, mucronem retundunt & rotundant; in viridi pallent. Bulboſa radix prope

Narciſſus ſilueſtris roſeus minor.

Narciſſus ſilueſtris roſeus maior.

pe rotunda exteriores tuniculas diluto colore ferrugineo ſuffundit. Iunceo folio, amploque tum flore tum calice Narciſſi plerique ſaturo colore lutei ſunt, & prope inodora pulchritudine tantùm ſpectabiles, necnon eodem in genere multiformes: Alius enim foliorum oras nonnihil vtrinque conuoluit, caliciſque ſemuncialis ſerratum, & ſinuoſum labrum diducit. Ad hæc ſingulos, binos, atque adeo ſenos interdum flores, folijs totidem in orbem compactiles è folliculi ſinu excludit. Scapum gracilem, concauum, rectum, pedaneum, atque ex nobiliſſimi cultoris obſeruatione ſimplicem excitat. Si quando autem plures coniunctim caules emittat; multiplicem bulbo fertilem florum ſobolem adnatam eſſe ſignificat. Bina, aut etiam terna profert ab radice folia pedalis, aut certè maioris longitudinis, anguſta, cuſpidata, carinata, fuſco virore herbida, & ſucci plena. Bulbum ſubiungit ſubſtricto ventre oblongum, collum non rarò detorquentem, diluto exterioris tunicæ colore ſpadicem. Alius explicata, & coniuncta, imò inuicem ſuperuenientia folia perpetuo velut orbe continuat: ſaturatiore colore lucet: anguſtiorem calicem magis criſpat: ſuperiore infœcundior quaternos circiter extrudit flores: eodem viuacior ſeriùs defloreſcit: languidam ſuauitatem olet: ima folia menſura breuiore profundit: bulbum ſubijcit forma conſimilem, ſed aliquan-

Narciſſus iũcifolius maior, amplo calice, & folijs conuolutis.

Alius folijs continuatis.

quantò contractiorem. Alius demum angustioribus floreis folijs in stellam diradiatis teretem æquabilemque calicem exporrigit. Nostrate sub cælo binis ternisue floribus auarè vernat: folia itidem carinata latiùs explicat, & parciùs producit: bulbo gignitur persimili, sed longè minore, minusque ceruicem detorquente, necnon subnigris inuolucris tunicato. At verò narcissus iunceis folijs odoratus, ac totus liberaliter aureus, superioribus inodoris minor, à soli natalis nomine Hispanus, à medica vi (vt Remberto Dodonæo placet) vomitorius & simplici, & multiplici foliorum serie flauet. Ille florum folijs mucronatis, aut orbiculatis; coniunctis, aut deiunctis: ipsis quoque flosculis præcocibus, aut serotinis; grandiusculis, aut minusculis; binis ternisue, aut etiam denis pluribusue ex vnoquoque cauliculo emicantibus varius; ac partim vnicaulis, partim multicaulis est. Hic verò vt plurimum singulos, binosue; vt maximè quaternos, aut quinos vnico è caule flores promit, floreum gelsimini, malique Medicæ halitum suauissima temperie olentes. Vtriusque caules saturatior viriditas, inoffensus læuor, ac teres rotunditas compares facit. Veruntamen duplex eosdem nota discriminat. Illos enim proceritas ferè bipalmis extendit, hos pusillò breuior longitudo contrahit: illos continuum foramen vacuat, hos fungosa quædam natura modicè obstruit.

Alius calice tereti, & folijs angustioribus.

Narcissus iũcifolius minor odoratus simplex, & multiplex.

Stirp. Histor. Pemp. 2. li. 2. c. 22.

ſtruit. Folia pariter viridantia, oblonga, rotunda, carnoſa, læuia, & planè iuncida. Bulbuli plerique globoſi: minùs plerunque vtiles oblongi, diſſipatis in longitudinem viribus: rotundi feraces, toto in floriferos niſus collecto corpore. Idem omnibus color: extima enim pulligine nigricant. Hoc etiam inter vtrunque narciſſum conuenit, vt longulos proferant è membranacea theca floſculos, quibus ille triangularia capitula ſubijcit, flore dilapſo turgentia, & nigelli anguloſique ſeminis fœcunda: hic autem longulis tantùm pediculis inſiſtentes, nulloque ſeminali folliculo capitatos parit, genitali conatu in floris plenitudinem effuſo. Triplex eſt præterea Hiſpano ſuperiori luteo non abſimilis, albo colore vernus narciſſus. Prioris oblongus bulbulus iuncea foliola fundit humi reptantia: minutum, inolentem, informem floſculum, Martio menſe tempeſtiuum Romanis in hortis ægrè raroque aperit. Alter grandiuſculus, Hiſpanique narciſſi partibus cæteris gemellus, albore ac fœtore diſcrepat. Huic æqualis tertius candida folia ſulphurei coloris calice diſtinguit. Vterque continenti foliorum ſerie floreum orbem circinat. Eſt etiam, qui è longulo ſubſtrictioris ventris bulbo caulem ante folia impellens, binis terniſue, candidis, & leuiter odoratis floſculis per autumnum vernet Hiſpano par, viridiſſimus, planeque iunceus minimi pretij narciſſus. Silentio diſſimulandus

Albus minor.

Albus maior.

Albus ſulphurei coloris calice.

Albus autumnalis.

dus non eſt ſatis elegans iunceis itidem folijs, albidoque colore in ſulphureum procliui, & reflexo flore narciſſus alius; cuius è radice bulboſa, nuci Ponticæ, aut Hiſpani iuncei narciſſi bulbulo exæquata, rotunda, candida, membranaceo inuolucro infuſcata, numeroſis tenuibus albiſque fibris bene comata, exiliunt quaterna vel quina folia, vt in proximè ſuperiore narciſſo iuncea, prolixa, anguſta, modicè carinata. Medius conſimilis caulis Aprili menſe faſtigiatur in quaternos aut quinos flores oblongos, diluto ſulphureo colore pallidos, ſex folijs ſurſum reflexis ſupinos, deuexis ceruicibus pronos, ſemuncialem aut longiuſculum & inæqualiter ſinuoſum calicem porrigentes, leuiſſimè odoratos. Corruptis floribus ſummi caules triangularia turgeſcunt in capita, exigui, orbiculati, nigri, læuiſque ſeminis pleniſſima. Pſeudonarciſſos Hiſpanos Cluſius vocat ſilueſtres Dodonæi narciſſos, qui ſena inter folia velut in alas explicata medium prælongi calicis tubum, repandas per oras fimbriatum crenatumque, in tubæ modum exertant; ex qua Italicum quoque nomen hauſerunt. Vt meritò fabulari quis poſſit, Famam volando, buccinandoque feſſam genialibus tantiſper in hortis conquieuiſſe, dum reficeret vires: vtque hoſpitalibus floſculis appoſitam referret gratiam, è ſuis conditum inſignibus nouum florem, nempe alatum tubulatumque narciſſum

Pallidus folijs reflexis.

Pſeudonarciſſus Hiſpanus.

Rarior. plāt. Hiſt. l. 2. c. 17
Stirp. Hiſtor. Pemp. 2. li. 2. c. 23.

ſum floreo populo addidiſſe, amantis hortos Famæ buccinatorem. Harum verò florentium tubarum, muta ſpecie ſuauiùs argutarum, quàm quæ ſtridulo ſtrepunt ſono, aliæ aurea bractea flaueſcunt; aliæ argentea candicant; circa aureum aliæ tubum circunfuſo foliorum veluti cupro expalleſcunt; hunc aliæ cupreum pallorem media flauente linea inaurant, ac totum prægrandem tubum verno illinunt auro; alias mirè degenerantis ſeminis inenarrabilis varietas colorat; alijs præterea diffuſior, alijs eſt menſura contractior; aliæ denique ſimplici gracilique tenuem, aliæ replicato conſertoque tubo pleniſſimam publicant voluptatem. Et his quidem poſtremis forma præſertim quadruplex. Aut enim tubus in tubum inſeritur; aut ſimplici tubo denſiſſima folia innaſcuntur; aut grandior flos densè fartus vbertate plerunque rumpitur, folijs in roſei narciſſi ſpeciem confuſis; aut demum ſimilis tum ſimplici, tum duplici foliorum ambitu floſculus tubulum exerit folioſa fartura pariter denſatum. Pſeudonarciſſis vniuerſis pro cuiuſque florum amplitudine proceri caules; folia ſurrecta, prolixa, lata, in canaliculum concaua, minimè mucronata, & languidè virentia; bulbi oblongi, quorum extimæ tunicæ dilutiore ferrugine imbutæ raris, & fuſcis eiuſdem ſaturi coloris lineis in longitudinem intercurrentibus diſtinguuntur. Sunt, qui ſentiant à ma-

Pſeudonarciſſus pleno flore quadruplex.

io-

iore roſeo narciſſo pleniſſimum pſeudonarciſſum, ſiue (vt alij nominant) narciſſum alterum maximum ſeptentrionalem, qui calicem implet, & folia duplicat, nullo diſcrimine ſeparari. Veruntamen vt folio, & caule inter ſe congruunt; ſic bulbo, & flore diſſentiunt. Huius enim bulbus, vt vulgaris etiam pſeudonarciſſi, longior collum quadantenus obliquat; flos tubulatum calicem folioſo ſæpe farto, nimioque madore fatiſcentem nonnihil exporrigit. Minuſculi flore ſimplici pſeudonarciſſi vt floſculorum coloribus, ſic bulbulorum figuris variant, ceruicula in quibuſdam proceriore: ſemper tamen aliquod maiorum inſtar in puſillis eminet. Qui verò parua geminant folia, & caliculi tubulum addenſant, aut ſaltem hunc pleniſſimè folijs inſarciunt; minutulis funduntur è bulbis, grandiores bulbos pleni floris feraces, ſi non magnitudine, certè figura exæquantibus. Folium protenditur palmare, prætenue, pallidum. Caulis itidem exilit breuis, & concolor. Pulchrè mentitur & nomine & re narciſſum pſeudonarciſſus montanus, in Luſitanis & Cantabricis iugis frequens. Hunc iunceo folio & cauliculo flexilem, flauo alboue flore in ſena plerunque anguſta folia expaſſo pinnatum à medij caliculi cono in calathi ſeu nolæ figuram oblongo, repando, & ſæpe fimbriato campanulam Hiſpani; flauum caliculum, & flauam violam Martiam Auſtriacæ matro-

næ

Pſeudonarciſſus pleno flore maior.

Pſeudonarciſſus ſimplici flore minor.

Pſeudonarciſſus pleno flore minor.

Pſeudonarciſſus iuncifolius.

C. Cluſ. Hiſt. plant. lib. 2. cap. 17.

næ vocant. Subiectum flosculo caput nigro, rotundoque semine impletur. Bulbulus rotundus, intus candidus, foris nigellus iuncei folij narcissinum bulbum prope indiscreta facie repræsentat.

Idem Cur. poster. p. 60. Narcissus maximus, siue incomparabilis. Perpetuò flauus.

Narcissum maximum amplo calice, à magnitudine incomparabilem multiplicis esse generis inuenio. Est enim, qui tam pertinaciter flauet, vt eodem, quo vixit, ore & colore moriatur. Hic senis folijs continuatum in orbem latè explicatis, medium crispulum calicem ab imis angustijs paulatim ac modicè sese laxantem in vncialem longitudinem exerit. Subtenuem caulem ad binos palmos extollit. Folia surrigit siluestris more narcissi laxa, prolixa retusa, incana. Bulbum subdit siluestris itidem narcissi bulbo consimilem, sed magis compactilem, colloque nonnihil obtorto notabilem.

Ex flauo in sulphureum languens.

Alter huius gemellus cætera, vno veluti vultu degenerat: flauum enim colorem, quem nascens præfert, in sulphureum, siue albidum senescens mutat, & folijs angustioribus, rugosis, atque vtrinque leuiter conuolutis floreum orbem minimè continuat.

Sulphureus summo calice luteo.

Tertius verò tristioris indolis frater eo colore dehiscens nascitur, quo superior moritur: & velut appetentem mortem pertimescens paulatim exalbescit, luteo per oras calice. Illud etiam differt, quòd calice folijsque latioribus, atque his etiam nonnihil continuatis prior floret.

Candidus maior, & minor.

Candidus præterea Romanis in hortis visitur folijs

lijs floris aliquatenus diuerſis duplex, maior nempe diſcretis, minorque coniunctis: vterque cæteris magnitudine ſuppar: illius caulis ferè bipalmis, & gracilis; huius autem paulò breuior: maioris folia, quàm vulgaris, tenuiora & anguſtiora; minoris quàm maioris, magis lata minuſque longa: vtriuſque bulboſæ radices candore formaque ſimiles pyrum ſuperbum æquant, ceruice modicè porrecta. Eſt etiam proximè ſuperioris bulbum adæquans, folijs æquè candidis flauoque calice narciſſus maximus, itidem maior & minor: ſed calix eſt minori coloratior. Poſtremus in Caſertani Principis Andreæ Matthæi Aquauiuæ principes flores merito cultu excipientis nobiliſſimis hortis alitur narciſſus ſanè incomparabilis, confertiſſimis nempe ſulphureo colore folijs ſingularis. Narciſſus ſerotinus montanus, aut eius planè gemellus (Muſartum vulgus appellat) bulbaceæ radicis exteriore tunica ſubalbida, magnitudine media, ventre vtrinque ſubſtricto, corpore oblongo, ceruice modica illius narciſſi bulbum ex parte refert, qui cameli collum ſimplici producit in flore. Appetente iam vere folia trudit prolixa, anguſta, mollia, praſina, ſiue narciſſinis ſimilia. E teretis, pedalis, glabri, fungoſique caulis apice ternos ſæpe, quaternoſue menſe Martio ſuſpendit flores, ſena niuei candoris folia, vulgaris narciſſi folijs laxiora, & flaccida ſtellæ modo decuſſantes, patulo ſulphu-

Candidus calice flauo maior & minor.

Sulphureus flore multiplici.

Narciſſus montanus ſerotinus, flore ſimplici candido, calice luteo.

H rei

rei coloris caliculo crocea fimbria ornato distinguentes, digna etiam pulchro corpore anima odoratos. Duplicem hìc habeo seri floris, extremo nempe Martio, vel ineunte Aprili vernantis subtexere narcissum, alterum Narbonensem, Anglicum alterum. Priorem præcipuè discriminant bulbus oblongus, modicus, fusci palloris membrana tunicatus; angusta folia, & erecta; flos albus, flauo calice ferè vnciali, nonnihil repando reflexoque distinctus, incomparabili narcisso contractior, in vnoquoque palmari caule sæpe multiplex. Posteriorem non absimilem dignosces tum ex bulbo grandiore, in ventrem distento, in ceruicem extenuato, membranaque ferruginea circunsepto; tum ex folio breui latoque; tum ex ampliore flore luteum calicem æquabiliter tubulatum porrigente. Longa ceruice narcissos camelini colli nomen ab imitamento appositè deductum notat. Merum puerperæ Floræ lac in hosce flores candoris eximij concreuit. Ex his plebeius alius, & senis tantùm folijs pauperculus, atque inglorius candidatus à nobilium hortorum aditu distinetur. Vnum diluto aridæ paleæ colore pallidum, & veluti sordidatum hortorum exilio liberant coloni, vtpote Byzantio translatum & rarum. Adeo raritas etiam deformitati pretium facit. Alius foliosa prætexta per flaui calicis fimbriatas oras purpurascente conspicuus, & nobilis in patri-

Narcissus Narbonensis.

Narcissus Anglicus.

C. Clus. Rarior. plant. Hist. l. 2. c. 12

Narcissus longa ceruice.

Simplex candidus.

Simplex pallidus.

Multiplex candidus.

:itios hortos admittitur. Caules ferè bipalmes
lerunque ſingulos flores, binos interdum ſuſti-
ent. Proſiliunt ab radice folia prælonga, tenuia,
ıucronata, ſubpallida. Bulbacea radix pallidæ
ıtis, modiciq. ventris in collum abſumitur, quod
ı folioſi quàm in ſimplicis floris bulbo productius
ſt. Virginienſis narciſſi bulbus cupreſſini hia-
inthi bulbo modica magnitudine atque oblonga
ɔrma ſimillimus, colore diſtat. Is enim ſubru-
et, hic albicat. Folia puſilli pleno flore ſilue-
tris narciſſi folijs prorſus congruerent, niſi ali-
quantò longiora validiùs virerent. Ex viridi pal-
lens caulis in palmum aſſurgit. Flos in ſemhiul-
cæ Perſicæ tulipæ grandiorem figuram dehiſcens
obſoleto candore inficitur, dilutoque ſenſim ru-
bore conſpergitur. Narciſſus Indicus lato folio
narciſſino, flore rubro, liliaceo, album ſcilicet
lilium imitante, quem Iacobeum adhuc vulgus
appellat, extremi Maij, aut ineuntis Iunij calo-
ribus citatus, antequam folia exeant, ita prope-
rat. Floreus thyrſus emicat enodis ac leuis, craſſi-
tudine propemodum digitali, ac duorum quando-
que palmorum proceritate viſendus. Apex mem-
branacea concluſos vagina primùm turget in
calyces: tum ea dirupta quatuor ſæpe ſoluitur
in flores ſtriatis ſex folijs deorſum reflexos, è
craſſioribus pediculis in decuſſem diſpoſitis pen-
dulos, purpura in crocum languente coloratos,

Narciſſ. Virginienſis flore purpuraſcente.

Narciſſus Indicus è rubro croceus flore liliaceo.

 ſex

ſex ſubalbidis ſtaminibus longiuſculis in luteas appendiculas deſinentibus, medioque ſtamine rubente cæteris longiore capillatos. Vbi flos membranæ moram rupit, aut certè vbi defloruit, bina ſiue etiam terna exiſtunt folia, narciſſi marini ſiue hemerocallidis folijs latiora & viridiora, minuto ſæpe minio guttata, ſumma parte ſubrubentia, non admodum longa, in hiemem vſque diuturna. Bulbacea radix & figura, & magnitudine hyacinthinæ compar exuberante rubore aſpergitur, & citra floreum partum parens miniatula præfloret. Alius Indorum narciſſus rarior, & nobilior in hortis primùm Caſertanis factus eſt Italicus. Magnitudine formaque candido lilio par, floreis folijs magis continuatis minuſque reſupinis diſpar, florum numero ſuperior, albo rubroque blandè temperatis circiter Septembres calendas expingitur; vt ipſius lacte & ſanguine pulchritudinis coaluiſſe videatur. Albidæ membranæ rupto inuolucro conniuentis primùm folia floris modicè rubent, coloratioribus tantùm lineis in longitudinem virgata: in calathi deinde imaginem diducta adulto pudore ſuffunduntur. Adeo vel in floribus pudibunda pulchritudo publicam lucem erubeſcit. Toto denique ſenili vultu rubicundiore, dum floreſcunt, floridiora ſunt. Imus vmbilicus intus floriſque flauet. Sex inæqualia ſtamina ima parte candicantia, ſumma ſubrubentia lunatos

Narciſſus indicus liliaceus ſaturo colore purpuraſcẽs

tos

tos in crocos ex viridi flauentes desinunt. Septimum & medium stamen prolixius, itidemque coloratum apice nullo insignitur. Viceni pluresue flores è pediculis satis crassis, binos seu ternos digitos longis, ex atro virentibus, & siue deuexis, siue arrectis modò in orbem penduli, modò in silluam prominuli, necnon particulatim dehiscentes summum caulem coronant. Caulis ipse rotundus, digitum crassus, ac prope bipalmis ex viridi obsolescit in rubidum. Folia liliacei viroris, & narcissinæ magnitudinis, arefacto iam flore, à latere caulis enata in ipsum caulem incumbunt. Bulbus Neapolitano in tepore scillam prope exæquat, Romano sub cælo minùs tumet; instar eriophori summo sub cortice membranaceo lanosus extra pallet; nec florem fert, nisi ad iustam punici mali molem adoleuerit. Et hic narcissus more cæterorum sementat, parco tamen prouentu. Non absimili forma minùs formosum misit India narcissum alium, qui contractiore bulbo, caule tenuiore pedali & inæqualiter rotundo, florum quoque minore & numero & magnitudine, facie dilutiore, à proximè superiore degenerat. Vterque tamen tam decenter, tam modestè rubet; vt ipse pudor vel in florem transierit, vel in flore seipsum expinxerit. Quare, si suo sibi colore flos hic nomen inscribat, rectiùs, quàm narcissus, flos pudoris appelletur. Vtinam tam verecundè rubuisset,

Narcissus Indicus liliaceus diluto colore purpurascens.

cum ſe Narciſſus aſpexit: candidiore profectò fabula floruiſſet. Iam verò, quando roſeus vultus inſano amore in poſthumum florem expalluit, recens rubor ſuam erubeſcentis inſaniam pudor eſt.

Indi-

NARCISSVS
INDICVS
LILIACEVS
SATVRO
COLORE
PVRPVRASCENS

NARCISSVS
INDICVS
LILIACEVS
DILVTO
COLORE
PVRPVRASCENS

VTRIVSQVE
NARCISSI
BVLBVS
ET FOLIA

Indicus latiſſimis folijs, & florum forma liliacea, ſphæralique ambitu narciſſus; quem alij ſphæricum ornithogalum, moly maximum Indicum alij vocant; Gallici ſoli aduena nunquam floruit: ſed Romanæ tandem amœnitatis & maieſtatis hoſpes effuſo flore pro riſu felicitatem ſibi ſuam in Tranquilli Romauli felicibus hortis gratulatus eſt. Bulbus longè ſcillino maior ventrem propè rotundat: ferrugineum, & quamuis tenue, duriſſimum tamen corium ſuperinducit: imam partem, vt in botryode odorato hyacintho, protuberantem pro corporis amplitudine latè circinat: fibras minimi vice digiti præcraſſas, prælongas, immortaleſque diffundit. Floris vagina ad calendas Septembris exiſtit in lanceam cuſpidata, ternos lata digitos, quinos longa, exuperante cinnabari ſaturata. Poſt decem dies ſubnaſcente ſcapo in palmum exerta, turgente iam atque vrgente numeroſo fœtu, in geminas partes oris anguinei modo latiſſimè hiaſcit, non vt linguis triſulcis horribilis, ſed vt floribus plurimis amabilis micet. Apparet primò conniuentium florum conſertiſſima congeries, quæ ramoſo paulatim incremento rotundam ita rareſcit in ſiluam. Scapus exurgit prope bipalmis, binos digitos latus, ex rotundo preſſior, ex viridi rubens, qua parte ſolem aſpicit coloratior, ſumma capitatus. Funduntur è capite denſioris more capillitij frequen-

Narciſſus Indicus flore liliaceo ſphæricus.

Tranquillus Romaulus.

quen-

quentes, prolixæ, ſuauique rubore viſendæ laciniæ: quibus internati radiata rotunditate porriguntur cauliculi triangulares, palmo longiores, minuſculum digitum lati, interfuſo rubore virentes, in capita extumidi tuliparum triquetro folliculo, ſeu præferratæ trifidæ clauæ ſimillima. Plerique inſtar candidi camelino collo narciſſi ceruicem deflectunt: recto rigidoque nonnulli ſtatu circunſtant. E ſingulorum verticibus eminent ſurſum verſum ſpectantes elegantiſſimi flores, rubro conuolutoque monitum lilio æquales, nec abſimiles, quippe phœniceo rubore colorati, & folijs quinis, natiuos in cirros reflexis calamiſtrati, exteriore folio cum ſtaminibus aſſurgente: quæ ſanè conſpicienda ſtamina ſic extant. Sena læto colore punicea in totidem verſatiles apices primùm flauos, & grandiuſculos; deinde contractiores, ſubter ſuffuſculos, ſupra exalbidos, & veluti farina conſperſos degenerant. Septimum ſine apice piſtilli facie productius, craſſius, longa vtrinque rimula interſecante ſtriatum, ſumma parte recuruum pariter purpurat. Vt vno inclyta purpureo capillo veteris Niſi coma recenti flore ſuperetur, qui crocis pluribus blandè rubentibus citra diſcrimen amittendæ regalis gloriæ feliciter capillatur. Omnes inter ſe flores ternis quaterniſue digitis interuacantibus diſtant. Per partes dehiſcunt: nec prior ante defloreſcit, quàm vernent vniuerſi. Senium illos

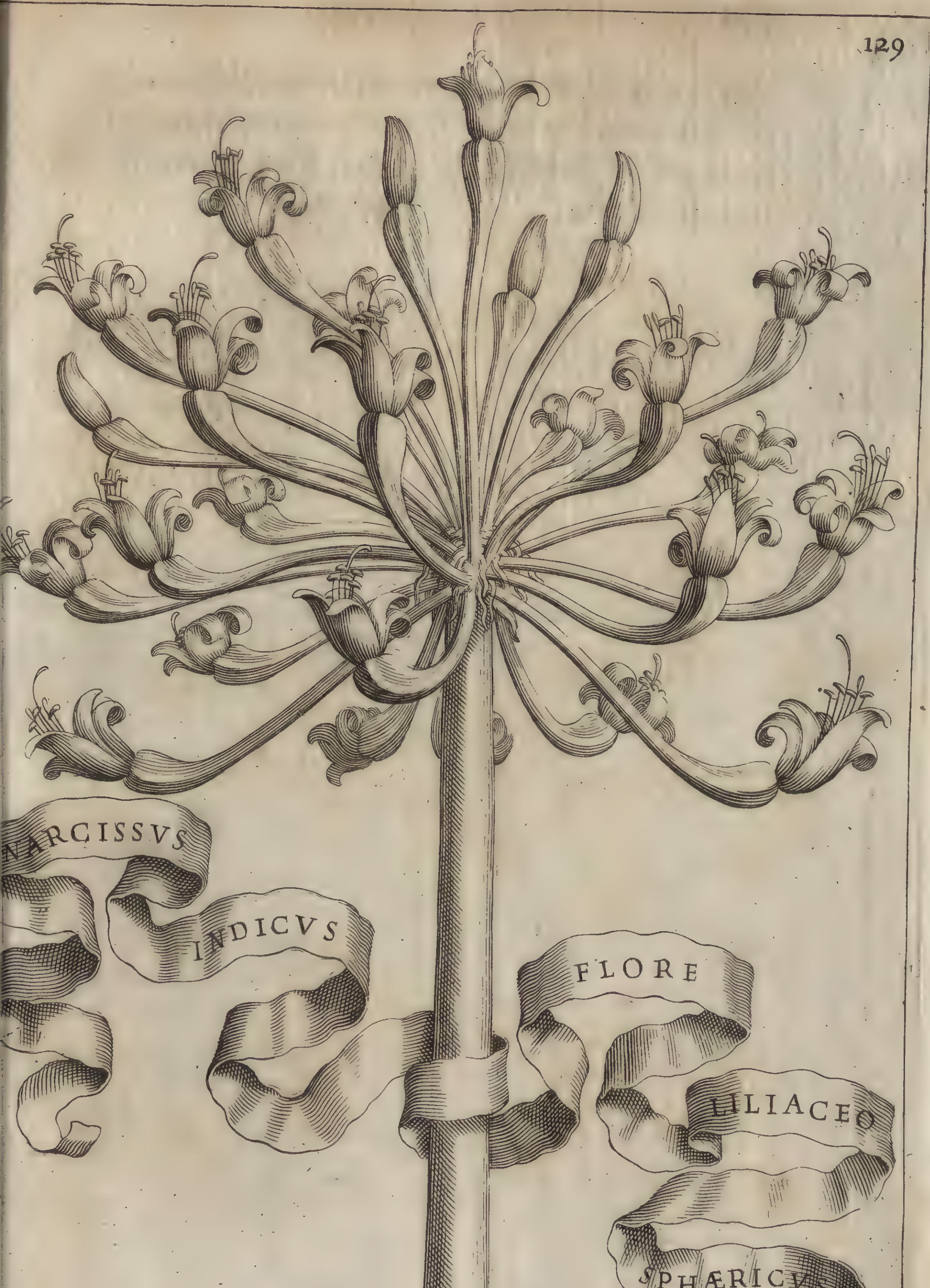
non

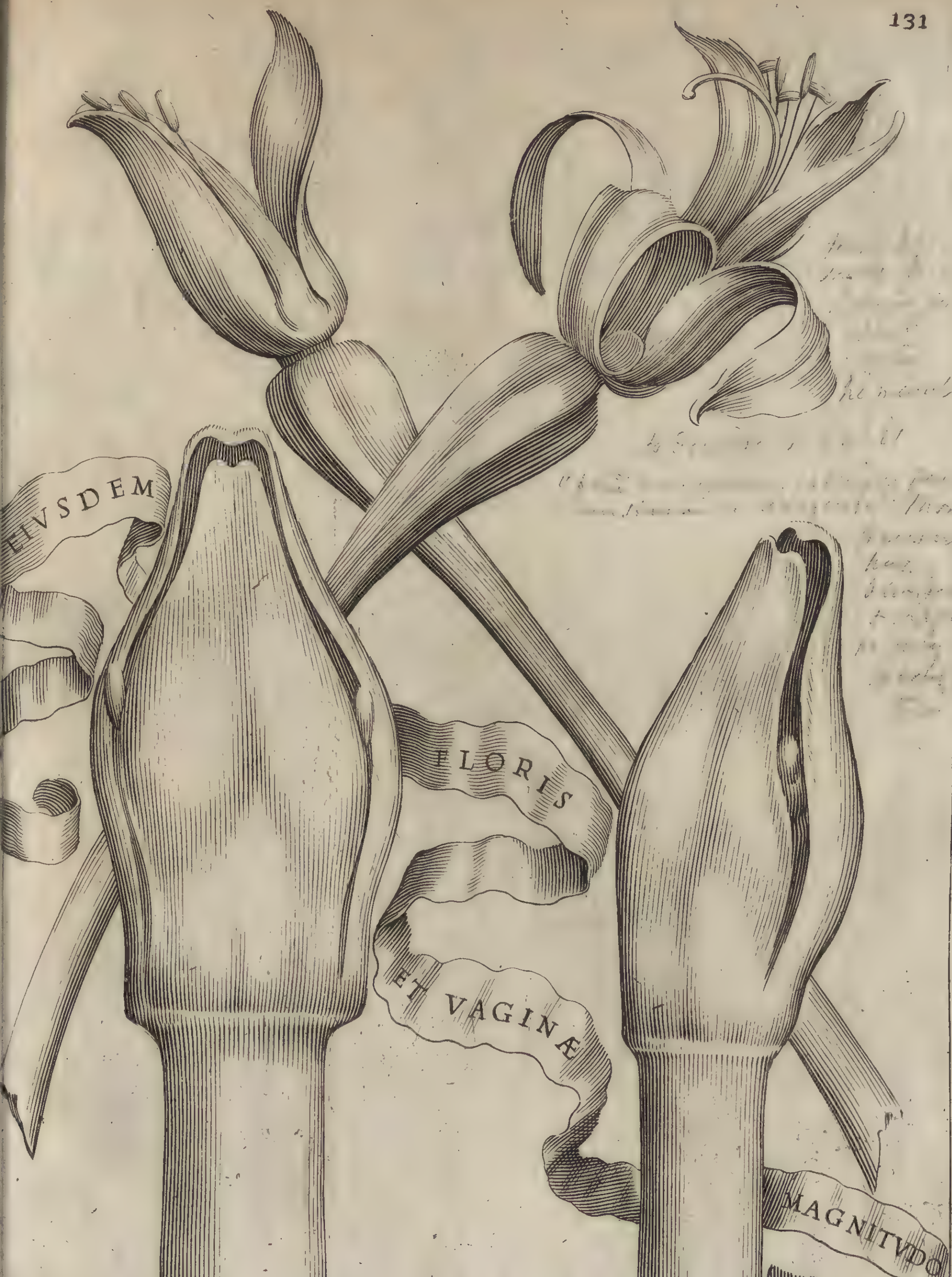
non contrahit, ſed infuſcat, ac demum decutit. Menſtrua ipſis vita, & ver autumnale. September eoſdem parit oriens, perimit occidens: hæc enim multorum florentium capitum hydra non calore, ſed frigore interficitur. Quanquam Lernæa viuacior ſumptis à funere viribus quotannis renaſcitur: neque clauas Herculeæ ſimiles timet, quibus, tanquam cauliculis, inſidet ac fulcitur. A florum interitu triangula capita grandeſcunt, pleraque inania, perpauca nonnullo abortiui ſeminis rudimento fœta: ſiue quòd peregrina planta noſtratis autumni frigus reformidat: ſiue quòd eadem apud nos nondum robuſtæ fœcunditatis eſt. Caulis tandem, & inhærentes cauliculi penitùs directi, atque in orbem diradiati ſic exareſcunt, vt floris pulcherrimi cadauer ſidus ſit: neque enim hoc inſolens eſt, vt hydra mutetur in ſidus. Nec iſti hortorum ſideri mors parcit. Præmortui floris decorum cadauer ingruentia primùm frigora iterata morte corrumpunt. Neque clauæ multiplicis armatura formoſum tueri germen aduersùs æui demolientis iniuriam poteſt. Folia circiter Octobris exitum apparent, flore non proueniente: in eiuſdem prouentu feriùs, extremo ſcilicet Nouembri menſe exiſtunt. Pauciora initio, ſex tandem flori proluſere. Longitudo illis bipalmis, latitudo palmaris, dimidiati ferme digiti ſeu cultri craſſitudo, retuſa forma,

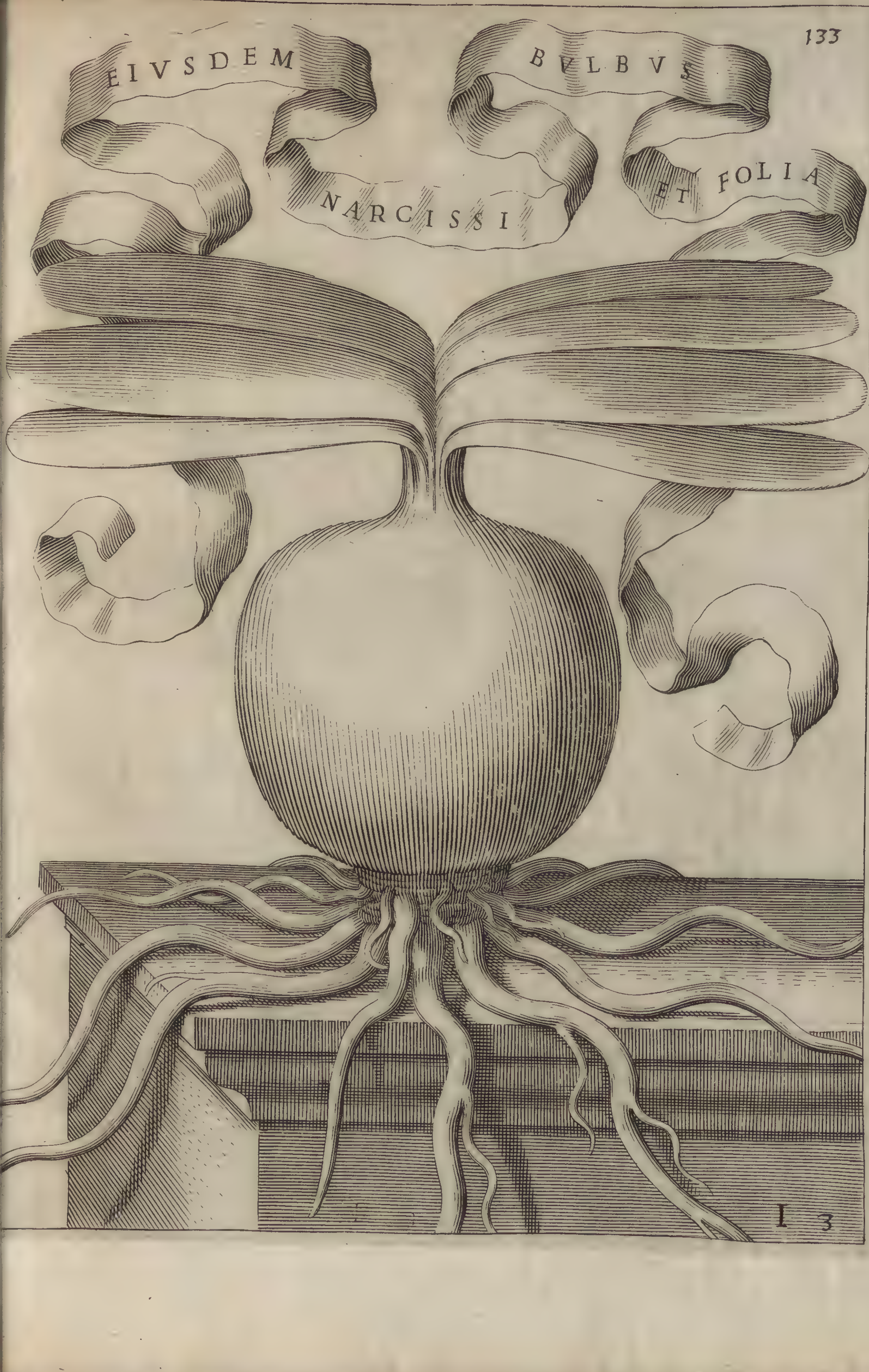
læta

læta viriditas & fuſco per oras rubore circunlita, corpus humi erraticum lateque procumbens, vita vſque ad extremum Maium ſiue ad primos calores producta.

Gemi-

NARCISSVS
INDICVS
FLORE
LILIACEO
SPHÆRICVS
I

EIVSDEM
FLORIS
ET VAGINÆ
MAGNITVDO

EIVSDEM
NARCISSI
BVLBVS
ET FOLIA

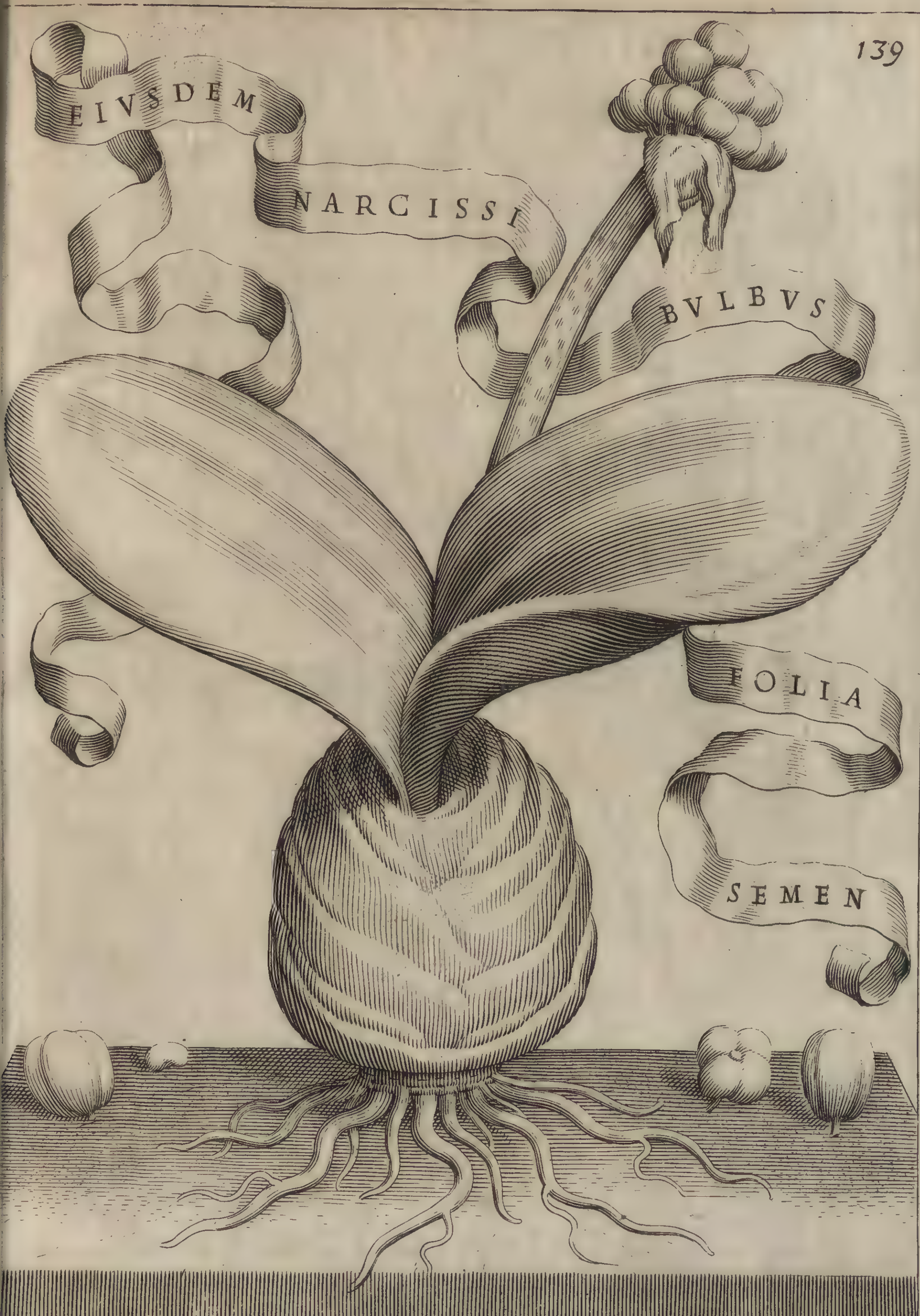
Gemino latiore ſolio, & flore puniceo peregrinus Indiæ Narciſſus, à Batauo cultore Suertius, ſiue Colchicum maximum Indicum, paucis ab hinc annis Romanos hortos nobilitauit. Bulboſa radix, pineæ nuci par, oblonga, ſquamoſa, imi fibrati verticis orbe anguſto coronata, fibris inſtar botryodis hyacinthi, quem Muſcari vocitant, craſſis lateque prorepentibus ſubnixa, deorſum porrecto tubere calloſa, Septembri menſe caulem protrudit craſſitudine digitali, in rotundo vtrinque planum, albidum, ſanguineis anguineiſque maculis guttatum, ſumma parte rubentem. Inde pateſcens vagina depromit florem balauſtio ſimilem, qui ſex minimùm folijs puniceis modiceque craſſis complectitur intimos floſculos confertiſſimos, nonnihil hiantes, rubicundulos, breuibus ſubalbidiſque pediculis innixos. E ſingulis floſculis terna ſubrubicunda, & luteolis pallidiſue apicibus capitulata ſtamina confertim eminent. Floſculis poſtea dilapſis ſubiecta capitula turgent in folliculos ardenti colore rubros, trifidos aut quadrifidos, oleam æquantes, racemi ſeu corymbi aſpectu conglobatos; quibus terna continentur aut quaterna nigella grana, minuſculi phaſeoli figura & magnitudine. Bina poſt excuſſum florem folia exiſtunt, flacceſcenti atque in ſemen exeunti ſcapo adnata & ſuperinducta, ouata, in duos circiter palmos longa, in palmi dimidium lata,

Narciſſus Indicus gemino latiore folio flore puniceo.

ſcillæ folijs craſſitudine æqualia, nigrantia, primò ſurrecta, humi demum iacentia. Hic autem flos ſiue regionis vitio, ſiue artis inertia ægrè rarenterque noſtrate vernat in ſolo. Primùm tamen formoſus hic Vrbis hoſpes ac tiro in Quirinalibus hortis purpurati Principis FRANCISCI BARBERINI ſuam explicuit purpuram tributariam; vt pulcherrimi loci amœnitas Domino concolor effulgeret. Neque enim in APVM Regia nobiliſſimorum florum ſterileſcere decet annonam.

Croci,

NARCISSVS
INDICVS
PVNICEVS
GEMINO
LATIORE
FOLIO

EIVSDEM
NARCISSI
BVLBVS
FOLIA
SEMEN

Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum notæ.

CAPVT II.

CRocus, & ipſe florea impotenter amantium fabula, flore vario & multicolore, tum ſimplici, tum folioſo vernat, & autumnat. Breui pediculo ante folium aſſurgit: tum florem expellente folio aut latiore gramineo, aut candidè ſtriato, aut in capillamenti modum tenuiore ac iunceo viret. Bulbulo multiplicis magnitudinis rotundo, carnoſo, & viuaci, intus albo, extra ſpadice ſiue ſubnigro progignitur, fibriſque candicantibus innititur. Præter vulgare Colchicum in Italiæ, Galliæ, Germaniæ, atque Panoniæ humentibus opimiſque pratis obuium plura, & florum foliorum bulborumque mirabili varietate præſtantiora genera indagauit recentium colonorum amœna ſolertia. Hæc tamen ferè conueniunt vniuerſis: bulbus turbinatus, parte altera planior, media rima ſiue ſulco, vnde flos exilit, dehiſcens; vbi flos defloruit, conniuens; rubentibus ex nigro tunicis obuolutus, intus candidus, carnoſus, lacteo ſucco manans, dum recens erutus adhuc viget; ſed vbi exaruit, rugoſus, intus foriſque nigricans, aut certè rubidus: flores circiter æquinoctium autumni ante folia præproperi,

Crocum.

Colchicum.

croci

croci flosculis non absimiles, & longiusculi, breuibus tenerisque pediculis insidentes: à floribus turgentes folliculi triangulares, crassi, oblongi, semine fœti rotundo, vergentis è ruso ad subnigrum coloris: folia prolixa, laxa, erecta; læuia, pinguia; & planè liliacea. Vnum cæteris præfertur Colchicis, quod rubello plenoque flore foliosum, & alternis quà saturi, quà diluti coloris quadratis maculis variegatum primoribus autumni pluuijs emergit. Flos est ab oriente oriundus, quem vernacula, quàm latina vox augustiùs nominat: is enim latinè Lilium Regium; vulgò autem Corona imperialis appellatur. Cæparum instar vegrandis eius bulbus, binas: & amplius libras interdum pendens, rudi & inæquali rotunditate conglobatur: candidas, promissas, molles, & parua offensione fragiles fibras non ab ima tantùm, sed varia etiam ex parte dispergit: medio patuloq. quà scapus exit, foramine hiat: sine tunicis inuestis, succosa densaq. carne modò candicat, modò purpurat, plerunque pallet: allium, aut hircum, aut quid insuauius olet. Atque hoc maximè distat à simillima Susiani, siue Persici lilij bulbosa radice, quæ graueolentia nulla nares ferit, quæque forma est præterea longiore. Thyrsus robustus, crassus, intus fungosus, viridis, rotundus, procerus ad mediam ferè altitudinem modò confusis, modò ordinatis liliaceis folijs conuestitur: inde teres, nudus, &

Corona imperialis.

R. Dodon. Stirp Histor. Pempt. 2. lib. 2. cap. 51. C. Clus. Rarior. plant. Hist. l. 2. c. 1.

purpu-

purpuraſcens folioſam ſumma parte ſilueſcit in criſtam. Inter criſtati capitis folia plerunque bina tenuibus è pediculis vario numero; multiplicique interdum ſerie, raro ſcilicet naturæ luxuriantis luſu, lutei aut ex croceo rubentes liliorum ſimiles flores, at minores in calathos ab imis anguſtijs diducti, nec labella reſupinantes, minuſque dehiſcentes, quàm decori, tam fœtidi penſili coronamento nutant. Eſt etiam cum voluptate cernere in intimis foliorum ſingulorum floreis vnguibus margaritarum gemella candida tubercula, quæ cum ſereno, tum maximè pluuio cælo liquidam & prædulcem aquam guttatim delacrymant ſalubri documento, ſcatere lacrymis etiam coronas. Ea poſtmodum eminula vnionum rudimenta, marcentibus floribus, introrſum abeunt in æquè candidas lacunas. Ad hæc ſex albida ſtamina luteis crocis capitulata cum trifido medij ſtyli piſtillo prominent. Excuſſo flore grandia capita ſuſtollunt anguloſi folliculi, ſeminibus graues ſubrufis, planis, cartilagineis, duplici ſerie in vnoquoque angulo digeſtis. Lepidiſſimum florem, Turcico vocabulo Dalmaticis pileis ob ſimilitudinem communi Tulipam, recentiorum verò biformi nomine Lilionarciſſum, quòd liliacea in primis & narciſſina vnus decora complectatur, appellamus. Sunt, qui velint coronarium eſſe veterum Coſmoſandalon, aut certè Satvrion. Nulla æquè in planta verſicolor natu-

Tulipa.
R. *Dodon. Stirp. Hiſtor. Pemp. 2. li. 2. c. 27.*

C. *Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 9.*

Idem ibid.c.7 naturæ licentia lasciuit: vt superioribus annis fuerit, qui supra ducenta coloribus discreta genera numerarit. Iam verò cum semper aliquid noui afferat fœcundior Flora, quàm Africa; multò licebit *Idem ibid.c.9* plura percensere. Ne tamen quis istorum coloribus florum nimiùm credat; præmonente Clusio, alternis annis versicolor inconstantia liberaliter credulos eludit. Princeps & publica ea generum partitio est, quæ de triplici tempestiuitate ducitur: vt aliæ præcoces, mediæ aliæ, aliæ serotinæ tulipæ dicantur. Habent autem ferè vniuersæ hunc exortum, hoc incrementum, hunc exitum. Inter bina diluto virore pallida folia flos, infantium primæ conspectum lucis non sustinentium more conniuens, nec dum colorata formositate viridis, & prorsus herbeus incipit existere. Tum paulatim impellitur succrescente scapo, qui medulla duriore robustus, rotundus, & virens ad pedalem atque etiam cubitalem altitudinem modò arduo statu rectus, modò in anguineam spiram tortilis exurgit. Quanquam præcox tulipa breuissimo caule à terra vix eminet. Hunc sparsim amplectuntur folia plerunque terna, nonnunquam etiam quaterna & quina, crassa, oblonga, carinata, interdum per oras modicè reflexa & crispula, modò pendula, modò surrecta. Summus interim flos colorem mutat, seseque in sena, aliquando etiam in septena & octona folia, raro foliosiorem

rem in congeriem explicat, ſiue calathi, ſiue cyathi, ſiue reſupini pilei effigie. Ex meditullio ſex, vel etiam totidem, quot ipſe folijs conſtat, mirum in modum coloribus varia ſtamina profert; apicibus aut luteis, aut pallidis, aut nigricantibus inſignita. Idem hic flos nubilo cælo triſtatur, vultumque contrahit; pluuio facilè defluit, & corrumpitur; temperato ſole hilaratur, atque in riſum decenter hiat; ardenti peruſtus, formæ vitæque decoquit. Dilapſo flore ſubit membranaceum ac triangulare caput ſatis magnum, atque oblongum; quo tres in partes dehiſcente, ſex ordines viſuntur ſeminis confertim aggeſti, plani, cartilaginoſi, rufi ſeu rubidi, prorſuſque liliacei. Iam verò, quoniam è medio bulbo cum folijs flos primùm exit, ariduſque deinde floris caulis (quod etiam in iride bulboſa, Colchico, alijſque hoc genus videre eſt) imo extimoque eruti bulbi circulo hærere conſpicitur; quamobrem id fiat, enodare conuenit. In intimo bulbo, vnde caulis & flos eminet, nouus quoque bulbus, veluti gemellus fraterculus, eiuſdem ſcapo floris adnaſcitur; pariterque cum illo non modò per materni bulbi fibras terræ alimentum, ſed ipſum quoque ſuccum matris exugit: vbi verò, deſito iam flore, lateri cohærens caulis inaruit, reliquo ille ſucco innutritus adoleſcit; vetere interim euiſcerato bulbo membranaceas in exuuias, nempe in recentis inuolucra deficiente.

Tulipæ annua corruptio, & reparatio. *C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 9.*

 Miran-

Mirandum iam non eſt, vel eruto bulbo extrinſecùs hærentem aridum ſcapum inueniri, cum idem vtrunque partus coniunxerit; vel altera nouum bulbum parte planiorem eſſe, cum flos adnatus abſolutæ offecerit rotunditati. Si cui lubeat, quod hìc affirmo, fide oculata credere; periculum faciat, quod ipſe feci non ſemel cum Fabritio Sbardono Caroli Cardinalis Pij hortorum peritiſſimo præfecto, florumque peregrinorum ſagaciſſimo indagatore: tulipæ, inquam, bulbum, cum iam cæpit egerminare, intercidat; inuenietque inter conuoluta foliola puſillum floſculi rudimentum, adnatumque ſurgenti cauliculo noui bulbuli nucleum. Ita vetula parens cum floreo partu iuuentutem reparat, ac ſemet intra ſe parturit. Illud cultoribus ignorandum non eſt, tulipam, quæ folium eijcit ſingulare, florem eo anno non allaturam: ſed in duplici folio proximi ſpem floris euireſcere. Bulboſæ radices haud multùm narciſſinis bulbis diſpares, forma modò ferè rotunda ventrioſæ, modò turbinata gracileſcentes; imo, vnde exeunt prætenues, frequentes, breueſque fibræ, prominulo anguſtoque circulo coronatæ, prædulces atque edules, interiore carne, velut excocti duratique albumen oui, ſolidæ candicant: exterioribus tunicis aut flauent, aut ſubrubent, aut nigricant. Publicum præterea eſt omnium, parte altera magis tumere, altera paulò compreſſiores eſſe; & canaliculo,

Fabritius Sbardonus.

liculo, cui ſcapus ab ima corona proſiliens adhæret, intermeante ſulcari. Nonnullis tuliparum, ſeu nondum ſatis adultis, ſeu vegetiſſimis bulbis, & ſuperfluente per imbres humore luxuriantibus antiquiſſimum eſt candidam, præcraſſam, prolixam, anguineo more ſerpentem aut rectà deorſum, aut in latus venam, ſeu neruum ſpargere, qui parte ſumma in bulbulum deſinit, ceu fœtus nuper editi ſolutior vmbilicus. Fit etiam non rarò, cum præſertim id bulborum diutius humatum eſſe permittitur, vt continuatus per adnatum bulbulum neruus vnam alteramue præterea ſobolem, tempeſtiua maturitate vernaturam, veluti catenata ſerie, ſubiungat. Id autem fieri crediderim, propterea quòd naturalis tuliparum fœcunditas, dum ſobolem meditatur, humorem nacta vberiorem, quàm qui citò digeri poſſit in bulbulos, in longam effunditur appendicem; quæ, quamuis radicibus conſimilis, videtur tamen prominentis vmbilici officio defungi; dum bulbulo, in quem deficit ac degenerat, alendo conſeritur: ob eandem cauſam ea connexorum ſeries bulborum continuatur. Ad hæc in altiorem latebram ſe penetrare conſueuerunt complures id genus bulbi, ſiue natiuo pondere, ſiue frigoris humoriſque amore deorſum vrgente. Vſque adeo vel per ſolidi elementi obicem ad ima prono amanti facilis deſcenſus. Eſt etiam tulipa, quæ, ſuam vt feracitatem

Tulipæ propagatio. *C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 9. & 10.*

velut iactantior extollat, bulbulos in ipſa caulis foliorumque iunctura, hoc eſt inter alas parit ac geſtat. Pleræque tuliparum bulbaceæ radices, vtpote indiſcreta ſpecie ambiguoque vultu ſimillimæ, florum diſcrimina certò non indicant. Duæ tamen ſunt, quæ notabilem in modum diſſimiles cæterarum certis apertiſque indicijs floris genus præſignificant. Bulbus maiuſculus, cui vulgaris coloris craſſior ac durior membrana, tenui ſubalbidoque tomento intus lanuginoſa bombycinæ tulipæ nomen fecit, florem dabit vel procero caule ſublimem intus extraque rubrum, acuminatis & in ſummo ſubuiridibus folijs diſtinctum; vel breui ſcapo humilem, forinſecus ex viridi pallidum, intrinſecus triſti purpura dilutioribus lineis virgata nigrantem, vno pauonini oculi nomine à rudi ſpecie in vmbilico adumbrata ſpecioſum. Perſica bicolor tulipa vt bulbo, ſic flore longè recedit à cæteris. Bulbus igitur eſt auellanæ inſtar nucis perparuulus, prope rotundus; corio duriuſculo, foris nigro, intus villoſo; ſummo villo extante, carne candida. Flos ſenis coagmentatur anguſtis folijs, exterioribus ternis mucronatis, inter candidas oras dorſo roſeo diſtinctis, ternis verò interioribus planè niueis, capitulo luteo, cinereis crocis: caule fulcitur gracili erectoque: folijs ambitur ſtriatis, iunceis, ac flexuoſis. Ad extremum præcoces tulipas minore bulbo, ſerotinas grandio-

Tulipa bombycina.

Perſica bicolor.

Præcocis, ac Serotinæ indicia.

re

re plerunque dignoſci, Cluſij vox; recentis verò coloni obſeruatio eſt, illas corona bulbi laxiore, has anguſtiore monſtrari. *Ibid. cap. 8.*

Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali notæ.
CAPVT. III.

FRitillaria nomen à fritillo, ab alueo luſorio maculoſas areolas mutuata multicolorem ludum in hortis ludit. Hanc etiam pictis Africæ gallinis conſimilem ſuauiore gulæ vocabulo Meleagridem recentiores coloni appellant. Eandem ab inuentore dixere narciſſum Caperonium, à diſcolore forma lilium variegatum. Vnico è caule pedali aut etiam longiore, tenui, quinis aut pluribus folijs, anguſtis, carinatis, impensè virentibus, atque inordinatis conueſtito flores ſinguli, interdum bini, rarò plures, more tintinnabuli penſiles nutant. Quadratis aut oblongis maculis alternantibus plerique bicolores, velut opere teſſellato, elegantiſſimè variant. Nonnulli etiam vnicolores ſine varietate delectant. Interior foliorum pars floridiore tinctura ſaturatur. Vngues, vt in roſis, candicant: inde ad medium vſque folium herbidi coloris linea producitur. Stylus è floris erumpens vmbilico inter ſex luteos crocos quodam quaſi puluiſculo conſperſos multifidus eminet. Folliculus dein-

Fritillaria.

R. Dodon. Stirp. Hiſt. Pempt. 2. l. 2. c. 28.
C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 11
Criſpin. Paſſæus in Hort. florid. vern.

de turgescit sæpe vncialis, ac triangularis, superne crassior, haud coronatus, semine fœtus ruso, exiguo, plano & membranaceo. Radix bulbosa subiacet plerunque pusilla, orbiculata, depressa, nudula, exalbida; vbi aliquandiu inobruta fuerit, leuiter lutea, in binas vt plurimùm æquales partes veluti dissecta, &, quà caulis existit, extuberante toro puluinata. Iris hortensis tam varia & versicolor est, vt cælestem Iridem æmulata colorum vera specie coloratum cœli mendacium superet, idemque sibi decorum iure nomen adsciscat. Bulbosæ radix ferè oblonga, & adnascentium nucleorum liberaliter fertilis subrufis aut subnigris induuijs obducitur. Inde geniculatus caulis in cubitalem sæpe prosilit altitudinem; folijsque prolixis, angustis, striatis, superiore parte cauis, inferiore prope rotundis geniculatim circundatur. Flos vnicus, interdum etiam geminus in cacumine dehiscit, figura picturaque nonnihil variantibus. Commune hoc omnibus, vt maiora per ambitum folia deuexis labellis resupinentur, minora surrigantur. Post florem surgit longulum ac triangulum loculamentum, quo tres in rimas satiscente semen apparet angulosum, aut rugosum; rufum, aut fuluum. Iris alia partibus cæteris non dissimilis, flore folioso & maiore præstantior, media floris paulò minutiora folia conduplicat, bulbumque magis rotundat. Bulbosam & latifoliam iridem è Lusitanis Bæticisque

Iris.

Iris bulbosa.

Iris flore duplici foliosa.

Iris prima Clusij latifolia.

eisque collibus cultissimos ad hortos transuectam, ab eo, qui priorem describit ac celebrat, Primam Clusij nominant. Bulbus cæterarum de more iridum modicus, candidus, phœnicea, tenui, læuique membrana velatus radices demittit vice glandium crassas, minusculum digitum longas, inde in prætenuem longitudinem procurrentes; quibus à florum defluuio senectute rugatis & flaccidis nouellæ subeunt, iuuenilem parenti vim & fœcunditatem suffecturæ: vnde fit, vt altrici terræ fibris bulbus perennibus adhærescat. Folia prodeunt vtrinque densa, sese inuicem amplectentia, modicè carinata, longa, ternos digitos lata, acuminata, mollia, in terram prona contortuplicata, supernè ex viridi pallentia & læuia, subtus incana. Medij flores membranaceis inuolucris euoluti, breuibus tenerisque pediculis instar croci vix eminentes, ex cæruleo colore in violaceum inclinantes, interdum etiam lactei, vulgarem bulbosæ iridis in faciem senis ita folijs conformati, vt imæ præterea foliaceæ tres insertæ exertæque lingulæ supinentur, ad quindenos vsque particulatim vernant, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs verò subnascentibus. Hiberno frigore, ceu verno tepore citati gelidissimis mensibus, Decembri scilicet, Ianuario, & Februario ver brumale diuturnumque repræsentant. Vbi defloruerunt, ima pediculorum pars inter folia delitescens oblongam ac triangu-

C. Clus. Rarior. plant. Histor. l. 2. cap. 41.

lam turget in thecam ſeminis, vt in tulipis, compreſſi, ſed exalbidi, extremo Maio matureſcentis. Perſicæ iridis bulboſa radix proximè ſuperiori perſimilis minorem nacta eſt modum. Folia pauciora, diluto virore veluti rorulenta, atque in canalis effigiem concaua ſex digitorum longitudine, duum latitudine definiuntur. Exiguò poſt foliorum exortum ſub extremum Februarium flores exiſtunt ſupradictis conformatione pares, numero autem & colore diſpares. Hi enim quaterni tantùm quiniue pro cuiuſque bulbi viribus funduntur; totique ſic albicant, vt folia terna ſurrecta dilutiore cæruleo fuco interfuſo pulchrè liueſcant: totidem verò hiſce ſubiecta tum prominula crocea linea intercurſante diſtincta, tum violaceis guttis circunlita, grandiore ianthini coloris velut holoſerica macula deuexum labrum infuſcante, ſplendidè nigreſcant. Denique eiuſdem formæ folliculus Iunio menſe matureſcit in ſemen. Quæ tuberoſa & geniculata radice ſunt irides, floris figura vix differunt à bulboſis. Quare minutiora minuſque in rem meam neceſſaria diſcrimina petat, qui velit, ex ijs, qui vnicam florum hiſtoriam elaborarunt. Iridi lilium nominis adiungit affinitas, & contigua veris extremi tempeſtiuitas. Noſtrates horti emaculata & lactea venuſtate natiuum reijciunt, aut certà externo & ſiluatico poſthabent naturali nauſea, qua domeſticas delicias faſtidimus,

Iris Perſica variegata præcox.

Iris tuberoſa.

pere-

peregrinis inhiamus: Candido autem notiſſimoque lilio cum in alijs partibus, tum præcipuè in bulbo ſquamatim compacto ſubſimiles liliaceæ ſtirpes omnes exteræ, ac noſtris è ſiluis montibuſque petitæ, vario diſcrimine ſeparantur; quas vno Martagonum recenti nomine complectimur. Silueſtris lilij, ſiue martagonis purpurei complura genera numerantur. Aliud enim maius procero caule, folijs anguſtis, atque è nigro virentibus circunfuſo numeroſos, atque adeo ſexagenos pluresue colore rubro ad croceum inclinante dilutos, nempe puniceos flores effert. Aliud humilius, minuſque floribus fœcundum; necnon folijs dilutioribus ſilueſcens, atque ex ipſo bulbo propagines in latera graminis more diſpergens partibus cæteris conſentit. Illud autem cum hi, tum reliqui martagonum bulbi familiare habent, vt ſupra infraque porrectis fibris liberaliter barbati ſint. Aliud inuenitur his non abſimile triplicis generis ſilueſtre lilium etiam inter folia floreſque bulboſum. Eſt enim, quod nondum ferendis floribus per ætatis immaturitatem par ſecundùm caulem inter folia naſcentibus bulbulis luxuriet; ac deinde in ſummi tantùm caulis ramuloſa diuiſura, & iuxta flores bulbos grandiuſculos effundat; cum ad bina vſque cubita ſatis adultum & ſeneſcens ſanguineis floribus purpurat. Eſt etiam, cuius iam adulti ſcapus humilior & ferè cubitalis raros, eoſque ſuperioribus minores bulbos ſum-

Martagon, ſiue lilium ſilueſtre.

R. Dodon. Stirp Hiſtor. Pempt. 2. lib. 2. cap. 2.

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 6.

Puniceum maius.

Puniceum minus.

Purpureum triplex, inter folia floreſque bulboſum.

ſummis tantùm in alis ferre ſit ſolitus. Poſtremò eſt, quod inter ſuperiora duo magnitudine medium numeroſa bulborum tum folijs tum floribus adnaſcentium ſobole ſemper oneretur, quodque è bulbi prædicto minoris lateribus propagines plerunque fundens, extuberantibus ad ſingula geniculа candidis bulbulis latè ſeſe diſſeminet. Penſiles porrò bulbi ſeu vento ſeu contactu decuſſi, terraque reconditi maternam radicem pari fœcunditate imitantur. Quin etiam, dum ſcapo adhuc inhærent, fibras deorſum agere interdum ſolent, ijs velut brachiolis communis gremium nutricis implorantes. Ferunt præterea lilia hæc vniuerſa triquetris folliculis latum, cartilagineum, & leuiter fuſcum ſemen. Cæterùm in horum aliquo liliorum poëticum hyacinthum, atris doloris vulnuſculis compunctum, flebiliter efflorеſcere indicat fabulæ concolor ferrugineus floris rubor, nigellis atque adeo lugubribus lituris punctim literatus. Sed iſte poëtarum cantu, quàm colonorum cultu nobilior flos eſt. Geminum viſitur lepidioris formæ lilium, quod Matthioli martagon, aut hemerocallis altera dicitur, è ſiluis montibuſque in vrbes hortoſque tranſlatum. Alterius ſæpe bicubitalis, rotundus, & purpuraſcens caulis oblongis, latis, acuminatiſque folijs in ſtellam ſeſe pandentibus certa per interualla radiatur: è pediculis prono ſuſpendio vacillant flores purpura frequenter obſoleta, quando-

Ferrugineũ atris notis inſcriptum, ſiue Hyacinthus poëticus.
R. Dodon. ibid.

Id. ibid. c. 3.

Montanum primum.

doque elegantiore ſuffuſi, & purpureis aut nigricantibus interdum maculis notati, nonnunquam etiam incontaminato candore ſpectabiles; folijs annulatos in cirros, velut calamiſtro, vibratis & reflexis; ſtaminibus ſumma parte capitulatis, & citra mediam ſtyli clauam extantibus. Squameus, atque in acumen graciléſcens bulbus, quòd ochræ luteo colore inficitur, apud Germanos aureæ radicis pretioſum nomen inuenit. Multò alterum elegantius caulem attollit cubitalem aut proceriorem, non admodum tamen craſſum, inferiùs ex purpura nigricantem: læuibus, pinguibus, ſurrectis, ſenſimque breuioribus folijs comoſum. Ad hæc floribus grandiuſculis, cinnabaris minijque temperie prodigè coloratis nitidè rubet: neque à lilio Byzantij rubro diſtare videtur, quod à criſpula & cincinnata foliorum forma Italico blanditu Dominæ cincinnus vocitatur. Bulboſa radix ſuperiore amplior minutioribus & ſubcandidis nucleis veluti ſquamatim coaleſcit. Habet Pomponij Martagon, quod à prædicto lilio nonnihil diſcrepet. Nam iuſtæ magnitudinis bulbus quaſi ſquamulis compactus minutiſſimis, ac depreſſior ſulphureo colore flauet. Scapus in quatuor circiter palmos adoleſcit; ac productioribus, tenuiſſimis, contortis, aſperis, inferiore parte abundè virentibus, & paulatim decreſcentibus folijs faſtigiatus denſiùs capillatur. Flos priori congener tetro coronæ imperialis

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l.2. c.4.

Montanum alterum.

Martagon Pomponij.

(vt vocant)odore degenerat. Congruunt colore formaque nostratibus exteræ martagonum radices; quanquam in frigidiore plaga, solo cæloque magis propitio, feliciùs florere dicuntur. Orchis radice constat bulbosa, in oleæ modum oblonga, gemina; altera plena & vegeta, altera rugosa & flaccida; vtraque alternis annis intumescente ac decrescente, supernè in imo caule fibrata. Inter pauca mirabilis est herbæ huius varias animantium imagines numeroso partu progignentis nunquam effœta fœcunditas. Verùm nobilissima in primis, florumque lectissimorum digna consortio censetur duplex eiusdem generis radix anthropophora, quarum altera hominum mares, altera fœmellas capitulis velut è galea, siue trifido inuolucro purpurascente pensilibus, extentis brachiolis, diuaricatis crusculis, corpusculis carnis colore subrubentibus extremò vere, aut ineunte autumno parit. Et quisquam dubitet humano generi decoram esse florum culturam, cum suorum illi cultorum in effigiem humanissimè transformati grata vice beneficium recolere videantur? Masculorum parens folia fundit ex pallido virentia, alia scapo circunuoluta, latè alia diffusa, & per ambitum vndosa, vnciam lata, palmum longa: ipsum verò pedalem scapum tenerum, & viridi læuore nitidum densissimis flosculis ab ima parte dehiscentibus inspicat. Flores, antequam dehiscant, purpurant:

Orchis.

Orchis floribus viros exprimens. *Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2 cap. 4.*

vbi

vbi deinde humanam in faciem explicati lineamentis homunculi patuerunt, mentiente carnem fuco ſuauiùs rubent. Priorem hanc in herboſis Caſperiæ collibus radicem reperit Fabius Columna, vir tum in peruadendis eruditis naturæ latebris induſtrius, tum Lynceus in peruidendis. Conſitam germinare aſſerit autumno: menſe etiam Aprili floruiſſe: autumni initio ſimplicem eſſe, & abſque fibris vegetam: aliam deinde ab ipſa gigni vegetiſſimam, & ſucci iuuenilis plenam, matre interim ſeneſcente atque in rugas abeunte. Subſimilis eſt radix fœmellarum puerpera, bulborum altero iuſtæ oliuæ magnitudinem æquante, albicante, ac duro; altero autem minuſculo, pullo, & rugato. Caulem hæc ſeſquipedalem, rotundum, læuem folijs duobus complectitur: ima quinque ferè ſemipedalia, vnciam circiter lata, & recurua ex longa ceruice ab humo ſuſtollit. Maio menſe floret ſiluoſis in montibus Aequicolorum, è trifido integumento vireſcente, ac per oras purpurante ſuſpenſis muliebris formæ minutulis ludibrijs, congerie in acutum faſtigium decreſcente ſpicatis. Vtriuſque radicis flores aureis velut arenulis puluerulenti ſplendidè ſordeſcunt. Notabilis in ornithogalis eſt bulbi candor, imique verticis, vnde capillamenta funduntur, latitudo. Sed præ cæteris, quorum pleraque noſtrate in ſolo paſſim occurrunt, elegantia & raritate peregrinum ſpicatum placet.

Orchis floribus mulieres exprimens.
Id. par. 1. *cap.* 146.

Ornithogalum.

Peregrinum ſpicatum.

placet. Bulbacea ipſius radix rotunditate ac magnitudine Arabici ornithogali, quod vulgò Alexandrinum lilium vocant, radicem æquat, candore etiam ſuperat; latitudine autem baſis, ex qua prodeunt fibræ, ſuperatur. Quina aut ſena folia brevia & lata inſtar eriophori, ſiue hyacinthi Peruani humi ſternit ſecus, quàm aliud ſolet ornithogalum ſpicatum, quod folia ſurrigit. Caulem trudit gracilem, at robuſtum, qui poſt menſem Maium in floream palmarem ſpicam faſtigiatur. Flores lactei coronario frutici, ſiue candidæ ſyringæ non abſimiles, medio ſubuiridi capitulo turgentes, quod cum ſementat, exalbicat, particulatim vernant. Neque tamen, dum ſummi dehiſcunt, imi contrahuntur atque flacceſcunt, quemadmodum in floreis pleriſque ſpicis vſu venit: ſed, vbi auarum ſui ſpectaculum per partes & paulatim indulſerunt vniuerſa demum argentea pompa ſimul explicata oculos ditant.

Hyacinthorum notæ.

CAPVT IV.

FLoribus hiſce bulbaceis, pleriſque grandioribus pulchrè attexitur hyacinthus, corpore, non gloria minor. Quoniam verò geminos, genere longè diſcretos vnum hyacinthos nomen

Hyacinthi nomen anceps.

nomen amplectitur; alterum, quem rubrum ſiue ferrugineum lilium (vt modò præmonuimus) herbarij, comoſandalon Hermionenſes apud Pauſaniam, inſcriptum hyacinthum Theocritus appellat, quia floream ferruginem nigris & veluti funeſtis notis punctim inſcribit, funebri memoria vernans ſiue Hyacinthi ſiue Aiacis in hunc florem fabuloſo miraculo mutati: alterum, qui non inſcriptus vocari poteſt, quique Vaccinium à priſcis Quiritibus, à recentioribus Gallis tanquam priſtini vocabuli veſtigio Vacietum appellatur: hunc nos in præſentia poſtremum non inſcriptum deſcribimus. Hic in omnes prope colores tum naturæ tum artis felici conſpiratione facilis Vertumnus, modò candidus monſtrat nigra vaccinia eximiè poſſe exalbeſcere, vt alba liguſtra alieno candore victa penitùs cadant: modò cinereus floreum Phœnicem ſe probat, qui cineres animat: modò ex albo rubens humani vultus formoſam temperiem pulchrè transformat in florem: modò cælo concolor Archimedem ludit, dum cælum anguſtiùs contrahit: modò colores alios mille non fictos & breues, ſed veros & conſtantes vario è ſatu trahit; vt admirationis filiam, fugitiuam Iridem prouocet & ſuperet: modò polyanthes numeroſo ſe floſculo conueſtit, vt vnus flos hortus ſit. Folia illi oblonga, porri folijs plerunque anguſtiora & breuiora, carinata, leuia, & ſplendentia:

Lib. 2.

Idyll. 10.

Plin. lib. 21. cap. 11.

Vaccinium.

Ioan. Ruell. de nat. Stirp. l. 2. c. 104.

Hyacinthus non inſcriptus multicolor.

tia: caulis teres, enodis, glaber, fungoſus, digito ſæpe minimo gracilior, interdum quoque digitalem ad craſſitudinem proficiens, aliàs florea turri ſuperbus, aliàs onere felici languidus: flores à tubulatis anguſtijs in calathi formam repandi, lilij diuiſura per oras reflexi, à medio plerunque, nonnunquam etiam ab imo caule ad ſummum, nunc in latus, nunc per ambitum, modò denſata, modò rara ſerie digeſti: ſemen in triangularibus valuulis exiguum, rotundum, nigrum: bulboſa radix intus candida, & quemadmodum etiam tota herba, lento ſucco glutinoſa. Orientales vulgò hyacinthos appellant, qui pinguiora latioraque explicant folia, qui craſſiores vegetioreſque exerunt caules, qui maiores patentioreſque ſuſpendunt flores, qui denique à fertili lucis oriente nitidam formoſitatem ducere videntur. Horum præterea geminum faſtigium eſt, maioris alterum hyacinthi copioſiùs, alterum minoris parciùs efflореſcentis. Cæterùm pro diſcolori florum varietate cernuntur plerique bulbi & coloris & figuræ diſcerniculo inſignes, qui florea diſcrimina præmonſtrent. Neque verò diffiteor nonnullos tam obſcurè bulbos inter ſe differre, vt perſpicacem etiam iudicem ſæpè fallant. Præcocem hyacinthum candidum bulbus arguit nonnihil compreſſus, & rubicundis tunicis præuelatus: bene odoratum, ac leuiter cæruleum præma-

Hyacinthus Orientalis.

R. Dodon. Stirp. Hiſt. Pempt. 2. l. 2. c. 17.

Albus brumalis.

Cæruleus odoratus præcox.

mature vernantem puſillus, globoſus, ſuperiori concolor, adnataque poſteritate ſeſe facilè diſſeminans: cyani ſiue Lazuli cæleſte decus æmulantem in pyri formam turbinatus, & ſaturata purpura nigricans: huius coſimilis, obſcuroque diſcrimine prope gemellus exuberante cæli colore ſplendidè fuſcum, foliolisque conuolutis Februario & Martio menſe cincinnatum; Byzantium odoratiſſimum floribus diluto colore cæruleis, ſplendentibus, maiuſculis, & raris menſe Martio viſendum in rapi rotunditatem depreſſus, conglobatus, atro rubore ſuffuſus: lacteum media tempeſtate florentem, atque à magni Ducis Hetruriæ ſtabulis viridario conterminis imparem appellationem indeptum vaſtior, in latitudinem fuſus, exalbidus: violaceum dilutioribus maculis intercuſantibus diſtinctum, cui vernaculum à leonino colore nomen eſt, non ita magnus, in globulum prope collectus, nucleorum, quàm florum, fertilior, & pallidus: cineraceum modicè ſubſidens, inhærentis crebræ ſobolis preſſu atque ſuctu denormante rarenter in rotunditatem globatus, ſubpallidus: ſubrubente tubulo albicantem longulus, carne tenerrimus, & hanc ob cauſam carioſa ſæpe baſi vitioſus: obſoleti candoris ſerotinum polyanthem, facie ſimillima geminus proximè ſuperioris, qui florem fert ex albo rubentem: ſubnaſcentibus per floridi caulis interualla

L viren-

Cyaneus præcox.

E cyaneo fuſcus & criſpus.

Cæruleus maior odoratiſſimus Byzantius.

Candidus.

Violaceus dilutioribus maculis diſtinctus.

Cineraceus.

Subrubens.

Albus ſerotinus polyanthes.

Violaceus, polyanthes caule foliato.

virentibus tænijs ſoliatum rotundus, & frequenter exeſam carie imam ſedem explentibus bulbulis deorſum verſum ſoboleſcens: polyanthem quà odoratum, quà inodorum, eumque maximè, quem ſatu plerunque feliciſſimo prodigioſè varieque multiferum ſuſcipit quàm ferox armorum, tam mitis florum genitrix Brixia, compactus, orbiculatus, nullo raroue hærede cohærente infœcundus, tota in florei partus abſolutionem luxuriante fœcunditate: iſti planè conſimilis roſmarino coloratum, cum præcocem parciùs, tum ſerotinum liberaliùs florum feracem, & præcraſſo caule ſpectabilem: duplicato autem flore ex albo & cæruleo vireſcentem itidem rotundus, foliati radice maior, ſeſſili parte vitio obnoxius. Violaceus eſt ſingulari pulchritudine hyacinthus, qui de ſingulis longiuſculis pediculis floſculos complures frequentiore foliorum coma ſtipatos racemi modo plerunque ſuſpendens (interdum enim præter morem abortiuus more prouenit cæterorum) appoſitè racemoſus dicitur. Hunc ex bulbo conijcies mediocri, quadantenus rotundo, & ſubrubente. Ianuarij nomenclaturam à cultoris cognomine ſortitum in puſillæ roſæ formam folioſum, pretioſumq. diluto cæleſti colore hyacinthum prædicto cyanei floris bulbo ſimillimus ambiguè indicabit. Sed grandiore Roſeum flore, pariterque cæruleum ſigno nullo inſignis bulboſa radix à vulgari-

Polyanthes multiformis

Cęruleus dilutior colore roſmarini

Subuiridis duplex.

Racemoſus multiplex.

Ianuarius multiplex.

Roſeus multiplex.

garibus non ſecernit. Anglicum, ſiue Belgicum, nempe campeſtrem earum regionum florem extremo Martio vernantem ex bulbulo interpretaberis nudulo & candidulo; ſi cæruleum is progignat, ſæpius orbiculato; ſi candidum, aut ex candido rubellum, frequentiùs oblongo. Hiſpano hyacintho ſerotino atque inodoro minorem natura modum, faciem Belgico perſimilem dedit. Cæruleus plerunque aut candidus menſe Maio palmari ſpica vernat, cuius apex ad quaternos digitos conſertioribus floſculis oneratur: cauliculus prætenuis, & prædurus diluto colore viret: folia, quàm in Belgico, tenuiora atque anguſtiora canaliculatim incuruantur: albus & globoſus bulbulus puſillam iunceo folio Hiſpani narciſſi bulboſam radicem æquat. Obſoleto colore tum viridis, tum rubentis ſiue melini hyacinthi bulbus in cruſtumini minuſculi pyri effigiem longiuſculus, albidus, latiore baſi ſeſſilis: folia prælonga, anguſta, carinata, ſuccoſa, pallido virore ſuffecta, mucronata, flexuoſa: caulis ſubuiridis, pedalis, gracilis, duriuſculus, ab imo ad ſummum inæqualia per interualla ſecundùm anguſtiſſimas foliaceas appendiculas flores extremo vere ferens Belgicis conſimiles, nonnihil tamen longiores, è breuibus pediculis nutantes, ſenis folis contextos, exterioribus quidem reflexis, interioribus verò tanquam in tubulum coëuntibus, imam ſpicam rariore, ſummam

Anglicus, ſiue Belgicus ſerotinus.

Cæruleus:

Candidus:
Rubellus:
Hiſpanus ſerotinus:

Hiſpanus obſoletior.

densiore copia onerantes, onerique interdum imparem & languidam acclinantes: folliculi semine offertissimi plano, cartilagineo, circinato, nigro. Hyacinthum stellatum polyanthem Peruanum folijs crassioribus, latè carinatis, angustè mucronatis, splendidè virentibus, propter humum fusis; caule firmo, tereti, glabro, virescente; minutis innumerisque floribus modò cæruleis, modò ex cæruleo in violam inclinatis, modò albis, modò albidis, in stellam hiantibus, spicatum in turbinem, conglobatis, ex ima primùm parte sese pandentibus; acuminatis ac trigonis folliculis semen rotundum & nigrum concludentibus, bulbus effundit grandior, foris fuscus, sub exteriore tunica laniger & re ipsa eriophorus, basi lata & prominente sessilis. Mera in florem collecta suauitas, hyacinthus botryodes Chalcedonius, siue Turcarum Muscari, vel ipso barbaro nomine iucundè olens caulem surrigit crassum, teretem, fragilem, ad partem vsque dimidiam nudum; inde ad cacumen flosculis, vtpote iucundissimi odoris plenissimis, in vrceolos meritò conformatis, modò leuiter luteis, modò subalbidis aceruatim racematum. Prægrandibus, ac triquetris vasculis semen includit nigrum, rotundum, eruo par. Folia frequenter humi sternit prolixa, in mucronem fastigiata, satis & crassa, & virentia, canaliculata, tortuosa. Bulbum subijcit oblongum, albicantem, compluribus tuni-

Peruanus.

Botryodes odoratus.

tunicis cæparum inſtar coagmentatum, craſſis fibris ex ima extuberante baſi diffuſis, nec vnoquoque anno pereuntibus & rediuiuis, ſed perennibus innixum. Illud habeo tandem ſubijcere, ſufflauum hyacinthum botriodem geminum eſſe, alterum præcocem; ſerotinum alterum non ſine diſcolori diſcrimine: illius enim præſeſtinatum ante hiemem germen expallet; huius verno tempore tempeſtiuum ſaturatiore purpura nigricat. Colitur pręterea duplex hyacinthus botriodes inodorus, lacteo candore alter, alter diluta purpura reſperſus. Illius cauliculus, & iuncea folia languido virore pallent; huius autem ex viridi purpurant. Vtriuſque flores Aprili menſe peranguſtis oſcillis oſcitantes concaua rotunditate globantur minutarum effigie margaritarum, à quibus Italicum nomen retulerunt; ſummumq. cauliculum vua confertim vernante conueſtiunt. Rotundi bulbuli penetralem candorem pullo cortice infuſcant: prodigiosè etiam fœcundi, quòd anguſtis corpuſculis nequeunt, numeroſo nucleorum partu latè ſe porrigunt. Comoſus florum panicula hyacinthus, Aprilis flos, quòd in floridiſſima Sanneſiæ domus amœnitate primùm admirabilis hoſpes Romam oblectauit, Sanneſius dictus eſt: quòd autem luctibus ac funeribus dicatæ cupreſſus læta ridet imagine, vulgò cupreſſinus appellatur. Floſculos granoſos, capillamenti modo tenues, tenerrimos, fragiles, velut vitrea glacie concretos,

C. Cluſ. Append. vlt. ad plant. hiſtor.

Botriodes inodorus candidus, & rubellus.

Sanneſius florum panicula comoſus, ſiue cupreſſinus. *Fab. Columna Minus cognit. Stirp & Rarior. par. 2 cap. 5.*

vario flexu ramuloſos; è cæleſti colore in purpuram inclinantes primùm inſtar fæminæ cupreſſus metæ aſpectu in faſtigium conuoluit; deinde, vt aſſolet mas, extra ſe ſpargit: cauliculo ſuſtinetur ſubuiridi, ſeu ſubalbicante, prætenui, rotundo, læui, lignoſo, inter folia proſiliente, prælonga, ſuccoſa, nonnihil carinata, & flexile in cacumen extenuata: bulbum turbinat; ſubeunte foris tunica inuoluit, craſſiſque fibris firmat; à comoſo ſpurio hyacintho dilutiore potiſſimùm rubore, & minuſcula mole ſecernit. Indici hyacinthi, ſiue Aſphodeli nuper ad nos tranſlata tuberoſa radix, ex qua ille cum vita nomen accipit, oblongum botriodis odorati hyacinthi bulbum imitatur: carnis & ſubnaſcentis calli duritiem ſuperat: nimiùm ſui prodiga, & raritatis gloriæ officiens innumeros toto corpore parit hæredes: ineunte vere folia emittit in terram conuexa, prolixa, digitum lata, in acumen deficientia, viridi læuore nitida: caulem impellit ferè bicubitalem, duriuſculum, læuem, geniculatum, breuia è geniculis folia fundentem, minimo nunquam digito craſſiorem, numeroſis floribus cacumen onerantibus vberrimè ſpicatum. Hi ſucco pleni, degenere à patrijs Indis lacteo vultu oculis, odoratiſſimo ſpiritu naribus ſuauiſſimi, aurei mali floribus æquales, ab ima parte particulatim ſeſe explicantes æſtiuis menſibus ad hiemem vſque vernant.

Indicus tuberoſus candidus:

Cycla-

Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis notæ.
CAPVT V.

TVberoſa radix bulbo proxima Cyclaminus eſt, quam veteres Latini terræ modò vmbilicum, modò rapum, modò malum, ac tuber appellarunt. Eius duo genera diſcriminat florum gemina tempeſtiuitas, alterum vernum, autumnale alterum, vtrumque raro candore charum: nam, pretium cultumque minuente copia, ſepibus obuium prope omnibus, licet roſas æmuletur, licet regio colore ſplendeat, prorſus viluit purpuraſcens. Quod vere floret, Byzantio tranſlatum duplici candet aſpectu. Flos enim de more in quinque ſurſum reflexas foliorum lacinias diſtributus, & veluti refugo à fronte capillo relicinus, aut emaculatam altitudinem grandiore menſura explicat, aut vulgaribus par, & cætera candidus rotundum oſculum ſaturata purpura expingit: odoratam vterque animam, dum viuit, expirat: vterque mucronatæ rotunditatis leniter ſerrata folia præmittit autumno, quæ (quod familiare pleriſque eſt) ſubter ex viridi albicant, ſupernè vero ramuloſis toris ſubrubentibus virent: ſed ille latius explicata fuſco colore albidis maculis interſtincto inficit; contractiora hic diruta viriditate, viridiorem vmbelicum cingente, diſtinguit. Vernam folioſo

Theophraſt. Hiſt. plant. l.7.c.9. Plin.l.21.c.9 & l.25.c.9. Ioan. Ruell. de nat. Stirp. l.2.c.94.

Cyclaminus gemina.

Verna.

flore prorſus candido Cyclaminum prædictarum priori partibus pleriſque ſimillimam tum floris theca magis turgida, tum flos ipſe numeroſus folijs nondum ſatis euolutis primò glomeroſus à populari ſecernit. Probabilior autumni Cyclaminus aut languidè odorata, aut penitus inodora ſimili colorum in floribus diſcerniculo exalbeſcit. Eius ſolia in orbem ſparſa, criſpa, ſupernè maculoſa, angulata, & marginibus quaſi circunroſis crenata ipſis floribus præpoſtera lentè feſtinant. Vbi marcidi flores interciderunt, ſemine grauia longis cum pediculis, quibus inſident, capitula multas conuoluuntur in ſpiras, donec terram attingant: illic demum adulata, maturaque partu hiantia ſemen oſtendunt inæquale ac fuluum; quod humo exceptum non abit in germen more ſeminum cæterorum, ſed in tuberculum rotundatur, vnde poſtmodum ſolia emergunt. Radix tuberoſa in orbiculatam latitudinem effuſa, oculis interdum, velut in cauliculos, extantibus ſupernè ſcabra, ſeniò etiam rugoſa candidam carnem nigrante corio inueſtit. Indicum tuber effigie rapuli, colore intus albo, extra ſubruſo, corpore binos ternoſue digitos lato, ſuperno infernoque vmbilico anguſto, & nonnihil introrſum acto paucos ante annos ad Pariſienſes hortos aduectum eſt è Batauia. Illic toto triennio ſine fibrarum exortu, ſine floris oſtentatione ignauum atque inglorium latuit. Romam denique

Autumnalis.

Flos Indicus è violaceo fuſcus radice tuberoſa.

tranſla-

translatum, velut erosum terebratumque teredine, in Tranquilli Romauli manus, efficaces nempe cultrices, venit. Hæ vario satu indolem tuberis per biennium explorarunt. Et primò quidem florem elicuit macra humus cum exiguo sabulonis admista. Iam verò ferum tuber adeo cultus edomuit, & consuetudo mansuefecit; vt communi bonoque olerum solo gaudeat, arcanumque gaudium floreo risu exprimat. Septembri mense radix in fictili primùm deposita germinauit Octobri; tum verno tepore turgere cæpit in florem: sed florea spes intempestiuis pruinis præusta decoxit. Folia exeunt à tubere longa, & sæpe cubitalia, lata, neruosa, striata, gladij modo in mucronem exacuta, diluto virore albicantia, propter humum candida rubrisque guttis intertincta. Medius deinde scapus exilit densè ramulosus, & bulbosæ iridis more articulatus, at breuioribus mucronatis folijs articulatim armatus: vt licet iridem nonnemo vocitet, gladiolo tamen proprior hæc planta videatur. Flores simplici narcisso grandiusculo prorsus albo suppares in sex folia decussantur subter virescentia, supra è violaceo fusca, natiuo tamquam holoserico villosa, furuis & velut fuligine oblitis per ambitum cirris, seu fimbrijs crispula, & corrugata atris albidisque vnguibus maculosa prominula linea intermeante distincta. Medium præterea stylum surrigunt ianthinis, atque albicantibus macu-

Tranquillus Romaulus.

lis

lis notatum, ſtaminibus tenuiſſimis in imo violaceis in ſummo luteolis capillatum, quaternis quoque maiuſculis bifidis crocis exteriorem in decuſſem demiſſiùs digeſtis coronatum. A medio caule ad cacumen vſque ſummis è ramulis, atque ex ipſo ſoliorum complexu menſe Martio atque Aprili particulatim exiſtunt. Medicamenti cuiuſpiam, aut mellis excocti inelegantem odorem expirant. Diem, aut paulò diutius viuunt breuiſſima digni vita, quippe nocti mortique nigritudine concolores. Emortuit, velut informa veſpertilionum cadauera, illepidè contrahuntur: deinde vltro caduci voluntarium properant ad ſepulchrum. Mira eſt huius tuberis fœtura; ex imo enim vmbilico fibra prodit modò longior, modò breuior, narciſſæ inſtar candida, & modicè craſſa, cuius ſumma pars in tuberculum paulatim ſoboleſcit. Quare factum eſt non ſemel, vt eius fibræ iam corruptæ ſoluto nexu procul à matre præter morem natus fœtus inobſeruato adhuc miraculo inueniretur: interdum quoque breuioris fibræ ligamine adhuc integro ſoboles matri coherens, & contigua, vel etiam de more adnata deprehenditur.

Ane-

FLOS INDICVS E VIOLACEO FVSCVS
RADICE TVBEROSA

Anemones notæ.

CAPVT VI.

FLoriferis oculis abundat exigua radix anemones, vt omnium voluptati oculorum quàm maximè proſpiciat. Sunt, qui anemonen Phenion vocent: alij Adonidis ab apro interempti florem appellant: alij Veneris Adonidem lugentis lacrimas in eum florem concreuiſſe deblaterant, innocentiſſimi riſum floris impuræ ſabulæ tragico luctu funeſtantes: alij denique vim Græci nominis interpretati florem venti nominant, quia non ſine vento aperitur; & (quas etiam aula vices alternat) eadem, qua ſouebatur aſpirante aura, reflante difflatur. Duo autem ſunt huius herbæ faſtigia: alterum enim tenuibus coriandri folijs altè multifidis, minutim laciniosis, atque tergeminis: alterum apij modo diuiſis, tripartitò diſſectis, rotundum per ambitum modicè ſerratis, & leniter criſpis viret. Eius, quæ tenui folio eſt, anemones cauliculus nudus, exilis, leuiter lanuginoſus, palmaris, aut etiam pedalis, circa dimidium aut ſub ipſum cacumen tribus foliaceis lacinijs ſine pediculo preſſiùs cohærentibus, & aliquantulum ſurrectis intercinctus, in cacumine florem explicat latioribus folijs non minus ſenis, ferè in roſæ amplitudinem circinatum, medio inter-

Plin. l. 21. c. 23. *Nicander.* *Theocrit.*

Anemone duplex.

Tenui folio.

ter-

terdum globulo ſtaminibus obſito, exalbido, atque villoſo capitulatum, qui tomentoſam in lanuginem ſemine ſubruſo, longiuſculo, planoque plenam, aura leuiſſima ſoluitur ac diſſipatur; interdum etiam ſine ſeminali capitulo coma denſiſſima capillatum. At verò latifoliæ flos ſimili caule ſuffultus anguſtiorum foliorum modò ſimplici, modò multiplici ſerie contexitur. Excuſſo flore caput in vmbilico eminulum naſcentis aſparagi cacumine, intumeſcit, exili flocco incanum, & lanuginoſo ſemine denſatum; quo tandem ſatiſcente, leuiter volitantes ſeminales villos incautis cultoribus auræ præripiunt. In vtraque multùm anemona, ſed in latifolia è ſemine variè degenerante progenita licentiùs, verſicolor varietas laſciuit. Quæ folio tenuiore pubeſcunt floris huius radices, intus candidæ, pullo foris caſtaneæ colore non ſine multiplici diſcrimine nigricant: pleræque etiam in graciles, preſſas, longulas, & inæqualiter articulatas appendiculas, quas ab imitamento linguas vocitant, effunduntur: nonnullas tamen animaduertimus nodoſis oculis, quàm porrectis lingulis, frequentiores; eæ præſertim ſunt, quæ florem ferunt arboris perſicæ flori concolorem, minutulas lacinias conglomerantem, quæ viuido cinnabaris rubore ſplendeſcentem, quæque planè viridi facie ancipitem an inter flores herba ſit, an inter herbas flos. Diuturna quoque obſeruatione comperimus linguæ figuratam

Lato folio.

Vtriuſque diſcrimina è radicibus.

ſatam

ſatam radicem in tuberoſum oculum adnatis circa oblongis, & planis internodijs lingulatum ſæpe degenerare. Latifoliæ autem vniuerſæ radicibus indicantur magis nigricantibus, nullas exertantibus lingulas; ſed rotundos in oculos extuberantibus. Hæc autem oculata tubercula aut lata rotunditate ſubſidunt, aut gracili longitudine aſſurgunt. Dubia & facilè fallentia florum diſcrimina petuntur è radicibus; quia ſæpenumero vix, aut ne vix quidem facie diſcrepant: nos certiores cuiuſque notas præmonſtrabimus. Inter eas, quæ tenui minutimque conciſo ſunt folio, & folioſo flore, anemonas pallido candore lacteam radix indicat fuſca, tenera, longis hæredibus ſoboleſcens: circunfuſis folijs albicantem, medioque villo ſubrubentem ſubpallida, duriuſcula, longulas in ſoboles porrecta: rubram colore fuſco ferruginea, lingulis oculiſque pariter articulata, rara carie laborans: vegeto cinnabaris colore miniatulam, oculoſq. hilari luce perſtringentem degeneri pallore decolor, nodoſis toris leui nexu coëuntibus frequentiùs compacta, cariem ſentire facilis: iſti perſimilis eodem fulgentiſſimo minio albis maculis guttato bicolorem: conuoluta vtrinque folia exuberante cocco ſaturantem proximè ſuperiore magis fuſca, pluribuſque ac longioribus lingulis fœcunda: languidè miniatam ex fuluo nigricans, in longas lataſque ſoboles ramoſa: rubram albo variegatam de more pallida, atque ex

Marginal notes: Anemone tenui folio, pleno flore lactea. — Albicans. — Rubra. — Cinnabaris ſaturo colore miniata. — Cinnabari albiſque maculis bicolor. — Coccinea folijs conuolutis. — Diluto minio colorata. — Rubra albo virgata.

Alba rubro circundata.

ex facili putreſcens. Huic parenti pallore ac teneritudine corruptioni obnoxia congener, nouo mirabilique flore formosè degener geniculatus fœtus pudico & matronali viſendam ornatu profert anemonen, purpurea nimirum inſtia circundato foliorum candore ſtolatam. Vſque adeo non bene floret candida pulchritudo, niſi tutelari pudoris ambitu circuntegatur. Flos autem hic vt habitu, ſic origine & pulchritudine Romanus natales habuit ſanè memorabiles. Etenim rubræ albo virgatæ anemones humata radix inter flores de more maculoſos è ſobole adnata candidum florem edidit, cuius oras inſtar ſubſuti limbi ambitioſa purpura obibat. Ea ſoboles & adnotata, & à matre diuulſa ſimili ſemper miraculo floruit, perpetuamque demiſit ex ſe poſteritatem, eiuſdem laudis hæredem.

Trium colorum.

Trium colorum anemone, folijs nempe fuſco rubore ſaturatis, amaranthina coma, medijſque eminulis cirris blandè rubentibus inſignis è radice dignoſcitur nigricante, planos in oculos ſæpius collecta, quàm longas in lingulas diffuſa, & frangentibus contumaci.

Quinque colorum.

Alia quinque colorum anemone addit ſuperioribus tribus, aut certè conſimilibus coëuntium in oculi ſpeciem vnguium ſulphureum, expaſſæque comæ imum argenteum colorem. Eius radix proximè ſuperiore parciùs nigrat, molliùs riget, floreſque pro vocibus locuturas copiosè ſoboleſcit in linguas. Mo-

nendus

nendus hìc es, inueniri prætereà degenerem & mendaciſſimam nomine tenus quinque colorum anemonen, re autem ipſa nullius prope coloris: perrarò enim floret, ac luxuriantibus tantùm folijs infeliciter ſilueſcit. Radix hortorum exilio multanda oculorum nodoſa fœcunditate diſcernitur. Saturo rubore fuſca, albo diſtincta trium colorum anemonen refert radicis nigrore; in lingulas ocelloſque porrigitur, & frequenti carie abſumitur. Violaceam, ſiue (vt alij à diluto colore nominant) columbinam ex radice prædiſces miſto atrore cinerea, lingulata, & vitio, poſtquam ingranduit, opportuna: mali Perſici ſubrubicundis floribus concolorem, & medium capillitium colligentem è ſubalbida, tuberculiſque ſæpe aceruatim adnatis incommodè coagmentata: eodem languido rubore gemellam, ſed promiſſa & violaceis circircundata ſtaminibus coma diſparem è longis latiſque ramoſa internodijs, & magis pulla. Quæ floris folia holoſericum imitantia obſoleto rubore infuſcans, medijſque lacinijs virens ſupra morem cæterarum caulem in excelſum impellit; radicem oblonga per interualla geniculatam vehementer denigrat. Quæ verò viridior herbeſcit, biformis eſt: altera enim confertum medium villum ſuperiore molliorem, velut in paniculam, conuoluit: altera ſic ab vmbilico ad media vſque exteriora folia viret, inde ad oram ſubrubet; vt pauoninæ cau-

Saturo rubore fuſca, albo diſtincta.

Violacea.

Mali Perſici flore ſubrubicunda comam colligens.

Mali Perſici flore ſubrubicunda comam explicans.

Rubra medijs lacinijs virens.

Tota viridis.

Vmbilico viridi ſubrubēs

dæ oculatum orbem imitetur; mollissimum quoque florei verticis frequentem capillum non crispat, sed promittit. Vtraque radicem tum oblonga, tum rotunda sobole extuberantem pullo indiscriminatim colore sufficit. Postrema inter foliosas recensetur anemonas, quæ nuper è simplicis floris semine Romæ floruit formosissima: candidis folijs diluto rubore vmbilicatis latissimum in orbem patens duplici spissa coma, & veluti gradata capillatur, altera attonsa & viridi, interiecta mediaque altera intonsa & incana; quæ folijs etiam dilapsis diu florida tam latè expanditur, vt laciniosum florem anemones latifoliæ mentiatur: prouenit autem è radice pallida, compacta, carnosa, & vegetissimas linguas exertante. Probabiles præterea existimantur sine medijs lacinijs anemonæ simplices nonnullæ. Inter has quæ, foliorum candorem flammea purpura in radios distinguente, purpureis à flammis nomen trahit, radice subpallida tenuiq. cum in oculos, tum in lingulas propagata se reparat; lanuginoso etiam semine in varios discoloresque vultus sese reseminat. Nefas hìc fuerit indictam præterire anemonen, cuius flos à pulchritudine Rex indigitatur. Non deest huic Regi nigrans, & florido serico villosa foliorum purpura, cælesti eleganter colore vmbilicata. Purpurea idem folia & laxa & promissa in tuliparum æmulationem expandit; vt regio more syrma trahere videa-

Alba diluto rubore vmbilicata, & coma duplici bicolor.

Flammea flore simplici.

Purpurea flore holoserico simplici.

videatur. Radicem articulata gracilitate ramulosam subnigro squalore rufat. Cæterùm latifoliæ anemone pari ferme atrore suffectis, nodosis, oculatis, interdum quoque ab opacitate, à morbo, à senio tenuiculas protendentibus ceruices radicibus inter se vix differunt. Florem verò duplici aspectu proferunt: aut enim exterior atque ima latiorum foliorum series subuiridis, ac discolori floris rudimento virgata tenuissimas & confertissimas floreas lacinias suffulcit; aut folijs flos vniuersis æquè angustis, prolixis, & coloratis micat. Florum præterea, quos tenui folio anemone parit, genera varia præsagimus è prægerminantium varietate foliorum. Candore tum emaculato suauiter lactea, tum obsoleto nitidè sordida folium præmittit frequentibus incisuris leniter laciniosum, interque incisuras laxius anemones folio, quæ mali Persici florem diluta purpura æmulatur, comamq. colligit: lactea tamen & magis explicat, & in viridi dealbat; albicans & angustat, & fuscat. Rubra, albo rubroq. maculosa, & oris puniceis candida effundunt prope consimile, longulo videlicet ab radice pediculo porrectum, mediocriter incisum, sparsum, herbeo colore viride ac subrubens: alba languido rubore vmbilicata, & coma duplici bicolor viridissimum, peramplum, crassum, erectum, rariùs intercisum, crispum: hilari cinnabaris fulgore ardentissima, & lacteis guttis irroratis minùs ardens,

Latifolia duplex.

Anemones tenui folio discrimina è folijs.

dens, magiſque viſenda bene vireſcens, leui per oras rubore conſperſum, raros in ramuſculos diſcretum, & ferè iacens: quæ profundi coloris triſtem ruborem interfuſo candore diluit & hilarat, minutatim laciniosum, ſatis viride, non admodum aſſurgens: quæ contractis vtrinque folijs cocco ſaturatiore nitet, mediocriter ſeſſile, temperatè virens, & modicis diuiſuris inciſum: diluto minio fucata ſpiſſum, laxum, rariùs crenatum, praſinum, nonnihil aſſurgens: quinque colorum ornatu multiplici ſingularis rarum, breue, retuſum, minutè conciſum, humi ſtratum & planè ſupinum, fuſca viriditate inamœnum: trium colorum felici numero gaudens, & mali Perſici flore languidè punicea, quæ mediam glomerat cæſariem, puſillum, denſum, multifidum; ſed illa herbidum & reptabundum, hæc luridum & minùs pronum: eiuſdem mali Perſici rubello concolor flori, quæ prolixam depexamque comam ſtaminibus ianthinis coronat, raris diuiſuris crenatum, latis particulis diſtinctum, & pleno virore ſplendidum: violacea medijs inter extremas inciſuras interuallis ſuperiori ſubſimile, ſurrectum, & vegeto colore iucundum: circa vmbilicum viridi ambitu oculata oris rubentibus breue, minutum, faſtigiatum, modicè inciſum, blandè virens, humili ſiluula procumbens: at verò toto interdum ſubrubente flore, ac virente coma bicolor

gran-

grandiuſculum, parciùs fimbriatum, paulò erectius, minus ſiluoſum, in viridi pallidum: circunfuſis folijs obſoletiùs purpurea, medijſque conglomeratis foliolis vireſcens altè inſectum, longis & ramuloſis pediculis diſſipatum, raris ramulis brachiatum, incuruum, ac decolori facie inamabile: iſti cætera conſimile, at viridius, laxius, denſius, atque in excelſum emicans quæ villoſo florentem holoſerico fuſcam purpuram induta regale cum habitu nomen vſurpat: quæ denique floreás foliorum niues purpureis radijs innocenter flammea peruadit minutulas in lacinias diſſectum, contractum, vegetiſſima viriditate coloratum. Cæterùm ex huius, quæ tenui folio eſt, anemones, atque etiam è latifoliæ cuiuſlibet ſato ſemine vt multicolor florum, ita multiformis, atque inenarrabilis foliorum varietas exiſtit.

Ranunculi notæ.

CAPVT VII.

INter hortenſes ranunculos lectiſſimi habentur, quorum exigua radix, pluribus ab vno capite demiſſis prope rotundis aut longiuſculis pallidis radiculis in tenues fibras deſinentibus, grumuli effigie coaleſcit. Oblongis & craſſioribus coagmentata ſimplici flore ranunculum feret. In-

Ranunculus radiculis in grumum aceruatis.

Simplex.

Asiaticus flore aureo simplex.

ter simplices in primis aureus pretiosus est. Breui prætenuique pediculo nixus quaternis, quinis, senisue latis folijs nigrum capitis rudimentum coronat, in longuli, plani, minutuli, & subrubentis seminis teretem thecam transiturum. Ima folia modicè lata, pinguia, laciniatim diuisa, & leuiter serrata ex viridi flauescunt. Cohærentes in grumum radiculæ gracili longitudine porriguntur.

Asiaticus flore coccineo multiplex.

Sed radices illæ, quarum flores densa structilique foliorum copia compacti ardentissimè rubent, minusculis, quà ferme rotundis, quà oblongis glandulis coagmentantur. Folia pallida, itidem crenata, sed minora, & sæpe tripartita prosiliunt. Cauliculus crassior & procerior, leuiter lanuginosus, adnatisque minutim incisis folijs pinnatus aut rectus in vnicum, aut obliquè ramulosus in plures desinit flores; qui læta quandoque pabuli luxuria, radicisque robusta iuuenta è sinu medio altiùs impulsum, breuique pediculo nitentem vnum alterumue pariter foliosum sese euiscerant in flosculum.

Flauus multiplex folio rutæ:

Eum præterea ranunculum nostrates educant horti, cuius granosa radix granis paucioribus, quàm superior, albidis, rotundis, duplo, quàm triticea sint, maioribus in grumulum coalescit. Folia humi repunt rutæ simillima, sed herbaceo colore lætiora: caulis gracilis, imbellis, atque striatus in palmum adolescit: eius fastigium flore instar candidi multiplicis ranunculi mox descri-

deſcribendi folioſo, grandiore tamen ſplendidoque à Martio menſe in Aprilem vſque flaueſcit. Flos autem duplex; alter laxiorum foliorum imo ambitu media foliola ſpiſſiſſima coronat; alter paulò ampliora proximè ſuperioris medijs foliolis folia ſerie pariter denſiſſima in rotunditatem conglobat. Alium prælongis, tenuibus, diffuſiſque radicibus inhærentem ſolo ranunculum noſtri cultores in pretio habent, cuius folia oblonga, ſerrata, dura, neruoſa, aut in ſummis pediculis aut circum ramuloſi caulis alas in ſtellas collata, supernè fuſca, ſubter diluta gemino virore pinguntur. Lactei floſculi minuta foliorum denſitate inſtar bellidum turgiduli, vnoquoque in ramuſculo ſolitarij gemmantium hortorum ſmaragdinis virgulis præfixæ margaritæ ſunt. Ranunculo, quem globoſum vocant, radix eſt è capite plurimas prætenues fibras in capillamenti modum ſpargens, adnaſcentem in ſobolem itidem capillatam, quæ multiplici è germine prænoſcitur, multiplicabilis: folia eidem lata, rotunda, ſtellatis anfractibus ſinuoſa, crenata, neruoſa, ex viridi pallida: caulis concolor, palmaris, exilis, ac tener: aureo colore flos, geminatis folijs atque in anemones amplitudinem adultis in globum collectus, ſemperque naſcenti ſimilis, Aprili atque Octobri menſe bis vernans: à flore loculatæ vaginulæ complures ſemine plenæ minuto, nigricante, eiuſque ſimillimo,

Fibratus flore pleno candido.

Globoſus.

mo, quod regius flos, siue delphinium reddit. Tuberosi ranunculi, quem batrachium cum Græcis appellat Apuleius, tuber cinereo colore fuscum, rudi verticilli forma scabrosum, grandiorem iuglandem nucem magnitudine solet æquare: adnatis è tuberculis pallidas tenuesque fibras longè porrigit: numerosa protrudit folia latam in stellam angulosa, diluto virore picta, rauis maculis distincta, neruulis intercurrentibus lineata; mediocri pediculo nitentia: in tres palmos caulem excitat ramosum, singulis ramusculis summum flosculum fundentibus luteolum, ranunculi, qui rutam folio imitatur, persimilem, at minorem, Maio mense vernantem.

Tuberosus.

Hist. de herb. virtutib. c. 9.

Asphodeli, Peoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ notæ.

CAPVT VIII.

Asphodelus

Flauus.

ASphodelus, siue hastula regia, non ferro, sed flore cuspidata, bicolore vernat aspectu: aut enim flauet, aut albet. Flauentis radix oblongarum veluti glandium, seu naporum aceruatis numerosis appendicibus compacta rufescit; nostratibus in hortis libenter hospitatur, feliciqué floris ac sobolis respondet euentu. Densiore silua folia funduntur herbea prælonga, angu-

angusta, lenta, concaua, mucronata: medius teres ac firmus in vnum alterumue cubitum scapus adolescit; modicisque liliaceis floribus suauiter olentibus, florido colore flauis, circa summum cacumen per partes vernantibus Aprili mense decoratur. Albi Asphodeli nomine paucos ante annos à Byzantinis hortis ad Romanos transducta est radix phalangio non absimilis; complura, oblonga, crassa, exalbida fibrarum cruscula; flaui asphodeli radicibus graciliora ex vno capite diuaricans: peregrino eadem in solo exilij pertæsa nec vnquam floruit, nec diu vixit. Vetustissimum & saluberrimum inuentum, montanæ opacitatis filia, hortorum vrbano splendore donata, atque Hispano præconio montium rosa, Pæonia, minore florum in populo speciosissima superbit; quæ confertissima foliorum congerie peramplum explet ac perficit orbem absolutissimæ formositatis: vtque iudicibus oculis triumphet, triumphali tum saturatæ, tum dilutæ purpuræ splendescit ornatu. Si ardentiùs purpuret, flore sensim exalbescente & caduco ferè intra dies octo deflorescit: bipalmi nititur caule carnoso & brachiato in folia ramosa, rariùs fimbriata, vegeto colore splendida, inferiùs cæsia & lanuginosa: radice gignitur præcrassa, torosa, foris subrufa, intus candida, oblongos & carnosos in balanos diuisa. Sin leuiùs & suauiùs rubeat flos; paulatim è roseo

Albus.

Pæonia pleno flore.

Plin. lib. 25. cap. 4.

Rubra.

Subrubens.

pudore

pudore niueum in pallorem elanguescit, natiuoque scapo pertinaciter adhærescens immoritur, folioso cadauere primùm nigrescente, tum emarcido, siccitate denique notabilem in modum contracto: folia illi dilutiora, & angustioribus lacinijs concisa: radix præterea contorta, crassa, dilutior, longioribus & gracilioribus nodis glandulosa. Lilium conuallium pusilla rotunditate plus odoris, quàm floris includens, per oras denticulatum & reflexum, toto etiam osculo suauem in halitum oscitans aut summè albet, aut modicè rubet: palmaris & rigidus cauliculus à medio sursum versus pronis flosculis oneratur: duplex aut etiam triplex folium liliaceis non absimile, breuius tamen splendidè viret: graminea radix geniculatis latissimè proserpit internodijs: ab ijsdem & radicis cacuminibus nouas radiculas dispergit. Floris candorem languidior, ruborem vegetior radicis & folij color; illum præterea laxior, hunc angustior vtriusque mensura significat. A floris occasu bacca turgescit primò viridis, deinde rubicunda, duriusculo semine referta. Occidentalis Indiæ Iuca radice nititur crassa, intus candida, foris rufa, geniculata, & velut arundineis bulbis, quos oculos vocant, sobolescente. Verno plerunque tepore citata folia denso nemore fundit foliorum Aloës prope gemella, binos palmos longa, robusta, & rigida, in semicirculum canaliculata, in

Lilium conuallium.

Album, & subrubens.

Iuca.

præ-

prædurum, præacutum & fuſcum aculeum conuoluto vtrinque cacumine minaciter muricata, tenuiora tamen, craſſitudine & colore palmea, nec obliquis per ſumma latera ſpinis exaſperata, ſed fulua margines percurrente linea diſtincta: cum cæteris anni temporibus, tum præcipuè vere toroſus thyrſus aſparagi, ſiue haſtulæ regiæ modo emicat aſſurgitque in trium quandoque cubitorum læuem, & ſanguineo colore ſplendentem virgam; quæ diffuſis palmaribus ramulis turbinatim arboreſcens florea tintinnabula, fritillarias citra quadratas maculas imitantia, obſoleto candore pallida; leuique nonnunquam rubore interfuſa, inodora, deorſum verſum ſpectantia, raris interuallis numeroſa ſuſpendit: eadem tandem ſine ſemine decidua ſibi poſteriſque moriuntur.

Byzantinæ Lychnidis, & Americani Trachelij notæ.

C A P V T IX.

Lychnis Byzantina miniato flore multiplici.

LYchnis Byzantina miniato ſiue coccineo flore multiplici in oblongam, luteo colore nonnihil aſperſam: denſis, promiſſis & capillaceis fibris comatam radicem gracileſcit: in trium quatuorue palmorum caulem extollitur recto ſtatu nitentem, ſtriatum, geniculatum,

tum, bina ab nodulorum toris folia longula, è latiore basi in mucronem fastigiata, supernè læuia, subter hirsuta pandentem, geniculatim in ramulos fruticantem. In flores ita lepidè luxuriat: ex oblongis, confertim in orbem circumactis, atque striatis calyculis caulis vertici vmbellam primùm obtendit: ex illis deinde prægnantibus inuolucris floream pilam densissima serie circinatam parit: florem bellio breuiorem non admodum diuersis, per ambitum bifidis confertisque barbulis contexit: cum Americano trachelio æstate vernat: in flore implendo exhausta semine deficitur. Trachelium Americanum flore rubro, cui Cardinalis plantæ vulgare nomen indidit color, tenuissima & candida capillamenta demittit, quæ flore dilapso, marcidoq. caule corrupta defluunt, exiguò post fruticantibus nouis: folia emittit bellidum folijs subsimilia, pinguia scilicet, humi iacentia, leuissimè serrata; sed viridiora, longiuscula, & crispula: instar asparagi stylum excitat modò simplicem, modò ramulosum, adnatis per interualla folijs etiam pinnatum: styli ramorumque cacumina conglobatis, velut in paniculam; creberrimis flosculis leuiter onerat; subiectam inde teretem viriditatem rarioribus distinguit: flosculos tum extremo vere, tum æstiuis mensibus tempestiuos, simplicis floris delphinium ex parte referentes fusco rubore villosum sericum mentiente colorat: intra eosdem

Trachelium Americanũ flore rubro.

iam

iam per aridos capitula occulit ſeminis plena nigelli, orbiculati, ac tam exigui, vt in cernendi ſenſum prope non cadat: vbi flos intabuit, propagandæ ſoboli vacat.

Caryophyllorum nota.

CAPVT X.

VT coronariæ vettonicæ, ſiue vulgatiore nomine caryophylli diſcrimina internoſcantur; ambiguæ fidei ſemina, radices, & folia inconſultè conſuluntur. Floreus enim iſte in omnem varietatem Proteus nullius hactenus Ariſtæi calliditate, vt vera præmonſtret, deprehendi potuit. Sæpe fit, vt pulcherrima indicia florem ſpondeant pulchriorem; flos deinde promiſſus turpiter degeneret. Quare, dum florent, plantæ præſignandæ, & probabiles ab abortiuis ſegregandæ ſunt: eadem enim facies bonis maliſque promiſcua ex facili fallit. Publicum eſt omnium niti radicibus lignoſis, ſubrufis aut albidis, multiplici fibra crinitis, in foliaceos ſæpe ſurculos abeuntibus: inde cauliculos exiſtere teretes, graciles, in ipſa gracilitate ligneam duritiem affectantes, pyxidatis geniculis articulatos, folijs obſeptos geniculatim inter ſe aduerſis, breuibus, carinatis, in viridi colore plerunque glaucis: ſummos calyces multyfidis calyculis ſuffultos, oblongos, glabros, extre-

extremas per oras orbiculatim denticulatos in flores hiaſcere modò ſimplices, modò folioſos, ſuppari amplitudine roſis proximos, breuibus frequentiùs, interdum etiam profundis lacinijs inciſos, mira varietate coloratos, inter aromata nobilis caryophylli tum odore tum nomine inſignitos: areſactis demum floribus, longos ac duriuſculos calycibus incluſos folliculos plano & nigello ſemine turgeſcere. At verò caryophyllus pleno flore minutè alteq. inſecto pinnatus ſeu fimbriatus & minor & maior apertè proditur ſaturatæ fuſcæque viriditatis folio: ille præterea minutulo ſecernitur à cæteris. Caryophyllo propemodum par & congener recenti nomine flos Armerius, ne magnitudine ſuperetur, floſculorum congeſtu latam explicat vmbellam. Eius quoq. preuium diſcerniculum in folio eſt breui, lato, & eius herbæ, quam ſaponariam vocant, ſimillimo.

Caryophyllus pleno flore pinnatus minor & maior.

Flos Armerius.

Granadillæ, ſiue Maracoti notæ.

CAPVT XI.

ILle diu à noſtratis mundi hortis omnibus hiulco florum ore ſuſpiratus, ille è Peruanis ac Mexicanis longè diſterminatis finibus acceſſitus, poëtarum ille canoro, atque oratorum facundo plauſu tandem exceptus, diuini Amoris manu vitalibus inſcriptus doloribus Granadillæ flos, quem Indi Maracotum vocant; vt à mortali-

bus

bus obitos pro Deo cruciatus in coronam tranſituros intelligamus; illud, inquam, floreum ac ſuaue miraculum quotidiano ſpectaculo prope iam viluit vniuerſis. Vix eſt, qui prӕterea miretur, pœnas degeneraſſe in florem, fortiter tolerantibus adulantem; extima per ambitum folia in aculeos extenuari, ſpineӕ coronӕ memoria molliter compungentes; ream pro nobis innocentiam in folijs albeſcere; pertӕſa ſӕui laniatus cruenta flagra in floridӕ voluptatis purpuream telam redordiendam filatim retexi ac ſuperinduci; ſaxo in germen emollito, columnam ex atrio crudelitatis ad piam in flore medio ſtructuram excitandam tranſmigrare; columnӕ imminere globoſum rudimentum ſpongiӕ quondam felle imbutӕ, deliciarum auiditatem detergentis; modò ternos, modò quaternos extare conformatos capitatis è ſtaminibus clauos, animis amabiliter configendis aptiſſimos; vnam crucis effigiem deſiderari, quòd extremam ſӕuitiam floris indoles mitiſſima reprӕſentare non audet; folium in lanceam exacui, ſed innocentem, quippe retuſam in ipſius vulnerato pectore charitatis; ſuauem denique ac medicatum fructum ad cordis imaginem rotundari, cum è diuini vulneris flore vitalis fructus extiterit, amantis Dei cor. Vix, inquam, eſt, quem cura & cultura tangat floris planè admirabilis, in quo ipſi vernant ac rident acerbiſſimi dolores. Si

quem

quem tamen non piget, imò delectat, salutis à Deo acceptæ infinitum beneficium in floreas notas suauiter contractum grata recordatione relegere, eodemque mortalium animos immortaliter esse inscribendos vel à floribus placet admoneri: si iuuat è funebri Amoris flore salubrem sæpe fructum colligere in cordis amabilem figuram, vt cordatissimos amantes faciat, conformatum; radicem & folia, ne fallant indicia, prænoscito. Radix in luteum pallorem languida & geniculata inextirpabili fœcunditate proserpit, sobolescit, & fruticat: fictilibus verò claustris contineri nescia per imum foramen in subiecti soli amplitudinem clandestino reptatu se penetrat; multiplicique atque erratico gramineo lapsu latissimè spatiatur. Folia quasi trigona sambuci roseæ, seu potiùs lupi salictarij profundo incisu tripartita, maiorem mediam laciniam porrigentia, quaternas aut senas vncias longa, minutim serrata, læuia, tenuia, imbecilla, aliquantulum venosa, diluto colore virentia, inferiùs etiam dilutiora, grauiter olentia, alternis disposita, ternos inter se digitos dissita lentum vitilemque caulem præuelant; qui, cum vires sine adminiculo standi non habeat, quicquid clauiculis, veluti manibus, nanciscitur, auidè comprehendit, arduoque ascensu reptabundus, & cameras ac pergulas operiens æstuantium Indorum hortenses cœnas iucundissi-

mè

mè inopacat. Nobis etiam cancellatim ſcanſilem arundineam, ſiue virgeam ſtructuram ſequaci viriditate prætexens Indicæ regionis remotiſſimam vmbram commodat. Atque hoc ſanè ſapienter de more congruenterque artifex natura caduco in flore luſit; vt, qui diuini Liberatoris ſeruile ſuſpendium eligentis acerbiſſimos cruciatus opere ſingulari velut miſeratus exprimeret, in crucis formam decuſſata ſtatumina penſilis adamaret.

Gelſiminorum notæ.

CAPVT XII.

Citerioris eius Hiſpaniæ, quam veteri nomine Laletaniam, recenti Cataloniam vocant, flos fortaſſe ab animæ ſuauiſſimæ prodiga expiratione exanimato ſimilis, & exangui colore candidus, æſtate autumnoque tempeſtiuus, blando vocabulo ab Italis deducto Gelſiminum, aſperiore Arabum appellatione Græcam odorariæ violæ ſignificationem ſubolente Iaſme vel Ioſme, Iaſminum vel Ieſeminum tum ampliore mole, tum acutiore odore à ſilueſtri noſtrate ſeiungitur. Virgæ præterea è pallido, ſcabro, duro, lignoſa fibrataquè radice ſtabilito caudice ſimiliter fruti-

Gelſiminum Hiſpanum candido flore ſimplex.

Matthiol. in Dioſcor. l. 1. c. 66. Ioan. Ruell. de nat. Stirp. l. 1. c. 84.

cantes, proceræ, lentæ, & quò libeat, flecti obsequentes, geniculatæ, binis ad singula genicula folijs alatæ, ramulosæ medullitus candidæ fungosæque, foris tamen diluta viriditate lætiores modò arundineos cancellos topiario textu conuestiunt, atque scenas hortenses textili vmbraculo prætendunt; modò circunfuso conuexoque in fictilibus nemore viride cælum cæruleo subtexunt: folia quoque Hispano, quàm siluatico nostrati, simillimis in diuisuris latiora, obtusiora, crassiora, nigriora. Quod autem in suis Romanæ amœnitatis hortis Tranquillus Romaulus conferta foliorum serie omnino singulare prior aluit gelsiminum, dimidio, quàm proximè superius, breuiorem tubulum protendit: quina vel sena folia in stellam diuidit: terna siue etiam quaterna ex vmbilico surrigit, quæ nonnunquam in globulum colliguntur: quinto ferè die senescens non dilabitur, sed in natali ramulo inarescit: post multos dies dehiscens tubulus florem alterum plerunque parit: acriùs olet: more superioris ab æstate in hiemem vsque vernat, & gemella viriditate frondescit. Gelsiminum Arabicum, siue Alexandrinum, siue etiam Arabica nouo nomine Syringa (Sambacum Arabes vocant) frutex est Aegyptius in vnum alterumue cubitum arborescens. Quamuis pollicari crassamento, breuique longitudine nanus, arborea tamen duritie scindi contumax,

Hispanum multiplex. Tranquillus Romaulus.

Arabicum.

C. Clus. Cur. post pag. 3.

max, ſquaroſus, palliduſq. ſtipes in tenuia & longula ramorum brachiola ſpargitur: folia inter ſe aduerſa mali aurei, quod aurantium dicunt, ſeu potiùs coronarij fruticis, quem albo flore Syringam vulgò appellant, folijs conſimilia, tenuiora tamen ac pallidiora, nulliſque crenata inciſuris ramulos inueſtiunt: è ſummis ramulis flores breuibus innixi petiolis ab Aprili menſe ad extremum vſque Octobrem erumpunt, modò duodenis, modò denis, nouenis minimùm folijs duplicem in ſeriem digeſtis inſtructi, proximè deſcriptis anguſtiores, albitudine obſoleta palliduli, parum tubulati, vmbilico circa tubum flauente diſcolores, Hiſpani gelſimini atque aurei mali floream ſuauitatem odoratiſſimo coniunctim halitu inhalantes, more cæterorum caduci. Vt illud hìc dolere & conqueri habeamus, Aegyptum eſſe iam floribus, quàm moribus odoratiorem. Luteum Italiæ gelſiminum, quippe minuſculum nulloque odore amabile, præcipui noſtrates horti non dignantur hoſpitio. Flauum Indiæ odoratiſſimum alio loco opportuniùs, nempe in hortis Barberinis inter Indicas plantas olfaciemus. Planta eſt inter Indicas, vt natiuorum florum, ſic peregrinorum nominum fertiliſſima, quæ patria voce Quamoclitum dicitur. A noſtris enim cultioris ingenij ſermoniſque cultoribus modò gelſiminum Americanum, modò rubrum In-

l.3.c.20.

Americanũ.

C. Cluſ. Cur. poſt pag. 4.

Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2 cap. vlt.

dorum gelſiminum annuum, modò gelſiminum folio millefolij, modò Conuoluulus tenui folio, modò denique Conuoluulus pinnatus exoticus rarior nominatur. Hic ab imo ad ſummum geniculatim fruticat, in longos vitileſque ramulos itidem geniculatos & fruticoſos ambitiosè brachiatus, imò verò folijs tenuiſſima diuiſura pinnatis volucer ad inſcendendos libertate penſili ſummos cancellatæ ſtructuræ gradus. Tanta eſt vel ipſis herbulis auiditas ſublimitatis. Quin etiam æſtiuis caloribus viridiſſimæ vmbræ topiarium Briareo par, hoc eſt numeroſis viticulis centimanus prætexit. Flores oblongi ac tubulati, ſumma parte repandi & quinquepartiti, exuberante Cancami, quod vulgò Laccam vocant, colore renidentes, lineolis rugiſue ſtriati, ſtaminibus quinis pallidis capillati, longo petiolo ſinguli biniue inſidentes, alternato ſitu è ramuloſi caulis geniculis ab Auguſto menſe ad extremum vſque Septembrem exiſtunt. Squamoſi demum folliculi turgent quaternis, oblongis, nigris, duriſque ſeminibus fœti. Indicum, ſiue Canadanum gelſiminum maximum caule tenui, geniculato, lento, atque erratico, quamuis ſuapte natura caducum, reptabunda tamen ambitione ad excelſa faſtigia euadit. Lignea in primis amat adminicula, quibus hederacea tenacitate adhæret, non quidem inſtar hederæ toto corpore, ſed

Indicum maximum flore phœniceo.

vnis

vnis geniculis radicoſum. Ex iiſdem folia fundit agreſtis gelſmini folijs non abſimilia, ſed productiora & per ambitum ſerrata. Ramoſi caulis deflexa cacumina rotundorum calycum ſurſum versùm ſpectantium denſis & ſubrubentibus corymbis racemata turgent; è quibus in gemini tranſuerſi digiti longitudinem adultis, punicique Cytini denticulata figura dehiſcentibus tubuli leuiter crocei, ſumma parte conniuentes, porrectum circiter digitum longi procurrunt; hiulco deinde oſculo in quinque labella reſupinato, imo ventre ſubſtricto, medio turgidulo, ceruice anguſtiore æſtiuis menſibus effloreſcunt; dilutiſque crocis, necnon medio longiore albicante ſtamine capillantur. Dum vernant, ſaturatiore ſubinde phœniceo colore, villoſum holoſericum referente, ac flauentibus longas in ſtrias lineis diſtincto expinguntur. Tabidi tandem florei tubuli defluunt, hærentibus cum extante medio ſtamine calycibus. Barberinos recens in hortos tranſlatus hic flos cæpit in ſemen ſiliquari. Ex arido calyce ſiliqua porrigitur in viridi ſubrubens, in digitum longa, ima parte ſummaque tenuis, media turgens, infra ſupraque intercurrente prominulo toro bipartita, ſeminibus grauis, vt in luteo leucoio, minutis, rufis, membranaceis. Quanquam hæc membranæ prætenuis inuolucro circunſepta, multiplicique ſerie prope innumerabilia circa nigrum &

molle dissepimentum, lingulæ imagine interiectum, confertim conserteque constipantur.

Rosa-

GELSIMINVM INDICVM FLORE
PHOENICEO

Rosarum notæ.

CAPVT XIII.

Rosæ laus.

ROsa ex alabastri concha emergens hortorum pudica Venus est; nec alterius Veneris impuro sanguine impudenter erubuit, suo decentiùs pudibunda. Eadem non aspersa nectare inter fabulosas Deorum epulas tripudiantis ad Amoris impulsum effuso, sed succo suo nectarea purpurauit. Quin potiùs toto vultu Amoris æmula, semper iuuenis, mollis, & recens, necnon aureis capillis nitida; folia pro alis, pro face fulgorem, spinas pro spiculis gestans, alter floridulus Amor est. Rosa punctiunculis vellicat, vt cupere se legi præmoneat: amicè vulnerat, vt vulnusculis geminet rosas: spinam emoriens hæredem relinquit horridulam, aculeatum nempe desiderium sui. Rosa volumen amœnitatum omnium, in qua legitur tota in florem contracta formositas, tam decoro suomet nomine inscribitur, vt inscriptis aliena Regum nomina floribus florum Regina non inuideat; imò suum commodet nomen rebus blandissimè nominandis. Rosa, ingenuus anni tenerioris pudor, odoratum veris blandientis osculum, terræ comantis pulcherrimus cincinnus, fugacis pulchritudinis lætum fulgur, quamuis plurima spina fulmineum,

mineum, vultu multiplici variat, in quolibet formosa. Quicunque autem rosarum differentias à nocentibus indicijs innoxius prædiuinare vult; spinas oculis, non manibus consulat. Odoratiores scabro cortice præsentiat, halitu crassiore atque terreno in extimam scabritiem concrescente, tenui verò igneoque odoratam animam inspirante. Rosa alba multiplex, nempe erudito scriptorum dissidio siue Plinij Spineola, siue Campana, siue Alabandica, lacteo flore splendescens virgas exerit exuberante colore virides, proceras, spineis hamis aduncis, grandibus, frequentibus, subrubente liuore vulnera & sanguinem sitientibus captiosas. Non absimilis obsoleto albore languidè rubens, dubioque rubore albicans, folioso flore rosa præacutis recuruatisque sentibus, quasi caninis dentibus, mordacissima est. Odoratæ pallidæque pleno flore Damascenæ rosæ, quam Plinij Coroneolam alij, alij spineolam interpretantur, è viridi purpurascentem caudicem, ramosaque inde siluula diffusas saturo colore virentes virgas obarmant spinæ admodum infrequentes, breues, duræ, rubidæ, lata è basi recuruos in aculeos vncinatæ. Vulgari satiuæ densis folijs leuiter ex albo rubescenti, quam aut Plinianam Alabandicam, aut Trachiniam esse scriptores sanè nobiles autumant, virgei rami breuiores, graciliores, subuirides, minorum grandiorumque spinarum pro-

Theophrast. Hist. plant. l.6.c.6.

Plin. lib. 21. cap. 4.

Rosa alba multiplex.

R. Dodon. Stirp. Hist. Pempt. 2.l.1. c.28.

Io. Bapt. Porta Vill. l.9. c.5.

Albicans flore pleno:

Damascena multiplex.

Matthiol. in Dioscor. l.1. c.112.

Subrubens flore multiplici.

R. Dodon. ibid.

Io. Bapt. Porta ibid.

promiſcuè crebris, languido pallore liuidis, intentiſque mucronibus minaces. Quæ variè diluto foliosi floris rubore maculoſa, Præneſtina dicitur, aſperitate pariter aculeata inhorreſcit. Italica flore ſuauiter rubente perpetua, proximè ſuperioribus duabus perſimilis, denſioribus ſæuit aculeis. Batava flore oris humani rubicundam temperiem imitante atque odorato Centifolia fruticem quà bene virentem, quà ex viridi rubeſcentem ſpinis aſperat quamuis aduncis, tamen mollioribus, non ita crebris, è cineracea baſi rufum in aculeum deſinentibus. Flore ardentiùs rubente, odore nullo probabilis, vno glorioſa nomine altera Centifolia, quam Plinius Campanam, Præneſtinam Cluſius appellat, viridi, graciliore, improcero, nulliſque ferè ſpinis metuendo frutice funditur. Cinnamominæ flore multiplici ſubrubentis frequentes, breues, exiles, ſanguinea purpura nitidi caules ſpinis non admodum denſis, exiguis, hamatis, leuiter fuluis leniter pungunt. Gemellas pleno flore roſas, nempe tum ardentiſſimè rubentem Mileſiam, tum ex rubro nigricantem, cui fecit holoſericæ nomen ſerico ſimillima, & veluti villoſa mollities, tenues, teretes, fuſca viriditate illitæ, atque ex parte ſubrubicundæ, minutis & ferè aſpectum fugientibus aculeis innocenter hiſpidæ virgæ proferunt. Miror hìc, poſtremam ex rubore in atrorem inclinatam Plinij Trachiniam vocari à Camerario; cum

Variegata flore pleno.

R. Dodon. ibid.

Italica flore pleno perpetua.

Batava centifolia.

Centifolia inodora.

Plin. l. 21. c. 4

Io. Bapt. Porta ibidem.

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 1. c. 81.

Cinnamomina pleno flore.

Rubra flore pleno.

Ex rubro nigricans duplicato flore.

cum Trachiniam idem Plinius Milesia minùs asserat rubere, nigricans verò longè superet purpura coloratiore Milesiam. Folioso auro flaua siue lutea, iucundi aspectus, ignauique odoris rosa rufi fruticis virgeos caules numerosiore pertinacium spinarum agmine instruit, quarum pleræque luteolæ spiculis vellicant minutissimis, perraræ paulò grandiores, subnigro pallore cinereæ, recuruæ, identidem etiam binæ, iunctimque prominulæ altiùs lacerant.

Lutea multiplex.

Florentium arbuscularum notæ.

CAPVT XIV.

FLorentium arbuscularum adhuc infrequentes nostrates horti perpaucas nobilioresque mihi suppeditant commonstrandas. Arbor Persica flore multiplici nobilis ligno extra cinereo, intus flauente, mediocriter læui, folijs oblongis serratisque non discrepat à vulgari. Flores tepore verno euocati, roseo pudore subrubicundi, leuiter odorati, folioso textu Damascenæ rosæ pares spisso arctoque congestu ramulis adhærescunt; rari autem in fructum exeunt, magna virium parte vernam in ostentationem effusa. Est etiam Cerasus, quam cæteris partibus, idest obscurè puniceo, & circulatim albicante cortice, crenatis etiam mucronatisque folijs indiscre-

A.bor Persica flore multiplici.

Cerasus flore multiplici.

diſcretam pleniorum tantummodo florum gloria diſcriminat. Flores è pleriſque ramorum oculis minimùm terni, folioſi, medijs ſæpe foliolis conuolutis ex parte conniuentes, de more candidi, longulis petiolis appenſi numeroſo prouentu pendent. Flore albo Geniſta, ſiue tertium Cluſij Spartum Hiſpanum iuſta proceritate arboreſcit: lignoſas & arboreas radices agit: cineraceo caudice aſſurgit: numeroſos implexoſque ramos viridi pallore tingit: ex ijſdem virgulas more paſſi diſſipatique capillamenti demittit denſiſſimas, prætenues, ferè cubitales, ramuloſas, lentas, inſtar viminis obſequibiles, ocelliſque diſtinctas creberrimis; vnde folia rutæ foliolis minutiora, floſculique imo tantùm nodulo rubentes, cætera candidi exiſtunt; pulchrè pendulis floridis virgulis, tanquam lineis margaritarum: vere toto vernat: exinde cartilagineas, prope rotundas, ex viridi flaueſcentes ſiliquas ſeminibus implet ſingulis, rarò binis, fermè orbiculatis, colore fuſco virentibus, læuibus, duris, germinare moroſis. Myrtus pleno flore latifolia in arbuſculam commodæ ſtaturæ adoleſcit: myrtum ſilueſtrem foliorum infrequentia, latitudine, dilutaque viriditate ſimulat: florum autem candore ambituque Bellidem adæquat: ab Aprili menſe ad hiemem vſque, nonnunquam etiam tepidioribus hibernis menſibus floret, ac triſte ſenium anni genialiter coronat. Suam quoque myrto

Geniſta flore albo. *C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 1. c. 70.*

Myrtus latifolia flore pleno.

Laurus Indica.

myrto lectiſſimæ India Laurum adiungit, quæ iure Farneſia primùm extitit in domo, quippe inuſitatas laureas promerita. Diſcrimen eſt in dilutæ hilariſque viriditatis cortice; in folijs inter vulgarem ac regiam laurum interiectis medijſque, ac ferè citrinis; in floſculis ſubalbidis, tereti congerie racematis; in baccis inſtar oleæ grandioribus minuſque nigrantibus. Exotici oleaſtri, quem ab odoris ſuauitate Paradiſi arborem aliqui malunt appellare, cortex ſaturato rubore nigricat: rami dilutiores atque ſpiniferi denſa fruticatione ſilueſcunt: folia vere primo renaſcentia, extremo autumno decidua, anguſta, oblonga, glauca, lanuginoſa, tactuque mollia ſilueſtrem Salicem referunt: flores totis ramis Maio menſe quà ſeparatim, quà coniunctim internaſcentes, Hiſpani hyacinthi aſpectu perbreues, ex obſoleto virore in luteum colorem inclinantes diductis labellis aromaticum halitum procul inhalant: baccæ ſubeunt oleæ ſatiuæ baccis minores, tenuique cute rubentes. Ex arbuſculis vulgatioribus roſea Sambucus globoſo ſpecioſoque flore perſuadet, vt rariores inter arbuſculas numeretur. Fruticoſa naſcitur: cinereo corticis colore ſordet: candidæ multum medullæ includit: folia explicat anguloſa, vitigineis conſimilia, ſed minora & molliora: quinis folijs floſculos complures, eleganter albidos, inodoros, ſteriles, in globoſum florem floreumue globum

Oleaſter exoticus.

Sambucus roſea.

bum culturæ (vt creditur) mangonio densatos, extremo vere colligit. Multiplici punicantem Balaustio silvestrem arbusculam libro materiaque flauentibus, folijs angustis nitideque viridibus Punicæ mali gemellam infructuosam ipsa sterilitas voluptati oculorum à Maio mense ad Augustum vsque fertilis hortorum amœna sede donauit. Hoc primùm anno Romæ vernauit peregrina Græci nominis Rhus, siue Arabicæ appellationis Sumachus Indorum, excelsa floridæ purpuræ ostentatione arborescens. Ante quatuor annos ferè bipalmis ad Tranquillum Romaulum Parisijs missa hæc planta in quindecim palmos adoleuit. Radices illi copiosæ, spissæ, minutæ, subrufæ. Recenti germinatione impulsæ virgæ breui pilo hirsutæ rufescunt, solæque frondent. Annuo spatio iam exacto ætas robustior ligneam duritiem, raripilum læuorem, foliaceum defluuium, palloremque cinereum inducit. Sorbum è foliorum oblonga figura, serratoque ambitu conijceres; nisi horum longitudo maior obstaret. Eadem folia læto virore saturata prolixis, modicè pilosis, perque ramorum latera alternatis ramulis siue pediculis gemello vtrinque ortu pinnarum aspectu cohærent. Floribus tempestiuus est Maius extremus. Suum quisque initio summus ramus rudem viridemque turget in racemum, qui cum incremento paulatim formam ruboremque trahit.

Malus punica siluestris pleno fiore.

Rhus peregrina.

Tranquillus Romaulus.

trahit. Etenim flos in vulgaris amaranthi ſpicam exacuitur, atque in villoſam purpuram accenditur, medijs granis pulchrè flauentibus. Vt idem videri poſſit, fertili vernans miraculo, ſpicilegium ſimul & racemationem facere; ſeu verna facie geminam æſtatis autumnique annonam præſeferre. Et lignum & ſolium ficulneo lacte, quo nutriantur, abundant: aſſiduoque dum lactatu viuunt, etiam, vbi conſenuerunt, in infantia ſunt. Quare cautio eſt, ne ſtato anni tempore vberrimè lacteſcentis in teneram germinationem arboris rami vel amputentur, vel auellantur: quia ex facili fieret, vt alter hic ſine fabula Polydorus, ſi non ſanguineam, certè lacteam ex vulnere animam funderet; profuſoque vitali ſucco præmoriens vitam ſibi natiuo nomine fluxiorem eſſe conquereretur. Extremi autumni primus rigor decuſſis folijs ramulos relinquit inueſtes; quos etiam adultiora paulò poſt frigora deijciunt, qua parte extuberantem ramorum oculum, tanquam altricem papillam excipiunt, modicè cauos. Ab exitu Nouembris ad veris initium crebris oculis diſtincti piloſique rami ſilent. Verno tandem tepore à frigido ſterilique veterno excitata virgarum cacumina & capita ſummum folioſo rubentique germine turgidulum oculum aperiunt. Inde ramuſculi ſenſim exiſtunt & adoleſcunt, æquali, quam ſupra deſcripſi, ſerie foliati. Illud etiam inter-

interdum euenit, vt è duro nonnulla vegetior gemma trudatur, & materiæ anilitas raro germinatu lasciuiat. Posteritati consulit hæc arbor more lauri, è radicibus latè dispersis hærede submisso. Eadem Indicæ Acaciæ Farnesianis in hortis primùm visæ magnitudo, quæ nuci Auellanæ: radix vnica, prælonga, crassa, radiculis pluribus ramosa, in rectum altè descendens, per autumnum, dum flores lactat succosior, ab incisione atque fractura contusam putremue brassicam validè longeque olens: caudex cortice pallido, materia albicante, dura, inodora, insulsa: rami proceri, frangi contumaces, flexiles, alterno aduersoque situ articulati, binis ad ipsos articulos albidis, ferè vncialibus, perennibusque aculeis quodammodo cornigeri, diluto colore ferruginei, & punctim maculosi: folia bellè virentia & pinnata, idest composita è foliolis inter se aduersis, per æquales numero pediculos medio ramulo adnatos distributis, mane sese pandentibus, sub vesperam contrahentibus: flores inter aculeos, interque foliorum alas tum verni, tum autumnales; illi parciùs, hi vberiùs prouenientes; illi breuissimo, hi longulo pediculo porrecti; vtrique verò mediocris cerasi magnitudine globosi, primò virentes, deinde lutei, post biduum triduumue pallidi; tenuissimorum staminum in luteos apices desicientium eminentibus flocculis ex oblongis ca-

Acacia Indica:

lyculis compluribus in orbem digestis lanuginosi, & acuto luteum Leucoium odore vibrantes: è floribus medijs siliquæ modò singulæ modò binæ, modò ternæ, atque adeo denæ pluresue, vtpote à numerosis calyculis exortæ, initio virides, postremò nigrantes, falcatæ, longitudine digitales, latitudine ferè pollicares, ab inclusis seminibus verrucosæ: ipsa vero semina cum siliquis primùm virentia, deinde ferruginea, inordinata, compressa, oblonga, pisum æquantia, bifida, durissima, mandentibus allium olentia. Molle nominant Indi arborem è Peruanis conuallibus ad nos inuectam. Ea cortice est exalbido, scabro, candidam resinam oculorum caligini discutiendæ medicatam exudante: ramis prolixis, læuibus, lentis, atque in terram procliuibus: folijs more lentisci velut in alas explicatis, nonnihil flaccidis, longo pediculo vtrinque cohærentibus, minimè serratis, asperrimum piperis odorem saporemque præstantibus; ab auulsione lacteo succo, eoque lento, glutinoso, odoratoque manantibus: floribus minutissimis, candidis, rubellos crocos includentibus, palmari racemo pendulis, ab Augusto mense ad Octobrem vernantibus, deinde in semen abeuntibus albi piperis aspectu rotundum, læue, subrubente pellicula inuolutum, racemosa congerie cohærens, sapore acerrimum. Satis iam multa de præcipuis arbusculis: exoticas alias nonnullas locus duplex opportunior exhibebit.

Molle. C. Clus. Exot. l. 10 c. 24.

l. 3. c. 20. & l. 4. c. 6.

FLO-

FLORVM SATVS ET EDVCATIO LIBER TERTIVS.

Lex floris ſerendi.

CAPVT I.

LEgiferæ Floræ oraculo ſimilis, & perplexa lex eſt: Quicunque ritè ſerere vis, priùs papyrum, quàm ſolum conſerito. Hunc ego nodum Gordiano ſanè impeditiorem Magno faciliùs Alexandro ſine ferro ſic expedio. Antequam hortum conſeras, eiuſdem linearem picturam quàm breuiſſima poteris in papyro graphicè deformato: areolam vnamquanque varia numerorum nota diſtinguito: graphidem hanc in geminas pagellas plicatilem ſcriptoriæ thecæ, vt diutius maneat, agglutinato: memorialem præterea libellum ad graphidis commenſum compingito: in eandem thecam includito: in eo

Quo pacto præformandi horti papyracei, in iiſque ſemina diſponenda.

libello ad pagellarum margines areolis ipſis inſcriptas notas ordine deſcribito: poſt ſingulos numeros, puluinorum indices, deſtinatarum adijcito nomina radicum, quæ tum in bulbos, tum in tubera conglobatæ potiſſimùm ſeruatur; quæque hortenſium deliciarum præcipua ſemina ſunt: vt varias cuiuſque puluini radices breuiter & clarè annotes, lineatas areolas, quo quæque loco diuerſis conſeri radicibus debent, litterulis, vel quo alio arbitrario ſigno inſignito; eadem ſigna areolarum, ad quas pertinent, numeris libello adſcriptis ſubijcito: è regione atque ad lineam florum nomina in album referto. Quòd ſi laxioris horti tota deſcriptio in geminas contrahi paginas non poſſit; in plures membratim partiteque ita colligatur, vt medijs duabus ipſi thecæ conglutinatis, quæ vtrinque excedunt, plicatili compendio intra eandem thecam includantur. Verùm, vt præuia hæc papyracea conſitura quàm conſultiſſima ſit, florum patriam indolemque prænoſcito. Debet enim accuratus callere ſator, ex quo natali loco, è calido ne an frigido, ex humido an ſicco, è pingui an ieiuno, ex aprico an opaco vnumquodque florum genus in exteras oras propagatum ſit; vt ſuis quenque locis queat florem prudenter atque feliciter deſtinare. Ad hæc floriferarum radicum ſuas in claſſes tributarum numerum inito: ne is excidat, annotato: quot quiſque puluinus radices

Florum patria prædiſcenda.

Numerus recenſendus.

qua-

quaternorum inter ſe digitorum interuallo, aut rariùs differendas capiat, computato: puluinis ita radices deſtinato, vt, quæ præcocem, quæ tempeſtiuum, quæque ſerotinum florem ferant, ſinguli contineant; totoque ferme anno vernantes ſimul pubeſcant, ſimulque conſeneſcant. Ea præterea in florifero ſatu diligenter curato, vt radices permiſceas, quarum vna ab alia, cum eruetur, facilè diſcernatur, cuiuſmodi ſunt hyacinthinæ ac narciſſinæ: vt cuiuſque generis radices certis pro areolæ figura locis collocatæ artificioſo florum colorumque in aduerſis tranſuerſiſue puluinis reſponſu oculos delectent: vt è pluribus vnum florum genus vnicuique puluino copioſius aſſignes, quod, velut vnicolor veſtis, variorum floſculorum diſcoloribus gemmis diſtinguatur: vt ordinata denique colorum confuſio aut verſicoloris texturæ aulæum, aut acu pictum variatumque phrygium opus æmuletur. Scio complures eſſe, nec ipſe paucos noui nobiles colonos, colendi floris callidos & ſolertes, quorum alij differunt in areas ſui cuiuſque generis res; alij verò tam multa tam varia inter ſe confundunt, vt in ſingulis puluinis ex vnoquoque genere vix florum vni aut alteri locus ſit. Equidem, vt omnes vnicè amo, ſic ab vtriſque amicè diſſentio: quòd illorum areæ vnico rerum genere conſitæ, floribus per temporum ſtatas vices defloreſcentibus, ſparſim nudæ turpiter

Miſta ſatio vt facienda.

caluescant; horum verò valde miscellus & quasi confusaneus hortus colorum obruat grata discrimina, discretamque radicum inuentionem impediat. Quare consultior mihi Apollo, siue sanior sententia non aurem, sed animum vellit; atque non Phaëtonti solùm in cælo percurrendo, sed mihi quoque in hortulo conserendo fugienda esse rerum extrema sic admonet, Inter vtrunque tene: medio tutissimus ibis. Mirandum igitur non est, & præferri à me, & præcipi mediocrem florum in satione misturam. Non diffiteor mitissimos etiam hortorum ciues, ac meram suauitatem, flores ciuilibus inter se odijs adeo posse dissidere, vt, si promiscui serantur, inimica vicinitate cominus pugnantes vel sese mutuò interimant, vel in sterilitatem effascinent. Verùm adhuc tam graues inimicitiæ compertæ mihi non sunt, vt versicolor societas inamœno diuortio mutanda videatur. Vnus Tranquilli Romauli, erudito florum cultu florentissimi viri, consilio ab anemona ranunculus distineri debet: assitus enim eam perurit & emaciat. Ad hæc non forensis modò, sed hortensis quoque negotij peritissimus, cultissima indole ciuis meus, Polydorus Neruccius diuturno sibi experimento deprehensum affirmat, quæ florem fundunt radice maiorem, distinctè, quàm permistè positas plantas feliciùs prouenire. Hoc igitur authore ranunculos, iunceo folio Hispanos narcissos,

Tranquillus Romaulus.

Ranunculus ab anemona distinendus.

Polydorus Neruccius.

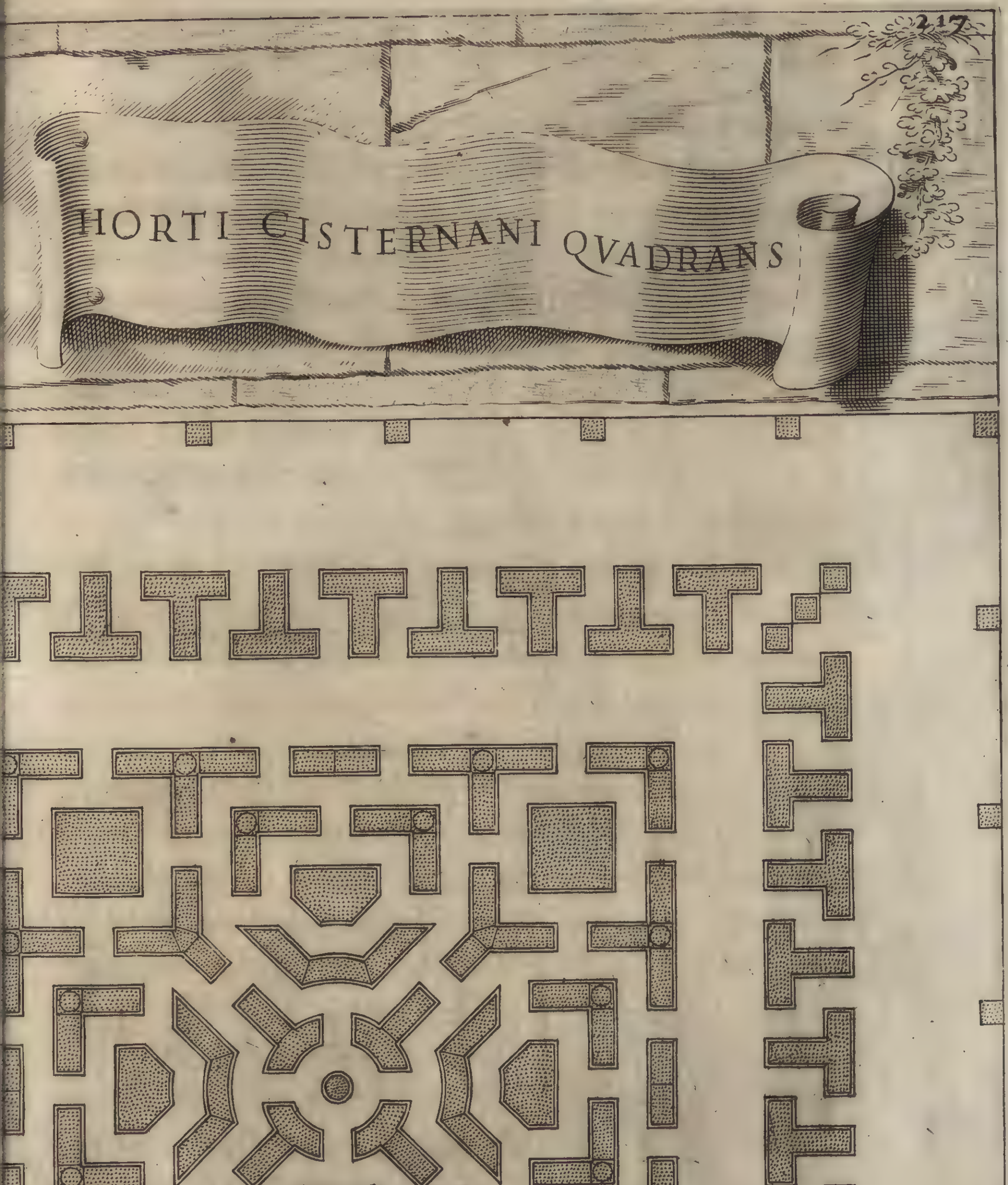
Qui flores seorsum, qui permistè serendi.

Ducis Caëtani consitio

cissos, tulipas, aliosque huius notæ flores separatim; cæteros eo, quem præscripsi, coniunctim ordine collocabis. Illa quoque speciosè nostros distinguet hortos ingeniosa permistio, quam in suis adhibet Cisternanis Franciscus Caëtanus Sermonetæ Dux, tam hominum, quàm florum temperator amœnissimus. Is ergo areolas plerasque floribus triplici dupliciue tum genere, tum colore discretis seorsum, hoc est tripartitò bipartitòue ita conserit, vt aduersæ transuersæque vel eadem, vel simili varietate respondeant; vtque proximæ diuersarum satu colorum discriminentur. Si qua verò commodè vacent interiecta spatia, ea tuberoso Indiæ candido hyacintho consitis depressisque fictilibus media implet, miscellaneo pulchrè eminentis coloris flore per angulos distributo. Quin etiam peropportuno inuento ad colores eleganter distribuendos in hortorum graphide vnamquanque areolam tripartitam bipartitamue eo triplici seu duplici colore distinguit, cuius coloris floribus eadem in hortis ipsis obserenda est: in areolis quoque flores genere diuersos depacti laterculi crebro interpositu seiungit. Verùm vt florei satus optima ratio non aures modo tradita, sed oculos etiam perspecta erudiat; eorum hìc hortorum, quos idem Caëtanus Dux ad veteres Tres Tabernas, siue ad Cisternæ recens oppidum amplissimos

excitauit, quarta pars in paginæ anguſtias contracta, & areolis prædicta partitione diſtinctis notabilis exhibetur. Nequid autem Ciſternanæ amœnitatis in eadem pagina deſideretur, extimæ etiam apponuntur baſes, ſuſtinendis vaſis floralibus certa per interualla collocatæ.

Ducis

HORTI CISTERNANI QVADRANS
10
20
30
40
50

Ducis eiuſdem geniali ſtratagemate bellica munimenta floribus cccupantur, feliciterque ſeruit Bellona Floræ; hoc eſt, arces in hortos mutantur. Earum enim ichnographia primùm delineatur, deinde partes ſingulæ in vnam pluresue areolas deformantur; in quibus diſtinctè vel permiſtè ſati flores velut eminus aut cominus de formæ principatu innoxia & voluptaria bella committant. Vbi papyrum, vt monui, florea partitione graphicè conſeueris, tum demum ad hortenſem conſitionem tempeſtiuus accedito. Septembri menſe ab ipſo æquinoctio, aut ex aliorum ſententia cultorum Octobri ſerito. Etenim experientiſſimæ antiquitatis vox eſt: Ante calendas Octobris ſerere non expedit. Quòd ſi eandem antiquitatem audias, cum obitum Vergiliarum, tum in primis Coronæ ortum & occaſum obſeruabis: quia, quæ intra hos dies poſita ſunt ſemina, feliciſſimè prouenire dicuntur. Quin etiam ex accurata obſeruatione ſubijcit Democritus, præcipuè circa eiuſdem Coronæ occaſum non modò largos imbres effundi, verùm etiam veluti genitalis anni hora ſtimulatam geſtire terram ad ſatus auidiſſimè accipiendos, partuſque ipſos inſigni fertilitate fundendos. Oritur hac ætate, in hoc Romano cælo Septentrionalis Corona quarto Calendas Nouembris, cum Solis in ortum regreſſi digreſſique lumine vltra non hebetata, matutino in exortu antelu-

[Margin: Serendi tempus.]

[Margin: *Conſt. Pogonat. de agricul. l.3.c.13. Virg. Geor. 1. Pli. l.18.c.24.*]

[Margin: *Apud Conſt. Pog. l.2.c.12.*]

telu-

telucana incipit affulgere. Eadem cum occidente sole occidit septimo Idus Decembris. Ad properandos alij satus veteri agricolarum prouerbio illo incitantur: Properata satio solet sæpe decipere, sera semper. Alij verò properationem istam rati temerariam, vt incertas futuri temporis vices declinent, consitionem totam in tria quatuorue tempora partiuntur: vtque consilium ipsi quoque suum antiquitatis authoritate suffulciant, decantato veteris agriculturæ oraculo, Serere ne dubita, suaderi sibi satiuam hanc partitionem interpretantur. Equidem cum grauissimis quà Græcis, quà Latinis rusticæ rei magistris censeo pro vario regionum positu serendi tempora esse varianda: vbi quisque natura locus frigidissimus aquosissimusque erit, ibi primùm, nempe ante autumnale æquinoctium, siue etiam ab eodem æquinoctio serendum esse; tunc enim is calidior & siccior est: vbi quisque calidissimus & maximè siticulosus, ibi postremùm, siue post ipsum solstitium sementem fieri oportere; quòd is, quò largiores pluuias hauserit, eò vernabit vberior. Temperato denique solo conserendo mediam autumni temperiem, vti præmonui conuenire. Illud quoque tradendum hìc habeo, tempestiuè commodeque hortos obseri, postquam æstiuo igneam æstu terram largus ac ter saltem effusus imber ad palmum infuso humore refrigerauerit. Quippe leuis pluuia,

Colum. l. 11. c 2.
Plin. l. 18. c. 24.
Colum. l. 11. c. 1.
Theophrast. De caus. plant. l. 3. c. 17.
Cato De re rustic. c. 34.

uia, cum post longos æstus ac diuturnas siccitates superiorem terræ partem madefaciat, inferiorem verò non attingat, terram ipsam adhuc æstuantem vehementiùs aduersùm positas radices succendit. Neque tamen, simul ac magnis imbribus terra permaduit, seres: sed tantisper expectabis, dum pluuius ille mador modicè siccetur; ne madente limosoque in solo statutæ radices exputrescant. Quid, si (quod euenire non rarò solet) serenus imbrem sitiat autumnus? Non erit, cur ipse hortuli tui priuatus Iuppiter fictili vel cupreo nimbo fontanam pluuiam areis affundas: quia cælesti Libra examinatæ æquatæque diebus, aut mox productiores noctes humifica vmbra diurnam satis emollient siccitatem. Huc adde, sicco solo commissas, tanquam domi reconditas, radices non corrumpi, sed sub natali terræ tecto commodè habitare ac protegi, donec emollito pluuijs exitu altis nixæ fibris suo quæque tempore in floream siluam feliciter egerminent. Quid, si ipsa consituræ tempestiuitas ab imbribus intempestiua & naufraga radicibus sit? Erit, cur sationem prudenter procrastines; donec humus nimis humida serescat. Illud quoque inuiolatè custodies, vt austrinis tepidisque diebus hortos conseras; quia tepor laxato è terræ sinu fertiles ad semina vapores euocat, fibrasque citat: aquilonijs verò & perfrigidis sationi parcas; quia frigore astricta humus ægrè

Constant. Pogonat. lib. 2. c. 12.

Pallad. l. 1. tit. 6.

ægrè ſatus accipit, intercluſoque materno halitu languidè fouet. Cæterùm ſatori potiſſimæ curæ ſit, vt lunares vices vireſque prædiſcat, ac felices operi dies eligat. Neque enim eum Heracliti diſcipulum placet eſſe aduersùs Heſiodum ſentientis, vnam eandemque dierum omnium eſſe naturam; ſed ipſius Heſiodi auditorem volo diſertè docentis, dierum aliam quidem eſſe matrem, aliam verò nouercam. Luna enim, inter ſidera Vertumnus, inæquali vultu ſubditos hominum labores non æqua ſemper aſpicit & iuuat. Idcirco ſunt è Græcis agreſtis rei ſcriptoribus, qui ſerendum putent creſcente Luna, à quarta ſcilicet vſque ad plenam, dum eadem infra terram eſt. Sunt etiam, qui doceant per Lunæ ſenium, quàm per adoleſcentiam, præſtare hortos conſeri: quia, cum ſeneſcentis lunaris luminis languidior calor humorque, gemina nempe generandarum rerum initia, terræ ſeminumque tenuiſſimos meatus, quos poros vocant, lentiùs relaxent ad germina; cumque naturalem plantarum calorem humoremque parciùs augeant, atque inanem foliorum luxuriem retardent; prior impetus genitalis in altiſſimas firmiſſimaſque fibras abit, quarum numeroſo largoque ſuctu ad floridam quæque radix alitur feracitatem. Verùm enimuero experientiſſimos colonos diuturna ſecus docuit experientia. Hi tandem felici periculo didicere cum augeſcente Luna, tum præcipuè præeun-

Luna obſeruanda.

Apud Plutarc. in Camillo.

te

te & conſequente plenilunium quatriduo vtiliùs deponi radices, quæ deinde in flores denſitate, amplitudine, numeroque præſtabiles exeant; floridæque præſtantiæ magno fœnore cultores abundè remunerentur. Per id enim tempus lunaris poteſtas caloris humoriſque fœcundiſſima, luce auctior & potentior innatam radicibus calidam humidamque vim ſic exauget & fœcundat; vt eædem & fibris diffundendis, & implendis, amplificandis, multiplicandiſque floribus abundè generoſæ & ſuccoſæ ſint. Hæc ergo huiuſce ſententiæ ſumma eſto: Florum ſationi Lunam adoleſcentem, & globoſam eligito: ſenio corniculatam (cornu ferit illa) caueto. Aliorum & quidem nobilium cultorum nonnihil diſſidens vſus ita monet: Radices & bulbos creſcente Luna, ſemina verò minuente deponito. Neque tamen vna ſatis eſt curioſis cultoribus citimi ſideris notatio. Etenim penetrales quoque cæli fulgores florum genituræ propitios coniunctim obſeruant. Hinc Accius in Praxidico (vt ex Plinio accepimus) ſerendum ait, cum Luna eſt in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Cum eadem commoratur in Tauro, Scorpij partes duodenas Sole tranſgreſſo tempeſtiuè ſeri exiſtimat Zoroaſtres. Vnum ego aliquem noſtra ætate noui domi foriſque prudentiſſimum virum, qui conſimili cæli obſeruatione feliciſſimè ſerit. Non enim vnicum lunare lumen, ſed orbis

Natural. hiſtor. l. 18. c. 24

quoque

quoque ſigniferi, quem Lunæ menſtrua volubilitas totum permeat, ſationi commoda aut certè non incommoda ſigna obſeruat. Proſpera comperit Piſces, Arietem, Taurum, Virginem, & Libram; ea ferè nimirum, quæ cum verno atque autumnali Sole coniuncta ſementinam tempeſtiuitatem afferunt. Vnam Geminorum extremam partem inimicitiam expertus eſt; reliqua media atque indifferentia. Animaduertit præterea ex prædictis ſignis ea ſationi feliciora eſſe, cum quibus Luna creſcens aut plena congreditur; horum verò aliqua in Lunæ auctum ſemper incidere, cum partim verna, partim autumnalia, ideſt aduerſa inter ſe ſint. Igitur cum augeſcens Luna felicium ſignorum cicunque ſubijcitur, ille ſemine ſerit; cum Taurum eadem aut Virginem ſubit, radicnm bulborumque tempeſtiuam iuſtamque ſementem facit. Quanquam autem iſtum creſcente Luna ſerendi morem potiſſimum ducit; eadem tamen ſub auxiliaribus aut ſaltem indifferentibus ſignis decreſcente, rectam ſementem fieri poſſe affirmat. Quare ſi laxior hortus diuturniorem ſationem exiget, quàm quæ intra lunaris adoleſcentiæ curriculum perficit poſſit; nobiliora ſemina adoleſcente, vulgaria ſeneſcente ſidere deponentur. Quærenti demum vtra ſit ſatio commodior, an quæ creſcente Luna ſub indifferentibus ſignis, an quæ decreſcente ſub propitijs fit, ſecundam vtiliorem eſſe reſpondet. Vt

autem

autem Lunæ cum ſideribus cæteris ſtatas congreſ-ſiones exploret; mathematicæ perſpicacitatis cæ-leſtes ephemeridas conſulit, aut Chriſtophorum Clauium, ad inueniendos Chriſtianos faſtos cæli numeros, ordinatoſque lunares errores computantem legit. Lubet hìc (ne quid indictum prætéream, quod expedire floriferæ ſationi videatur) alias in obſerendis hortis nonnihil diuerſas cæli notationes attexere. Qui tantidem facit floſculi ſatum, quanti principis viri genitura fieri ſolet, vt feliciſ-ſimum horoſcopum minutiùs & ſcrupuloſiùs inſpiciendum putet; is vnumquenque morem periclitetur, optimum perſequatur. Sunt igitur, quibus authoribus ſerere atque plantare oportet à quarta ante plenilunium die ad vigeſimam vſque Lunam, præcipuè verò cum orbe prope iam pleno Luna ſupra terram eſt. Etenim per eos dies ſidus tum incitatum tum lumine auctum obruta ſemina feliciter euocat & fouet. Seruandum præterea eſt, vt nocentiſſimus Martis fulgor infra terram ſit: vt ex errantibus beneficæ ſtellæ, Iouis præſertim & Veneris, ſupra terram extent, Lunamque ipſam felici poſitu aſpiciant. Proderit quoque ſtellæ Saturni amicus aſpectus: nam præeſt ea plantis, atque à corruptione & vermiculatione ſemina tutatur. Sit denique Lunæ ſtella in eorum aliquo ſignorum, quæ Terrea nuncupantur ab aſtrologis, in Tauro ſcilicet, in Virgine, in Capricorno. Quanquam

Comput. Ecclesiast. c. 12. & 13.

P Tau-

Taurus duobus reliquis minùs creditur ſalutaris: quòd fixa ſtabilique efficacitate poſita ſemina rarefacit. Quare ſub illo copioſa ſementis facienda eſt, vt modicè metas. Fortunata demum habentur & Piſcium totum ſignum, & poſtrema Sagittarij dimidia pars. Nonnulli laudant conſitos hortos Luna obeunte Arietem ab eiuſdem Arietis parte decima tertia vſque ad vigeſimam ſextam, Taurum ab octaua ad vigeſimam primam, Cancrum à ſexta & vigeſima vſque ad Virginis decimam ſeptimam, Scorpium à nona ad quartam vſque Sagittarij. Infelices hortorum conſitiones fiunt ſilente Luna, vel eadem & Sole deficiente: item cum Luna erraticis à ſtellis aut retrogradis aut noxijs, priuatimque à ſtella Martis aſpicitur; ſiue cum ipſæ noxiæ ſtellæ ſupra terram agunt. Alij denique vetant deponi ſemina, cum Luna eſt in Cancro à parte prima vſque ad tertiam decimam, in Virgine à decima ſeptima ad vltimam, in Libra à tertiadecima ad ſextam & vigeſimam, in Capricorno à vigeſima ſexta vſque ad extremam, in Aquario à prima ad vigeſimam ſecundam. Vſque adeo Genethliaci cum ſtellis errantibus diſcordi ſententiarum vertigine aberrant. Vt, qui in floſculorum natalitia ſorte è cælo ducenda opinionum caligine cæcutiunt, quantùm in hominum libera conditione ſtellarum habenis frænanda hallucinentur, iudicemus. In tam du-

bia

bia fallacique longiſſimè affulgentium ſiderum luce caligantibus incertiſque cultorum ſententijs, decreuit olim Flora prudenter maximam rerum terrenarum arbitram & præſidem, Lunam adire atque conſulere; vt multa nocte nigrantem, nempe ambiguam, necdum ſatis perſpectam exploratamque veritatem in lunari lumine intueretur, optimumque tempeſtiui ſatus conſilium deligeret. Vno igitur Achate Zephyro, ardui laborem itineris euentilante, florumque omnium tributarias delicias in ciſtellam bellè congeſtas præferente, imis raptim è terris gradum facit ad cælum. Quà propero greſſu anhelat cor, afflatur ver: quà ſolum premit pes, aſſurgit flos: pedis veſtigium roſa eſt. Iucundiſſimæ aduentu hoſpitæ ipſum didicit, veluti lucis hortus, vernare cælum: lætiore ſiquidem lumine perfuſa ſidera floruerunt. Eſt in orbe Reginæ noctilucæ via patentiſſima planeque regia, ſignifero circulo ſubiecta, ſed Solis itinere tum in Aquilonem magis elata, tum in Auſtrum magis deiecta, aſſiduique curulis curſus veſtigio ſignata. Hoc ingreſſa curriculum Flora Lunam habuit obuiam in argenteo curru noctuabundam. Iam enim Lunæ amica Nox, non ſine Somnijs ſomnifica papauera ſpargentibus, citimo mundo incubabat. Lunare vehiculum anteibat volaticus puer Heſperus, fronte ſplendida tenebrarum prænuntius: ſi-

Floræ Lunam conſulentis fabula.

quidem hæc cæleſtium flammarum extincta die interlucentium primam ſcintillam, Veſperum nempe ſidus præferebat. Currum trahebant ſubluſtri colore noctis albentes equi, volucri celeritate in Olympico ſtadio victores. Adductis habenis rapidiſſimam frænauit, Heſpero etiam adnitente, incitationem Luna, ſubſtititque in occurſum Floræ: ac perhumaniter arridens, Quæ potuit, inquit, adeo premens & cogens cauſa inueniri, tuos vt hortos, Flora, pulcherrimorum florum multicolore luce ſtellatos noſtro, quod minùs tibi renidet, cælo mutare volueris? Tum Flora, Meorum te florum altricem, meam te moderatricem colere potior & ſuauior eſt mihi cura, quàm floreum negotium inſiſtere. Vtque tutelæ tuæ, quàm culturæ meæ, plus tribuere flores intelligas; en ipſi te mecum tributarij conueniunt & venerantur. Debeo inquit illa, plurimum humanitati tuæ, cuius beneficio flores in cælo colligo, vnoque meum ſidere ſubluſtrem orbem ſtellulis nouis hortenſibus illuſtro. Gratam equidem hortenſi rei polliceor operam opemque meam. Iſtam nunc enimuero, ſubiecit Flora, è tua non modò luce, ſed voce quoque atque oraculo vt exorarem, arduum mihi huc iter fuit. Magna inter mites florum cultores, & quidem adhuc ſub iudice, lis eſt, quo videlicet menſe, quam menſtrui curſus tui die, quo cætera-

rum

rum cum tua ſtellarum congreſſu florei ſatus faciendi ſint. Tuum iam eſt, quæ hortis è cælo præes, iudicium ferre; meum erit, quæ hortenſem diſciplinam trado, cæleſte decretum euulgare. Hìc exporrectæ dexteræ indice digito duodena inter aſtra fulgentem Libram & Scorpium demonſtrans Luna, ab Adulto, inquit, Septembri diem ac noctem æquiſſimis lancibus librante ad extremum vſque Octobrem ſtellati Scorpij ſplendido aculeo morientem hortos feliciter conſeres. Mei ſideris adhuc adoleſcentis felices numeros obſeruabis; ſi cum totum, quod ab octaua die ad quintamdecimam intercedit interuallum, tum præcipuè duodecimam diem hortenſi deliges conſituræ. Cæterorum minuta nimis, necdum ſatis comperta mortalibus ſiderum obſeruatio ſpinoſis in animo curis, quàm ſuauibus in hortulo floribus ſerendis vtilior eſt. Aſtra reliqua remotiora, vt hortos vix aſpiciunt, ita non magnopere curant. Meam ergo ſtellam vnam, terris citimam, & familiariſſimam, atque adeo rerum ſpiritum vniuerſa potiſſimùm germina animantem attendere ſatis habeto. Iamque vale: ſalutarem enim curſum diutiùs interſiſtere publica mundi cura non patitur. Floreo denique commeatu inque ſinum congeſto, perque currum diſperſo recreata, laxatis decoram in fugam habenis, velociore volucrum pennis curru volubiliter auolauit. Flora verò exoptati compos

Plin. l. 2. c. 9. & 99.

oraculi ſelici comite Zephyro dilectos ad hortos facilè redux ſatiuam tempeſtiuitatem cæleſti reſponſo monſtratam, proſperoque deinde periculo comprobatam vniuerſis cultoribus promulgauit.

Ante-

Petr. Berrettin. Corton. inuen. *Claud. Mellan Gall. F. Romæ*

Antequam præmollito ſoli ſtrato ſemina committas, veteres ipſis fibras (ſi quæ, cum effoderes, te ſortè latuerint) eximito, aridas inutileſque membranas, ſeu potiùs exuuias bulbis detrahito: at vero Tulipis intimam tunicam, aduersùs cælo terraque inuecta incommoda tanquam præmunientem interulam, ne ſubducito. Iam verò floriferæ radices, formoſæ prolis delicatæ matres, ne abortent, molliſſimè cubent. Igitur duum palmorum egeſto (ſi quod fortè in areis obduruit) denſo crudoque ſolo; eoque, quod ſubiacet, breui bipalio, aut maiore trulla cautè, ne tutelarium laterculorum compago luxetur, paſtinato; olitoriam terram cribro rariore ſuccretam ea, quam exigunt ponendæ radices, altitudine ſubſternes: tum leui manus trullæue ductu exæquabis. Vt autem in ſolo æqualiter ſubſtrato certas radicibus ſedes, ac debita interordinia deſcribas; ſulcos imprimes cancellatos vel arundine preſſè applicata, vel certè reſticula in amuſſis intentæ modum adducta remiſſaque: ſingulos deinde bulbos, & quidem generis omnes eiuſdem, ſi ſeparatim ſerere mauis, in quaque decuſſe colocabis. Sin autem cuipiam lubeat areas tranſalpino more quadrangulas de vnoquoque florum genere diſtinctè conſerere; is ad radicum deponendarum æqualia interualla citiùs ac certiùs præfinienda Gallicam cratem ſingulis areolis æqualem, & aptam, adeoque dupli-

Radices vt purgandæ.

Vt inhumandæ.

duplicem triplicemue adhibeat, quæ ſic fieri conſueuit. In triangulum dedolati è materia aduersùs cariem curuationemque firmiſſima, præſertim ex abiete buxoque, aſſerculi ita conſertè iunguntur; vt ſingulorum bini anguli porrigantur in latera, vnus verò angulus promineat, ſpatijs quadratis interuacantibus, quæ loci laxitatem cuique radici debitam relinquant. Decuſſata iſta crates depreſſæ, quemadmodum docui, æquatæque terræ eo ſitu ſuperponitur, vt plana pars ſupina ſit, extante angulo deorſum verſo: tum eatenus apprimitur, quoad ſui veſtigium ſulcatim imprimat. Vbi ſeſe cancellatim ſulci decuſſant, radices locantur; humoque, ſicut mox dicam, ſuperinducta obruuntur. Alio clathratum hoc inſtrumentum artificio compingitur è quadrangulis aſſerculis, quorum ſingulæ decuſſes affixis ligneis bullis tumidæ modico preſſu ordinata bulborum cubilia præformant. Hoc igitur ordine arborum ſymmetriam æmulati flores decoro vtilique quincunce, in quancunque partem ſpectaueris, recti ſunt, ac terræ ſuccum æqualiter trahunt. Cæterùm ſi miſcellaneus, qui variam inæqualemque ferè poſtulat altitudinem, perplacet ſatus; duplicem habeo monſtrare viam, longiorem alteram, alteram breuiorem, vtranque verò cultorum veſtigio & conſuetudine ſatis tritam & celebrem. Vt priorem inſiſtas; in ſolo itidem coæquato, & arundine ſeu reſticula cancellatim

Satoria crates duplex.

tim ſignato bulboſas priùs radices, quæ debent altiùs inſodi, depones: tum iuxta depoſitos bulbos defixis ad lineam teſſeris, quæ ſuperiores radices ab inferioribus iuſto diſtineant interuallo, æquè minuti ſoli tantum ſuperſternes, quantum minùs altè ponendi bulbi poſtulabunt; idemque ſolum decuſſatis ſulculis præſignabis, & ſimiliter conſeres. Pari ratione tertium ſolum, ſiue ſoli tabulatum minimo ſpatio à ſummis laterculis diſſitum impones, vbi anemonas & bulbulos minore menſura demergendos interſeres. Vt autem altera expeditiore via vtaris; ad prædictam menſuram bipalmem exinanitas areolas recenti cribrataque humo vſque eò replebis, dum eadem pariter æquata, cancellatimque diſtincta palmi dimidio à ſummo laterculorum ambitu ſubſidat. Poſtea radices, prout exigent, ita diſtribues, vt earum alias in præparata mediocris altitudinis planitie ſiſtas; alias vel ſcrobiculis manu ante excauatis, vel digitis aſſiduo ſoli repulſu viam pandentibus deprimas; excitatis denique terræ cumulis alias exaltes. Vbi ad præſcriptum, & rite ſeueris; conſimili humo poſitas radices ſic operies, vt hæc areolarum oras non adæquet modò, ſed paulò etiam cumulatior media extumeſcat: tum quia medius tumor vndique deuexus, deriuato percolatoque ad extremas puluinorum quaſi colliquias pluuiali humore, ſicciorem tutioremque à putredine ſedem radici-

bus

bus nondum ſolo hærentibus præbet: tum quia leuiter ſuperingeſta humus ſuo ipſa paulatim pondere, caducoque imbre depreſſa ſummis areolarum marginibus coæquabitur. Quòd ſi magis in areis ab ipſo ſtatim ſatu inoffenſa æquabiliſque planities delectat; debet aggerata ſupra lateritias areolarum tutelas terra lignea regula radioue præradi, atque, vbi deſederit, ſemel aut iterum lacuna ſuppleri. Debent etiam ſummæ laterculorum oræ, ſi quæ puluiſculo aſpergantur, peniculo detergi; ne per imbrem luteſcant. Illud hìc habeo præterea præmonendum; aduenas Indiæ bulbos, quorum non pauci narciſſini generis ſunt, noſtris in hortis florem non edituros, niſi parum altè adobruantur. Etenim, antequam tranſuehantur ad nos, in Batauiæ Galliæque aquilonares oras tranſlati altiùs infodiuntur, vt à penetrabili frigore vindicentur; illic verò, dum ſolis calorem quærunt, vim floris fertilem in productius collum exhauriunt. Propterea frequenti compertum experimento eſt, florem tunc extitiſſe, cum, obruto bulborum ventre, collum extaret; quo ſenſim exareſcente magis compactum bulbaceum corpus ad floreum partum conualeſcit. Quare curandum eſt, vt parco in ſole ipſa ceruix apricetur, dum exareſcit; ne totum bulbum diuturnior inſolatio perurat. Hæc eſt nata cum hortorum cultu, ac peritorum vſu colonorum ad nos vſque tranſmiſſa vetus ponendorum in areolis ſeminum conſuetudo.

Alia

Alia eſt conſitionis ratio recentior, quæ, citra laborem conuehendarum in cellam radicum, per æſtiuos menſes eaſdem ſimul effodit, detractiſque adultis nepotulis ſimul infodit. Verùm id ego ſationis genus (niſi hortorum poſtulet amplitudo) vtpote periculoſum atque incommodum non vſurpauerim. Periculum imminet vel ab æſtiuis imbribus, quibus inſuccata ſemina reualeſcente mox æſtu frequenter ad tabitudinem inferueſcunt; vel à reſiduo poſt imbres tridui quatriduiue nubilò, quod è plantis, quæ primæ florent, fibras elicit, redeunte deinde intempeſtiuo calore non ſine frequenti plantarum ipſarum exitio perurendas. Neque verò par ſubeunt non eruta ac recens adobruta ſemina diſcrimen. Ab illis enim requieti ſoli denſa ſoliditas æſtiui humoris caloriſque penetrabilem noxam nonnihil excludit: ad hæc autem emotæ terræ laxa mollities peſtem vtranque tranſmittit. Huc adde non leuem illam incommoditatem, quòd, ſi qua inter effodiendum corrupta ſemina offenduntur, in illo tumultuario ſatu apta ſubſtitui ægrè poſſunt. Quare incogitatæ conſituræ flos inordinata plerunque confuſio eſt. Antequam teſtas conſeras, tum ipſarum tum radicum deponendarum numerum ſubducito: ſingulas cuique teſtæ radices (niſi cuiuſpiam amplitudo exigat plures) cum peculiari teſſera deſtinato: iſta, ne animo excidant, in albo, qua præſcripſi ratione, deſcri-

Fictilium conferendorum ratio.

ſcribito. Teſtas autem ad ſatus accipiendos ſic præparato. Imum foramen minutis potiùs glareis, quàm teſtaceis fragmentis (vt vulgò ſolent) obſtruito; Illi enim ob globoſam figuram minùs inuicem cohærentes conceptam aquam ex facili transfundunt: hæc autem planioribus corpuſculis inter ſe apta modico terræ illapſu ita coëunt & coaleſcunt, vt ſuperfluum humorem ægrè parceque tranſmittant. His aliqui excreta cribratæ terræ duorum triumue digitorum alta in eundem vſum ſuperaddunt. Quem ego morem non improbauerim, niſi periculum fuerit à formicis, quæ per imum foramen adrepentes inter excreti ſoli minutulos aridoſque calculos libentiſſimè nidulantur. Quamobrem expediet excretorum loco glaream aggerare. Vbi craſſiore materia ima fictilia conſtraueris, tum cribrarij puluiſculi tantum ingerito, quantum ſubſterni deponenda ſemina poſtulabunt. Vbi anemonas & ranunculos, molles nempe radiculas, aut lectiſſimos bulbulos collocare velis; ſubſtratum ſolum, molliquе manu depreſſum ab ipſis teſtarum oris ternos quaternoſue digitos diſtet: ſin autem maiuſculi bulbi ſerendi ſint, ad quinos ſenoſue digitos ſubſidat. Ita molliſſima conſtratas humo ſingulas teſtas vnica media radice conſerito. Si quam pluribus deſtinaueris; ſenos illæ ab ambitu vaſis, quaternos minimùm inter ſe digitos diſtent. Sic enim maternum terræ gremium lactentibus

tibus fibris complexæ, quamuis à ſatu minimæ, largiore tamen ſuctu paucos intra menſes ad vberrimum florum puerperium adoleſcent. Sed, ne plures in vnico vaſe radices permiſtæ confuſæque ſecernentis cognitionem fallant, generis omnes eiuſdem ſint. Poſt ſingulos ſatus ſuam cuique teſtæ vel plumbeam, vel arundineam, vel ſurculaceam teſſeram, ſupra eiuſdem teſtæ labrum nonnihil extantem à tergo defigito. Ita poſitas radiculas humo itidem tenuiſſima cumulatim contegito; vt media humus paulò extumida conſiſtere non patiatur aquam, ſed molli vndique deuexitate diffundat. Nonnulli ſatores primùm teſtas humo cumulant, ſummis deinde digitis comprehenſa ſemina vſque eò mergunt, dum ad primos articulos terra perueniat. Sed vulgaris iſta ſatio non admodum placet: tum quia cæca ipſa collocatio nec præſtituta ſeminibus loca, nec apta vel inter ſe vel à ſummis fictilibus interualla exquiſitè cuſtodire poteſt: tum quia incauta ſæpe digitorum depreſſio ſoboleſcenter radices infringit; ac parentibus vtiliter hærentes, necdum à materno lacte remouendos fœtus cum vtrorumque pernicie, vel certè non ſine magno vulnere auellit ac diſtrahit. Hæc autem fœta floribus vaſa, ſi nondum abunde autumnus calores temperarit, loco ſubdiali quidem, non tamen aprico, tantiſper hoſpita, dum folia exire cœperint, aſſeruato; ne radices ab humido terræ com-

plexu,

plexu, antequam comprehenderint, turgeſcentes nimijs caloribus in tabem ſufferueſiant: ſin æſtus remiſerit, ſolibus expoſitas in ſedes, vbi tamen apricis areolis non officiant, ad ornatum apta ſerie digerito: eadem ſingulis biniſue ſtratis æqualiter laterculis, niſi lapideæ baſes itidem ſcabræ ſuppetant, ſuperponito; ne, imo foramine humo ſubiecta præcluſo, vbertim concepta, nec facilè transfuſa obrutas radices aqua corrumpat. Per eoſdem autumnales dies minutis hiemalium vernorumq. florum ſeminibus ſeminarium ſic obſerito. E tenerrima terræ farina palmi dimidium alta ſub ipſas puluinorum oras molliſſimum cubile ſubſternito: eam terram leui manu coæquato: illic ſuis ſingula notis ſedibuſque diſcreta ſemina collocato modicè rara, vt inoffenſo incremento feliciùs conualeſcant: prætenui cribro terram dimidiatum digitum altam incernito: eandem radio, ſeu manu leuiter complanato: areolas, quæ hiberno ſoli oſtentæ non ſint, æſtiuorum atque autumnalium florum vernæ ſationi reſeruato: minutiora ſemina æquè, vt iam monuimus, depreſſa ſpargito: grandiuſcula in ſcrobiculos vnum alterumue digitum altos raris interuallis demittito, eodemque cribrati ſoli polline obruito: donec egerminent, ſuperpoſitis penſilibus cratibus, aut ramuſculorum vmbraculis (ſi fuerit opus) æſtum defendito: ſi quando non pluet, ne terra ſitiat, præſcripti hortenſis Aqualis, vel fi-

Minutorum ſeminum ſatus.

l. 1. c. 5.

cti-

ctilis vel cuprei, anguſtiùs pertuſo tubo ſiue ſcopula aſperginem irrorato potiùs, quàm affundito: pro incremento terram identidem aggerato. Henricus Coruinus, experientiſſimus herbarius, antequam contumacis lentæque duritiæ ſemina ſolo committat, aquam defundit in catinum: nitri modicum ſuperfundit, ac diſtabeſcere ſinit: in eam nitratam aquam ſemina immittit: duodenas horas pro varia duritie plus minuſue macerari & medicari patitur: exinde ſerit: eandem aquam inſpergit, vt nitrum ex igneo terræ halitu concretum ſeminalem contumaciam ad vberem germinationem proritet. Breuiore alij via, ſalubrique vulnere prædurae grandiorum ſeminum moroſitati medentur. Illis enim forcipe apprehenſis, à tergo aduerſaque oculo parte corium præacuto cultro diſſecant, limaue deterunt; aut eadem non ſatis matura, & proinde molliora, legunt, & rite conſerunt. Ita humore terræ penitùs peruadente intra paucos dies turgeſcunt, citumque germen emittunt. Si agri modus anguſtior laxam aream ſeminario negat; fictiles catillos eadem ferme ratione, qua teſtas ſupradictas parandas eſſe præcepimus, intra ipſos hortos præparato: ad eundem ſeminarij modum conſerito: humoque ſubinde naſcentia ſemina tegito: per æſtum, donec germen exiſtat, à ſole diſtineto: per ſiccitates aſpergine tenuiſſima irrigato. Semina, quæ probabilem florem ediderint, præ-

Henricus Coruinus.

Q ſigna-

ſignata in hortos admittito: quæ degenerauerint, reijcito: quæ nondum effloruerint, ſi perpetuis radicibus nituntur ſolo, ad floris experimentum intacta reſeruato: ſin fibras quotannis deperdunt, vbi illæ exaruerint, curiosè refoſſa, cribroque, ne aliqua prætereantur, à ſolo diſcreta poſt æquinoctium autumnale rariùs diſſerito, nequaquam, niſi probata per floreum tirocinium indole, ad patritiorum florum conſortium admittenda. Placet altera ſeptentrionalis induſtriæ conſitura, frigidæ videlicet plagæ opportuna. Congeſtitij lætaminis quadrata moles excitatur: huic æqualis menſuræ figuræque ex aſſerculis compactilis, quinos ſenoſue digitos altus margo imponitur: media capacitas de more minutim ſuccreta humo repletur, quæ vſitato ſatu grauidata inuſitata felicitate parit. Nam ſubditi fimi ſuffitu aduersùs abortiua frigora vaporatur, ipſique partus pinguiſſimi ſoli vbere nutricantur.

Lex

Lex floris seruandi.

CAPVT II.

NVnc alia Floræ lex æquissima promulgetur. Sicut florum parens, & altrix terra est; ita colonus sator simul, ac tutor esto: hortensis enim familiæ infirma teneritudo non vbere solùm indiget, verùm etiam tutela. Prima igitur coloni cura sit, vt subinde nascentes malas herbulas floribus defendat. Quoniam verò inutilibus ac voluntarijs herbis assiduè subnascentibus areolæ, ac semitæ, atque adeo testæ ipsæ facilè siluescunt; ideo totus omni tempore hortus exherbandus est, præterquam tellure vel gelicidijs obdurata, vel imbribus madente. Concreta enim tenaxque durities, quamuis auulsis folijs, hoc est filijs, extrahi non patitur parentem radicem, mox ab iniuria incremento vastiore regerminaturam. Mador autem incommodè liberalis multum altricis terræ noxijs cum radicibus distrahendum agglutinat. Porrò facili felicique opera herbæ eximentur ex humo aut hibernis frigoribus, aut æstiuis solibus soluta, aut etiam humida, non tamen madida. Sed custodiendum est, vt infra herbaceum capillamentum depressis digitis arreptum radicis caput, digitorum impulsu laxata in orbem humo, recto conatu educatur: sic enim scitè trahentem radix integra sequetur. Hìc autem hortenses runcatores admonitos vo-

Modus exherbandi.

lo, tunc esse runcationi tempestiuas herbas, cum illæ mediocriter adultæ manu eligi facilè possunt: perniciosè verò runcationem procrastinari, donec eædem altè lateque diffusæ alendis floribus paratum terræ vber emungant; inextricabili fibrarum nexu florea semina cancellent, irretiant, atque adeo strangulent, multiplicique lapsu solum complexæ contra vellentem pertinaciter obnitantur, aut etiam (quod nocentissimum est) arefactis caducisque seminibus sese latiùs reseminent. In eam denique prouidi cultores curam incumbant, vt, quoad fieri possit, areolas ante interpungent, quàm floreant; ne florum teneritudo runcantium fortuita offensione lædatur. Verùm quid prosit nocentes herbas extirpare, nisi nocentiores bestias extermines? Hoc longioris orationis argumentum in proximam disputationem, bipartitò & secretiùs pertractandam, reseruamus. Nunc alia florum incommoda propulsemus. Sæpe fit, vt posita semina vel sponte sua super terram emergant, vel fortuitò detegantur. Ea, si nondum radices egerint, altiùs defodito: si fibras miserint, aggesta humo accumulato. Eodem aggerati soli remedio ijsdem seminibus consulito, vbi non satis altè depressa fuerint. Indicio autem, erunt imæ foliorum partes, siue extantes petioli lacteo candore notabiles, vtpote maternis terræ vberibus proximi. Non placet contra gelicidia plantis circunspergi aut comminutas paleas, aut fimum, aut facilè vermiculantia cornuum ramenta,

Detectas radices operiendi.

Frigoris arcendi.

ta, ſordida nempe remedia. Nonnulli teſtas intrà tectum, quod ſolem largiter admittat, tantiſper, dum terra regeletur, continent. Alij floribus apricatione gaudentibus noxiam tecti opacitatem rati vel ad parietem ab aquilonio auerſum frigore, ac meridiano tepori aduerſum eaſdem admouent; vel noſtratis plagæ mitius gelu nihil veriti nullo munimento defendunt. At verò ſeptentrionales coloni aduersùs ſæuiora frigora hortenſes puluinos arboreo muſco ad palmarem altitudinem inſternunt: quòd is æquè contra brumam, atque contra calorem tuendis floribus opportunus & beneficus eſt. Nec minùs eorundem ſolertia colonorum nobilioris notæ ſerotinis floribus æſtiuos cauet ardores. Nam, ne breuis æui floſculi ab æſtu præmoriantur, è tenuiſſimis abiegnis tabulis ad areolarum pretiosè conſitarum commenſum compactis & circunſectis, aut certè è lino textili vmbracula ſic obtendit, vt inæqualium pedum fulcris innixa vel alligata deuexo varioque ad ſolis curſum oppoſitu ſolem arceant. Si per æſtiuam hibernamue citra gelu ſiccitatem vel in fictilibus vel humi ſitiant, quæ rigatione proficiunt, ſemina & radices; ſecunda poſt exortum hiemalem ſolem hora, eodem æſtiuo iam occidente aut occaſo irrigentur: ne veſpertina per hiemem nocturno frigore conglaciet, matutina per æſtatem diurno æſtu inferueſcat aqua, vtraque verò bibu-

Caloris defendendi.

Irrigandi.

la ſemina perurat. Debet præterea nec nimia lento infuſu propinari, ne plus æquo potæ atque inebriatæ plantæ marceſcant; nec largior vno impetu affundi, ne temere ingurgitatæ, non in omnes æquè partes transfuſo madore, inæqualiter alantur: ſed cupreo fictiliue aquario vaſe, minutis foraminibus pluuio, irrorari, vt paulatim perfuſæ æqualiter bibant, & feliciter viuant. Quòd ſi conſitum fictile ab diuturna humoris inopia ſicciſſima ſqualeat ſiti; tandiu in aqua demerſum habeatur, donec vndique bibulum largiter immaduerit. Indicio erit penitùs extinctæ ſitis tum lætior plantarum viriditas, & florum velut ridibunda formoſitas, tum ex imo teſtarum foramine liquoris emiſſa ſatietas.

Terræ cutis non ſcalpturienda.

Summa terræ cutis, quæ cruſtulam duxerit, nunquam per hiemem ligneo ferreoue ſcalpello (quod inconſultè nonnulli faciunt) incidenda, nec laceranda eſt: vt affuſus humor quò lentior & moderatior, eò innocentior & ſalubrior humum radicemq; perfundat ac permeet. Eam ob cauſam ante hiberna frigora internaſcens inutilis herbula maturè vellitur. Ita in gelicidijs minimè herbeſcentia, vaſa euulſione non indigebunt, quæ ſolum dimoueat, aditumque ad radices noxio frigori patefaciat.

Aquæ irriguę delectus

Irriguus autem humor è puteo, qui profundi hauſtus ſit, quoad eius fieri poterit, hauriendus nequaquam eſt: quia nunquam incoquente ſole rarefactus ac tenuatus, ideoque pertinaciter gelidus inſuccatas radices

non

non refouet ad alimentum,ſed frigefacit ad exitium. Quare,niſi ſalubrioris aquæ ſuppetat facultas, antequam putealis affundatur, ſub dio exponenda, aut etiam inſolanda eſt,vt intepeſcat. Maximè probabilis atq. vtiliſſima riguis hortis haberi ſolet, tum quæ profluit; quia curſu percuſſuq. ipſo extenuatur & incaleſcit: tum quæ cælo delapſa ciſternis concipitur; quòd ignis potiſſimùm atque aëris vitali halitu fœta hortenſem mirificè auget fœcunditatem. Propter hanc elementorum beneficam temperiem cenſentur imbres agris maximè ſalutares.Aqua ſtagnans & pigra damnatur,vt quæ putri craſſitudine agerrimè penetrans, tetroque ſpiritu promptiſſimè nocens vermibus procreandis, quàm floribus alendis, præſentior eſt. Rigationis modum rigandarum ſtirpium ætas & ſanitas temperabit. Nouellæ tenera atque humida ætatula, minimo etiam corpuſculo, vt minùs ſitiunt, ſic parciùs bibunt. Confirmatis iam viribus adultæ, vtpote calidiores, ſiccioreſque, innocentiùs, quàm viri, bibaculæ ſunt: fontes enim, non dolia, exhauriunt. Quæ præterea conſueuere, liberaliter potari deſiderant. At verò quas caries, aut ſenectus, rerum omnium morbus, infeſtat, ne præmaturè corrumpas, cautè parceque adaquabis. Ex veteri denique admonitu floream hortis feracitatem tuſa lotos & in aquam coniecta, aut fœnum græcum in aqua tritum medicata irrigatione conciliabit. Si pluuius ventus magnis im-

Conſtant. Pogon. de Agric. l. 11. c. 6.

Vasorum inclinatio ad euitandos imbres.

bribus terram alluat; testarum in latus acclinatarum ora, ab ipso vento auersa in oppositam plagam expedit obuertere: ne tum defossæ maternæ radices, tum prominuli florei partus in solo nimis madente naufragium faciant. Si floris cuiuspiam, qui præsertim inani scapo sit, statura procerior violento turbine euerberetur; surculi adminiculo statuminanda est, aut fictili tubo circunuallanda. Si radix intra testam condita decoloratis, aut marcentibus folijs ægrotare deprehendatur; testa in latus inclinata, Aqualis tubulo aqua superfundatur, donec, innocenter excauata proxima humo, radicis oculus atque adeo totum latus citra fibrarum iniuriam diluatur ac renudetur: corrupta pars ferro ad viuum recidatur: integra, dum affusus humor paulisper exiccetur, per semihoram detecta sit: tum, cera terebinthinæ resinæ admista obducto vulnere, arida & macra humo fossula repleatur. Si defossus bulbus de indicio eodem vitiosus esse intelligatur; terra, quæ circunfusa est, cautè subducta, ligneo cultello vitium viuo tenus abradatur: vitiatæ tunicæ detrahantur: macro itidem siccoque solo scrobiculus expleatur. Sin autem siue bulbi, siue radicis ima morbus infestet; penitùs erui debent, & curari, & etiam terra modò præscripta obrui. Si circa folia floresque summum solum albido, araneoso, aut roscido, nec non fungum olente mucore obducatur,

Caduci floris fultura.

Vitiosæ radicis curatio

tur,

tur, quo tanquam ferro ſucciſa germina cum radicibus contabeſcunt; exiſtimandum eſt, illic aut corij reſegmen, aut clauum, aut aliquid tale infuſo vitio nondum in terram computruiſſe. Quare, vitiata ſtatim humo, quæ circùm ſupraque eſt, citra radicum contactum & noxam egeſta, recens innocens & macra ſufficiatur. Sunt, & quidem inſignes, hortorum cultores, qui flores florumque caules innocenter attrectari putent: eos verò, qui tactionem damnant, ſuperſtitiosè meticuloſos vocitent. Si tamen res ad philoſophicam trutinam expendatur, damnificam eſſe floribus contrectationem diffitendum non eſt. Flos enim, floreuſque cauliculus dum contrectatur, molliſſimi corporis quà diſtenti, quà contracti, quà diſtorti naturalis conſtitutio violata luxatur; adeoque flos ipſe læditur, vt ſæpe gracileſcens extabeſcat. Vſque adeo vita floris eſt eſſe intactum. Quanquam florei partus iam hominum voluptati, ornamentoque, nec non ſuæ ipſorum gloriæ adulti diſtrahi debent à materno radicum vbere, vel vngue vel potiùs ferro ſucciſi; vt etiam à vulnere formoſiſſimi breuem quidem, at glorioſam vitam viuant inter geſtantium complexus, inter odorantium oſcula, inter plauſus admirantium: vt in ipſa morte riſu diſcolore renidentes mortalitatem exhilarent: vt ijſdem expirantes legentibus odoratam animam mortalibus vitam inhalent: vt de-

Florum contrectatio cauenda.

Reciſio vſurpanda.

nique

nique iam enixæ radices diuturniore nutricum officio liberatæ ad pulcherrimæ fœcunditatem ſobolis perennent. Flores autem ſparſim decerpere oportet, vt in ſingulis areolis æquè rareſcant; floridos quoque pleroſque caules citra ſubnaſcentium florum vulnus paululum ſupra terram ſubſecare, vt ipſius proceritas caulis flori formam exaugeat, & radici vberioris alimenti abſumendi materiam ſubtrahat. Eſt, qui iam deſitis bulborum floribus folia ſolo tenus intondeat; vt, quando florei cirri defluxerunt, abraſo foliaceo capillitio glabellus hortus minùs horridè calueſcat, hoc eſt impubis atque imberbis exhauſta in ſenectute iuueneſcat. Iſtam equidem violentam caluitiem nobilium hortorum nulli ſuadeam: quòd attonſarum è vulnere plantarum vitalis ac genitalis vigor tenuiſſimus euaneſcit; radiceſque vel enectas, vel ad alios fœtus relinquit effœtas. At verò, cum ſuperuacaneus tantùm & craſſior ſuccus in foliorum luxuriem abeat, hortum præſtat capillatum habere, quàm caluum. Huc adde, quòd per germinis plagam frigoris caloriſque penetrabilis inclementia proximam radicem non rarò vel enecat, vel emaciat. At enim rei ruſticæ nobiles magiſtri affirmatiſſimè docent floriferis bulbis affines cæpas, folijs detractis, magis fieri capitatas, & conualeſcere. Quid ergo detractio eadem tanquam pernicioſa damnetur in bulbis? Quia nimirum,

Folia poſt flores non detrahenda.

Plin. l. 19. c. 6. Conſtant. Pogonat. Agric. l. 12. c. 31. Pallad. tit. 24 Februar.

rum, qui porrigi ſolet in ſolia, concoctus leuiter ſuccus craſſior & lentior ex anguſtis attonſi bulbi meatibus effluere non poteſt. Quare ad inferiora contractus bulbum ipſum & largè nutrit, & mirificè amplificat. Verùm, qui pulchrè pullulat in flores, humor, quia tenuior & purior eſt, vtpote magis concoctus, è ſpiramentis vulneris facilè interſpirat & vaneſcit. Argumento ſit delicatæ atque euanidæ tenuitatis florum vita breuiſſima. Huc accedit, quòd eodem humore ſuperfluente, quo bulbus violentam in pinguedinem, ſeu potiùs in hydropa diſtenditur, genitalis calor, ac viuida vis in florem eruptura ſic opprimitur ac reſtinguitur; vt vna exiſtat ex ignaua obeſitate ingrata ſterilitas. Parem ſcilicet natura legem plantis dixit, atque animalibus, vt præpinguia minùs fœcunda ſint. Fatendum igitur eſt craſſitudinem bulbis faciente tonſura non magis foliorum comam, quam fertilitatem recidi. Quòd ſi narciſſinorum præcipuè foliorum incommodè diffuſa magnitudo diſplicet, laxiorem in nodum molliter ſubſtringatur. Sic enim, ſucco ad ima leniter coacto, plenioris craſſitudinis bulbacea capita fiunt. Cæterorum autem folia bulborum tum breuia, tum lata, tum fragilia, nodo videlicet inepta, quæ tamen non geniculatim ſeu gradatim adnata caules altè conueſtiant, ſed à radicibus humiliter aſſurgant, ſi Plinij conſilio deflexa obruantur; ipſa

Quæ cura ijſdem folijs adhibenda.

l.19.c.5.

ſa ſucco in ſeſe contracto capita excreſcent. Eadem poteris areolarum folia æſtiuo ſole ſiccata vel eximere, vt etiam ſine floribus niteat ſimplex munditijs hortus, vel vtiliùs relinquere, vt obrutas illa radices à calore ſolis excuſent. Cæterùm teſtæ, amiſſis floribus, ne vehementi ſole igneſcentes incluſa ſemina perurant, appetente iam æſtate in ſubdialem locum, qui tamen non inſoletur, transferantur, vbi emeritas radices mitior æſtus paulatim atque innocenter arefaciat. Si ver extremum, aut æſtas noua largis atque hiemalibus imbribus diffluat; ne radices iam enixas corrumpentem humorem nimium fictilia vaſa concipiant; aut humi (quemadmodum modò præſcripſi) reclinentur, aut intra porticum aliudue ſub tectum aëri patentiſſimum comportentur: in clauſo enim adhuc humida ſemina muceſcerent. Si bulbos ſoboleſcere velis; vel altero, vel tertio quoque anno extrahes: ſin ad vnicam florum vbertatem reſeruare mauis ſingulis annis effodies. Hoc tamen conſilium ad complures inferiùs percenſendos duntaxat referes, non promiſcuè ad vniuerſos. Sunt enim nonnulli rariùs eruendi, quorum vnumquenque ſuis nominatim locis excipiemus. Poſſumus quoque cum experientiſſimis cultoribus & ſentire prudenter, & feliciter periclitari; qui cum ad copiam, tum ad pulchritudinem florum pleroſque rariſſimè bulbos effodiunt. Sed illud quo-

Vaſorum post flores cuſtodia.

Exemptio bulborum noſtratium.

quotannis custodiunt, vt adnatas soboles à matribus auellant; ne maternum illæ succum, in flores cæteroqui abiturum, in sui nutrimentum incrementumque prælibent. Igitur post octauum calendas Iulias subducto solo adhærescens bulbaceæ matri bulborum pullities cautè detegitur, clementerque reuellitur: subtractæ iam effœtæ recens ac fertilis terra sufficitur: eruta soboles opportuno in loco mox repangitur. Pari ferme ratione, si quando immotæ bulbiferæ matrici differendam, alioue mittendam sobolem subtrahere voles, sic facies. Sobolescentis bulbi situm, nisi memoria tenes, aut nisi præfixa tessera iam animo infixisti, memoriali codice, tanquam sibyllino volumine, consulto inuestigabis; illic terram vsque adeo subduces, quoad imam parentem cum adiuncta posteritate retegas: tum altera manu matrem ipsam retinebis, altera, quos cupies, posteros leniter innocenterque reuelles; terram denique in effossum scrobiculum reuocabis. Quoniam verò æstiuis quà caloribus, quà imbribus obrutæ radices sæpe marcescunt; idcirco expedit palmum altam puluinis humum superingerere, quæ medio tumore in omnem partem æqualiter deuexo vtranque seminibus defendat iniuriam, donec autumni benefico tepori humorique excipiendo aggerata humo exoneratæ areolæ detumascant. Peregre allatos & adhuc hospites loci cuiuspiam bulbos, si hospitale ami-

Exte[r]norum

amicumque ſolum nacti fertili ſemel ſucceſſu floruerint, loco mouere non expedit: quia noſtro tum cælo, tum ſolo nondum aſſueti tranſlatione ſterileſcunt & pereunt. Commodum ſatiſque diuturnum effodiendis bulbis bimeſtre ſpatium eſt, humo ſicca per æſtatem ab extremo Iunio in extremum vſque Auguſtum, cum folia & fibras æſtiua iam inſolatio ſiccauit. Præcoces tamen bulbos, præſertim verò narciſſos præmaturè præſtat eruere: quòd Auguſto menſe nonnunquam pluuio nouellas illi citare radiculas incipiunt. Solo à recenti pluuia madido ceſſandum; ne præconceptus humor effoſſas bulboſas radices corrumpat. Sic autem effodito. Ab extrema qualibet areolæ parte trulla ſeu manu leuiter demiſſa ſolum in ſemitas progerere incipito: proximos bulbos diligenter perueſtigato: ſubducta circunfuſa humo extrahito; vel certè lanceæ cuſpidi non abſimili, quod ſupra deſcripſimus, ferramento infra radices adacto humum paulatim ſuffodito, interque manus identidem caducos educito: caueto autem, ne incauta ferri manuſue impreſſione vel parentes vel pullos ſaucies, aut ſeiungas: ſic ad reliquos ordinata foſſione progreditor, donec omnes effoderis. Antequam ad areolam aliam perſcrutandam rimandamque tranſeas, priorem recognoſcito ac retractato: ſolent enim minutiores præſertim bulbi cum ipſa terra ſubtracti conniuentem latere

l.1.c.5.

ſcru-

ſcrutatorem, qui cum eadem regeſti præpoſterè confuſeque regerminant. Ad hæc egeſtum ſolum regerito; ne naturæ artique inimica inanitas in lacunoſis areis lateritium ſepimentum incommodè ſubſidere & collabi faciat. Seorſum conſerendos, qui leuiter matribus hæreant, adultos bulbulos innocenter ſeparato: ſiquis bulbus cariem vitiumue aliud ſentiat, exacuto in cultellum ſurculo bene purgato: ſabulo vulnus inſpergito: ſingulos vix erutos bulbos indecoro noxioque puluere ſordidos (tulipas tamen excipio) præſcripto peniculo detergito; ſiccis radiculis liberato; exterioribus tunicis quamuis aridis ne ſpoliato, nam illæ opportunam vitio protegent nuditatem; ſuas in claſſes diſtribuito; ſub dio ne relinquito, nam illos cum imber & ros, tum maximè ſol corrumpit; ſed aut loco nonnihil calido, qui tamen ſoli obnoxius non ſit, priùs per biduum aſſeruato, vt bene ſicceſcant; tum in ſiccæ frigidæque cellæ pauimento deponito; aut certè ſtatim comportato intra tectum in conclaue ijs aſſeruandis accommodatum, quod nempe à ſole auerſum, Auſtro imperuium, Aquiloni feneſtratum ſalubriter inſpiretur, in ſumma quod frigidum ſiccumque, muribus denique inacceſſum ſit. Super cellæ huiuſce pauimentum ſuos in ordines digeſta, inſcriptiſque ſchedulis notata ſemina expandito: illic per dies quindenos aut vicenos aura frigida perflari & ſiccari ſinito; deinde

Adnatorum.

Erutorum cura.

Reponendorum cella.

in

in arcas ad ſeminum diſcrimen loculatas, ſiue in alias thecas papyraceis inuolucris præſcriptiſque nominibus diſcreta recondito. Ego ſingula bulborum genera ſingulis penſilibus caniſtris, quæ raro textu ſalubrem ſemper auram admittant, vtiliùs incluſa diſtinxerim. Ad hunc eundem modum anemonas tum in areis, tum in fictilibus poſitas erues & repones. Hoc tamen à bulbis anemonæ diſcrepant, quòd illi rariùs erui poſſunt; hæ (quicquid alij ſentiant) quotannis debent: cum diutius obrutæ vitio atque exitio, vt ſæpe comperimus, opportuniſſimæ ſint. Niſi ranunculum, ob compluſculos pediculos Polypum inter flores, protinus à foliorum caſu extrahas; vltro ipſe more ranarum ſupra ſolum reſiliet, à ſole plerunque periturus. Vt autem ſoboles parenti arctiſſimè implicatas explices extriceſque, in vmbra priùs aſſicceſcere ſinito: vbi enim conſerta cruſcula detumuerint, faciliùs atque innocentiùs extricabuntur. Nihil nimirum temerariæ feſtinationi tam impeditum eſt, quod cauta cunctatio non expediat. Hæc ſeruandorum florum ratio eſt, quorum fibræ cum folijs æſtate areſcunt, & pereunt. Aliæ verò plantæ, quæ radices æternas habent, ſub ipſum ſerendi tempus erutæ, aut protinus aut mox obrui debent; dum tamen interim in ſupradicta cella incolumes conſeruentur. Sed iuxta ſalutaris, ac formoſa Pæonia vel ſubterraneo loco, vel intra te-

Quando, & quemadmodum anemonæ eximendæ.

Ranunculi.

Plantæ immortalium radicum.

teſtam ſuperingeſti ſoli cumulo cuſtodiatur à ſole. Eodem terræ frigido humidoque operimento quæ tenerrimè carnoſa ſunt, velut fritillariæ ſiue meleagrides, defendantur; ne inſepulta rugas trahant, ac penitùs exareſcant. Denique ſilueſtria vel montana lilia, ſimul ac defloruerunt, effodiantur, viridiſque caulis cautè eximatur. Hæc enim radiculis carent, dum vernant, quas, deperditis floribus, agere incipiunt. Vſque adeo quod in terris pulcherrimè floret, radicatum ac ſtabile ſæpe non eſt.

Bulbi teneri carnoſique.

Lilia ſilueſtria.

Contra maiuſculos hoſtes hortenſe bellum.

CAPVT III.

NOn in theatrali tantùm, ſed in hortenſi quoque arena hominibus cum belluis bellum eſt. Adeo ab ipſo theatro voluptatis optatiſſima pax exulat. Vtque minimè nos eſſe tutos, cum maximè ſecuri ſumus, admoneamur: ipſa ſæpe hortos cuſtodia infeſtat. Quis autem hoc iniuriæ credat? hortenſem elegantiam & munditiam ipſi corrumpunt in primis atque contaminant domeſtici fideliſſimique cuſtodes, canis & felis. Vterque videlicet ab acri bile inquies, atque agile, ideoque venaticum & ludibundum animal, in tenera reſolutaque humo vel ſubterraneam præ-

Canis, & felis agilitas vnde.

dam, lacertulos & muſculos facili foſſione veſtigans, vel belluinam pyrrhicam exultim ludens, concinnam ſoli æquabilitatem iniquat, vtileſque nonnunquam radices effodit. Quin etiam felis præpoſteram & poſticam ſementem faciens delicatos hortos odioſè ſtercorat; ſuique fœdum ac fœtidum indicium ipſo, quo contegit, circunſcalptæ cumulo terræ detegit. Quamobrem cautè colonus obſeruet, ne qua id genus beſtia per hortos recèns conſitos euagetur, prius quàm cæleſtibus aquis denſatum fuerit ac ſolidatum ſolum. Per eos dies hortenſem canem domi ſolutum, ne tabeſcat in vinculis; per eas noctes intra ipſos hortos catenatum contineat, latratu ſatis inſidiatores proditurum. Domeſticam felem à noxio excurſu arctior cuſtodia cohibeat. Externos quà canes, quà feles tum probè obſeratum oſtium, tum edita munimenta vel cæmentitia, vel ſaltem (vt ante dixi) ſpinea diſtineant. Multi, quibus hortuli modus non ita magnus, faciliſque tuitio eſt, molliſſima humo fartos puluinulos ſuperiniectis aſperant ſpinis, donec illi contra iniuriam obdurueꝛint. Ego verò ſatius eſſe duxerim ſepibus dumeta relinquere, plantarumque rariſſimas duntaxat ac præſtantiſſimas præacutis arundineis paxillis præfixis obſepire, ne cui noxæ obnoxiæ ſint. Cæterarum ſiqua radicum eruta fuerit, ſuam in ſedem, quam ſuffoſſa monſtrabit foſſula, reponatur;

l.1.c.3.

tur;

tur; ſiqua vallecula defoſſa, ſiquis monticulus excitatus ſit, leni truliſſatione complanetur; ſiqua felis adobruit excrementa, ea procul trulla proijciantur, ne rurſus excreturam eodem odor inuitet. Quanquam iſtis incommodis opportuni non erunt horti, quos præſcripta modò munimenta tueantur. Sed grauior imminet radicibus à talpis muribuſque, hoc eſt à clandeſtinis hoſtibus pernicies. Adeo vel humatas ſepultaſque florum parentes & perſpicacitas, & cæcitas peruident, vt lædant. Ac talpæ quidem ad nocendum ſatis oculatæ, quòd inquietis ingratiſque vnguibus hoſpitalem terram vellicant & lacerant; quòd hærentes nutrici optimæ innocentes radices longè lateque actis cuniculis oppugnant ac ſubruunt; quòd nocentiſſimis furibus, muribus volui dicere, occultas ad corrodenda ſemina vias aperiunt; iuſto cæcitatis ſupplicio, vt locuples author Steſimbrotus ait, ab ipſa terra damnatæ ſunt. Sed cum ſeuera non reuocet animaduerſio à cæca magis, quàm ſint oculi, nocendi libidine; tum veteres, tum recentes coloni communem in hoſtem vltione multiplici conſpirarunt. Sotionis antiquiſſimi ſcriptoris præſentiſſimum contra talpas remedium eſt, vt veratrum album & cynocrambes cortex contundantur, cribrentur, cum polenta & ouis ex vino & lacte ſubigantur, & plures in offulas coacta ipſarum foraminibus talparum inſerantur. Facilio-

Talpæ cur hortis noxiæ.

Apud Suidā. in voce τυφλότερος

Vt inſectandæ.

Apud Conſt. Pogonat. de agricul. l.13. c.7.

Apud eund. ibid.
Pallad. lib. 1. tit. 35.

ri quoque tormento cunicularium & cauaticum hoſtem Græci debellabant, ſuffitu fumoque victores. Nucem, ſiue aliud quodcunque pari duritia pomum vtrinque perforatum enucleabant: nuclei loco paleas, cedriam, ſeu ceram, & ſulphur includebant. In eundem vſum vas anguſtum vſurpabant; ſpiramentis exiguis, ne quà interſpirarent, præcluſis, nucem intus accenſam, ſeu quod aliud ſuffitionis inſtrumentum in aditu laxiore ſic aptabant, vt acceptum forinſecus afflatum intima penitùs in latibula diffunderet; vtque, oppletis tetro fumo cuniculis; talpæ protinus fugerent, vel necarentur. Contra beſtiolas eaſdem proderant frequentes felium excubiæ, dum tamen ſatis duratum ſolum ſuffodientium ſeu ludicra, ſeu fœda veſtigia non ita facilè admitteret. Ea gratia muſtelas habebat nonnemo manſuetas, quæ ſuis in latebris incautos graſſatores iugularent. Erant, qui foramina ipſa ſucco ſilueſtris cucumeris, & rubrica opplerent. Plerique in aditu pendentium ſetarum laqueos diſponebant. Nonnulli circa talparum cubilia plures cauos aperiebant; vt quamuis orbi tenebriones immiſſam inimicam lucem ſentirent, longeque diffugerent. Iſtæ in talpas veterum inermes pugnæ; hæc recentium ferrea expeditio ruſticorum. Eorum aliqui bipalio, aut ligone, raſtroue armati loca talpis infeſta vigilanter obſeruant. Ea plerunque ſunt areæ,

prata,

prata, hortique, vt quæ lumbricis pingui ſolo gaudentibus, iucundiſſimo nempe talparum pabulo, abundant. Vbi ergo terram in tumulos exaltari ſuſpendique lento ſpeculatu cognouerint, eò ſtatim leuibus tacitiſque veſtigijs, ne ſtrepitu territus terga vertat hoſtis, accurrunt; & bipalio, aut ligonis raſtriue acuta parte cum ipſa terra ſubterraneum vaſtatorem effodiunt; aut certè retuſa aſſurgentem humum validè contundunt, vnaque ſuffodientem beſtiolam vel exanimant, vel obſtupefaciunt. Alij verò exarmatis manibus ſic expugnant. Vbi excitatus cæſpes emotæque terræ cumulus intumeſcit, effoſſum à talpa ſcrobem, remota vtrinque, terra detegunt; inde cuniculum plerunque ramoſum ad cubile vſque latebramque beſtiolæ, humo penitùs egeſta, veſtigant atque aperiunt. Verumenimuero, quia, quàm hebeti eſt viſu, tam acuto eſt auditu talpa, foſſionis etiam remotæ ſonitum tenuiſſimum ſub denſo ſurdoque elemento liquidè exaudit; atque, antequam in anguſtias adigatur, nouas ad fugam vias vngue roſtroque ſcalpens humum regerit in ſummum aggeratque. At, cum prope à præda venatorem eſſe ex emoto ſolo percipit, protinus diuque conſiſtit; ne ſcalptura capturam pariat. Ea re callidi venatores vnam ſæpe alteramue horam immoti ceſſant, vt diuturna quiete abſentiam ſimulent. Decepta demum longa ceſſatione

beſtiola ſuum properè opus adurget, roſtroque ſuſ-ſoſſam irrequietis pediculis terram eiectat in cumulum. Tunc enimuerò inſidiatores ſubita manuum impreſſione emoto mollique cum ſolo talpam extrahunt; arreptaque ipſius ceruice, aure, caudaue, prædam, ne ſe mordicus vlciſcatur, pedica impediunt; captiuamque in herile Capitolium referunt mercenarij triumphatores. Ipſe præterea villoſo holoſerico mollior animalis huiuſce villus, inter pellitarum veſtium delicias vendibili mollitie ac nigritia expetitus, opima victoribus frequenti quæſticulo ſpolia repræſentat. Ita belluino bello lentè profligato ruſtici Fabij, fabis vtique victitantes, agreſtem nobis cunctando reſtituunt rem. Hìc & placet & decet laborioſo parabile, permoleſto iucundum attexere inuentum. Ollam fictilem, palmos binos, aut vnum & ſemis altam loco talpis obnoxio ſumma tenus humo; aut paulò inferiùs totam infode; viuam talpam in eandem ollam demitte. Illa, vbi diuturnæ lucis intolerans neque latibulum fodere præ vaſis duritie, neque præ altitudine ac læuore vlla ex parte poteſt euadere, tinnulo grunnitu calamitatem dequeſta finitimas talpas ad commiſerationem opemque penetralibus è cauis contrahit. Videas non ſine riſu totum ſubinde agrum ſcatere nigellis tenebrarum ſororibus, quæ, quò nota vocat querela, cecitate duce perreptantes in lubri-

cum

cum decipulum alia ſuper aliam incidunt; atque identidem creſcente cadentium ſtridore, cæcarum captiuarum atratus chorus tragicam intra ollæ caueam diſſona grunnit ſymphonia. Nec ante iſti cæculi Homeri ſuorum Iliada malorum flebiliter canere deſinunt, quàm penitùs oculos in vindicis mortis æterna nocte præcludant. Diceres canoros in funere cycnos, niſi ſtridor & color obſtaret. Vernis hæc menſibus tempeſtiua præſertim captura eſt; cum genitalis annus ad ſocietatem animantes extimulat; cum cæcus amor cæcos aſſeclas facilè in præceps trahit. Quanquam ex facili talpæ totius quoque anni ventoſo ſtatu capiuntur, quo frequentiùs & cuniculos agunt, & humo egeſta cumulataque ſe produnt. Quòd ſi cæca feritas adeo nocet; quid faciet oculata? Quamobrem aduersùs nocentiſſimè fœcunditatis mures implacabile bellum ſuſcipiendum eſt; ne, ſicut agreſtes prædantur fruges, ita vrbanos populentur flores; neue ſicut olim Gyari Troadiſque incolas fugarunt, ita nunc hortorum colonos exterminent, vt impigro ipſi dente hortos colant. Si tanta ipſis furandi dulcedo eſt, vt apud Chalybas duriſſimum ferrum furtim arrodere ſuaue ſit; quidni teneræ radices, fœtæ floribus matres, furaciſſimam ingluuiem timeatis? Atque vtinam ſicut in aurarijs fodinis iſtos auri voraciſſimos Craſſi nepotulos iuſtiſſimi exactores tanquam repetunda-

Pli.l.10.c.65

Idem lib.8. c.29.

Id.l.8.c.57.

Idem ibid.

rum reos exenterant, vt illuſtre furtum repetant; ſic nobis liceret aluo diſſecta corroſæ floriferæ radicis integrum furtum educere. Sed hæc vindicis auri prærogatiua eſt, vt nimis auida viſcera dilaceret. Age igitur veteres nouaſque machinas contra mures, hortorum lemures, adhibeamus. Quoniam verò murium alij vrbani, quos oculorum, auriumque, atque adeo totius corporis menſura liberalior, caudæ quoque longum ſyrma nobilitat; agreſtes alij, quorum cum reliquum corpuſculum, tum præſertim oculos, aureſque necnon caudæ appendiculam inſigni breuitate diſtinxit curta ruſticitas: ab vtriſque floriferæ radices defendendæ ſunt; ab illis, quas domus; ab his, quas humus occultat. Domeſticos mures, ideſt familiares fures, apud eundem Conſtantinum Cæſarem grauis author, & vltor Paxamus hiſce ſupplicijs mactat, pœnis multat, terriculis fugat. Polentam ſemine ſilueſtris cucumeris, helleboro nigro, & colocynthide, aut certè helleboro ſolo medicatam offert. Murium cauernulas querneo cinere ſaturat, vt nocenter aſperſos ſcabies occupet ac perimat. Ferream ſcobem fermento admiſcet, qua deuorata diſpereant. Adeo ferrum vel ſine vulnere interficit. Eoſdem perdit rubi radice cum butyro, pane, caſeoque commiſta. Idem ex veteri vſu album helleborum, & cynocrambes corticem tuſum cribratumque cum polenta,

Mures vt profligandi. *De Agric. l. 13. c. 4. Pallad. l. 1. tit. 35.*

lenta, & ouis, & lacte confundit ac ſubigit, eamque intritam in ipſorum foramina immittit. Vbi moderatiùs punire libet, tithymalum contuſum cum polenta ex mulſo propinat. Ita vel in tenebris ad furtum perſpicaces excæcat, hoc eſt lepido miraculo è muribus talpas facit. At verò ſuis è latibulis relegat ac fugat, quos ſimul chalcantho, origano, apij ſemine, ac melanthio, vel ſeorſum hæmatite lapide, aut viridi myrica ſuffumigat: Sed efficaciùs territat abigitque vniuerſos, cum captum quempiam detracta capiti pelle dimittit: timent enim reliqui, ne ſibi quoque cum chariſſima cuticula muris facies exuenda, & ridiculè recutita Marſyæ larua induenda ſit. Horum contra mures medicamentorum pleraque docet Anatolij quoque, ac Tarentini de horreo liber. Illud præterea affirmatiſſimè ſcribit Anatolius, cui Didymus ſubſcribit, ſi ſpiſſam amurcam in æream peluim infundas, atque medijs in ædibus noctu conſtituas, omnes tum incolas tum accolas mures & conuenturos, & adhæſuros. Agreſtium murium contactum radicibus defendes, ſi eaſdem, antequam obruas, Apuleij conſilio felle bubulo contingas. Multò tamen præſtat per caniculares dies cicutæ ſemen cum helleboro polentaque miſcere, aut anguini cucumeris, vel hyoſcyami, vel amygdalæ amaræ, atque hellebori nigri æquas partes contuſas ex oleo ſubigere,

Apud Conſtant. Pogon. de Agric. l. 13 c. 5. Pallad. l. 1. tit. 35.

re, atque ita intritas in cauos murium indere: hæc enim esca ocyssimum est vescentibus venenum. Qui verò vetustissimum in Bithynia rei periculum fecerunt, pro certo affirmant rosei nominis rhododaphne murium aditus tam nocenter occludi; vt ipsi mures, dum in exitu nituntur, ad morsis ijs, quæ obstant, miserè moriantur in rosis. Exitialibus hisce medicaminibus addit Palladius agrestis cucumeris & colocynthidis æquè noxiam suffusionem. Cæterum gnarus cum primis ac prudens naturæ Plinius vel herbaceis vel alijs parabilibus armis murinum bellum ita profligat. Denticulatos hosce furunculos helenio herba, & nomine pulcherrima, & re alioqui saluberrima, contrita enecat. Chamæleone, siue ixia, addita aqua & oleo, eosdem contrahit ac simul exanimat, nisi protinus aquam sorbeant. Simo itidem herba vel fugat, vel cauerna præclusa extinguit & sepelit. Decocto anguino siue erratico cucumere sparsa semina ab ipso liberat noxio contactu. Cinere mustelæ aut felis diluto, vel decoctarum aqua semine consperso musculos procul abigit. Adeo furti reos vindicis vel extincti solus odor externat atque exterminat. Vnum denique soricem castrat & emittit: vt vnus emasculatus complures in fugam vertat masculos musculos. Adeo brutæ quoque, omnisque grammaticæ indociles animantes odere neutrum genus. Sic antiquitas

ibid. *l.21.c.21.* *l.22.c.18.* *l.22.c.22.* *l.20.c.2.* *l.18.c.17.* *l.30.c.16.*

pro-

prolusit in mures; sic posteritas debellat. Muscipulas instruit multiformes. Inter has ea præstantissima habetur, quæ gemino artificio vtrinque captiosa est. Liceat hic citra curiositatis affectatæ notam rem hac ætate notissimam particulatim describere, cuius artificium reliquis aduersùs mures excogitatis machinis decet anteferri. Tabellis plerunque fagineis curiosè læuigatis in capsulæ seu domunculæ oblongæ modum compingitur facie quadrangula. Tabellarum altera pauimenti loco supposita ternas suffulcit erectas in parietes, & nonnihil prominet in gradum; altera lacunaris instar superposita modicè porrigitur in subgrundas. Ostiolum claudit cataracta siue foris pendula, quæ geminos vtrinque ferreos annulos tenuissimis è ferro clathris insertans breui lino de longiusculo vecte, ceu tollenone suspenditur. Vectis hic ab ea parte, qua cataractæ adnectitur, crassior paulatim ita gracilescit, vt in mucronem desinat. In media superiore tabella defixus eminet cuneus bifurcus, qui vectem ferreo filo traiectum ideo intercipit; vt ille susque deque versatilis cataractam attollat ac deijciat. In eadem extrema tabella sub extremo vectis mucrone foramen ferream lineam transmittit transuersæ foraminis ferreæ lineolæ ad retinaculum circunuolutam, nec non summa parte reduncam, ima hamatam; vt superior vncus extremo vecti cataractam attollenti leuiter hæreat,

Muscipula.

infe-

inferior hamus eſcam tenaciter teneat, quam vbi ſubrepens muſculus auidè ac mordicus arripit, repentè reducto ſuperiore retinaculo cataractam in ſuam deijcit ruinam; incautæque gulæ reus popinam ſibi vertit in carcerem, mox, geniali ac ludibundo carnifice fele, ridiculum ſaltuatim ſupplicium luiturus. Poſticum decipulum quò ſimplicius eò funeſtius eſt. Vnica laxior à tergo affixa tabella capaci murini capitis humili foramine in orbem feneſtratur. Satis intus inſidijs patet non ita magnum angulare ſpatium, quod in obliquum ſtatuta muſcipulæ anterioris tabula relinquit. Ima foraminis ora ternis eminulis ferreis aculeis armatur. Extimus itidem ex ferro radius partim à ſumma tabella ad imam latè recuruatus affigitur, partim ijſdem aculeis tranſuerſus libero ductu protenditur, cuius apex paulùm vltra foramen porrectus ferrea linea ſupraque infraque foramen reflexis apicibus tabellæ infixa cancellatim includitur. Funiculus ligneum cuneolum radio adnectit; quo violenter ad ſummam vſque ferreæ lineæ curuaturam in nerui morem adducto, altera cunei extremitas tenui lino alligata ſummæ tabellæ imponitur, vnco ſupponitur altera eius ſimillimo, quem in priore muſcipula deſcripſimus. Hic etiam inferiùs hamatus ſubdolam eſcam offert, qua vixdum auido dente contacta emotaque, cuneus repente lapſus ex vnco radium laxat: ille magno impetu

petu ruens interceptum lurconis caput & ſubiectis aculeis affigit; &, ſupra quàm auiditas cuperet, infelici epulo ſiſtit. Sed, quoniam prodigioſæ fœcunditatis beſtiolas muſcipulis fallere anceps ac lentus ludus eſt, ipſa ſub eſculentis illecebris latentia præſentiſſima venena in perniciem irritantur; in quibus auripigmentum ſiue arſenicum, vtpote parabile, vſitatum admodum eſt. Equidem veneniata iſta remedia ijs relinquo vſurpanda, qui non metuunt, ne guloſi prægustatores mures tum eſculenta tum proculenta contagioſo contactu halituque ſuos vlturi venenarios inficiant. Tutius ego medicamentum ſuaſerim, vitrum modicè tuſum, aut gypſum recens in farinam ſolutum, vtrunque verò cum caſeo, ſiue cum alio quopiam muribus expetito cibo ſubactum, ac per infeſta loca in paſtillos digeſtum. Illud enim anguloſis aſperiſq. puluiſculis molliſſima viſcera erodit, inſanabilique dolore lancinat; hoc celerrima concretione lapideſcens præcluſo ſpiritu ſtrangulat; neutrum autem contacta cibaria venenat. Sed cur domeſticas venatrices, feles indictas prætérimus? Præ cæteris probantur colore leucophææ, pallida fuſcaque varietatæ virgatæ, prædatricibus nimirum tigribus, vt forma, ſic indole ſimillimæ, quæ à Syria originem & nomen trahunt. Iſtas enim, vtpote calida è regione propagatas, temperatior ſanguis ad manſueſcendum dociles, ad venandum ſedulas facit. Legendæ

Optima felis forma.

Carda. De rer. variet. l.7.c.33.

gendæ ſunt ore toruæ , pectore toroſæ , pedibus amplæ , toto corpore grandiuſculæ, hoc eſt leoninæ magnitudinis generoſa breuiaria, vt ſeſquipedales hoſtes aggredi, ac fruſtillatim comminuere ne pertimeſcant; natura mares, vt viriliter vim audeant in mures; arte ſemimares, ne foris amicas ſequioris ſexus feles, quàm domi inſenſos muſculos, auidiùs conſectentur; docilitate cicures dominiſque tractabiles , non efferæ atque vncinatis vnguibus ſanguinariæ mimæ; aſſuetudine in ipſis procul excretis ſordibus mundæ, non in medijs ædium munditijs ſpurcificæ; educatione vigilaces , non ſolidum diem noctemque ſtertentes; fidelibus excubijs totam domum perluſtrantes, non latentis ſub cinere igniculi ſeſſiles cuſtodes, Veſtalis nempe ſuperſtitionis hæredes; parco denique vilique cibatu ita famem tolerantes, vt hoſtilibus rapinis emeritæ veſcantur, non herilibus damnis inexplebiles ventres immeritæ diſtendant. Sin autem iuuat lepido facilique miraculo furacem murem transformare in vindicem felem, ſic facito. Denos duodenoſue maiuſculos mures viuos capito; captos in amplum, atque ab eſculentis prorſus vacuum vas, ſeu fictile, ſeu ligneum, includito; idem vas, ne quod pateat effugium, probè operculato; vnum tamen exiguum relinquito ſpiramentum, vnde quid intus rerum agatur, arbitreris. Et rabidi quidem fame ſtimulante captiui mutuo ſe morſu

ſu abſument. Tu verò ſubinde quot ſuperſint exploraro; vbi vnum reliquum eſſe compereris victorem, & conſanguineæ carnis Thyeſten, continuò per ædes liberum emittito. Is enim murina efferatus carnificina nihil tale ſuſpicantes cognatos mures ad vnum omnes ſeſe felicior, quia fallacior, breui iugulabit ac perdet. Adeo fames degenerat in furorem. Ita vltimo ſupplicio multatis domeſticis latrunculis, ipſum iterum capito atque occidito carnificem; ne, qui generi ſuo non pepercit, in rem tuam eſcariam inſaturabili voracitate graſſetur. Poſt tragicam Thyeſtæ carniuori fabulam ab vno muſculo cum plauſu datam, naſcentis è dentium ſatu armatæ multitudinis, mutuis ſeſe vulneribus concidentis, cruenta ſpectacula ferro concolor murina natio inſtaurabit; ſi ſcobem æris Cyprij cum fallaci pulticula deuorarit. Mox enim in rabiem acta è ſatis dentibus extitiſſe videbitur, velut olim armis pugnans fabuloſa terræ filia iuuentus; quia ſeſe morſibus inuicem lacerabit. Denique, vt vniuerſi domeſtici mures domi naufragium faciant, oris anguſti turgidique ventris vas oblongum & peramplum aqua ita oppleto, vt à ſummo labro palmum circiter diſtet; aquæ ſummam partem fluitante acere, ſiue ſupernatante gluma integito; triticeam farinam, caſeique fruſtula vel ſcobem inſpergito. Tum verò mures odore pellecti, ac ſolidam aquæ ſuperficiem

ciem rati prono impetu ſaltuque in eſcam ferentur: ſed incautis exitiali ſyncopa caſeus vertetur in caſum, liquido elemento grauia non ſuſpendente veſtigia. Ades iam animo genialis hortorum colone, & aure facili riſuque liberali lepidiſſimam ruſticorum murium capturam accipe. Circunuoluta membrana, quam Pergamenam appellant, plurimos turbinetur in cucullos circumplicatæ partis oræ conglutinentur, vel conſuantur; pars verò ad hiatum eminentior pro murini capitis magnitudine in orbem æqualiter attondeatur. Hi cuculli, demiſſis ad imum caſei nuciſue iuglandis fruſtulis, ſummiſque lateribus intrinſecus viſco circunlitis, in ſcrobiculos paulò laxiores, propter murium foramina ſparſim effoſſos, ſereno cæli, arido terræ ſtatu ore tenus defodiantur. Fiet enim, vt eſcaria illecebra decepti vaguli mures tota capita induant in cucullos; ac tenaciſſimè adhærente viſco, dum cæco ingreſſu perreptant, virgarum ictibus debilitati à veſtigatoribus, nullo negotio capiantur chartacei monocerotes, ſine vulnere capite diminuti. Iam verò tempus eſt, quamuis puſillos, agreſtes hoſtes arcu petere ac balliſta. Et hic ſanè arcus arcuatæ pedicæ, qua ficedulæ falluntur, non abſimilis tum maximè vulgatus eſt, tum minimè operoſus. Vt autem maioris operæ balliſtas conficias, virgas duriuſculas in complures arcus recuruato; lineum neruum ſingulis prætendito; graciles arundines duode-

Balliſta in mures.

duodenos quindenoſue digitos longas in geminam cuſpidem ordine oppoſito bifurcam exacuito : ſupra cuſpidem alteram ad quinque digitorum interuallum arundinis vtrinque perforata craſſitudine ita funiculum traijcito, vt alterum laxius foramen funiculi nodum extremum intra inanitatem ipſius arundinis admittat, ex anguſtiori altero funiculus totus propendeat. Ad hæc laxioris arundinis, quæ gracilem priorem cum funiculo capiat, palmare internodium ſub ipſis nodis præcidito, vt ſumma pateat pars, imam genicularis cartilago tenui ligno inareſcens penitùs occludat : ab ipſo ſtatim geniculo binas è regione feneſtellas muſculis peruias aperito : ſupra iſtorum foraminum alterum à ſummo arundinis ore quaternorum interuallo digitorum tranſuerſam crenam altè imprimito, inſerendum intenti arcus neruum excepturam : in laxiorem arundinem eundem gracilem calamum ſic demittito, vt traiecta funiculo pars imo ſit propior internodio, ipſe verò funiculus ex ore ſummo laxæ arundinis cum gracili calamo ſimul emineat : arcum gracili præfigito : neruum crenæ inſerito : funiculum elato intentoque arcu eò vſque adducito, donec ima calami cuſpis ad feneſtrati foraminis, quod ille obſtruebat, ſummam partem reuocetur : funiculo ipſi, vbi foraminis initium attingit, herbaceam tæniam adalligato : eandem ante medium foramen recto obiectaculo ductam ſub imum latæ

arundinis nodum reflectito: muſcipulam hanc ſic aptato, vt modicè prono depactoque in terram, cum herbeo vinculo arundineo nodo, quà liberum eſt ab herbulæ mora foramen, agreſtis muſculi cauernulæ continuetur: ne quis autem hinc atque, hinc exitus pateat, vtrunque latus aggerata humo ſaxuliſque congeſtitijs obſtruatur. Ita muſculus in, egreſſum obnitens, extrinſecùs obiectæ herbulæ retinaculo præroſo, in ſuum caput iam arundinis cauo inſertum cuſpidem biſulcam arcu premente, ruituram laxat; ſibique, dum maximè conſulit, minimè cautus vitæ filum cum herbula recidit.

Ne

IN AGRESTES
BALLISTA
MVRES
S. 2.

Ne principis horti funestissimo exemplo hortis omnibus execrabilis anguis in herba subdolè lateat; sicut olim in pomo, ita nunc in flore crudeliter niteat; cum floriferis radicibus sese importunus defodiat, calida in latebra hibernaturus; cum germinibus horrendus erumpat, tepido sub cælo vernaturus; vramus galbanum, cerui capræue cornua, caprinas quoque vngulas & pilos, iuniperum, radices lilij, styracem, nasturtium, & rutam ex veteri; at ex recenti consuetudine corium veteresque calceos, ranas quoque luridas rubetasque fugaturos, & quicquid odoris grauitate dispellit, accendamus: tribulum herbam ex aqua tritam immittamus in latibulum: inimicissimam serpenti fraxinum, si locus ferat, asferamus: amicissimam hederam, & saluiam distineamus. Ne rei hortensi etiam improbulæ auiculæ, dum sese sicco puluereoque à longa serenitate solo perfundentes plumam pennasque emundant, atque (vt Ephesius Heraclitus ait) dum puluere lauantur, suffossis vbique fossulis hortorum plana subuertant, neue teneros florum thallos defringant: allium sponte nascens in aruis, quod Alum vocant, ne regerminet, incoctum, sicut prisci solebant, in hortis exponamus; vt quæcunque deuorauerint aues, continuò stupentes & consopitæ manu capi facilè possint. Ad earundem stuporem capturamque lappæ semina ingeramus: herbæ quinquefolio simillimæ, quam à foliorum

Remedia in serpentes, & rubetas.

Constant. Pogon. de Agric. l. 13. c. 8. Pallad. l. 1. tit. 35. Pli. l. 8. c. 32. l. 28. c. 10. l. 24. c. 8. l. 12. c. 17. l. 20. c. 13. l. 16. c. 13. & 34.

In auiculas.

Apud Colum. l. 8. c. 4.

Plin. lib. 19. c. 6.

Io. Bapt. Porta Mag. natural. l. 15. c. 8.

Apul.

numero heptaphyllon, nouoque vocabulo tormentillam nominant, valido vino incoctæ frustula cum esculentis seminibus per hiemis præsertim frigora, niuesque obijciamus: cum hordei granis pultem, ex hordeacea farina, hyoscyami seminibus, & felle bubulo temperatam apponamus: hordeum itidem cum hyoscyami seminibus & muscarijs fungis in pulticulam permistum offeramus: triticum, aliudue auibus expetitum semen cum aqua seu vino stillatitio, cum quorum alterutro priùs aut simul nigrum helleborum inferbuerit, inferuefactum, assiccatumque spargamus: auesque obstupefactas aceto rostris affuso, si libuerit, excitemus: easdem (quod rustici nostrates solent) ingrato sulphuris suffimento abigamus; vel prisco nouoque more, mortuarum auium mobile terriculum suspendamus, vt viuæ metuant, ne sibi quoque ipsis pendulo supplicio vacillandum, hoc est sine vita volitandum sit.

Contra minutos hostes machinæ.

CAPVT IV.

HVc recidit humani fastigium dominatus, vt pręstantissimum hominum genus cum belluinis Pygmæis, & quidem ancipiti infelicique nonnunquam exitu, belligerare necesse habeat. Hinc, tanquam cum Gigantibus de-

præ-

præliaturi, pro pulcherrima chariſſimaque florum natione contra vermiculos operoſas naturæ artiſque machinas expedimus. Adeo quodcunque monſtrum, quamuis exiguum, ad iniuriam magnum eſt. Te verò manet in primis eruca, te limax inexplebiles florum paraſiti, par ſceleri ſupplicium; vt vnde innoxiæ apes delibant vitale mel, vos feri fures lethale fel deguſtetis. Et erucam quidem auido morſu folia floreſque abſumentem, ſubterraneo ingreſſu hærens radicibus ſolum ſubuertentem, venenato contactu plantas adurentem ſic arcebat antiquitas. Spargenda ſemina herbæ, quæ ſedum appellatur, ſucco, vel ipſarum erucarum ſanguine madefaciebat: frequentiùs tamen, vtpote paratius remedium, adhibebat puluerem, qui ſupra cameras inuenitur, vel etiam fuliginem, quæ ſupra focos tectis inhæret. Pridie igitur, quàm ſatio fieret, alterutrum cum ſeminibus commiſcebat, & aqua conſpergebat, vt ſuccum tota nocte combiberent; ſic macerata poſtero die ſerebat, ac plantarum incolumitatem percommodè tuebatur. Sin erucæ natæ iam eſſent, decocti abſynthij, ſedi, aut marrubbij ſuccum inſpergebat: palo imponebat in hortis equæ iam fœtæ, aut etiam aſinæ caluariam: fluuiatiles cancros pluribus in locis intra hortos vel ſuſpendebat; vel clauis configebat: ſcillæ bulbis aut ſuſpenſis, aut conſitis minutas haſce peſtes auertebat: ſanguineis virgis ea tangebat, quæ nollet ob-

In erucas.

Colum. l. 10. & 11. c. 3. Pallad. lib. 1. tit. 35.

Plin. lib. 19. c. 10. Colum. ibid. Pallad. ibid.

noxia erucis esse. Cæterùm locuples inter Græcos author Anatolius bestiolas easdem fugat vitigineo cinere aqua triduana insuccato, plantisque hortensibus asperso; vel bitumine, ac sulphure, aut etiam fungis sub nucis arbore nascentibus suffumigat; vel ficulnei cineris lixiuio semina præmacerat; vel alterius horti captis erucis, & aqua cum anetho decoctis refrigeratisque hortos inspergit: sed attentè cauet, ne aqua illa malefica faciem manusue contingat; vel certè vrinam bubulam, & amurcam pari mensura mistas feruefacit, atque, vbi mox refrixerint, medicato imbre germina omnia irrorat; vel tandem vespertilionis fimum, atque allij fusticulos per vniuersa horti spatia comburens erucas latè diffuso nidore præfocat. Virides erucæ sunt, quas cum Hesychio doctissimo grammatico, atque cum Vlysse Aldourando græcas Theophrasti prasocurides esse conijcimus, hoc est porricidas, nec non floreæ pulchritudinis parricidas: Dira hæc animalia ita veteres coloni Diophanis consilio insectabantur. Veruecis recens occisi ventriculum suis adhuc sordibus plenum eo in loco, qui bestiolis istis maximè scateret, humo leuiter obruebant. Post biduum ibi animalia hæc aliaque gregatim coacta reperiebantur, quæ vel aliò deportabant, vel eo ipso in loco, ne rursus erumperent, altissimè defodiebant. Hoc bis vel tertiò cum fecissent, nocentium bestiolarum genus

l.2. de Insect. c.4.

Pallad. ibid.

nus

nus omne peſſundabant. Verùm de veterum tam multis vnum poſteritas in primis probat, vſurpatque remedium; manu videlicet erucas colligit, vel matutinis horis hortenſes frutices ſuccutit: vt, dum adhuc nocturno frigore torpent, facilè decuſſæ protritæque frigida penitùs morte torpeſcant. Poteris quoque galbanum, aut caprarum vngulas, aut cornu ceruinum à ſecundo ſtatu auerſus incendere, vt abigas; vel florum cæſpites ac thyrſos intortis paleis coronare, quibus, velut obiectis laqueis ſubrepentes erucas implices, atque à cæpta via reuoces. Debes præterea, quæ poteris inueſtigare, folia in ſeſe conuoluta, atque intus araneoſa lanugine obducta comburere, quippe quæ erucarum oua concludunt, verno Martij menſis tepore noxios fœtus excluſura. Si conſitum fictile ex humo perforata, ex ambeſi folij floriſue accisis reliquijs verminare, atque erucis infeſtari animaduertimus, pigeatque inteſtinum hoſtem non ſine radicis incommodo curiosè peruenari; in amplum vas, quod frigida oppletum ſit, ipſum fictile quaternos infra aquam digitos demergimus, atque ad quartam horæ partem inſuccari ſinimus. Mox infuſi humoris intolerantes vermiculi plerunque emergunt; quibus occiſis vas educimus, conceptam aquam paulatim tranſmiſſurum. Illud autem periculo ipſo exploratiſſimum eſt, circunluente humore non modò radices non lædi, verùm etiam

Colum. l. 11. c. 3.

co-

eodem dilapſo emotam ſuſpenſamque ab intimo erucarum reptatu atque cuniculis humum ſalubriter denſari, & foramina conniuere. Aduersùs limaces & cochleas olim vel amurca recens, vel ex cameris petita fuligo ſpargebatur; nunc ipſas, vbi vel humida nox, vel antelucanus ros, vel auſtrinus dies, vel amicum ſubſtillum ad pabulum euocat, lentus noſtrorum colonorum ſpeculatus veſtigat, ac deprehenſas opprimit, ſiue (quemadmodum præmonui) deliteſcentes quà limaces, quà erucas relicta per veſtigia indagat, humumque cautè ſcalpit ac rimatur, vt citra plantarum iniuriam nocentiſſimas beſtiolas intercipiat. Neque enim tanti putatur eſſe (quanquam eſt, qui diſſentiat) obductam terræ cuticulam interſcindere; fibramque aliquam intercidere; vt vulnuſculis iſtis nocentiorum beſtiolarum interitus redimendus non ſit. Huc adde, ſub tellure ſumma plerunque defoſſas leui atque innoxia foſſione refodi: nec poſſe radicibus conſitas areolas, quemadmodum fictilibus medemur, circunfuſi humoris alluuie ab infeſtiſſimis vermiculis liberari. Ne lumbrici, ſordida terræ inteſtina, excitato egeſtoque ſolo nitidiſſimis in hortis turpiter exiſtant, neue æquiſſimas areas terebrent ac ſubruant, aut infelici complexu radices enecent & putrefaciant; humum fuge (vt priùs docui) humidam, ſtercoroſam, ac pinguem, vermium feraciorem, quàm florum: mediocrem verò

In limaces, & cochleas.
Pallad. ibid.
l. 1. c. 4.
In lūbricos.
l. 1. c. 6.

rò elige, cuius è cribraria farina perraros vermiculos (ſiqui tamen fuerint) & anguſtum incerniculum, antequam tranſmittantur, & fortè tranſmiſſos cauta incernentis manus excernet. Siquos autem largior pluuia procreauerit: pluuio cæli ſtatu nonnihil extantes, humentique auræ obuios penitùs extrahes atque mactabis. Nonnulli ante ſationem exitiali lumbricis vulgari lixiuia ſolum inſuccant. Sed iſtam arborum conſitoribus medicinam relinquimus, florum cultoribus minimè neceſſariam, vt qui cribro manuque hortenſi vermiculationi feliciter medentur. Ne quod tamen è validiſſimis tormentis intactum indictumque prætereatur; ſalſa omnia atque odorata ſic odit fugitque inſulſum hoc fœdumque animal, vt ad ipſorum contactum contrahatur ac pereat. Aqua etiam cannabinis folijs ac ſeminibus incoctis medicata ſi terræ affundatur, lumbricos ad ſuperficiem euocat, ſiue odoris illecebra obuios, ſiue odio fugitiuos. Sed nihil æquè fugat, ac viuæ calcis infuſu efferueſcens aqua. Hac ergo ex hortenſibus ſemitis (neque enim expedit areolas floribus obſitas præſeruido liquore contingere) reptantia monſtra non ſine riſu ita exterminabis. In lumbrici foramen recèns immiſſa macerataque calce efferueſcentem, & venenatam aquam per infundibulum transfundes. Statim ille liquidam peſtem odoratus per aliud, & quidem diſſitum, foramen euadet. Ita reliquos

Vlyſſ. Aldour. de inſect. l. 6. c. 6.

mea-

meatus ſi potentiſſimo liquore perfuderis, totum latè hortenſium viarum ſolum citra ſumptuoſam artificum operam opere vermiculato ridiculè diſtinguetur. Vt è conſita fictilis humo abditum & penetralem lumbricum elicias; in dehiſcens foramen ſurculum immittito, leuique percuſſu idem vaſis latus aliquandiu tundito: mox alia ex parte lumbricum erepere videbis. Terreſtres aſcarides, ideſt ſubterraneæ peſtes, ac breuius alterum quà candidi, quà lutei, quà nigri coloris lumbricorum genus, quòd ſubſectis fibris plantas enecant, prioribus lumbricis nocentiores ſunt. Omnium verò vermium, vt maximus, ita nocentiſſimus eſt cucurbitarius vermis, qui cucurbitarum ſemen arrodit, nomenque ſurripit; vt noſtrate vocabulo latinis auribus peregrino Zuccarola nominetur. Vtrique occulto malo ſic medere. Vbi plantam demiſſo capite languidam, amiſſo virore pallidam ægrotare animaduerteris; humo ad radices vſque cautè curioſeque effoſſa, edacem morbi cauſam, ne illic vltrà ſæuiat, alioue ſerpat extingue. Vt vermiculos, quos à cauda biſurca Forficulas appellamus, ſimul plurimos excipias, humi ſurculum offigito; hircinum cornu, vel ſuillam vngulam, vel arundinis laxum internodium ſuo ſupernè tantùm nodo diſtinctum præcluſumque, nonnihil à ſolo ſublime imponito: vermes enim latebricolæ in eam ſeſe confertim latebram conglobabunt.

Idem ibid.

In vermiculos bifurcæ caudæ.

Iam

Iam verò cuniculatim ducta circunfossura suspensis, frequentiq. morsu exesis seminibus perniciosissimas formicas (vt Theocritus ait) numeroque modoque carentes quis qua potentia in singulis agminibus exterminet vniuersas? Ipse bellicosus Imperator Constantinus Pogonatus, terra marique victor, post Arabes Sarracenos debellatos formicinum bellum suscipere, tanquam principes Myrmidonas expugnaturus, sibi censuit gloriosum. Igitur ex Bithyni Diophanis rusticæ rei consultissimi consilio hisce præceptis posteros colonos veluti conductos milites armat in istas exiguas quidem, pugnacissimas tamen leuis armaturæ bestiolas. Si captas, inquit, formicas aliquot vsseris, reliquas fugabis. Quanquam ego ignem, belli terrorem maximum, atque adeo vnum renascentis hydræ domitorem, ad fœcundiores hydra formicas penitùs fugandas profligandasque inualidum esse frequenti periculo comperi; quippe qui torrē ac face non semel armatus quò plures perurerem, eò pluribus solum scatere cernerem. Quamobrem ideo contempto igne cæterarum generosissimas Romanas esse formicas existimaui, quòd popularem suum Scæuolam æmulentur. Præcipere pergit Imperator: Formicas è cauernulis exturbabis, si cochlearum vacuas testas cum styrace vstas comminutasque ipsarum agmini aspergas. Peræquè abiges, si contusi origani sulphurisque puluisculo foramina oppleas. Si formi-

In formicas.

In Syracusan.

De agricult. l. 13. c. 10.

Pallad. ibid.

cam

cam è gregalibus vnam ſuſtuleris, reliquæ vltro latebram relinquent; Græculæ fortaſſe: noſtrates enim adeo meticuloſæ non ſunt, vt vnius exitio vertantur in fugam; nec adeo modeſtæ, vt loco decedere, & concedere dominis velint. Si cedria exteriores cauos circunleueris, hortenſes areolas formicæ non ingredientur. Si Cyrenaicum ſuccum, ſiue laſer oleo dilutum ipſis affuderis, omnes ad vnam interimes. Si radicem ſilueſtris cucumeris, aut ſilurum, præcipuè Alexandrinum, lento vapore ſuccenderis, inimica ſuffitione mactabis. A floriferis verò fruticibus arbuſculiſque audaculas prohibebis, ſi trunculos alba terra rubricaue circunſcripſeris; ſi lupinis amaris in aqua tritis aut incoctis, vel felle taurino & pice cum amurca temperatis, vel certè confuſa pice cum rubrica, vel permiſto laſere cum aceto illeueris; aut ſi poſtremum hoc medicamentum in foramina ipſa condideris; ſi præterea caudicibus ſilueſtre origanum circunpoſueris; ſi albam lanam circundederis; ſi coracinum piſcem de arbore ſuſpenderis, quo iuxta in vnum locum congregantur. Atqui ſi denſa hedera caudices obligaueris, poſt paulò formicas, imò & ſcarabæos hederacea ſub vmbra torpidos, ſupplicioque opportunos inuenies. Ita magnus contra formicas militat Imperator, cui priſci ſapientes haſce ſuppetias ferunt. Limo marino, aut cinere formicarum foramina obturant; efficaciſ-

Pli l. 17. c. 28

Plin. lib. 19. c. 10.

ſima

ſima heliotropij herba, aut rubrica & cinere in aceto intritis formicas ipſas enecant; aquam diluto latere crudo ijſdem ingratam affundunt. Si foramen habent in horto, cor noctuæ admouent; ſi foris irrepunt, totum hortenſe ſpatium cineris aut cretæ candore denotant. Ne floriferas in arbuſculas conſcendant, rubrica & pice liquida imos caudices perungunt, quibus alij butyrum admiſcent; vel vnica perfundunt amurca; lupino trito cum oleo fracibuſue radices oblinunt; vel bitumen cum oleo incoquunt, eoque truncos tangunt: ſuccum portulacæ cum aceti dimidia parte permiſtum, aut vini fæcem, peculiare ceraſo remedium ad floriferos caudices medicandos traduci poſſe oſtendunt. Aetas noſtra ſemeſo oſſe, ſiue quo alio eſculento illicio ſæpius in vnum coactas toties fallit, donec omnes aqua vel igne perdat. Cum præterea ſollicito excurſu recurſuque it nigrum campis agmen, & multiiuga ſcaturigine ebullit, è ramalibus ſtipuliſue parabili face occupat, iteratoque aliquoties ſupplicio tandem conficit vniuerſas: penetrales ipſarum cauos origanò minutatim detrito implet: ſulphure ſuffumigat: tithymali cuiuſcunque decocto vtiliter inſpergit: papaueris lacryma aceto diluta perfundit, aut florum ſtylos inungit: ſulphuris ſelibram terreno in vaſe ad ignem liquefacit; adijcit ſalis factitij ex fæce vini concreta, quam Tartarum vocant, aut ſalis cinerum qua-

dran-

Pallad. l. 1. tit. 35.

Plin. l. 17. c. 28.
Pallad. mart. tit. 10.
Colum. l. de arbor. c. 14.

Pallad. octob. tit. 10.

Petr. Bellon. l. de neglect. ſtirp. cul. c. 10
Alexius Pedemont.

drantem vel trientem, hoc eſt ternas vncias aut quaternas; diu peragitans bene commiſcet, donec ea miſtura ſubrubeat; tum ab igne ſubtractam ſupra tabulam aqua madentem defundit; vbi iam indurerit; minutim conterit; ipſique in vitreum vas coniectæ, quantum aquæ fontanæ ſat eſt, affundit, eamq. patitur aquam colorari; hoc denique veneno floriferarum ſtipites arbuſcularum circunlinit, aut ipſa formicarum agmina conſpergit; importunaſq. beſtiolas vel interitu vel fuga exterminat. Curioſa quoque minutaque demolitione latibula & nidificia ſubruit, atque oua cum matribus vel protinus exurit, vel procul exportat. Noua denique forma fictile vas excogitauit, medio foramine ſupraque infraque peruium, in extremo autem ambitu canaliculatum. Intra hoc mediam ſerit arbuſculam; oppletoque aqua orbiculato canali, tanquam militari foſſa, formicinas diſtinet aggreſſiones. Sed argillaceum hoc propugnaculum (pace recentis induſtriæ dixerim) mihi non probatur. Quænam enim iſta calliditas eſt, vt hoſtem arceas, liberam plantarum adoleſcentiam coctili carcere, & figulari compede impedire? hortenſis æquoris inoffenſam ſpeciem teſtaceis offendiculis aſperare? cuniculis oppugnantes beſtiolas extimo munimento diſtinere? Quare poſitos in areolis flores præſcripta ſatis remedia defendent: quos autem in teſtulis collocaueris, ipſarum in pedibus, aut

Benedict. Curt. de Hort. l. 14. c. 5.

ſup-

ſuppoſitis baſibus excauati canaliculi abunde præmunient, in quos, velut in elices ſiue ſulcos aquarios, aqua vel pluuia vel irrigua confluet, minutulis animalculis oceanus inſuperabilis. Si volatilis hortorum peſtis, locuſtæ in flores inuolent, hortatore Democrito, amaro lupino, aut ſilueſtri cucumere in muria feruefacto conſpergantur: è veſtigio enim morientur. Complures captæ vrantur: ſtatim enim reliquæ à nidore vertiginoſæ & caducæ partim occident, partim demiſſis alis venatorem expectabunt; vel, hic ſi deerit, à ſole corrumpentur. Confecto ex ijſdem liquamine, & quodam veluti garo effoſſi ſcrobes madefiant: breuì enim in ſcrobibus ſomno ſepultæ, funeri videlicet proludentes reperientur. Suſpendioſi veſpertiliones de celſiſſimis loci arboribus pendeant: & illo terriculo fugatæ minutæ harpyiæ procul auolabunt. Abſynthio, aut porro, aut centaurea in aqua tritis plantæ contingantur: & contactu edaciſſimæ beſtiolæ abſtinebunt. Denique matutinus indagator colonus nocturno adhuc frigore pigras ac torpidas inuadat: & citra veterum arma & machinas in exarmatis manibus volucri de hoste victoriam poſitam eſſe fatebitur. Cantharides non hominum modò igneum, ſed florum etiam edax venenum (ſi Pamphilum audiamus) vel galbano cum veteri bubulo fimo, vel ſilueſtris cucumeris radice ſuffitas fugabimus. Quanquam recentium

In locuſtas.

Conſtant. Pog. l.13.c.1.

Pallad. l.1. tit.35.

In canthar-ides.

Apud Conſt. Pogon. l.13. c.16.

rusticorum experimento docemur, ne fugatæ redire ad iniuriam possint, callidè comprehensas vtiliùs interimi. Sub hortensibus testis defluente earundem humore concreti, iuxta floribus indecori, atque cultoribus periculosi scorpiones sæpe stabulantur. Humidis opacisque locis gaudentes igne persequere: vnius exusti nidore cæteros exturba: latibula sulphure, galbano, asinique vngula, vel vnico serpyllo, serpentibus etiam atque scolopendris infesto, suffumiga: ipsos præterea scorpios alligata imis fictilibus nuce auellana è Plutarchi monitu distine; ex recenti verò vsu ad patinam frigida oppletam allice, vt perdas: aut identidem testas loco dimoue, vt latitantes proteras. Virides pulices, qui roseti teneros asparagos, & virentes rosarum alabastros confertim obsident, nocentique attactu arefaciunt, atque adeo perurunt, acre acetum hyoscyami succo admistum, pulicosis olim oleribus præscriptum remedium, enecabit. Eandem operam præstabunt sinapis, & rhododaphnes semina, si conseruescant, &, cum refrixerint, affundantur. Sunt, qui doceant, floris odoratissimi parricidas olei graueolentis illitu, quod à saxo nomen habens Petrelæum siue Petroleum vocant, velut iusto supplicio esse multandos. Aliqui sabulonis, aut cineris iniectu deijciunt, ac dissipant. Alij tandem summa mollitie animalcula leui digitorum pressu frictuque grauiter opprimunt

In scorpiones.

Id. l. 13. c. 19.

Plin. lib. 20. c. 22.

In virides pulices.

Pallad. lib. 1. tit. 35.

pri-

primunt & elidunt. Fœdi vermiculi ſeu blattæ bulboſa radice formoſis lilijs quà ſatiuis, quà ſilueſtribus, quà noſtratibus, quà externis degeneri partu innaſcuntur. Hæ rubent ab ortu: ſed poſtquam folia floreſque cum ſcapis eroſere, nigreſcunt; ac ſemeſum liliaceæ plantæ cadauer tetra ventris proluuie inficiunt, depaſtoſque caules turpi facie relinquunt. Id ne fiat, ſuppoſito plantis linteolo recentes beſtiolas decute; atque, ne adoleſcendo conualeſcant, extingue naſcentes. Hiſce potiſſimis armis(nec enim omnia poſſumus, nec probamus omnes) maiorum minorumque, gentium incommodas hortis belluinas nationes ſingillatim vel vlciſcimur, vel deppellimus: generatim verò atque vniuersè omnia reptantia monſtra ſic inſectamur, & proturbamus. Opium Cyrenaicum, ſiue laſer, melanthion, galbanum, hyſſopum, pyrethrum, peucedanum, ſulphur, cerui cornu, & capræ vngulam vnà contundimus: aſperrimo aceto perfundimus: in pilulas conglobata ſuccendimus,cruciabilemque fumum excitamus. Omnes itidem repentes humi beſtias galbano, ſandaracha, & butyro, ſiue adipe caprino ſuffitas procul à floribus amouemus. Inter odorata vnum ſtyracem adhuc inuenimus, cuius deuſti odore acerrimo vniuerſa ferme animalia, quæ vocamus ab inciſuris Inſecta, vaporemus ad fugam. Ne ſuam ipſi calamitatem, infeſtas nempe beſtiolas

In blattas bulbaceorũ liliorum.

In omne genus beſtiolas.

Conſtant. Pogon. agricul. l. 13. c. 8.

Id. ibid. c. 9.

Card. de rer. variet. l. 7. c. 30.

Pallad. l. 1. tit. 35.

las horti progenerent, deponenda ſemina in teſtudinis corio ſiccamus; aut mentam olitorio more interſerimus. Ne floriferis ſatis arbuſculiſque hortenſis vlla beſtia noxæ poſſit eſſe, ex Democriti præſcripto cancros fluuiatiles complures, vel marinos, quos paguros nominant, decem non minùs intra fictile vaſculum in aquam coniectos tegimus, atque ſub dio ſtatuimus; vt decem diebus ſole vaporentur: ea deinde aqua, quæcunque illæſa volumus, aſpergimus; atque octauo quoque die aſperſionem iteramus, dum, quæ ſeuimus, adoleuerint. At verò ſi Africani conſilio paulò ante ſationem ſedi ſucco, quemadmodum tradidi, ſemina madefiant; non modò aduersùs infeſtas beſtiolas medicamentum, verùm etiam ad præſtantiſſimos flores producendos valetudinem combibent. Perinde ſalutaris deponendis ſeminibus erit aut pridie immiſta, quæ focis hæret, fuligo, aut portulacæ aqua ſic affuſa, tota vt nocte ſorbeatur. Nonnulli contuſa cupreſſi folia, ſiccum alij & conciſum, ſiue etiam elimatum cerui cornu, aut elephantis dentem cum ſeminijs commiſcent: alij medicata prædictorum infuſu oſſium aqua ſemina irrorant, vt noxijs animantibus nullis obnoxiam ſementem faciant. Proderit etiam aqua & amurca eadem ſemina macerare. Genialis medicus Apuleius, vt minùs ægrotent, vino ſerenda præmunit. Vſque adeo, quæ aqua lactantur, medicinæ

Idem ibid.
Conſtant. Pogonat. Agric. l. 5. c. 48. & l. 10. c. 89.
Idem de Agr. l. 2. c. 16.
Id. ibid.

cinæ nomine vinum ſitiunt. Inuenio etiam à quibuſdam vrina veteri, & canino fimo vnà confuſis affuſiſque contra noxam quançunque ſemina defendi. Eadem hyenæ pelle ſi contegantur, poſt aliquot dies metuendæ feræ odore penitùs imbuta noxias hortis animantes deterrebunt. Solent præterea, quæ dimidiata luna ſeruntur, illæſa ſeruari. Vt omnem præterea floribus nocentium beſtiarum defendamus ac propulſemus iniuriam; aceti, fellis taurini, decocturæ anguinei cucumis, hellebori albi, colocynthidis, & lupinorum amariſſimo ſapore; aut ſulphuris, chalcanthi, florum & foliorum vtriuſque ſambuci, coriandri, rutæ, cornuum, & vngularum grauiſſimo odore; aut demum ignis intolerando contactu abſterremus. Duplici antiquitas præſidio (vtrunque poſteritas oblita eſt) pice videlicet ab aëris, amurca ab animantium noxa omnia tutabatur. Adeo, niſi nos antiquæ ſimplicitatis puderet, parabilis atque obuia rerum tutela eſſet.

Colum. l. 2. c. 9.

Cardan. ibid.

Idem ibid.

Lex floris propagandi.

CAPVT V.

FAuete linguis, imò & manibus fauete impigri coloni, prouida fautrice veſtra, hortorumque magna moderatrice Flora,

tertiam legem, emolumento principem, ſic ſe-rente. Qui floreas opes natiuo fœnore fructuoſas non amplificas, ab hortenſi cultura tanquam profanus, nempe ignauus exeſto. Quoniam verò domi foriſque opportunitas eſt horti locupletandi: propterea duplex in propagatore induſtria requiritur, vt flores domeſticos augeat, externoſque conquirat. Quamobrem non omnes indiſcriminatim ac temere flores tuis in hortis demetes; ſed ex lectiſſimo quoque genere nonnullos, qui magnitudine ac foliorum denſitate ſpecioſiſſimi primò exiſtant, ad ſemen reſeruabis. Prior enim ille partus adhuc integris nondum effœtæ plantæ viribus effuſus cum vegetior ſit, generoſius luxuriabit in ſemen. Quin etiam proderit ſeminalibus folliculis onuſtos bulborum ſcapos decacuminare, ſimul ne bulbi complurium educatione ſeminum fatiſcant, ſimul vt pauciora liberaliùs educata ſemina colonorum votis fœcunditate reſpondeant. Et ſeminum quidem plurima bulbis rotunda, & nigra; pauca plana, & rubida, vt lilijs non paucis, & meleagridi ſiue fritillariæ; vtraque autem folliculis inuoluta; aliqua oblonga, & fuſca, nec non ſiliquis incluſa, vt acaciæ, Indicæ arbuſculæ; multa longiūſcula, rubella, atque in lanuginem conglobata, vt cuilibet anemonæ. Ea omnia iam aridis cum folliculis, aut ſiliquis, aut certè cum lanuginoſis pappis vixdum hiaſce-re

Flores induſtria duplici propagandi.

Qui reſeruandi ad ſemen.

re incipientibus colligantur, priusquàm sponte ca-
duca, aut vento decussa temere dissipentur. Con-
ducit autem ea legere interdiu, cum pluuius aut
irroratus mador efficaci sole siccatus est. Perma-
gni quoque interest hortensis rei optimorum semi-
num habere delectum. Præstant, quæ propter ma-
gnitudinem ac pondus in imo subsederint: quia vis
maior, & succus densior inest ad vberem germina-
tionem. Ad hæc indubitato fœcunditatis argumen-
to plena & solida seligantur: at verò tanquam infœ-
cunda & inutilia reijciantur, quæ senio sint exu-
cta & leuiora, contusa & rugosa, emaciata & lan-
guida, permista & propter similitudinem adulteri-
na. Altera est, & ea quidem compendiaria pro-
pagatio; cum bulbus aut radix in cohærentes bul-
bulos aut radiculas extuberat, quæ celeriùs, quàm
lecta de bulbis aut radicibus minuta semina, in ido-
neam ferendis floribus maturitatem adolescunt.
Quanquam illud à seminum satu iucundissimum
emolumentum prouenit, vt floris moram coloris
formæque non rarò degenerantis mirabili nouitate
compensent. Luxuriant autem numerosam in sobo-
lem bulbi & radices, quæ post alterum tertium-
ue (vti iam docui) à satu annum refodiuntur.
Sed intelligant nimis auidi sobolis coloni adna-
scentium fœtuum copiam florum officere formo-
sitati: primo enim in partu exhausta mater fa-
cilè abortat in altero. Quare quem plusculum

Quo semine serendi.

Colum. l. 2. c. 9.

Constant. Pogonat. Agric. l. 2. c. 14.

Varro rei rust. l. 1. c. 40

E bulbis vt multiplicandi.

laboris non deterret, ſingulis hic annis, quæ id exigunt, effodiat infodiatque ſemina; vt parciùs enixa viuidæ pulchritudinis pleniſſimo flore colorentur. Quòd ſi bulbus frequenti etiam inter homines infelicitate quàm nobilis, tam ſterilis eſt; eum probè maceratæ reſolutæque pinguedinis ſolo, ad nucleos ſiue ſpicas eliciendas efficaciſſimo, committito; aut imam ſeſſilis partis coronam, vnde fruticant fibræ, vngue leuiter incidito, minimaſque decidito particulas: ne vulnus noxæ ſit, macro aridoque puluiſculo inſperſo medicinam facito. Quot enim vulnera feceris, in totidem fœtus vigor genitalis erumpet. A mollioris tamen ingenij bulbis violentam hanc fœcunditatem exigere abſtineto; ne, antequam pariant, vitæ faciant abortum. Cæterùm cui cordi eſt hortenſem quotannis fundum præſtantiſſimorum florum acceſſione ditare, is debet florida tempeſtate nominatiſſimos alienos hortos frequens adire: quos in ſuis deſiderari animaduertit inſignes flores, aut gratuitò accipiendos, aut pretio aliorumue ſeminum merce permutandos cum domino paciſci: ferreo tubo, vel imbricata pala ſiue extractorio imbrice, quem ſupra deſcripſi, dum adhuc illi vigent ac vernant, tranſducere, aut ſaltem denotare; vt, vbi penitùs aruerint, certa manu eruat. Multiformes excogitari notæ poſſunt; nos vſitatas & parabiles, ideſt arundineas, ſurculaceas, & plum-

In alienis hortis vt eligendi, & præſignandi.

l.1.c.5.

beas

beas tum in colono inſtituendo, tum in hortenſi ſuppellectile numeranda præmonſtrauimus. Sin autem ſuſpicio eſt, incertæ fidei promiſſorem impoſitam placito flori notam ad ſimillimi vultus vulgarem plantam tranſlaturum, tibique vafrè impoſiturum; poteris è Belgio in Galliam transfuſa callida cautione ſic obſignare. E craſſiore alearum, aliaue illiuſmodi papyro latum circiter digitum amplas teſſerulas facies. Eaſdem medias per geminum foramen acu factum inducto lineo filo ſic traijcies, vt in eandem partem vtrunque fili caput promineat. A tergo, vbi filum papyro adhæret, liquefactam miniatulam Hiſpanam ceram adiunges, & confeſtim ſigillo conſignabis: tum vtrunque lini caput vtraque manu comprehendes; ac, teſſellæ ſignatura extante, imum floris caulem citra noxiam inciſionem innodabis: quod ſupererit filum, ſub ipſum nodum ſuccides, ne, vinculo enodato, ſuppoſititiæ plantæ per dolum adalligari teſſerula poſſit. Cauebis autem, ne demutilato caule ſummum florem, aut media folia demeas; vt obice illo ſupernè clauſum nulla fraus alligatum extrahat ſignum. Quòd ſi demeſſo flore thyrſi cacumen præcideris; eundem cum folijs aliquot ſubſtringes, quæ connexæ teſſerulæ lapſum exitumque remorentur. Denique, ne electè notata in hortis improuidè obliteres in animo, in hortenſis rei rationarium codicem, hoc eſt in album me-

l.1.c.4. & 5.

moriæ

moriæ delectorum florum genera, numerum, ſitus, notaſque impoſitas referes. Ita, cum tempeſtiuitas aduenerit, pactas radices ſinceras atque integras fide certa effodies. Vnas tulipas, ſi libeat, licet (quod tranſalpini aliqui coloni ſolent) adhuc florentes eruere: dummodo ſtatim ſicco ſabulo in frigida cella ſubſtrato bulbos obruas, ipſo etiam in ſabulum prono germine. Fiet enim, vt, quà floribus, quà folijs ſenſim aſſiccatis, ſolidas, ſuccique plenas, atque incolumes bulboſas radices inuenias. Quoniam verò terræ omnes ferre omnia non poſſunt, debemus hoc etiam hortis, vt ſuauiſſimo florum commercio, tanquam floreo nexu, diſſitæ non minùs moribus, quàm regionibus gentes arctiſſimè coniungantur. Igitur vbi peregrini floris fama florere externum quempiam colonum cognoueris, inita per ingenui officij promiſſique plenas litteras amicitia, pretioſas horti longinqui merces pari permutatione, pretioue mercaberis. Quòd ſi diſplicet remota iſta, ſemper cæca & ſæpe fallax mercatura; exiguum patere, dum aliorum curioſa feſtinatione colonorum tranſlatum in proximos hortos aduenam florem in tuos oculata fide, minimoque labore ac ſumptu admittas. Curabis præterea, cum, ſoluto remotoque triſti niuium ſipario, infinita, eaque verſicolore florum multitudine frequentari cernuntur ſolitariæ camporum ac montium ſcenæ, vt, qui generis aut formæ no-

E longinquis vt acceſſendi.

uitate

uitate ſpectabiles emineant flores, tuos in hortos ferreo tubo tranſducti ex agreſti vita in floreæ vrbanitatis conuictum euocentur. Fit enim ſæpe, vt, ſicut hominum, ſic florum pulchrè degenerante genitura, ex agro ciuitate donanda egregia indoles exiſtat. Sed & illud cuſtodiendum eſt, vt ſalubrius, aut æquè bonum, aut certè non admodum deterius in ſolum hortenſia ſemina transferantur; ne nocentium reorum inſtar in oram peſtilentem damnata & relegata vel præmoriantur, vel emacientur: ea enim præpoſtera mutatio imbecillo cuique facilem morbum creat, vel interitum: atqui ſemen eſt aliquid imbecillum. Verùm enimuero bulbos ſiquis peregre mittat, in capſulas aut pyxides debet condere, vt in frigido ſiccoque ſtrato meliùs ijdem perennent: arboreum muſcum alterna ſerie ſubſternere, ne commiſtio vel ſimilitudo allucinantem colonum decipiat: vnumquodque genus præſcripto nomine numeroque diſtinguere, loco diſcludere, aut etiam papyraceo inuolucro penitùs ſeparare, ne concluſi bulbi vectione agitati atque inter ſe colliſi & confundantur, & corrumpantur: in arculas aut pyxides ſatis refertas ſuperpoſitum muſcum infarcire: tum eaſdem probè operculatas craſſiore lino diligenter circunligare, nodoque nectere: nodum ipſum, ne is dolo malo diſſolui poſſit, miniatula cera Hiſpana perlitum obſignare: fronteſque capſularum vel pyxidum

Theophraſt. De cauſ. plant. l. 3. c. 6 Conſtant. Pogon. agricul. l. 2. c. 46.

Vt procul mittendi.

xidum illi, cui res destinatur, inscribere : aquis tandem tum pluuijs, tum obuijs impenetrabili cerato linteo insuere ; extimamque inscriptionem intimæ geminam adijcere. Sunt qui prudenter astuti, vt quorundam alienas exteras merces explorantium, optimasque captantium hamatos vngues viscatasque manus impunè ludant euadantque immunes, inclusos bulbos non per adiuncta nomina, sed per certas numerorum notas, aliasue per arbitrarias formas distinguunt, quas cum ipsis nominibus coniungit, explanatque data seorsum interpres epistola. Si bulbi longiùs missi aut accersiti vel itineris diuturnitate, vel quo alio incommodo situm contraxerint, exuctoque succo peraruerint; vitiosis omnibus tunicis denudentur: fiet enim non rarò, vt intimus saltem nucleus incorruptus ab interitu vindicetur. Supradictam pyxidum tutelam cautionemque desiderant longinquas in oras mittendæ floriferæ radices, quas tamen pro musco emporeticis siue inutilibus chartis obuoluere abunde est. Verùm anemonas, in graciles lingulas ocellosque tenuiter porrectas stupa, vel gossipio molliter prætegi, deinde etiam chartulis inuolui conuenit. Viui radices siue plantas radice aliqua fibratas diu peregrinaturas illitus melle muscus ad medium vsque conuestiat: mellis enim illitu perennat humor, peregrinantibus plantis dulce viaticum. Quòd si viæ mora octo

die-

dierum ſpatio breuior futura ſit; muſcus frigida madefactus ſatis illas præſtabit incolumes. Nonnihil diſſimilis ratio eſt in præmuniendis taleis ſiue ſurculis tranſmigraturis. Nam vel illos in melle ſubmergimus: quia mellis humor neque pinguis, neque corruptioni obnoxius; ſed tenuis, dulcis, ac temperatus teneris germinibus à materno lacte auulſis vicaria ſuauitate alendis tuendiſque accommodatus eſt: vel figularem cretam ex melle ſubactam in Calabri limonij mali formam & magnitudinem conglobamus. In huiuſmodi argillaceo globulo quatuor aut quinque ſurculorum imas craſſioreſque partes defigimus: extantia cacumina, ipſamque argillam muſco inuoluimus: in capſulas aut pyxides, muſco alio (ſi opus ſit) vndique denſato, includimus. Pari præſidio delicatiſſimæ indolis plantas contra itinerum incommoda tutamur. Nonnunquam etiam ſurculorum extrema ſuccoſis malis vtrinque infigimus: in pyxide componimus: inſuccatam denique aqua ſpongiam imponimus: atque ita floriferæ ſoboli exiguo ligneo vehiculo peregre transferendæ vitalis commeatus, nempe humor in ſicco non deerit. Illud autem cauemus, ne minuta ſemina, quæ quàm ſicciſſima mitti debent, cum ſurculis, aut radicibus humida integumenta poſcentibus componamus. Quare bulbis, alijſue ſiccam vecturam amantibus radiculis bene chartulis concluſa, ſuiſque nomini-

Card. de ſubtil. l. 8.

bus

bus diſcreta adiungimus: aut certè cautiùs in pyxidiculas ſeorſum recondimus. Vt enim hominum, ſic ſeminum tenera indoles à pernicioſo conſortio periclitatur.

Narciſſorum cultura.

CAPVT VI.

ENucleata florei cultus diſciplina poſtúlat, vt propria communibus præcepta ſubijciantur. Neque verò plantarum omnium ſatus ſingulos perſequi eſt animus, ſed earum duntaxat, quæ noſtratibus, & præcipuè Romanis, hoc eſt nobiliſſimis in hortis curioſiùs coluntur. Satis enim habui ex infinita florum ſilua lectiſſimos cultiſſimoſque ſeligere pertractandos. Interim ad aliorum culturam præcepta generatim tradita conducent. Narciſſus, nimiùm ſibi placentibus fabula ſalutaris, ſiue ingenio, ſiue artis mangonio in plura ſpecioſè genera degenerauit, quæ tum frequenti ſcriptorum deſcriptione, tum quotidiana cultorum obſeruatione iam vulgatiſſima percenſuimus. Duos ex immani numero narciſſos, eoſque plebeiæ in hortis notæ ad medicos vſus recepit antiquitas, calice alterum purpureo, alterum luteo, candidis folijs vtrunque. Et priorem quidem ab inſperſa per oras calicis pur-

Dioſcor. l. 4. c. 155. Plin. lib. 21. c. 5. & 19.

purpura purpureum, posteriorem fabulosa mutatione inclytum à medio croceo flore albis folijs coronato croceum, siue luteum appellarunt. Narcissorum plerique macro, soluto, ruderato, arenoso, atque aprico lætantur loco. Id satis ipsi colonos admonent, dum voluntarij sabuletis, & montibus innascuntur. Bonum tamen requirit solum, qui foliosior efflorescit. Pingui penitùs abstinendum: quia sessilem bulbi verticem ex facili corrumpit. Hæc autem folioso conueniunt cum simplici narcisso, vt sole gaudeat vterque, velut ad ostentandam etiamnum in flore manentem pristinam venustatem: vt ad quinos senosue digitos defodiatur: vt palmaribus interuallis, præcipuè luteus, collocetur. Est præterea, qui affirmet, narcissinum bulbum in flores non exiturum, nisi rarô, nempe tertio quoque anno refodiatur, aut disraretur, cum videlicet adnatæ numero sobolis exugitur. Simpliciflore narcissi, qui semen soli reddunt, leuissimæ varietatis inutili lucro frustra seruntur. Narcissum, cui nitidus candor, aut languidè luteus pallor toto non solùm flore, verùm etiam calice diffusus argenteæ, siue sulphureæ pateræ Italicum nomen inscripsit, summæ apricitatis, mediæque macritudinis solo infodies, quale est, quo nullus æquè atque hic bulbus gaudet, olitorium. Depressionis, atque à cæteris bulbis interualli modus erit, quem in alijs vsur-

Narcissi plerique.

Diosc & Pli. ibid.

Io Bapt. Porta. Villa l. 9. c. 13.

Narcissus totus cādidus, totusque sulphureus flore simplici.

pandum

pandum esse narcissis paulò ante monuimus.

Narcissus foliosior.

Nonnulli sunt densissima serie foliosi narcissi, velut Byzantino vulgatiore maior, qui albida inter folia luteo calice sinuoso à monstratoris cognomento Bonqori cordatum nomen nostratibus in hortis refert; velut etiam planè candidus, qui nitidam argenteo nomine pateram, non vino, sed flore plenam oculis propinat. Hi quàm pulchrè florescunt, tam ægrè dehiscunt: in florem enim turgentis membranæ inuolucro hibernis quà nebulis, qua frigoribus flaccescente, atque in rugas contracto, flos, antequam oriatur, aboritur. Quamobrem obstetrice hac arte floreo fœtui opem feres. Extremo Ianuario bulbos serus adobrues: cum illi turgidos flore scapos impellent, vesperi bene operculatos à nocturnis pruinis nebulisque vindicabis: mane (si dies tepeat, & insoletur) operculo remoto apricari patieris. Proderit etiam interdum thecam ipsam duriusculam, & dehiscere contumacem leuiter citra conclusi floris iniuriam incidere, viamque partui vulnere aperire; ne is tanquam in vteri membranacei angustijs præfocetur. Ipsos verò bulbos quotannis tempestiuè erutos in siccissima cella custodies: quia in humidiore thallos citarent, vimque genitalem omnem, flori etiam reseruandam, in folia profunderent. Et hi reliquam culturam superioribus debitam desiderant.

Narcissus iuncifolius maior.

Ampli floris & calicis iunceis narcissis congruit mediocris olerum terra, & loci positio

mo-

modicè aprica. Amant ijdem quaternis ſubeſſe digitis, ac totidem inter ſe aut paulò pluribus abeſſe. Superioribus minor iuncidus tum odoratus luteus, tum albus, tum ſolijs reflexis pallidus narciſſus in fictilibus, quàm in areolis, lætior prouenit: locum exigit ſoli obnoxium, ſolum, quod infra ſupraque eſt, olitorium & bonum: idem tamen digitalis craſſitudinis macriore humo proximè circuntegi vult, vt minimè in ſobolem exhauſtus profuſè luxuriet in florem, vtque à pingui humore ſæpe manans vitium deuitet: frequentem verò, ac tempeſtiuam, quoad ſolia exaruerint, amat irrigationem. Hac ergo cultura compertum habemus, tum ſimplici, tum pleno flore, iunceoque folio Hiſpani narciſſi bulbos mirè craſſiores fieri, ac fœcundiores. Si rotundus eſt bulbus, terni digiti depreſſioni dantur, interuallo totidem aut ſaltem bini. At oblongus digitali, aut paulò maiore altitudine deſoditur, nę ſolis appetens incommodam in longitudinem excreſcat. Eſt etiam qui ſuppoſita, cum is conſeritur, teſtula longulum facilè rotundet. Rarenter, ac circumacto minimùm triennio eruitur adnatam ad fœturam ſegregandam, ſiue etiam ad vetus effœtumque ſolum recenti fertilique commutandum. Supra quatuor ſexue dies inobrutus eſſe non debet: quia puſilli corporis & roboris bulbus à vitali matris amplexu diutius diſſitus æſtiuis præſertim calori-

Narciſſus iũcifolius minor luteus, albus & pallidus folijs reflexis.

 bus

bus emaciatur. Semine ſatus narciſſus hic in bulbulos floribus fœcundiſſimos proficit. Duplex denique in iuncei folij narciſſo, eoque potiſſimùm qui folioſior floret, cura atque opera impendenda eſt: altera, vt florem citò legas; cum exiguo corpori par, nempe imbecilla bulbuli vis citra interitus diſcrimen flori diu alendo non ſit: altera, vt, poſtquam idem narciſſus defloruit, obſitum illo vas ſub tectum referas, pluuiæque ſubducas; ne per bibulum ſcapum infuſus humor totum bulbulum permeet, ac putrefaciat. Eiuſdem à iunceo folio nominis Narciſſus albus autumnalis amat locum à ſole ſummotum, terram leuem & raram; trium altitudine digitorum demergitur; duorum intercapedine diſſociatur: perrarò effoditur: aggeſto per æſtatem ſolo ab æſtu defenditur: vbi remiſit calor, eodem exoneratur. Languidi odoris flore viridi ſtellatoque, per autumnum ante folia itidem iuncea emergente ſubſimilis priori, craſſiore tamen ac proceriore caule ternos quaternoſue flores efferens diſpar narciſſus humo gaudet mediocri, & parum aprica: in tres digitos demittitur, parique ſpatio diſiungitur: vix vnquam exeritur. Similis cultura, quæ ſuperiori luteo Hiſpano narciſſo adhibetur, bulbulo ſimilem educat iunceo folio pſeudonarciſſum. Silueſtris narciſſus Dodonæi, ſiue pſeudonarciſſus Hiſpanus maior & minor Cluſij, qui ſimplici ſenum foliorum textura ſtellatus velut

Marginal notes: Narciſſus iuncifolius autumnalis albus. — Viridis. — Pſeudonarciſſus iuncifolius. — Pſeudonarciſſus Hiſpanus.

lut in tubam tubulato fimbriatoque calice grandioris tubæ ſibi appellationem vendicat, ſeu flaueſcat, ſeu palleat, ſiue albeſcat, mediocre ſolum, ac ſatis inſolatum ſitum, nec non quaternos in depreſſionem digitos, in interuallum verò palmi dimidium requirit. Qui folioſa denſitate ſtipatus minùs expreſſa tubam promit imagine, quique conſimili facie narciſſus Roſeus maior appellatur, imò (vt quidam exiſtimant) a proximè ſuperiore pſeudonarciſſo non diſtinguitur, eodem cultu lætantur: iamque in florem turgente membranæ vaginā, ab aqua pluuiatili, quàm maximè poterit, abſtinendi ſunt; ne largiùs inſuccati, ac plus æquo tumefacti dirumpantur, enormiterque fatiſcant. Idcirco mobili præſtat eoſdem fictili, quàm ſtabili areolæ, committere. Parem ferme culturam quærit minutulus pleno flore pſeudonarciſſus. Peculiare tamen hoc poſcit, vt minùs altè, tres nempe digitos loco magis humecto deponatur, & rarò aut nunquam eruatur: quia noſtro cælo non admodum gaudet, crebraque tranſlatione vexatus maligno reſpondet euentu. Non diſpar debetur cultus geminis pari breuitate narciſſis, nempe ſilueſtri Stellato, & Roſeo minori. Narciſſus quoque, cui ſingularis, & conſpicua magnitudo nomen dedit Incomparabilis, in terræ delectu cæteris comparatur: olitoria enim contentus eſt. Modicè apricari ſatis habet; quia diu-

Narciſſus incomparabilis.

 turno

turno ſole flacceſcit. Vult à ſummo ſolo quaternis digitis, ab aſſitis bulbis palmi dimidio propter ſobolis numeroſitatem diſtare. Is autem narciſſus, qui virentis ceruiculæ deflexa & rigida longitudine prolixum cameli collum in ſimilem floſculum, atque in floſculi nomen contraxit; quique ab aurea calicis corona coronario nomine decentiùs inſignitur, quærit humum pinguiſſimam, quæ tamen bulbi verticem, vnde fibrarum capillitium fruticat, non attingat; ne vitiet, neue corrumpat: id quod in cæteris quoque bulbaceis radicibus conſimile ſolum poſtulantibus cuſtodiendum eſt. Amat idem narciſſus auerſum à ſole locum; quòd incaleſcente iam anno ſerotinus floret, ac, veluti candidum hortorum ſidus, clarior in opaco nitet. Poteſt ad palmi dimidium demergi. Quanquam ſæpius vtiliuſque breuiore quatuor digitorum menſura deponitur; quia folioſiores & plures ab vno caule ſic flores trudit. Eodem digitorum totidem, aut paulò laxiore interuallo ab alijs plantis commodè diſtinetur. Par adhibetur cultura Narbonenſi, & Anglico narciſſo, cæteriſque, qui ſerò vernant. Solent Indici narciſſi, antequam noſtro tum cælo tum ſolo aſſueſcant, ad intimum vſque nucleum lenta macie tenuari ac tabeſcere. Horum plerique, quòd hoſpitari neſciunt, pauentque nouitatem, penitùs intereunt. Nonnulli ſenſim repa-

Narciſſus lõga ceruice.

Narciſſi Indici.

reparatis tunicis viribuſque non ſine ſpe florei partus in molem priſtinam turgeſcunt, & reuiuiſcunt. Verùm, vt in exteris hortis longinqui hoſpites incolumes perennent, atque ad florem & ſobolem vſque proficiant, ferè ſabuloſa humo excipiendi ſunt. Virginienſis narciſſus vult intra terrenum vas in olerum ſolo duum digitorum altitudine deponi, mediocriter apricari, nunquam refodi, niſi ad ſobolem ſeiungendam. Apud nos non ſementat. Affinis lilio narciſſus Indorum è rubro croceus, duodecim ante annos Iacobei narciſſi nomine ad Romanos Farneſiorum hortos miſſus, diu ſterilis & inglorius in folia tantùm egerminauit. Sed noua iam induſtria, ſeu potiùs iniuria colitur & iuuatur. Etenim bulboſa mater macerrimo in ſolo ad binos ternoſue digitos mergitur: vt eadem alimentum incrementumque capiat, felicique ſobole ſe propaget, ad menſem vſque Nouembrem eatenus irrigatione atque inſolatione fouetur, quoad primis folia frigoribus exaruerint. Tunc enim obſita hoc bulbo teſta in locum ſubducitur imbribus quidem & gelicidijs inacceſſum, ſed tamen aëri peruium, placidoque ſpiritu perflabilem. Hic ad medium vſque Maium paulatim inareſcere ac ſitire ſinitur. Eo demum tempore ſuperpoſita bulbo humus diligenter ſcalpitur atque egeritur, donec mater cum ſobole denudetur: tum eidem matri

Narciſſ. Virginienſis flore purpuraſcente.

Narciſſus Indicus è rubro croceus, flore liliaceo.

adnati bulbuli ſeorſum ſerendi ſubtrahuntur; radicibus, quæ ſemper terræ inhærent, immotis intactiſque; ipſa verò ſuperiniecto ſolo, quod modò ſubductum fuerat, operitur. Principiò poteſt ſiticuloſum fictile ſontanam in aquam demitti, donec bene penitùs humeſcat: in ſolem deinde pluuiamque producitur, atque, cum res popoſcerit, irrigatur. Quanquam alijs colonis annua monſtrauit experientia, nullis ab intacto incultoque bulbo blanditijs prouocatum florem faciliùs exiſtere. Indicus vterque liliaceus narciſſus, tum ſaturo, tum diluto colore purpuraſcens, in olerum raro arenoſoque nonnihil ſolo ad binos ternoſue digitos depreſſus, & apricus proſperè ſolet effloreſcere. Quòd radicibus nititur immortalibus, niſi ſobolis auellendæ cauſa, nunquam eruitur. Noſtris in hortis nondum exit in ſemen. Sphæræ hortenſis artifex numeroſo flore, narciſſus Indicus communem Indiæ narciſſis culturam quærit. Nimius illi humor omni cura defendendus eſt; ne calor, quo maximè gaudet, aut extinguatur, aut refrigeſcat. Indicum, ſeu Suertium narciſſum gemino latiore folio, & flore puniceo ſic tutò feliciterque ſeres. Bulbum amplo fictili cautiùs concredes: macra & ſabuloſa humo adobrues, ne pinguioris habitudinis præcraſſa & ſquamea bulbacea cutis cum terreſtris pinguedinis præferuido humore tabem combibat: in tres digi-

Narciſſus Indicus liliaceus tum ſaturo, tũ diluto colore purpuraſcens.

Narciſſus Indicus flore liliaceo ſphæricus.

Narciſſus Indicus gemino latiore folio, flore puniceo.

tos pones: in aprico ſtatues. Quoniam verò ſquamoſus hic bulbus nimio inter ſquamas humori vitioque concipiendo eſt opportunus; à folijs Maio Menſe, aut paulò priùs amiſſis, quod circunſtat, ſolum inareſcere ſines: tum eundem bulbum, ſi terreno vaſe incluſeris, in locum ab imbribus quidem tutum, at ſolibus expoſitum recipies. Sin hortenſi areolæ commiſeris, arida recenti terra aggeſta pluuialibus ab aquis, atque ab æſtiuis feruoribus vnà corrumpentibus vindicabis. Ineunte Septembri, cum germinationis tempeſtiuitas appetit, ab areola ſublato, quod in cumulum tumebat, ſolo, fictili autem in apricum producto, profuſiſſima ſemel irrigatione ſiticuloſum bulbum recreabis, vt ad germen incitetur. Hæc Tranquilli Romauli, experientiſſimi cultoris, induſtria florem quotannis elicuit. Inexploratum adhuc eſt, vtrum ſemine ſatus colorem variet. Illud autem compertum habemus, auulſis depactiſque in terram ſquamis ſimilem in ſobolem eum facilè propagari. Cauebis denique, ne vnquam eundem effodias: quia narciſſis Indicis vniuerſis antiquiſſimum hoc eſt, vt inſigniter lædantur effoſſi.

Tranquillus Romauli.

Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum cultura.

CAPVT VII.

Crocum ſilueſtre.

SIlueſtri croco tum verno, tum autumnali ſolum conuenit citra vermes pingue, ac modicè inſolata poſitio. Sationi dantur in altitudinem digiti tres, totidemque in interuallum. Eodem quoquouerſus interpoſito ſpatio, & paulò altiore quatuor fere digitorum menſura Colchicum ſeres bono in ſolo, & ſatis aprico. Vaſtæ rotunditatis bulbus, cuius aurei flores in orbem nutantes Imperialis coronæ ſplendidum nomen retulere, mediocriter macro apricoque olitorio ſolo ad quinque digitorum altitudinem, & palmari interuallo infodiendus eſt. Quoniam verò idem, tenerrima nudaque carne cum ſit, incommodè abeſt à terræ gremio; tranſmoueri non debet, præterquam ſi ſatis adulta ſubtrahi poſtulet fœtura. Septembri menſe eruitur, & reſeritur. Nulla à ſatu ſeminis viciſſitudo prouenit coloris. Obſeruatum eſt, ab eodem hoc bulbo præſagiri & præmonſtrari temporum vices. Vbi enim is caulem trudit, deſijſſe frigora ſignificat: erutus quoque, ſiccoque in loco ſepoſitus, vbi fibras mittit, imminentes pluuias, frigidioremque tempeſtatem prænuntiat. Illud etiam habeo longo compertum periculo

Colchicum.

Corona imperialis.

riculo affirmare, flores hoſce maternam plantam prnois velut gratum in obſequium verticibus coronantes tranſalpina inter frigora, quàm in Romana temperie, florentis auri numeroſiore ambitu ſplendeſcere. Tulipæ familiari eximiæ pulchritudinis arrogantia cæterorum florum odere conſortium. Ternos digitos in depreſſionem exigunt, in diſtantiam quinos. Mediocritate lætantur ſolis, & ſoli: huius, vt bulbi tutiores; illius, vt flores diuturniores ſint: ne ſcilicet huius pinguedo teneros vitiet; illius feruor ſerotinos adurat: ne denique neceſſe ſit obtentis velut caſtrenſibus velis cum cælo & ſole pugnare. Tutiſſima ſatio eſt, quæ cum totum bulbaceum corpus, tum in primis auerſam, quæ fibris fruticat, ſedem ieiuno infodit ſolo; leue deinde, ac validum ternos circiter digitos altum ſuperinijcit. Experimento didicimus in ea fimoſa terra, quæ ſuperiore anno in anemonarum alitura feruidioris pinguedinis vber nonnihil emunxerit, tulipas & mirificè adoleſcere, & magnificè effloreſcere. Quin etiam amœniſſimi flores hi maximè lætantur aluntur que ad amœnitatem inſolitam eo terræ flore ac polline, quem è decliui loco delabens aqua delibat, ac deuolutum in imo ſiſtit. Lectiſſimarum præcipuè: pulcherrimiſque coloribus diſtinctarum bulbi grandiores à foliorum iactura quotannis erui ſtatim debent; ne diutius obruti decreſcant, aut mirabili latebrarum

Tulipæ.

amore

amore deſcendentes peſſum eant,aut etiam tunicis, velut in calcis concretionem,obdureſcentibus lapideſcant, aut demum æſtiuis quà pluuijs, quà caloribus ſufferueſacti exputreſcant. Quę ſimplici probabilique colore vernant minùs nobilium tuliparum bulboſæ radices, continenti biennio humatæ vtiliter interquieſcunt; dum tamen, vbi folia euanuerint, aggerata quaternos in digitos humus æſtiuas propulſet iniurias. Priore autem anno illæ pariunt; altero partum amplificant; tertio, niſi educantur, fœtus adhuc inualidi noua minutula prole ſuperfœtant, exhauſtique attenuantur: quinetiam compluſculis ſimul inuoluti membranis ab incluſo ſuperfluo humore ſæpe tabeſcunt; id quod exinde malignus florum prouentus oſtendit. Quam nonnemo laudat atque vſurpat lateritij pauimenti moram, ne depoſitæ tulipæ ſeſe altiùs demittant, à ſumma humo interſtitio palmari ſubſtratam, & ſuperuacaneam puto, quia vix in palmi dimidium ſolent hi bulbi deſcendere, neque nobiliores tulipæ quotannis refodiendæ in altiores latebras abeunt: & præterea noxiam, quia interuallis, quæ lateres anguſtè diſtinent, paulatim denſata humo expletis obturatiſque pluuiatilem humorem tranſmittens via ſic præcluditur, vt eo largiter concepto molliſſima hæc bulborum natio plerunque marceſcat. Si tuliparum bulbis extra terrę gremium quàm maximè conſultum

velis;

velis; eoſdem cohærente cum ſobole, cum vniuerſis membraneis inuolucris,atque adeo cum ipſis aridis fibris, concretoque cum ſolo erues: tum aperto,non tamen aprico loco per quadriduum,vt ſicceſcant,expones: in ſicca denique frigidaque cella papyro inuolutos habebis: cum tempus referendi fuerit, adhæreſcente humo, extimis exuuijs, fibriſque detractis, ijdem bulbi cum adnatis nucleis incolumes integrique reperientur; quos, ſi vixdum erutos improuidus cultor tutelaribus ijs ſordibus liberaſſet, facilè durior inſtar calcis concretio corrupiſſet. Cauendum verò eſt, ne nobiliſſimi generis matri adhęrens puſillus hęres exteriore arida membrana denudetur; quia nudulus noxam ex facili contraheret. Quoniam præterea frequenter eſt, vt appendix illa neruoſa & candida, quæ bulbulos gignit, emergens in apricum, ſummoq. ſolo natans rubeſcat ac vitietur; diligenter aggeſto ſolo adobrui debet, vt feliciùs fœtificet. Et quanquam ſolent inanes tunicarũ exuuię inueniri,exhauſtis matribus,quæ tam profuſo ſeſe partu euiſcerarunt;nonnullo tamen interdum reſiduo ſucco concreti, & poſthumi bulbuli inter membranaceas veluti ſecundas deliteſcunt,cautè ſecernendi.Iam verò ſeminis optimi feraces tulipę ſeligendæ ſunt. Id è ſerotinis, quàm è præcocibus,vtilius,quippe magis varians,colligitur. Solent in hunc vſum præferri tum candidæ,nigris,aut violaceis, aut cæruleis vnguibus infuſcatæ: tum coccineę, vngui-

bus

bus ex cæruleo in violaceum inclinatis, alboque circulo coronatis rariores. Vtraque enim floreum genus discoloribus maculis decēter aspersum seminabit. Verùm si quis versicoloris picturę rariore gloria flos inter cæteros excellat, in semen abire permittendus non est, sed maturè legendus; ne bulbacea mater exhausta vel decrescat, vel præmoriatur. Adde, quòd ab istiusmodi flore, in quo vngues internigrare minimè solent, inutile semen existit, in vnius nempe coloris flores sæpius degenerans. Folliculo sponte sua iam dehiscente semen legitur: vbi primoribus imbribus September immaduit, intra fictile in olerum bono minutoque solo dimidiatum altè digitum de more deponitur. Nisi circumacto bienni spatio prognati bulbuli non effodiuntur: grandiusculi à minusculis segregati in seminarij puluinis, aut certè in fictilibus reseruntur. Ita consiti quarto demum quintoue anno flores non paucos decoris maculis conspicuos dabunt. Compertum verò est, in pingui solo seminibus satas tulipas eodem in bulbos adultas velle nutriri. Persicæ tulipæ pusillus bulbus breui duum digitorum mensura mergitur, trium interuallo seiungitur. Omnibus annis refoditur; alioqui sese altè illatebrat. Nequicquam semine seritur, quia colore non variat. Reliquam culturam exigit cæteris parem.

Fri-

Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali cultura.

CAPVT VIII.

FRitillariæ, non palato, ſed oculis gratæ Meleagrides, ſoli pinguitudine, ſitus opacitate ac frigore, nec non tempeſtiua per æſtiuos feruores irrigatione delectantur. Fictilibus malunt, quàm areolis, infodi; vt ab intempeſtate cæli tuta in loca ſubducantur. Digitorum trium demiſſionem, ac totidem intercapedinem amant. In floribus legendis quàm minimum cauliculorum decerpatur: quia nocentiſſimum id bulbis eſt. Hoſce ſæpius refodi non patitur paruitas & nuditas. Septembri menſe (vbi res poſcet) eruentur, ſi tamen annus refrixerit; continuoque ſatu recondentur. Niſi ſtatim reſeri poſſint, diu ſaltem inobruti ne ſint: quia parentis altriciſque telluris exules mœrore ſenioque rugati perniciosè exareſcunt. Semine ſati florum colore à parentibus non degenerant. Irides, quarum bulboſa radix, mediocri ſolo ternos in digitos; quarum durata in tuber, ſiue (vt vulgò dicitur) tuberoſa, macro ſiccoque merguntur in binos. Illæ quaternis digitis; hæ palmari ſpatio diſterminantur. Illæ ſolem ferme fugiunt; hæ quærunt. Bulboſæ demum, itidemque tuberoſæ tertio quoque anno ſub extremum Iulium men-

Iris bulboſa, ac tuberoſa.

Iris prima Clusij, & Persica.

mensem eruuntur, Septembri reserendæ. Iridem Clusij priorem, alteramque Persicam in olerum temperato solo, & aprico loco tres altè digitos depones: crassas bulbi radices bene diuaricabis: ne quam incautè reuellas perfringasue, custodies; quia grauissimæ id noxe est: palmaribus interstitijs separabis: è terræ sinu non educes, nisi vt prolem subducas: vtranque operam Septembri mense præstabis: è semine nequaquam degenerante discolores vices non expectabis. Siluestribus, siue montanis, atque adeo peregrinis lilijs, quibus martagonum nomen ætas recentior imposuit, amica est olerum subpinguis leuisque terra; solibus parum ostenta, & frigida, non tamen humori nimis opportuna positio, palmaris denique tum descensio, tum distantia Bulbi, nisi ad seiungendos fœtus, emouendi, refodiendique non sunt. Tempestiuè transponuntur, cum prope iam defloruere: tunc enim veteres fibras amiserunt. Ipse quoque humi positæ bulbaceæ squamulæ tandem adolescunt, & rotundantur in bulbulos. Semen iacitur citra spem varietatis. Aestiuus feruor frigore gaudentibus exitialis est. Hic ergo ipsis aggesta humo, aut quo alio diligenter obice defendetur. Veruntamen hæ frigidioris Germaniæ peculiares & vernaculæ plantæ nostrorum ægrè ferunt hortorum teporem; intimamque ægritudinem parco flore significant.

Lilia Siluestria.

Orchis.

Orchis, & Satyrium in humidis atque opacis

ad

ad quinos digitos deponuntur. Vulgare ornithogalum narcissi culturam desiderat: Peregrinum, quod & Indicum vocant, Romæ in pretio habetur, ac studiosè colitur. Solem amat è patria solis oriundum: nostratis plagæ frigora pertimescit. Ea re in fictili intra bonum & validum solum Hispani odorati iunceo folio narcissi ritu custoditur, ad binos digitos Septembri mense defossum. Ab asperrimæ hiemis intemperie sub tectum ac tutum locum reuocatur. Frequenter effodi non vult. Si quando tamen effosso fuerit opus, id fiet dilapso iam flore, maturoque iam semine: statim enim recentes agere fibras incipit.

Ornithogalum.

Hyacinthorum cultura.

CAPVT IX.

HYacinthus vtpote genere multiplex, colore varius, florum vbertate diuersus, præcox, tempestiuus, serotinus, debet hortis infodi numerosus; vt in species renideat vniuersas. Huc adde, cohærentibus eundem spicis, quæ nisi bimæ trimæue copiosè non efflorescunt, adeo sobolescere; vt ad florum segetem plerunque sterilescat. Quare seri plurimus debet, vt nonnullus vberrimè floreat. Apricissimum

Hyacinthus quilibet.

mum locum plerique hyacinthi quærunt. Hyacinthinos bulbos à bulbosis alijs radicibus vtiliùs segregatos inter palmaria spatia disponemus, itidemque palmari altitudine deponemus. Hæc tamen ijs conuenit bulbis altitudo, qui iusta magnitudine sunt, quique scapos multo flore conuestiunt. Cæteri pro corporis mole ad senos, quaternos, binos etiam digitos descendent. Vniuersi verò, nisi fatiscant in sobolem, intra quadriennium non effodientur; quòd extra terræ gremium sterilitatis, & corruptionis discrimen subeunt. Sic autem rectè seritur in primis & simplici & multiplici flore cæruleo polyanthes. Solum gracile, non ita leue, nec vbertate nimia defatigatum effœtumue, sed satis robustum, imò etiam antea rude immotumque, quamuis exile, mirabili prouentu bulbo substernitur, & circunfunditur. Vtiliter deinde bonum & pinguius superingeritur; vt illud nimiam fœturam tabemue prohibeat, hoc temperatæ pinguedinis instillatione abundè nutriat ad floream fertilitatem. Quoniam verò senio, partuque fatigatur humus; iunior identidem, & vegetior substituetur: adhærescens matri soboles non annicula, sed bima subtrahetur; quia materno felicius vbere adolescet, ac tertio demum anno fertilem in ventrem rotundata numeroso flore luxuriabit. Hyacinthus præterea candido flore præcox, quia priore post sationem anno minutissimos

Cęruleus polyanthes.

Albus brumalis.

ſimos bulbulos ſeſſili per ambitum vertici hærentes denticulata ſerie prodigiosè ferax profundit, circumacto biennio cum adultiore ſobole eruendus eſt. Cæterùm bulboſas hyacinthorum radices, qui ſingulis in ſcapis plurimi ſerò candicant, pui diluto colore ſubrubent, quique ſecundùm violaceos flores longas foliorum tæniolas porrigunt, macriore humo circunteges; quaternos in digitos tantummodo demittes: vbi folia exaruerint, quotannis refodies, ne dulci teneraque carne delicati ab imo vertice fibris comante vitium capiant, vermiculentur & computreſcant. Herbeo virore florentem hyacinthum ab aſſiduo ſole ſalubriter diſtinebis, ne diuturno calore peruſtus viror in triſtiorem palloris colorem cinereſcat. Racemoſus hyacinthus macra humo, aprico poſitu, quinos ſenosue digitos alta depreſſione lætatur. Debetur hyacintho botryodi inodoro, Belgico, Hiſpano ſerotino, atque obſoleto bonum ſolum & parum apricum, trium digitorũ altitudo, par aut digito maius interuallum. Stellatis Peruanis hyacinthis olerum ſubpinguis & robuſta humus, necnon à ſole nonnihil auerſa poſitio commoda eſt, vt caulis deſiderio ſideris procerior ac decentior excitetur. Quoniam autem bulbi oppidò capitati ſunt, nucleoſque grandiuſculos procreant; palmo laxiora per interualla diſponuntur: quaternis digitis ſubſidere ſatis habent: Iulij menſis exitu effodiuntur. Spurius ille hyacinthus, quem Byzantij cultores ſuaui vocabulo Muſcari

Albus ſerotinus, ſubrubens, & violaceus caule foliato.

Subuiridis.

Racemoſus.

Botryodes inodorus, Belgicus, Hiſpanus ſerotinus, & obſoletus.

Peruanus.

Botryodes odoratus.

X

ſcari appellant ; loco eximiè pingui modicèque aprico, inter palmaria interordinia, in palmi dimidium depreſſus ponitur. Perrarò idem eximitur, cum videlicet ſuæ ipſe numero ſobolis opprimitur; quòd æternis humum radicibus complexus à matre ſimul vitalique profectu incommodè auellitur. Neque verò ſtatim, atque ipſum effoderis, radices adhuc ſuccoſas carnoſaſque extorquebis, ne viuida vis è vulneribus expiret; ſed aridas tandem atque emortuas ſubtrahes innocenter. Quanquam refodere Septembri menſe præſtiterit, eodemque mox detractis fibris attonſum inhumare: quia, ſi diutius abſit à terra, noxam ex facili capit. Proderit etiam quotannis, cum prima exire folia incipiunt, intactis tenus radicibus veteri effœtaque terra ſubducta, recentem fertilemque ſufficere. Hyacinthum in lugubris cupreſſi conum turbinati feſtiua imitatione cupreſſinum, mediocris apricitatis peramantem, & propter ramoſum ſiluoſumque florem ab aliorum conſortio florum palmari diuortio ſegregem, quatuor altè digitos demerſum olitoria ſubpinguis humus vtiliter excipiet: nec, niſi reuoluto triennio, amouendæ ſobolis ergo remittet in lucem. Hyacinthus, ſeu potiùs aſphodelus tuberoſa radice Indicus polyanthes, odore iucundiſſimo, bonum, leue, robuſtumque ſolum, apriciſſimum locum, liberalem tota æſtate irrigationem poſtulat. In fictili, quàm in areola, euentu lætiore reſpondet; quòd in huius laxitate nimiùm fœti-

Cupreſſinus

Tuberoſus candidus.

tificat: in illius angustijs parciùs propagata tuberculorum posteritate, vegetos conatus effundit in florem, ac tempestatum iniurias gestatorio declinat hortulo. Solitarius, aut sociatus palmaris latitudinis cubile desiderat: in tres quatuorue digitos deponitur: ingruente iam frigore in contectum quidem, at perflatilem locum recipitur: quotannis decrescente Martij mensis luna eruitur: peregre mittēdus, etiam dimissis folijs, tutò effoditur: adultior, & facilis reuelli soboles abiungitur: prolixum fibrarum capillamentum ad arbitriū strictim summatimue attondetur: idem tuber præscripta ratione reseritur: fibrarum coma excitato terræ cumulo circunfunditur. Semen, quod floris colorem non variat, nostratis more seminis hyacinthini disseritur. Vt autem nostrorum mirè degeneret hyacinthorum color & numerus, hac arte semen leges, hac infodies. Ex eo bulbo, cuius vires nulla soboles adnata delibet, plurimis conuestitum floribus primigenium caulem reseruabis: altero tertioque loco genitos succides: vbi flores prope iam euanuerint, caule decacuminato, summos ac plerosque amouebis: tres quatuorue imos relinques, in quos vigor omnis vberrimè confluat: à maturitate iam fatiscentes folliculos, & nigella seminum grana præmonstrantes colliges: in Septembrem, vel Octobrem vsque proximum opportuna in cella repones: alterutro è prędictis mense in altis & peramplis fictilibus, bona olitoria humo repletis, semen rarissimè differes; quippe toto bien-

Hyacinthini seminis delectus & satio

 nio,

nio, donec in grandiusculos bulbos adoleuerit, transmoueri non postulat: cum opus fuerit, irrigabis: à frigore in aprico, ab æstu in opaco tutaberis: ab amissis folijs curabis, vt semper humus nonnihil humeat, ne perparum succosi recentes bulbuli arido in solo penitùs exucti exarescant: pinguem anno exacto humum superingeres, vt, quæ subiacet, ob diuturnam alituram exhausta pinguioris accessione reualescat: elapso biennio erutos bulbos, cum ad iuglandis magnitudinem excreuisse solent, in seminarij puluinis inter laxiora interualla paulò altiùs mox inhumabis, ne tenera paruitas diu inobruta lædatur. E primi rudimento floris, quem tertius à satu annus plerunque citare solet, specimen indolis capere non satis licet: id autem annus insequens palàm faciet. Proximum deinde triennium ostendet, ad quem florum numerum singulis in scapis eniti fœcunditas possit. Quos igitur bulbos intra id tempus bellè copiosèque florere animaduerteris, retinebis; degeneres exterminabis. Neque enim vberior in posterum prouentus, aut flos numerosior sperandus est.

Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis cultura.

C A P V T X.

Cyclaminus

VTraque cyclaminus, tum verna, tum autumnalis intra testas ampliores inhumari vult, vt vberior floreat, vtque tutior perennet. Leui quoque, non tamen effœto, sed pingui solo,

au-

auctior extuberat in ventrem, & pulchrior capillatur in florem. Binos altè digitos deponitur; ne altiùs obrutus tuberis oculus, dum lucis desiderio nimis assurgit, vim floris procreatricem longum absumat in incrementum. Flos, & folium hiberno frigore infestatur. Autumnalis in vmbra sublustri, dubioque sole floridior nitet: ipso enim adhuc feruido anni tempore satis caloris habet etiam in opaco ad florum citandam vberem parituram. Verna loco gaudet apriciore: quia extrema vernare incipit hieme, cum sol adhuc remotior plantas languidè fouet, ac leuiter ad floreum partum extimulat. Tunc autem transponenda solùm est, vbi iam adultior alimentum ac feracitatem vltra non ducit à terra, & fictilis angustijs compressa strangulatur. Argumento erit foliorum siluula densior, ipsoque fictili diffusior. Illud extrahenti cautè custodiendum est, vt, quæ concreuit adhæsitque fibrarum capillamento humus, ne decutiatur, neue excidat. Alioqui enim creberrimæ capillaceæ fibræ nouo satu explicari non possent; impexæ verò confusæque ex facili putrescerent, ipsumque tuber corrumperent. Ad hæc circùm fibras inarefacta eadem vetusta humus ab recentis circunfusa & contigua vligine sensim humescit, elicitque vires alendo tuberi pares; quod, cum suapte natura humidum sit, magis vliginosam recentiorem terram non sine contagionis periculo con-

 tinget.

tinget. Vnum tuber multiplicem familiam dabit cum in frusta concisum, tum seminatum. Incisione & vulnere sic propagatur. Vbi iam arida folia dimisit (fibras enim æternas habet) diligenter effoditur, atque ita interciditur, vt sectilium partium cuique sui relinquantur illęsi oculi: tum frigido siccoque eo vsque habetur in loco, dum siccata vulnera crustulam ducant, & cicatricibus occallescant. Cicatricoso deinde lateri satis exucto atque exiccato cera commistæ terebinthinæ resinæ lentore tenacior illinitur, & facilè adiungitur, quæ pridem humenti non adhæsisset. In fictili demum vase tempestiuè reponitur, obliquata in latus cicatrice, ne insidens humor officiat: obducto præterea vulneri ieiuna & sicca humus admouetur, & secundùm hanc bonum solum aggeritur: aquam, nisi germinare incipienti, non affunditur; vt saucium tuber quò seriùs, eò minore periculo humescat. Iacto semine sic feliciter sobolescit. Absumptis iam folijs, cum, pediculo in spiras conuoluto, sessilis folliculus dehiscit, maturum legitur semen, atque in tempus idoneum reseruatur. Cyclaminum vernum vere, autumnale autumno in pingui ac bene macerato solo digitum alto satu obruitur. Sole in primis, atque humore proficit. Vtrunque toto triennio immotum intactumque adolescere sinitur. Mutat facilè colorem, sæpius albo in rubrum, rubro rariùs in album

bum degenerante. Indici floris è violaceo nigricantis tuber terreno in vase ad binos ternosue digitos depressum, & mediocri solo adobrutum lætius prouenit, sole gaudet, frigore contristatur.

Flos Indicus è violaceo fuscus.

Anemones cultura.

CAPVT XI.

Anemones lato ac tenui folio serēdæ tempus.

ANemone latifolia, vtpote existere, florere, ac sobolescere contumacior, quàm quæ tenui folio est, maturiùs, nempe triduo ante plenam Septembris lunam seritur. At verò tenuiore folio anemones, hieme præflorentis, ac præmaturè deflorescentis, aut sæpe etiam à frigore abortiuæ sationem Octobri mense tempestiuam in primis esse, diuturna docuit experiētia. Quin etiam violacea, atque albo rubroque picturata, quippe quæ vernare præfestinant, Nouembri mense vtiliùs inhumantur; vt clementiore veris tempestate seriùs quidem, at pulchriùs efflorescant. Vtranque tum tenui, tum lato folio anemonen ad radicis diligentiorem tutelam, ad vberiorem & sobolis & florum prouentum, in fictilibus deponimus: cribrariæ quoque olerum terræ præscripta superiùs ratione committimus. Ea tamen inprimis placet ponendæ anemones forma, quam Tranquillus Romaulus, Romanæ amoe-

Locus.

Terra.

Modus. Tranquillus Romaulus.

nitatis cultor & propagator eximius, feliciſſimè vſurpat. Is enim vetuſtiſſimum fimum, qui penitùs in terram abierit, pinguem, leuem, ac probè maceratam, nec malè olentem, nec igneo halitu vaporantem prætenui cribro ſuccernit ſubſternitque in fictilibus: ipſas inſuper radices ad craſſitudinem duum digitorum macra tenuique humo circuntegit: cribrarium denique eiuſdem generis fimum ſuperingerit; vt & contigui ſoli frigida macritudo ſtercorarium, nempe humidum calorem ex facili corrumpentem à turgeſcentibus radicibus diſtineat ac temperet, & remotioris fimi maximè alibilis pinguitudo *radic*um auiditatem per exporrectas fibras expleat & fœcundet. Illa denique anemonem feliciter educabit, & liberaliter amplificabit humus, quam (ſicut in tuliparum cultura, præmonui) pluuia in procliue decurrens, vtpote leuiorem mollioremque, deuexerit. Neque verò vna eademque radicum omnium debet eſſe collocatio & ſitus. Nam quæ ab omni vitio innoxiæ ſunt, ſupinis oculis pronoque ventre ſtatuuntur; quòd magnam terreni humoris vim cæleſti calore extenuati elatique integris viribus validè trahant, ac pulchrè concoquant in abſolutum ſui alimentum incrementumque, atque adeo in tuberculorum florumque ſobolem numeroſam. Lingulæ autem, ſumma parte oculatæ, non directò deorſum, neque in latera, ſed latiorem in partem,

Collocatio.

quæ

quæ tamen oculum deorſum non inuertat, leuiter inclinatæ collocantur. Etenim, ſi, qua ſunt parte latiores, humi nonnihil pronæ inſideant, plus è terra vitalis genitaliſque ſucci recto itinere transfuſi exugunt & combibunt: ex quo fit, vt ad vitam fœcunditatemque & enutriantur, & conualeſcant. Is autem ſuccus calida vi euectus, niſi radicum latas offenderet moras, magna ſui parte per tenuiſſimos terræ meatus inutilis euaneſceret. Cur igitur (dicat aliquis) non præſtiterit anemonarum lingulas æqualiter humi fuſas iacenteſque deponere, vt quò largiùs, eò fœcundius humeſcant? Equidem iſtam eſſe aio eiuſmodi radicibus incommodam & noxiam poſituram: quia vbertim hauſtum humidum nutrimentum in fleoream luxuriem digeri ſatis effundique non poteſt ex oculis in tranſuerſum iacentibus, qui ſupinum exigunt ſitum, vt ſurſum verſùm amore ſolis adnitentia germina feliciter profundant. Quamobrem vt homines, ſic plantæ, ipſo, quod non perficiunt, alimonio necantur. Quod ſi ſubſectarum radicum ima pars deſecto vitio cicatricoſa ſit; non debet omnino recta, ſed quadantenus obliqua deponi. Etenim vulnere læſa, atque etiam ſemimortua vitalem vim non habet ad vberem terræ humorem concoquendum, qui, cum ſemper in ſublime feratur, à ſole vaporatus, ijs præſertim, quæ habitu ſunt imbecil-

lo

lo maloque, corruptionis origo est. At verò humi accliuis non corrumpitur portio vulnerata: quia plurimus, qui rectà sustollitur, vapor inoffenso transitu per soli spiramenta transmittitur; parcior autem, quique ab infirma ægrotaque radice in alituram fœturamque digeri possit, sensim atque innocente eidem sese insinuat. Mirificè quoque conualescet & proficiet anemone, siue ætate, siue morbo imbecilla, si fictilium cretæ coctili contigua inhumetur. Quæ iustum cepit incrementum, in palmari seritur interuallo, & in quaternos digitos demittitur: quia, summo paulatim solo subsidente, in trium digitorum congruentem altitudinem decrescit altior demissio. Minusculæ radices minore altitudinis interuallique mensura disponuntur. Solem omnes quærunt, præcipuè hibernum, quo floreos ad partus incalescunt. Spatiosum quoque cubile, apertamque loci positionem, & liberum cælum postulant: quòd hæ complurium dissimiles plantarum & multis in latitudinem fibris capillantur, & humilem foliorum siluam latissimè spargunt. Quòd si præfocantibus loci angustijs in sublime nitentia, atque officiente opacitate solem quærentia folia valde sustollant; emaciatos, abortiuos, rarosque flosculos dabunt: procerissimos verò cauliculos mordentia frigora succident, euerberantia flamina prosternent;

Interuallum

Apricatio.

Loci positio

nent; quibus cauliculis breui areſcentibus, radices ipſæ notabilem noxam concipient. Quanquam autem frigidas hiemes non reformidant anemonæ; ſi quando tamen bruma præter morem niualis & prægelida ſæuiat, non ab re fuerit in locum ab aquilonio frigore auerſum, vnique ſolis tepori patentem conſita vaſa tantiſper recipere, dum glacialem rigorem clementior aura regelauerit. Rigatio miniſtrabitur eo, quem ſuperiùs tradidi, more: cum tellus minimè nigrabit, ſed ſolutior puluerabitur. Horæ rigandi matutina hieme; veſpertina vere. Cæterùm, etſi mobilium teſtarum tutioribus in puluinis molles anemonarum plerunque radiculæ deponuntur, non raró tamen, quæ præſertim robuſtiore ſunt habitu, bulbis interſitæ ſic digeruntur; vt illi medias, extremas hæ areas atque angulos occupent, ne folioſiore bulborum nemore obruantur: aut certè per anguſtiores hortorum oras, & veluti faſcias, quæ cæteras ambiunt ac definiunt areolas, ſic ſeorſum tribuuntur; vt cuiuſque generis ſingulæ binæ, ternæ, aut quaternę, alia diſcoloris floris radice diſtinctę, colorati diſcriminis ordinata ſerie interiorem hortenſem amœnitatem elegantiſſimè coronent. Diuturno autem experimento comperimus, anemonas humida hieme in fictilibus, ſicca in areolis meliùs prouenire: quia ſuperfluentem pluuiæ hiemis humorem fictilia facilè tranſmittunt, atque intra tectum ſubdu-

Tutamentum.

Rigatio.

Locus in areolis.

ſubducta, ſeu tantùm acclinata nimium imbrem declinant; areolæ verò per ſicca etiam frigora propter laxiorem profundioremque humum ſatis hument. In areolis poſitæ anemonæ olitoriam itidem terram, exiliorem tamen minùſque minutam, quàm in fictilibus humatæ, deſiderant. Ad binos digitos demerguntur; palmari ſpatio diſtinentur. Præcipitis impetu imbris nudatæ iterum ac diligenter adobruuntur. Quoniam verò radices eædem frigoris humoriſque temperiem requirunt; idcirco definientibus areolas laterculis proximæ & prope contiguæ vtiliter aſſeruntur. Placet nonnemini fugacis quà nominis, quà floris anemonas, quippe quæ ventum ſonant, ac vento facilè diſflantur, toto anno vernare. Idcirco radices illarum quotquot menſibus obruit, folijſque fibriſque poſtmodum arefactis, eruit: atque, vt annuæ tempeſtiuitatis conſtantes vices cuſtodiat, quo menſe radicem vnamquanque ſemel ſeuerit, eodem ſemper in poſterum reſerit. Verùm authore me nemo iſtud aſſiduum ver à delicatis radicibus extorqueat: quòd præpoſtero, atque intempeſtiuo ſatu ſæpe abortiuntur; ac ſæpius etiam, ſuas violari leges indignante natura, non pariunt, ſed pereunt. Solent minutim confertimque ocellatæ radices, eius præſertim anemones, quæ Perſicæ arboris flori concolor ſubrubet, aut quæ ſordido pallore albicat, in denſiſſimam folio-

Satio crebrior noxia.

Sterilitas emendanda.

rum

rum ſiluulam, ſine floribus inamœnam euireſcere. Sic nimirum ſperata mortalibus felicitas ipſo frequenter flore fraudatur. Quærenti quid ſit, cur folia pro floribus exeant, hanc habeo ſubijciendam cauſam, quod illiuſmodi radicum oculi ſpiſſa genitura indiſtincti conglobatique nequeunt fertili terræ complexu commodè foueri, purioremque ſuccum exugere, quem efferant in flores. Quare, quæ craſſiori alimento congruat, fuſca foliorum viriditate ſilueſcunt. Sic igitur haſce radices ad bonam florum frugem reuocato. Conſertos oculos deiungito, vt efficacem ſinguli fundendis floribus tenuem humorem trahant. Seriſſimè ſerito, vt, qui ſolis acceſſu iam probè concoctus attenuatus eſt, terræ ſuccus ſeſe faciliùs in radices inſinuet, atque inde in flores egerminet. Illud autem in ea, quæ lato eſt folio, anemona peculiare ac mirabile monſtrum ſæpe viſitur, vt ex eadem radice flores tum folioſi, tum ſimplici foliorum orbe degeneres exiſtant. Abortus iſtius origo eſt ipſa radix multorum incommodè fertilis oculorum. Genitalis enim ſuccus & vigor, dum in plures latè oculos diſſipatur, in ſingulis parcus & inualidus frequenter in abortiuum & mancum germen euaneſcit. Qui verò numeroſa foliorum ſerie conſertiſſimos fundit oculus flores, hic & plus elicit humoris, & ea tenacitate pollet, quæ vim incluſam, floris feracem,

Abortus impediendus.

aliò

aliò distrahi non patiatur. Quamobrem idem & circunligante pediculum filo præsignandus, & à cæteris deinde ad optimam sationem deiungendus est. Hieme præproperæ degeneri plerunque abortu orientur anemonæ. Quare, si quæ macie tenuatæ exuctæque appareant; solo tenus amputabuntur; vt retardata fœcunditas tempestiuos absolutosque in partus vegetior erumpat. Neque verò expedit in floream fœturam exhauriri delassarique radices: sed vltra duodenos fœtus attondenda luxuries est. Flores forficulis vtiliùs succiduntur, quàm vngue demetantur: quia ipse demetendi nisus radicem solo leuiter hærentem sæpe reuellit, aut luxat. Quotannis, aut altero quoque ad summum anno distrahendæ sobolis ergo emeritæ radices refodiuntur: aggerato interim solo ab æstiuis feruoribus, pluuijsque vindicantur: eoque post imbres autumni primores subducto exonerantur. Quanquam æstatis caloribus imbribusque defendendis cumulatim aggeratum solum areolis quidem peropportunum, at fictilibus prope irritum munimentum est. In angustiora enim atque extantia fictilia nimius & calor, & humor se penetrant. Vnum ergo potissimùm tutamentum est recessus. Quapropter, vbi consitæ iam testæ defloruerunt, in locum recipiantur solis radijs, humorique pluuio subductum, animabili tamen ac spirabili elemento peruium apertumque, & salubri aura perflabilem.

Luxuries coercenda.

Exemptio et custodia.

lem. Id enim temporis ab æſtiuo ardore quà folijs exuctis exuſtiſque, quà ſubeunte ad eadem folia humido alimento, in parentum ſinus refuſo repulſoque, radices quàm maximè humeſcentes inferueſcere atque interire periclitantur. Quas effodi non placet, Septembri menſe ſuperiniecta digitum alta pinguior humus reſouebit. Extremo Iunio cum concreto & cohærente ſolo fibriſque refoſſæ ſicca in cella reponuntur: diebus octo exactis tempeſtiuè repurgantur, adnatæque ſoboles, vtpote à recenti terræ complexu tenerrimæ, faciliùs diuiduntur, quàm cum arefactæ penitùs obduruerunt. Ad hæc teneriorum vulnus contra vitium tabemque occalleſcit; aridarum plaga neque callum, neque cicatricem ducit. Diſſociabiles aptè concinneque culter intercidet. Iſta verò cura & procuratio anticipata atque præpropera vixdum erutis noceret. Ex humentibus quippe terræ latebris in lucem caloremque remiſſæ rugarent; rugiſque nouo deinde ſatu diſtentis, aquoſo tabificoque humore turgeſcerent. Neque verò plures in partes comminui radicem vllam expedit, niſi facilè diuidua ſit. Illud ergo cuſtodiendum eſt, vt nati circùm vetulam parentem oculi, qui vix hæreant, detrahantur; intacti maneant, qui tenaciùs copulentur, ne magno vulnere diuulſi vitium exitiumque concipiant. Solet etiam anemones ima radix, vbi ſatis adoleuit atque conſenuit, exedi carie, ſituque mar-

Diuiſio.

Caries eradenda.

marceſcere. Senile hoc vitium impacto talitro exploretur. Etenim, ſi ex ſonitu exeſa, lacunoſa, & vacua radix deprehendatur, ad viuum vſque ſic ferro morbus eradendus eſt, vt caua radicis æquentur; ne lacunæ humore oppletæ reliquam vitient integritatem. Quod enim ſinceri ſupereſt circa repurgatum foramen, effœta & ferme exhauſta genitali facultate, priùs putreſcit obrutum, quàm comprehendat: aut certè minutulis editis folijs, vel ad floreum partum omnino ſterileſcit, vel abortat. At verò, ſi putre cauum æquali vulnere ad viuum præſecatur, integra pars reliqua rite conſita in bene compactos flores, numeroſaſque radiculas geminæ fœcunditatis miraculo luxuriabit. Nec inutile fuerit præſectas ipſas reliquias, rectè deterſas, cum eiuſdem notæ radicibus conſerendas reſeruare. Nam fieri poterit, vt refectis viribus aliquæ ad florum fœturam vberrimam reualeſcant. Poſtquam verò ſalubriter vulnerata radix inaruit; terebinthina reſina ceraque commiſtis debent aduerſùs corruptionem illini humoris noxij bibulæ cicatrices. Verùm ſi qua radicum ita vitioſa fuerit, vt æqualiter reſecari ſine magno integrarum partium, adnatorumque oculorum vulnere ac detrimento nequeat; carioſum foramen curiosè cultro expurgetur: areſactæ iam radicis lacuna prædicto reſinatæ ceræ medicamento ſaturetur: in gracili tandem ſolo eadem conſeratur. Parem ſoli gracilitatem

tem ob eam ipſam cauſam quærunt radices, quæ, licet incorruptæ ſint, ſenio tamen laborant. Diſcolor & planè admirabilis anemonarum varietas iacto ſemine comparatur. Semen optimum inter anemonas latifolias, quæ folioſior floret, plerunque dabit. Ex ijs verò, quæ tenui folio ſunt, ſimplici flore vernantes ſolæ feliciterque ſementant: earum enim ſemen in flores nonnunquam degenerat colore varios, folijſque multiplices. Geminam ex eiuſmodi ſatu anemonen inſignitè conſpicuam nuper ſuſcepit Ioannes Baptiſta Martellettus, qui Ianiculi montem cognomento Aureum cultiſſimis hortis nitidiorem facit. Altera oriunda è pallido floſculo rubris maculis guttato paleæ pallorem ſuaui rubore virgatum circunfuſis explicat in folijs, eundemque denſa ſurrigit in coma. Candidam alteram purpureis vnguibus bicolorem, duplicique lacinioſo apice tum xerampelino humiliùs, tum ſubrubente celſiùs criſtatam mater peperit filiæ quidem concolor, at ſimplici foliorum ornatu ignobilis. Meridianis horis tempeſtiuè legetur, dehiſcente iam lanuginoſo globulo, ſicciſſimum ſemen cum exiguo cauliculi, vt meliùs matureſcat. Rectè ſpargitur vel Auguſto menſe, vbi iam Leonem luſtrauit ſol; hoc enim anticipato ſatu intra octo menſes properus plerunque flos indolem præmonſtrabit: vel certè duodecima Septembris luna, nempe ea die, quæ triduo

Semen tempeſtiuè colligendum & ſerendum.

Io. Baptiſta Martellettus.

duo plenilunium antecedit. Sic autem deponitur: Præpinguis,leuis,maceratique ſoli cribraria farina in fictili catino ſubſternitur. Super eadem lanuginoſi ſeminis congeries tenuiter lateque explicata digeritur; aut certè vtiliùs eadem ante ſationem cum prætenui ſolo in alueolo, vel in patina confunditur & permiſcetur, donec, inuicem diſcretis penituſque cum terra confuſis minutis ſeminibus, vnus & vnicolor terræ aceruus appareat:ea deinde miſtura rariſſimè diſſeritur. Eiuſdem generis ſolum ſupercernitur cultri craſſitudine. Binæ, ternæue matutini ſolis horæ, dum exeat in herbulam ſemen, indulgentur. Aquulæ præterea minutum ac lene ſtillicidium identidem irroratur, ne leuiter obruta ſementis guttis grandioribus denudetur. Hæc autem vſque adeo miniſtrabitùr irrigatio, quoad ſingulis è ſeminijs terna folia exierint; quibus pro incremento humus eadem anguſtiſſimo incerniculo tranſmiſſa inſpergetur, donec digitali radices altitudine obruantur. Cæterùm, ne hibernis algoribus nocturniſque gelicidijs inflata & fermenteſcens terra ſummo tenus ſolo depreſſas, & raris breuibuſque fibris inhærentes radiculas ſuſpendat, ac regerat in apertum, eiectaſque diſperdat, ipſis conſitum vas apriciſſimo loco, qui gelida tepeat hieme; ſtatuetur. Vbi folia inaruerint, à pluuia & ſole intra frigidam porticum reuocabitur. Nec ante medium Septembrem eædem radiculæ

diculæ refodientur, ne ſolis halitu exuctæ ac retorridæ diſpereant. Mox adultiores ſeparatim humi deponentur; minuſculæ in catillis humabuntur. Sic tum probabili flore eligendæ, tum degeneri reijciendæ internoſcentur.

Ranunculi cultura.

CAPVT XII.

RAnunculus Byzantius, ſiue Aſiaticus, radice in grumulos coagmentata veluti multipes (hic enim præcipuè in hortis colitur) antequam terram ſubeat, natare vult, donec per ſolidas quatuor & viginti horas frigida inſuccatus & præmollitus ad facile germen intumeſcat: vt in humore terraque viuax rana in florem tranſijſſe, nec tamen indolem nomenque amiſiſſe videatur. Septembri menſe ante plenam lunam triduo intercedente conſeritur. Ex hominis reſoluto fimo concreta humo præpingui humidaque nutritur. Summa tellure lætatur in binos digitos demittendus, anguſto interuallo in quaternos ternoſue diſponendus. Diuerſi generis floribus inſociabilis ſolitario ſatu deponitur: aſſitos enim igneo frequenter veneno exurit & enecat. Primo expetit ſolem, qui florem ardentiſſimè coloret; deinde vmbram, quæ diutius eundem tueatur. Ea

Ranunculus radiculis in grumum aceruatis.

re commodiùs in fictili deponitur. Siquando irriguam aquam in ſicco ſitiat, adaquandus: ſi quando familiari ranis inconſtantia exiliat, aggeſto ſolo tegendus eſt. Vt primùm folia cauleſque inaruerunt, effodi ſtatim debet; quòd æſtiuis tum imbribus humoris auidus proſilit è terra, tum feruoribus retorreſcit & corrumpitur. Huius perſimiles aceruatis in grumum radiculis, at ſimplici flore diſpares ranunculos in olerum terra pinguiore à ſole nonnihil auerſos ita obrues, vt eadem binis digitis altè ſuperueniat, quaternis intercedat: quotannis erues, ac ſuperioris inſtar cuſtodies: vt citra ſpem folioſi floris colore degenerent, ſemine ſeres. Qui rutæ folio viret, folioſoque flore flaueſcit ranunculus, quærit vas fictile, bonam olerum terram, appricam poſitionem, digitorum in ſatu duum altitudinem, trium intercapedinem. Radice molli nudaque cum ſit, diu inobrutus noxæ obnoxius eſt. Septembri menſe eruitur, &, ſobole ſubtracta, reſeritur. Quare vbi foliorum viror exaruit, frigidum in locum recipitur, ac Sextilis menſis imbribus, ne nouas citet fibras, ſubducitur: aut certè vtiliùs amiſſis folijs ſtatim effoſſus, iterumque conſitus in auerſo ab æſtiui ſideris radijs angulo deliteſcit; vt æſtatis imbres, fibrarum illices, in eundem bellè depoſitum innocenter, atque adeo ſalubriter incidant. Non abſimilem cultum deſiderat nemorenſis fibrata radice, alboque

Flauus multiplex folio rutæ.

Fibratus flore pleno cãdido.

que

que flore multiplici Ranunculus. Terra enim pariter olitoria humectaque, vase fictili, duum digitorũ depressione, post amissa demum folia subdiali opacitate lætatur: mediocri verò apricatione contentus est; nec extrahi vult, nisi ad sobolem secernendam, ineunte autumno, statimque adobrui postulat, discretis passisque capillaceis fibris; quemadmodum Iridem Clusij priorem serendam esse monstrauimus, & Pæoniam deponendam pluribus trademus. Glomerato quoque flore globosus exigit in bona riguaque olerum terra, & positu mediocriter aprico, nullo teste vel areolæ discrimine, minutum fibrarum capillitium diffundi: radicis oculum in digiti altitudinem demitti, vt is deinde conspicuus à terra extet: nunquam refodi, nisi cum fœtus numerosior à matre fuerit separandus: extrema hieme simul effodi, simul inhumari. Tuberosus in quaternos digitos deprimendus, & palmi dimidio interuacante distinendus: eiusdem soli bonitate, solis mediocritate, assiduoque terræ latibulo gaudet, præterquam si adultiorem à parente prolem abiungere opus sit. In hanc opportunitatem exitu Augusti refossum tuber illico recondatur.

Globosus.

Tuberosus.

Asphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ cultura.

CAPVT XIII.

Asphodelus.

ASphodelo tres altè digitos deponendo, palmarique mensura seiungendo attribuunt solum pingue, humectumque, ac modicè apricum: alternis quoque annis eximunt, quò adnatam sobolem subducant. Ex opacis montibus siluisque accita medicatissima Pæonia sublustrem opacitatem amat. In olerum pinguiore humidoque solo defoditur, ipsius radicis oculis ternos tantùm in digitos depressis, triumque circiter palmorum quoquouersus interstitio relicto. Translatione non gaudet, præterquam tertio quoque anno, cum subterranea radicosorum oculorum sobole, conspicuoque ramosorum foliorum nemore partes in omnes nimia diffunditur. Si quando igitur eam resodi transferrique oporteat, Nouembri extremo id fiat: quia, cum fibras nondum egerit nouellas, exempta non læditur. Citra vulnus fracturamue diligenter eruta plures in plantas sic diuiditur, sic diuisa repangitur. Quoniam præcrassa radicis crura multiplici dubioque flexu implicat; intra magnam aquæ vim perbene priùs agitatur ac diluitur

Pæonia. *Plin. lib. 25. c. 4. & lib. 27. c. 10.*

luitur, vt, hærentis terræ deterſis ſordibus, deprehenſi facilè nexus extricentur, aptiorque ſecturæ locus diſpiciatur. Ad hæc ipſum radicis caput in oculos ternos quaternoſue, aut etiam ſingulos cultro conciditur: in excauato ſcrobe medius congeſti ſoli turbinatus cumulus excitatur: eidem radix ita imponitur, vt oculi ternos in digitos ſubſidant, crura verò per excitati monticuli ambitum bellè diuaricentur; quia, ſi mutuo implexu inter ſe contingerēt, minus è terra pabuli haurirent, facilique negotio corrumperentur. Admoto demum ſolo eadem circuntegitur; vtque illud arctiùs hæreat, etiam irrigatione iuuatur. Fortè diuulſi balani depangi debent; quia iuſtam ſoboleſcent in radicem. Lilia conuallium geniculatis internodijs conſertè contexteque colligata & cohærentia in ipſo ſatu non extricamus atque diſtrahimus: ſed à materno cæſpite oculis conſertiſſima, & radicum nexu ferè inextricabili catenata cultro diſcindimus: menſe Nouembri, aut etiam Decembri non amplius tres digitos obruta in pinguibus vmbroſiſque ſtatuimus, ne videlicet patrias conualles mutaſſe videantur; irriguam ſiticuloſis aquam miniſtramus: vix vnquam loco mouemus; quia in anguſto ſpatiosè vberrimeque florent. Summam prædictis menſibus per annos ſingulos effœtam humum cautè ſcalpendo ſubducimus, recentem aggeramus; quia numeroſo fœtu denſiſſimè propagata proſiliunt. Iuca Indica ad

Lilium conuallium.

Iuca.

ad noſtratis oleris altricem, validam humum libentiſſimè diuertit ; noſtra frigora tolerat : apricitate etiam lætatur : infœcunda ſeminis adnatis oculis ſeſe propagat, vt arundo ; ſimilique cultu ſata digitali ſolo tegitur, ſubinde altioris aggeſtu ſoli, prout exiget vſus, obruenda. Ea propter quatuor à ſummo ſcrobe digitos primò depacta diſtabit. Verna temperies hæredibus à matre vulſis proſperè tranſponendis tempeſtiua eſt. In fictilibus poſiti maturiùs adoleſcunt, ſeruanturque curatiùs. Modico per æſtatem tum ſole, tum humore proficiunt. Poſſunt autem iam ſatis adulti è fictilibus in hortenſes puluinos cum ſuo cæſpite differri. Sed matrem ac ſobolem areolis inhumatas tranſmouere non expedit.

Trachelij Americani, Lychnidis Byzantinæ, aliarumque conſimilium herbarum cultura.

CAPVT XIV.

Trachelium Americanũ.

AMericanum indolis molliſſimæ Trachelium declinandæ multiplici noxæ idoneam teſtam deſiderat. In olerum bono, bene macerato, & nequaquam verminante ſolo proficit : ab erucis enim & limacibus ob teneritudinem auidè appetitur. Frigoris tolerans tepido cautiùs loco hiemare debet. Caloris peramans irriguam aquam ſitire non debet. Annua tranſlatione peren-

perennat: quia densiùs sobolescens, nisi sæpe rarefiat ac differatur, ipsum sese opprimit & marcescit. Februario mense, aut primo vere tutò transponitur, & sobole seritur; cum scilicet, hiberno frigore coërcita florea luxurie, maxima incrementa, viresque cepit materna radix; adnatique pulli, matris vbere saginati, complexuque defensi validè conualuerunt. Auulsi oculi passis, vt vberius alimentum trahant, fibris in binos digitos, siue summo virore tenus demerguntur: illico irrigantur, vt solum adhærescat; & proferuntur in solem. Id enim plantæ genus opaco auersoque à radijs loco facilè putrescit. Sed, ne delicatum flosculorum ver ab æstu præmaturè deflorescat, à diuturna insolatione auertatur. Semen auiti coloris in flore tenax citra spem iacitur varietatis. Eodem propemodum cultu Lychnis Byzantina testæ committitur. Hoc autem distat, quòd resecta radicis portione, ternis quaternisue minimùm fibris crinita propagatur: cum Americani Trachelij fœtus à matre sine vulnere separetur. Terram pinguem, tempestiuam irrigationem, tepida & ab Aquilone auersa quærit hibernacula. Editiore in loco vegetà viriditate iuuenescit, ac diu viuit; in imo pallida senescit; breuique interit. Vbi florum pila prope iam globata ex toto est, à sole distinetur; vt floreus fructus & voluptas diuturnior sit. Cum sitit, irrigatur. Plures in plantas dispertita ita differtur.

Lychnis Byzantina.

ſertur. Ineunte vere ocelli cum radicis particula ſeiunguntur, atque ad virentis vſque germinis initium inhumantur. Cæterùm, vt feliciſſimè ſoboles proueniat, nouellus oculus cum exigua materni corporis portione, quamuis non fibrata, reuellitur: dimidio germinis defoſſo, vulſuræ plaga vaſis lateri applicatur: inuulneratæ parti ſolum bellè apprimitur. Ita radix celeriter comprehendit, ac ſpecioſam in plantam feliciter adoleſcit. Auricula vrſi, atque Lichen ſiue Hepatica multiformi genere conſpicuæ, aliæque huiuſmodi fibratæ gelidiſſimi Septentrionis plantæ bono licet in ſolo apud nos minùs incommodè hoſpitentur, vitales tamen non ſunt; quia frigoris peramantes noſtro tepore triſtantur & contabeſcunt. Noſtrates verò, quarum pleræque ſemine conſeruntur, per æſtum florentes herbæ pinguibus, riguis, apriciſque delectantur.

Fibratæ plãtæ.

Caryophyllorum cultura.

CAPVT XV.

Caryophylli ſatio duplex

CAryophyllus vernaculus & ſemine & ſurculo ſeritur. Ad optimam fœturam bini circiter flores è magno numero in ſemen exire permittuntur. Maturitatis indicium eſt hiatus aridi folliculi, & ſeminis nigritia. Imum in vnoquoque folliculo fœcunditate præſtat: id enim

pro-

propiore alimento liberaliter hausto, generosiùs maiorem foliosi floris numerum procreabit. Ex albi caryophylli semine multiplex varietas prouenire solet. Inter maculosos fuscis maculis distinctus vtiliter sementat ad progignendos insolita decentium macularum varietate perpictos. Denique saturo colore fuluus pulchrè varieque degenerem, atque adeo candidam frequenter prolem seminat. Sementem autem non Octobri mense, sed collecto statim semine facies, vt intra annum florem legas. Vt autem prodigiosè foliosis ac peramplis floribus abundes, quartadecima luna caryophyllum, Zephyro aspirante, seminabis. Quòd si genitalis & felix aura prædictam proximi mensis diem non sospitet; satio erit procrastinanda, dum fertilis ventulus incidat in alterius mensis similem diem. Semen fictili catino, præpingui minutimque succreta terra instrato, committes: in digiti dimidium demittes: loco per æstatem mediocriter aprico statues, qui ternis tantùm matutinis horis insoletur: crebrò irrigabis. Ita intra dies octo primulam viriditatem citabit. Vbi quaterna foliola emiserit, diuturnum promouebis in solem: vt frequenti humus irrigatione semper humeat, curabis: exitu Octobris teneras plantas differes. Ita proxima flos æstate properabit. Idem præterea caryophyllus auulsione felicissimè conseritur. Auulsi enim ab radice pulluli, siue ramuli, vetustam partem aliquam è ma-

Serendi tempus.

Educatio.

Propagatio per surculos

è matris corpore referentes, & rite depacti, licet à materno colore vultuque non degenerent, nec æquè, ac ſemine conſiti, floreà ſegete luxurient; hæreditariæ tamen pulchritudinis certiſſima laude probabilis varietatis incerta decora rependunt. Quarto nonas Octobris, caryophyllorum ſurculos, tanquam certò comprehenſuros, depangere muliercularum cultura eſt: hordei verò ſemina, tanquam alienas fibras inſito humore citatura, ſubſternere ſuperuacanea liberalitas. Feliciter panguntur à menſe Februario ad medium vſque Martium, nempe ſub ipſum germinandi tempus. Decacuminatis folijs ſummatim attonſi, fictilium lateribus contiguo compreſſoque ſatu applicati, atque ita depreſſi, vt oculi emineant, fideliùs comprehendunt. Non eſt, cur ima pars intorqueatur; aut bini ponendæ ſobolis extremi vetuſtique cum intercepto internodio articuli cultro diffindantur. ſed vtiliùs vltimum geniculum circulatim medium diſſecatur, aridæque foliorum exuuiæ detrahuntur. Terra congruit nonnihil effœta. Situs requiritur apertus; nec tamen apricus ad vicenos tricenoſue dies, atque vſque eò, dum media foliola incipiant adoleſcere: tunc enim apricatio aſſidua indulgetur. Vtque inter diuturni ſolis incendia illæſæ tenellæ plantæ proficiant, frequens humor affunditur. Ita eædem exitu feliciore, quàm ſi Octobri menſe poſitæ fuiſſent,

ino-

inolescent, ac florem inducent. Eximiæ indo- Cura. lis caryophyllum nactus ita curabis. Vbi annus algere incipit, totum cæspitem è prono fictili leuiter concusso demissum eximes: tum implicitas terræ fibras extremas in duum digitorum crassitudinem circuncides; cauebisque diligenter, ne cohærentis glebæ pila comminuatur, neue intercidat. Glareolis deinde rite obstructo fictilis imo foramine, vnum alterumue digitum altam mediocrem terram substernes: ad quaternos quinosue digitos bubulum aut vaccinum sanguinem superfundes: trium digitorum exile solum adiunges: circuntonsum denique cæspitem impones, humoque pingui reliquam inanitatem explebis: in solem proferes: vt vsus veniet, adaquabis. Verùm, sæuiente iam brumali algore, in vase peramplo gallinaceum aut columbinum fimum aqua bene macerabis: eo medicato liquore consitum fictile rigabis. Ita, licet sub huius cæli clementia caryophyllus hiberno frigore non admodum infestetur, magna tamen eidem hoc fiet cultu vigoris & fœcunditatis accessio, vt foliosiores vegetioresque flores eliciantur. Exacta iam hieme vulgarem aquam affundes, vbi deuexior dies deferbuit; ne cum irriguo per æstum efferuescente humore radix pariter inferuescat. Vt assiduo Florea continuatio. grandiorique caryophyllo vernet annus, complures eodem tempore calyces dehiscere non patieris; sed, summis & primoribus relictis, detergebis adnatos.

Vt

Vt hibernis floribus abundes, æstiua, dum calyculos inducunt, germina præcerpes: sic enim noua, quæ trudentur, seram maturitatem ad hiemem vsque retardabunt. Quin etiam frigidioris oræ coloni consitas testas aut lætamine munitas, aut in loca tuta receptas ab iniuria gelantis anni asserunt: vbi verò tepidiore tempestate conserenauit, in apricum reuocant: vbi nubilauit, aquis cælestibus exponunt. Ne pinguioris terræ lætitia, vberiorisque pabuli sagina tam lautè cultos dirumpat flores; cum satis turgidos calyces intra biduum oscitaturos animaduertes, lineo filo bis terue circunducto medios religabis: ac denticulatum osculum leuibus æqualibusque incisuris librario scalpello factis laxabis; videbisque ad voluptarium prodigium profuisse vulnera, vt è calycum singulorum tubulis totidem quasi florea nemora extitisse videantur. Illud autem in primis custodiendum est, vt hæc sæpius planta deplantetur, putrique senio amputato transponatur. Translatione enim mirificè proficit & perennat: diutius relicta & reses folio siluescit, flore minuitur, odore degenerat. Debent ad hæc, vbi defloruerunt, nuduli cauliculi plerique imo tenus geniculo succidi, paucis admodum relictis, qui geniculatim & subinde floreant: dum attonsi & recaluastri ramuli noua germinantium foliorum iuuentute repubescunt. Eadem vtiliùs planta inter fictilis angustias alitur, quàm in area paten-

Alligatura & incisio.

Translatio.

Putatio.

Locus satiuus

patentiore: quòd in hac aut largioris alimenti nimia ſatietate dirupti calices enormiter hiaſcunt, aut neſcio quo loci tædio flores maceſcunt. Solis, quem vnicè amat, largior copia facienda eſt; niſi tamen æſtiuis floribus vernet. Tunc enim vel tecto, vel inumbrante velo, vel ſubducto radijs loco ſeruidior apricitas defendi debet: ne florea ſeges, verſicolori amœnitati nata, vehementi ardore præuſta miſerè flaueſcat.

Inſolatio.

Granadillæ cultura.

CAPVT XVI.

OCcidentalis Indiæ miraculum, occidentis Dei cruciatibus floridum, Granadilla noſtrorum olerum pingui glebæ ſic inſueuit; vt inexpugnabili propagatione iam vbique luxuriet. Tres altè digitos toto corpore proſtrata delitеſcere vult; quia ex omnibus geniculis geniculata radix emittit. Solis atque humoris appetentiſſima eſt. Feliciùs pangitur radix iunior; quia vernat vberiùs. Quam latiùs proſerpere nolumus, in fictili ſerimus. Ne per imum foramen clandeſtinum exitum inueniat, neue per poſticum fugitiua ſubiectum ſe penetret in ſolum; obſitam teſtam ſuper laterculum ſtatuimus: an captiua ſurreptitiam libertatem attentet, identidem exploramus:

mus : foras eminentem, iamque deprehensam seruili more demutilamus. Ne vasis angustiore ergastulo elisa spatium quærat apertius; iam adultiorem diffusioremque plures partimur in plantas, separatim ac dispersim inhumandas. Emicanti iam germini è cancellatis funiculis, vel arundineo virgeoue textu scansilis ansa præbenda est. Nisi enim diuini funeris efferendi pulchrè ambitiosa hæc planta adminiculum habeat, quo in excelsum euadat; breui parcoque germinatu veluti pudibunda sterilescit, humique latè procumbere, longeque proserpere dedignatur.

Gelsiminorum cultura.

CAPVT XVII.

Gelsiminum agreste.

SVa est & agresti candidi floris gelsimino digna patritijs cultoribus, digna cultricibus curis amœnitas, ipso, quamuis fero, tum virore tum odore amabilis, nec inutilis. Vt enim sileam topiarias hortorum scenas hoc sequaci lentoque frutice speciosè textiles; siquis præterea velit eximium voluptatis fructum è vulgari flore colligere, virgas recentes, læues, teretes, digitum crassas, & bene fibratas vere, siue etiam autumno fictilibus infodiat: duobus digitis, nec amplius, è terra

emi-

eminere paſſus ſupra imam gemmam recidat: in ſiluulam prope bipalmem iam adultos ramulos circuntondeat: regerminantem luxuriem frequenti cæſura coërceat. Proueniet enim, vt pila tonſilis denſiſſimam viriditatem ferè denſioris floris odorato candore formosè conueſtiens cum ſplendidas ædium, tum lautas conuiuiorum delicias exhilaret. Eadem planta pingui ſolo pabulanda eſt, ac liberaliter adaquanda, aſſiduo etiam in ſole habenda; ne in materiam frondemque penitùs abſumatur. Mediocrem quærit apricationem ſiluarum gelſiminum flauum atque inodorum: reliquam culturam ſuperiori ſimilem deſiderat. Hiſpani ſeu Laletani gelſimini, quod à Catalonia vernaculum nomen obtinuit, nulla ſatio felicior, quàm inſitio. Silueſtris igitur nouellas, nitidas, minimè ſcabras nodoſaſue, mediocrem digitum craſſas, & frequentibus fibris comoſiſſimas plantas mediæ magnitudinis fictilibus de more committito. Et quanquam ſunt, qui vix dum tranſlatum ſilueſtre gelſiminum inſerant; tu tamen annuo ſpatio cautiùs aleſcere & conualeſcere ſinito; aut, ſi libet, autumno tranſponito, vt ſemeſtri quiete ſatis virium recipiat, atque inſitione magiſtra celeriùs feritatem dediſcat. Menſe Martio luna decedente inſerito. Illud autem antiquiſſimum tibi ſit, vt ſiluatici ſtylum quàm proximè imum nodum ſupernè præcidas. Ita enim inſitus ſurculus faci-

Hiſpanum ſimplex.

liùs coaleſcet: quia omne virentis alimentum, quod quaſi quædam anima per medullam trunci, veluti per fiſtulam, naturali ſpiritu trahitur in ſummum, in ipſa nodorum denſitate diutius hærens atque conſiſtens augeſcit, nec anguſto meatu contineri facilis complures per oculos vehementiſſimas in materias exuberat. Quare vberiori ſucco proximum inſitum citiſſimè inoleſcere neceſſe eſt, ſi præſertim, ſubinde coërcita deterſaque ſilueſtrium germinum luxurie, in vnum adoptiuum ſurculum fertilis humor tranſcurrere atque confluere cogatur. Vbi quintam gemmam truſerint germina, decacuminanda ſunt, denſiore vt ramulorum ſilluula, plus florum inductura, fruticentur. Alternis minimùm annis ineunte vere ſolidus cæſpes debet eximi è teſta, idemque ad binos digitos cultro circunſectus pinguiore humo adiecta ſuum in vas reſtitui. Quotannis primo itidem vere ipſo tenus inſitionis capite id fruticis anguſtè deputatur. Nam, ſi virgæ ſic præcidantur, vt vnus alterue oculus relinquatur, rara paucis ex oculis flagella pullulabunt, maligno fœnore vernatura. Sin autem caput inſiti ſtrictiùs attondeatur; germinatu denſiſſimo vtiliùs capillabitur, & perennabit. Non poſſum hìc eos in re florea ſatis callentes exiſtimare putatores, qui fruticem altiùs vulnerare metuentes ſic amputant, vt citra imam gemmam ramorum aliquid extare patiantur; quod aliquandiu, dum

dum viret, noua in germina abiturum alimentum inutiliter auertit in ſeſe; vbi verò exaruit, viridiſſimam plantæ iuuentutem intermiſto ſenio inhoneſtat. Crebras idem frutex amat irrigationes. Orientem ſolem ſpectare mauult, quàm occidentem: alioqui florum ſterilis foliorum infelici feracitate luxuriabit. Aeſtiuis menſibus, ac Iunio potiſſimùm Iulioque non incommodè inoculatur. Atque hoc ſanè cultu fictilibus rite concreditur, & curatur. Sed elegantiùs multò virentia hortenſium parietum aulæa opere topiario prætexit, & numeroſis grandibuſque floribus iucundiùs diſtinguit. Hunc in vſum ſilueſtris gelſimini pleniores plantæ humi panguntur, quæ ſpatioſa in area largioribus ſatiatæ alimentis inſitiuo è ſurculo productiſſimas citant virgas, prædicto putationis tempore parciùs amputandas, vt in propaginem ſubmittantur. Propagationum autem duo maximè genera ſunt in vſu: vnum, quo editæ à matre virgæ ſulcis mandantur: alterum, quo mater ipſa proſternitur, atque in plures plantas per ſuas virgas diuiditur. Sic igitur à matre virgæ deprimuntur in terram. Appetente vere ſecundùm matrem ſcrobes fiunt: in eoſdem virgæ proximè maternum caudicem modicè contortæ, vt radices faciliùs citent, atque arcuatim recuruatæ demittuntur: quaternis circiter adobrutis gemmis ſic retorquentur, & ſupra terram eriguntur, vt, cacuminibus deſectis, vna, aut

vt maximè altera gemma relinquatur. Ita recentes propagines quà radicis, quà telluris, geminarum nempe matrum vbere tutelaque pinguiter ac feliciter enutritæ ingens robur & vires capiunt: quin etiam inhumatæ renafcuntur ex fefe;quæque modò filiæ fuerant,fiunt repentè matres.Circumacto anno actis iam radicibus à materna ftirpe amputantur,&, quò libuerit, differuntur, fuis iam viribus pariturae. Hafce tamen flori ferendo minùs vtiles experimur: tum quia parcè florent, tum quia ocyffimè euanefcunt, vtpote fibrarum penuria laborantes, graciliqué corpore imbecillæ. Quare vtilior eft propagatio,qua (ficut in vite fieri confueuit) ipfa fternitur mater, vt propagata foboles vberiore alimento vegetior affurgat; cum fcilicet iuxta imum fruticem ita, ne radicem lædamus, curiosè fodimus: ita in excauatum fulcum leniter proftratam matrem fupplantamus, ne radicem eandem abrumpamus: cum deinde ex eo fulco veluti ramofas foffas deducimus, per quas, vti quæque virga poftulauerit, nonnihil intorta propagetur; atque (vt paulò priùs docui) humo propagines operimus, & ad vnam alteramue extantem gemmam præcidimus. Vbi radicibus emiffis virgæ comprehenderint, transferuntur. Quanquam hæ quoque minùs fertiles viuacefque funt, quàm quæ filuatici gelfimini robuftis radicibus adoptiuæ inhærent. Satiua hæc periftromata orienti meliùs, quàm meridiano,

diano, vel occidenti ſoli aduertuntur; vt primæ lucis flos matutino candore ſimiles amico frutici floſculos appingat. Humor eidem irriguus vbertim affunditur: niues & gelicidia cauentur. Quapropter hibernis menſibus in opertum obſita fictilia reuocantur: plantæ verò ſubdiales canneis aut ſcirpeis tegetibus proteguntur. Par eius cultio gelſimini, quod, eiuſdem generis cum ſit, duplici foliorum textura denſiùs floret. Quanquam propagatione atque inſitione ſæpe tentatus omnem eluſit induſtriam, fortaſſe vt minore ſui copia, quò rarius, eò præclarius habeatur. Et hoc in fictilibus cautiùs cuſtoditur. Alterum gelſimini genus, quod lato Medicæ mali folio, folioſoque miræ ſuauitatis flore Alexandrinum, ſiue Arabicum appellatur, præterquam quòd ſolo lætatur itidem pingui, multùm irriguo, aperto inſolatoque; frigoris & caloris adeo intolerans eſt, vt frequenter vtroque peruſtus intereat. Quare in fictili obſeri debet, vt gelido anni tempore in opertis ac tepidis locis hibernet. Maturè, vbi primulo rigore inalgeſcit annus, recipitur in locum contectum eum quidem, non tamen vndique præcluſum, ſed patentem & vtiliter perflabilem; velut in porticum peramplam, quæ hibernum ſolem accipiat, & auſtrinis afflatibus latè oſcitet, imperuia & impenetrabilis Aquiloni. Diuturnum verò periculum docuit, in occluſa cella repoſitum hunc fruticem foliorum defluuio non

Hiſpanum multiplex.

Arabicum.

ſine noxa caluescere. Debet idem præterea cæteris gelſiminis ſeriùs vere iam adultiore in ſubdialem aream promoueri, atque, cum ſitiet, ita rigari, ne folia madeſcant: quia ſolent irriguis guttis, quaſi brumalibus pruinis, contacta dilabi. Per æſtiuos tamen feruores minuta aſpergine, quam ſcopulæ irrorabunt, mirificè recreabuntur. Hoc iſti etiam conuenit frutici cum ſuperiore, vt in ſiluaticum inſeratur: veruntamen, ligno, folio, & flore cum valde diſcrepet, difficiliùs coaleſcit. Paucis culturam colligam vniuerſam. In ipſa ſcabritia duritiaque nouo more delicatus frutex ipſo, quo colitur, obſequio ſæpe læditur, & blanditijs necatur. In eo putando diſcordes putatores & ſententijs inter ſe, & ferro cum eodem digladiantur. Etenim verno (vt mos eſt) alij quotannis amputant in palmum. Nimis crudelem alij omnium annorum trucidationem rati, leuiore tonſura ſumma tantùm cacumina diſtringunt. Alij, ſiluoſa denſitate interlucata, ramulos reliquos intactos relinquunt. Ab alijs denique duro tenus ramoſa teneritas reciditur. In re adeo controuerſa & plena diſſenſionis meam equidem ſic interpono ſententiam. Nonnullam ſinguli, vniuerſam putationis diſciplinam complectuntur omnes. Primo alteroque ab inſitione anno inſitum anguſtè, imoque tenus oculo deputabitur: ſic enim ille fiet craſſior, & plures ex ſe, vehementioreſque ramos eijciet; qui, cum inſtar qua-

tuor

tuor digitorum erunt, Hiſpani more gelſimini nonnihil mutilabuntur, vt cum ipſi, tum maximè gemma craſſeſcat. Tertius annus palmares virgas in arbuſculæ ſpeciem indulgebit. Ita quotannis paulatim excitatus frutex in trium circiter palmorum altitudinem latitudinemque arboreſcere permittetur: atque hanc in poſterum ſtaturam annua putatio tuebitur. Quare gracilioribus, deorſum ſpectantibus, diſtortis, aridis, & ſuperuacuis ramulis deciſis, puſillum arbuſculæ lucum collucabit: vegetos, nitidos, proceroſque relinquet, vbi prædictum exceſſerint modum, leuiter attondendos. Ita fruticis incolumitati & pulchritudini, ſublata inutili ſobole, conſuletur, idoneique inſitioni ſurculi comparabuntur. Ad extremum ſtirpitus detrahetur, quæ ſolet ab ima ſtirpe identidem pullulare, matrem prælibans, mitibuſque ramis alimentum præripiens, ſiluatica progenies. Operoſiorem poſtulat culturam rubrum Americæ gelſiminum annuum, quod barbaro vocabulo Quamoclitum appellant. Moroſa naſci ſemina in aqua, & in ſole ipſam tepefaciente habentur eatenus, quoad præmollita turgeſcant: aut ſingula, aut bina in ſingulis fictilibus pingui humo repletis duos altè digitos demerguntur: ſol, & humor affatim indulgetur: ventus immodicus euitatur. De tempeſtiuo ſatu diſſentiunt ſententiæ colonorum, alijs Iunio menſe, maturiùs alijs, alijs verò ſeriùs ſerendum

Americanſi

dum esse firmantibus. Ego satis habebo non ignobilis cultoris prosperum cultum proponere. Hic ergo Maio aut Iunio mense, lunaris curriculi quarta extremaque parte, bina seu terna semina conserit in fictilibus: quotidie meridiana irrigatione madefacit, & intra dies octo properato germinatu in lucem euocat. Vbi quatuor digitos à terra extiterint; vniça in singulis testis relicta planta, reliquas cum adhærente solo in singula fictilia transducit, parique irrigat sedulitate. Sumit sibi deinde capaciora vasa, & aqua replet: consitas in hæc testas vndique potaturas immittit: humoris exhausti damnum crebro rependit infusu. At si exuperans æstus humum arefecerit, irrorato manibus imbre æstiuus Aquarius humectat. Quoniam verò conuoluulus hic ambitione reptitia summa rerum affectat: arundinibus cancellatim fictili circuntextis, intentisue funiculis duum cubitorum commodos illi gradus offert. Ramulos quoque succrescentes, siqui vaguli vacillent, arundineo septo, lineoue adminiculo applicat implicatque: vbi tortili reptatu arundinum & funiculorum fastigia superant, cacumina demutilat, vt maiore conatu luxurientur in flosculos. Monet hic etiam, semina, vbi vix inaruerint, diligenter esse legenda: quia frequenter è folliculis dilapsa minutulis nigellisque corpusculis vestigatorem fallunt. Testatur denique, eadem, nisi largo humo-

re

re ac ſole ſolicitentur, vnum, alterum, tertium quoque annum ſub terra ſilere, antequam progerminent. Recens & rarum Romæ, phœniceo flore gelſiminum Indicum, ſiue Canadanum, præter ſolum pingue, exhalato pinguedinis vapore bene maceratum, felici poſitu apricum, radicibus ramiſque fundendis vacuum apertumque, deſiderat etiam cancellatim ſcanſile adminiculum, vt amœniſſimam prætexat viriditatem; aut certè pedamentum procerum, contra imbres peruicax, decorticatum, & ſcobina exaſperatum, vt articulatim radicoſa fruticis brachia ſtatumen adiunctum arctiſſimè pertinaciſſimeque complectantur, atque ambitioſo reptatu in arboream altitudinem euadant. Debet autem à parietibus nonnihil diſtineri, ne floribus onuſta pendula cacumina incurſantibus ventorum furijs allidantur. Hiberna frigora non ita multùm reformidat. A primo vere in extremam vſque æſtatem rigari vult. Seminis, quod hoc primùm anno apud nos protulit, adhuc intentata ſatio eſt: necdum inſitio cæſione ac vulnere peregrini fruticis cum vernaculo adoptiua fœdera ſanciuit. Vna proſpero vſurpata periculo cultura ita ſingularem ſtirpem docet eſſe multiplicandam. Verno, priuſquam oculi fruticis intumeſcant, trigemmis ramulus præciditur: eius caput cultro diffinditur, ac depangitur binis obrutis gemmis, vt tertius nodus extet. Sic ex facili

Indicum maximum flore phœniceo.

ca-

capit & germinat, humore præsertim adiutus, & sole.

Rosarum cultura.

CAPVT XVIII.

ROsa, risus anni pulchrior, & princeps hortorum purpura, vt antiquitatem hilarauit ornauitque, ita exercuit & pupugit cura magis, quàm aculeo. Sic igitur ipsam curauit & coluit antiquitas. Fidiculæ vesperi occidentis nouissimis diebus, mense scilicet Februario, vbicunque patiebatur cæli ratio, terram ad rosæ satum bipalio vertebat. Hoc eodem tempore, siue inter Vergiliarum occasum & brumam rosaria noua semine aut virgultis conserebat, vel antiqua curabat: sarculis enim, aut dolabris circunfodiebat, vniuersamque ariditatem resecabat. Eadem à Fauonio fodiebat, iterumque solstitio. Sed locis calidis, apricis, atque maritimis Nouembri etiam mense roseta instituebat. Satio multiplex erat; Alij enim semina ponebant, quæ seriùs eueniunt. Ob id potiùs caule conciso inserebant, & ocellis radicis, vt arundines. Alij caules aut in propaginem deprimebant, aut radicitus recisos in virgulas palmares interuallo cubitali adobruebant, & frequentibus irrigationibus iuuabant, factas deinde viuiradices trans-

Rosæ cultura vetus.

Pli.l.18.c.26.

Colum. l.11 c.2.

Pallad. Febru. tit. 21.

Varro de re rust.l.1.c.35

Pli.l.21.c.11

Pallad. Nouem.tit.11.

Plin.l.21.c.4.

Constant.Pogon. Agric. l.11. c.19.

Theophrast. de hist.plant. l.2.c.2.

transferebant. Ex horum numero Pangæi montis accolæ adeo translatione profecerunt, vt numerosis folijs pusillas rosas in amplissimas explicarint. Erat præterea, qui non absimili more ante calendas Martias, siue post Vergiliarum occasum rosam fruticibus, & surculis quaternum digitorum longitudine, aut etiam ampliore pedalia per interualla disponeret: omnibus annis per idem tempus circunfoderet & recideret, vt quàm diutissime conseruaret. Neque verò exputabant solùm, verùm adurebant etiam nonnulli: quia succi copia in foliorum ramorumque siluosam atque inanem luxuriam nimia fundebatur, nisi ferro atque igne in breuissimi ramuli vtiles angustias coërcita, spatiosoque exitu prohibita & repercussa, diuturniore mora satis concoqui & perfici cogeretur, vt amplè foliosos erumpere posset in flores. Fossio altior quàm frugum erat, leuior quàm vitium. Pangebatur nec pinguibus, nec argillosis, nec riguis locis, sed raris, & præcipuè ruderatis. Quanquam, vt assiduè vernaret, singulis mensibus serebatur, atque stercorabatur. Ad hæc ponebatur calido, prono ad meridiem, & sicco loco, magno naturæ documento, tum quòd Carthagine Hispaniæ hieme tota præcox purpurat: tum quòd arida & siticulosa Cyrene odoratissimos flores, nebulosa & roscida Aegyptus procreat inolentes. Iam verò florum callida ita posteritas rosas colit. In solo

Plin. ibid.

Colum. l. De Arbor. c. 30.

Plin. ibid.

Theophrast. De hist. plant l. [illegible] c. 6.

De caus. plãt. l. 3. c. 24.

Plin. ibid.

Constant. Pog. ibidem.

Plin. ibid. c. 4. 7. & 11.

Cultura recens.

quo-

quolibet feliciter, at feliciùs in præpingui & ad ſolem recliui, palmari altitudine tria cubita aliam ab alia depangit: per autumnum effœto ſenio reciſo ſtercorat: arundineis parietibus, cancellata ſtructura excitatis, applicitas implicitaſque adminiculat ac nodat: capita quoque deorſum versùs curuata, ſubſtringit; quia ipſo flexu retardatus, qui fruticem permeat alitque, terrenus humor adeo coquitur ac digeritur, vt numeroſo & conſpicuo flore tandem exuberet. Italicam ſuperiori perſimilem, nobiliorem tamen; ac diligentiùs colendam ſemper virentem, perpetuam, ſiue omnium menſium roſam appellant: quòd ea ſæpius amputata primùm faſciculi aſpectu conſertiſſimos calyces ſimul promit, quos deinde paulatim atque per partes ad alteram vſque putationem floreum recludit in partum; vt ipſos ſingulis menſibus vnà cum floribus inducere videatur. Iſto autem denſiore calycum numero, florumque propc continuato vere maximè diſtat hæc à ſuperiore, quæ minùs diues floridæ purpuræ rariores aperit virides alabaſtros. Vt igitur omnibus, aut certè pleriſque menſibus perpetua vernet, ſæpe intra annum; ac bis minimùm deputanda eſt. Exitu Octobris ſuperficies omnis ſolo tenus anguſta putatione ſucciditur, vt è duro repullulet: ita enim citati calyces numeroſiores florea fertilitate perhiemant. Menſe iterum Martio expucatur, vno aut altero ramulis articulo relicto.

Roſa Italica flore pleno perpetua.

cto. Verùm, vt ſerotini calyces tota æſtate vernaturi ſubnaſcantur, tempeſtiui, dum conniuent, verno tempore detrahuntur. In altiore ſolo depactam putator minus compeſcet, quippe plus humoris trahentem, quàm quæ in fictili poſita ſit. Putationi dies aptiſſima cenſetur, quæ triduo quatriduoue plenam lunam præcedit. Quindecim ſpatio dierum ante ipſam putationem aqua non miniſtrabitur. Vbi iam ſiti nimia laborare plantam animaduerteris, priùs circunfodies, vetuſtæque terræ ſubductæ vice vel hominum attonſo capillo, vel equino fimo iam putri lætificabis, bono ſolo conſitæ ipſi teſtæ ſuperinducto: tum crebris eandem irrigationibus refocillabis, ſalubri apricatione refouebis, à frigoris inclementia tecto tepidoue loco tutaberis. Eadem ferè cultura conuenit ijs roſis, quas puluinis hortenſibus commiſeris. Sed, quoniam illæ ad incommoda temporum declinanda citra noxam tranſmoueri nequeunt, auerſo à Septentrionibus loco depangi debent; cum hieme progerminauerint, impoſitis tegeticulis à nocturni frigoris iniuria protegi; & ijſdem remotis diurnæ apricitatis beneficio foueri. Quanquam optimus magiſter vſus iam docuit, id genus frutices, præſertim robuſtiores, citra frequentem putationem intonſos pleraque anni parte vernare; dum tamen & pinguis terræ pabulum, & irriguæ aquæ poculum frequenter

ter & affatim adminiſtretur. Vt autem dapſilem florum prouentum habeas, ipſa fruticum brachia (quemadmodum in proximè ſuperiore roſa monuimus) præcipitabis. Cæterùm eoſdem frutices multiplicare promptiſſimum eſt, ſi de more propagentur in ſulcos: ſi autumnali putatione reſectæ virgæ modico inclinatu ſtatuantur, ac ſtrictim attonſæ duos de terra digitos extent: hac enim ratione radices & germina vehementiùs impellent. Sationi huic tempeſtiuus October aut Nouember eſt. Batauæ centifoliæ robuſtum ſolum, frigidus modiceque apricus locus deſtinatur. Virgarum aritudinem & ſenium tantummodo exputare conuenit: quia raros in ramulos hæc planta diſpergitur. Pullulans ab imo ſtirpe ſoboles fibris nonnullis capillata differtur. Parem cultum depoſcit nomine ſpecioſo par, flore minùs amœno diſpar centifolia inodora. Vario rubore maculoſa, odore ac magnitudine vernaculæ ſubrubenti perſimilis, ligno durior, ramis fruticoſior, florum mediocriter ferax quærit aperta, aprica, & rigua: ſolo gaudet robuſto. Flos adeo mollis eſt ac delicatus, vt nebulas reformidet. Putationis vice ſumma ramorum teneritudo decacuminatur. Fœcundiſſima radix latè ſpargendam fruticat in familiam. Damaſcena iucundi ſpiritus roſa, modò aureis crocis odoratior, modò argento tantùm folioſiore minùs odora, humore, ſole, liberoque lætatur cælo. Frigoribus

Centifolia Batava.

Centifolia inodora.

Variegata.

Damaſcena.

ribus non affligitur: imò etiam toto ferme anno germinat ac vernat. Vetuſtiorum virgarum, quas ætate duratas ægrè tranſcurrit humidum alimentum, anguſtam trunco tenus cæſionem per diuortium veris atque hiemis amat; vt nouella virgea ſilua integro, ac nuſquam intercepto ſatiata ſucco lætiorem ſe vegetioremque profundat: atque ipſa materni trunci reuireſcens & iuueneſcens anilitas florida fœcunditate luxuriet. Iunioribus verò caulibus idem frutex vnam vel alteram gemmam relictam vult: quòd illorum teneritas vbertim tractum facilè admittit, atque æqua portione diſpenſat humorem: & paucos in exitus compulſa germinandi facultas vehementior aſſurgit, ſilueſcitque diffuſior. Roſa hæc ſurculo, & viuiradice frigido in ſolo poſita feliciter celeriterque capit & proſilit. Obſoletò colore alba roſa, operi topiario denſa & flexibili viriditatæ perutilis, validum ſolum, liberum ſolem, & vberem aquam expetit. Putationem recuſat, præterquam ſi quis ſenio defectus ramus exaruerit. Vegetas, hortorumque textili ornamento commodas, recentes virgas antiquioribus, prout res feret, adiungi adnectique poſtulat. Vberrimè ſuccreſcentibus ab imo virgeis nepotibus genus amplificat. Lutea roſa, quæ foliorum denſiſſima flauet coma, frigore delectatur. Idcirco felicior in Tuſculano, quàm in Romano, prouenit ſolo. Illic enim plerunque folioſior flos mature-

Albicãs flore pleno.

Lutea maxima.

tureſcit ac dehiſcit: hìc inani florum ſpe ſæpe turgidi alabaſtri ſenſim corrugati languent. Robuſtum ſolum, vacuumque ramulorum libertati cælum appetit. Quare arundineis cancellis implicari alligarique formidat. Tonſuram odit, quia ſummatim floret. Inutiles tamen, malè nati, aridique ramuli vtiliter interputantur. Florum pleroſque deturbare ante maturitatem expedit, vt reliqui ſuis abſoluti numeris eleganter vernent. Quæ pullulat ab radice denſior virgea ſoboles, primo vere auellitur, ac tranſponitur. Cinnamominam educat humus valida, irrigua, non admodum ſoli oſtenta: luteæ roſæ communis parca putatio conſeruat: propagat etiam reuulſus à materna ſtirpe pullus nonnihil fibratus. Inter purpureas princeps habetur, quæ quamuis leuiter odorata, plurimis tamen foliorum verſibus ornatiſſima, impulſoque altero flore è medio ſinu, velut apice regio inſignis, ſuperbit. Quanquam decora hæc non ſemper illam criſta honeſtat: ſiue quòd ſolito folioſior prior flos genitalem ſuccum abſumpſit: ſiue quòd eundem florem nimius imber, & nebula corrupit; aut natiuus, & familiaris vermis exedit. Luteæ roſæ debita huic etiam cultura debetur. Ita in vario roſarum genere variat hortenſis diſciplina. Noſtratibus autem roſis reliquis præcepta generatim tradita ſatis conſulent. Illud habeo extremo ſubijciendum loco, ſic eſſe roſei

Cinnamomina flore pleno.

Rubra flore pleno.

Arboreſcés.

fruti-

fruticis, quem volumus arboreſcere, incrementa formanda, vt, imis medijſque nepotibus ſæpius detractis, ſuccus omnis partim implendæ caudicis craſſitudini ſeruiat, partim ad ſumma germina euocetur, quæ putatoris artificio in ramulorum ſpeciem fingenda ſunt.

Floridarum ſtirpium arboreſcentium cultura.

CAPVT XIX.

VNis ferè florum delicijs inclytæ arboreæ ſtirpes, quarum pauciſſimas adhuc Romani educant horti, peculiari diuerſaque cultura vix indigent. Olitorium enim ſolum, vliginoſum, & apricum vel omnibus, vel pleriſque prodeſt. Peregrinæ atque hoſpites eo cæli terræque poſitu excipiendæ ſunt, qui loci natalis ingenio reſpondeat. Earum verò hæreditariæ poſteritati continuandæ lateque ſpargendæ conſulit ſeminatio, inſitio, propagatio, talearum poſitio, fibratæ ſobolis tranſlatio. Supereſt iam, vt publicæ priuata præcipuarum cultura ſubiungatur. Arbor Perſica folioſo roſeo flore roſarum æmula à vulgari cultu pomiferæ non abhorret: bono in olerum ſolo, humecto, apricoque proficit: inſitione ſoboleſcit, quæ creſcente luna fieri debet; quia flos for-

Arbor Perſica flore multiplici.

mosior, non fructus vberior exigitur. Februario mense arida senectute recisa, nouo cum anno iuuenescit. Eadem alit cultura Cerasum, pleno in flore impolluti candoris, alioqui rari, feracem. Et hæc rectè inseritur in alias Cerasos, cum genus, tum decus propagatura. Candida Genista pangitur in olitorio solo non ita pingui, moderato soli obijcitur, æstiuis irrigationibus confouetur, semine seritur; quod, cum prædurum sit & natu morosum, præmollita vel tenuata cute (sicut edocui) vrgetur ad germen. Latifoliam flore multiplici Myrtum non humo pingui duntaxat, verùm etiam sole multo, humoreque nuttimus: parte aliqua exarescentem interputamus: in eam, quam volumus, formam artifici tonsura componimus: depacta fibrata sobole ampliamus. Indica siue Americana Laurus libenter in terra pingui riguaque hospitatur: solem ab eadem expeti, calidissima docet patria; & sanè in solis regno nata, non minùs quàm nostra laurus, Apollinea est. Angustò, ipsoque tenus trunco inutilitum ramorum amputationem timet: quia paulatim patescens à contiguo vulnere ad medullam intimam foramen aditum ad noxam & necem aperit. Baccarum satu, sobolisque translatione dispergitur. Exoticum Oleastrum optimè recipiunt loca pinguia, vliginosa, & aprica: more salicis rami panguntur, & pullulans ab radice soboles radicosa differtur. Sambucum roseam

Cerasus flore multiplici.

Genista flore albo.

Myrtus latifolia flore multiplici.

Laurus Indica.

Oleaster exoticus.

Sambucus rosea.

ſeam caulibus vel in propagines depreſſis, vel ſeorſum depactis facilè capientem humido ſolo, & parum aprico excipies: ſi lubeat, in arbuſculam leuiter attondebis. Potes non diſpari cultu nutrire geminas vulgatiſſimi nominis notiſſimæque formæ Syringas, alteram candidis breuique ſerie ſpicatis, alteram cæruleis & longiore panicula racematis floribus viſendam. Malus Punica ſilueſtris bono, irriguo, & aprico ſolo, grato videlicet blandimento, ad vberrimum florum fœnus manſueſcit: inſitis ſurculis, defixiſque ramis, quibus pars aliqua materni corporis hæreat, coaleſcit: plantis quoque conſeritur de matrum radice diuulſis: inchoante vere inutile ſenium interputata deponet. Rhus peregrina, ſiue Sumachus Indorum optimum ſolum, tempeſtiuam irrigationem, aſſiduamque apricationem diligit: putationem recuſat: Italicam hiemem non reformidat: adnata ſobole ſeſe diſpertit. Indicam Acaciam externis hortis aſſueſaciunt pinguis humus, humor, & ſol: frigoris metuentem Aquiloni ſubducta loci poſitio præmunit: tempeſtiua quoque putatio ſparſim areſcentem ſeneſcentemque ſalubriter vulnerat, & renouellat; vel nimia fruticatione ſilueſcentem compeſcit, &, ſi lubeat, in arbuſculæ ſtaturam extollit: ſemina verò, quamuis duriſſima, prædicto more præmedicata, vel è ſiliquis nondum planè nigrantibus ante maturitatem lecta deficientem rarioremque

Syrinx alba & cærulea.

Rhus peregrina.

Acacia.

Molle. *Thesaur. Rer. medic. nouæ Hisp. l. 3. c. 15* reficiunt atque multiplicant. Molle, arbor Indorum, quam nostris libuit Lentiscum Peruanam, siue angusti folij Terebinthum appellare, amat calidum cæli statum, bonamque humum, singulis alternisue annis sufficiendam: aridis resectis ramis interpurgari vult: propagari debet, pullis, qui nascuntur ab arbore, de more in terram depressis, ac triennio post è matre decisis, quia lentas illi radices mittunt: si qua parenti adnascitur, vtiliùs planta transfertur: tenera & adolescens viriditas rigationibus adiuuatur.

Aquaticorum florum cultura.

CAPVT XX.

FLoridæ aquarum plantæ, veluti natantes hortorum Nymphæ, dilectis in vndis demersæ memoriam prope suffugerant. Sed age iam adhuc in tempore memores à terrestri cultu ad aquaticum transeamus: vt hoc etiam hortorum cultores gloriari possint, sese amphibios esse, felicique labore à se aquas conseri.

Nymphæa duplex. Alba. *Plin. l. 25. c. 7.* Nymphæa, non solùm forma, verùm etiam nomine inter flores Nympha, gemina est. Altera Heraclion dicitur, quia Nympham erga Herculem zelotypiæ fabulosus ardor in frigidam aquarum herbam deformauit, radice nigra, scabra, & clauam referente, vnde Rhopalon aliqui vocant; folijs ferme orbiculatis, læuibus, herbaceis, in aqua sum-

ſumma natantibus ; flore candido, compluribus foliolis oblongis & acuminatis compactili, medijs lacinijs flauente, per Maium Iuniumque menſem vernante;cum defloruit,capite papaueris, in quo ſemen pullum,ſplendens & milio maius. Altera radice alba, folio oblongo, flore luteo, capitato & roſam æquante, ſemine ſuperioris inſtar ſubnigro ſplendidoque, ſed paulò maiore, quia Peneo innaſcitur in Theſſalia, Theſſala nuncupatur. Vtraque verò conſeritur in fictilibus ternos minimùm palmos altis, fundo minimè pertuſo aquam non tranſmittentibus, In binos palmos humus pinguiſſima, penituſque putris ſubſternitur: ibi radix bellè collocatur: deinde trium altitudine digitorum ſimilis humus adijcitur: aqua demum ſuperfunditur ita, vt oras vaſis exæquet; cumque illa ſubſederit, ſubinde recens infunditur. Reſecandæ tranſponendæque, cum opus eſt, radici, necnon demutandæ terræ Autumnus tempeſtiuus eſt. Paluſtrem Caltham flore pleno luteo, in ſemen non exeunte; caule inani, palmari, obliquo, in alas diuiſo; folio ferè Nymphææ, rugoſiore, rotundo, ſuccido, venoſo, leuiter ſerrato; radice multis candidiſque capillamentis fibrata, cultus educat non abſimilis. Requiritur enim vas humori continendo non pertuſum in imo, & ſummæ macerateque pinguedinis ſolum. Hoc tamen reliqua cultura diſtat, quòd in digitum radix deponitur, quòd aqua

Lutea.

Io. Ruell. de Nat. ſtirp. l. 3 c. 67.

Caltha paluſtris flore multiplici.

 ſuper-

ſupernatare non debet, cum inſuccatam limoſamque eſſe humum ſatis ſit. Licet autem hæc planta hiemem non reformidet, à gelido tamen Septentrionis afflatu eam auertere præſtiterit. Vere floret, interdum etiam autumno. Vt autem ſeneſcentibus nouos flores continues, plura de illis vaſa conſeres: cum vnum aliquod prope iam flores amiſit, humi acclinatum ſiccari ac ſitire patieris: deinde aridam ſuperficiem attondebis, terræ præpinguis exiguum adijcies, & aquam ſuperfundes: ea induſtria flores alieno tempore euocabit, atque ita per vices vaſa vere perpetuo lutei floris aureſcent. Cum radicem voles eximere, ſobolemque transferre; tum vere, tum autumno id facies. Communis eſt cum Calthæ ſuperioris cultura cultio Trifolij paluſtris, geniculata radice latè proſerpentis; terna folia, ouata, glabella, & carnoſa ſingulis in pediculis ſurrigentis; floſculos hyacinthi effigie albos, denſis albidiſque ſtaminibus inſtar Capparis capillatos, à medio ferè bipalmi caule ſurſum versùs palmari ſpica extollentis; folliculos denique paruos & rotundos ruſo, milijque perſimili ſemine implentis. Sicui præterea ſuppetat in hortis commodi fontis, aut lacuſculi, aut piſcinæ opportunitas; is meliùs poterit in imo eiuſdem labro, prædicta terra conſtrato, & has, & alias aquaticas florum feraces plantas eadem ratione conſerere, hoc eſt in aquis hortos inſtituere.

Trifolium paluſtre.

Indicæ

Indicæ ſtirpes in hortis Barberinis.

CAPVT XXI.

INdia quoque vt opum, ſic florum prædiues expolitiſſimos Barberinos hortos ſingularium admirabili munere plantarum exornauit; vt illi ſuo ſimiles Principi longè inter cæteros eminerent, vt Romanarum delicijs Apum India Romæ vernaret, vtque Numæ Capitolium vetus in Quirinali, poſtquam in dominatricis familiæ viridarium refloruit, amœnitatis Indicæ tributarijs floribus coronaretur. Ea igitur ornatu barbara, ingenio amœna, manu Pallas, vultu Venus, quàm ſtrenuè pugnaci arcu, tam formosè feroci ſupercilio ſagittifera, vt appoſito regnantes Apes dono cultuque demereatur, florum ſemina quæſitiſſima defert ad littus. Inde Neptunum per liquida regna natante curru non ita procul aurigantem breui ſermone compellat. O fluctuantis imperij tranquille moderator, qui per infidas & naufragas vias tenui ligno linoque orbem terrarum vltro citroque portas: quique diſterminatas immenſo elemento gentes, ventis licet reclamantibus, vndis licet obluctantibus, mutuo commercio miſces, atque vnum alteri mundum admoues, age, Apibus mellea ſuauitate amabiliter dominatibus remotiſſimæ Indiæ gratum obſequium ſiſte. Quid autem mellificas Apes

Caſſiod. in Chron.
Marlian. l.4. c.22.
Lipſ. de Magnitud. Rom. l.3.c.5.
India Barberinis hortis tributaria.

oblectet, magis, quàm florei delectus amœnitas? Has ego lectiſſimas Indici veris primitias præmitto, frequenti poſthac florum munere ſemper vernantem erga Barberinas Apes beneuolentiam teſtatura. Breuiter ad hæc & alacriter felicis itineris hilaratus nuntio Neptunus. Adſum vndarum Rex, velociore nunquam impetu liquidam immenſitatem emenſurus, ipſiſque regnis potiori Barberinæ maieſtati famulaturus. Exinde florum geniales merces tranſuecturum currum margaritiferi tractus candidis diuitijs in obſequioſa ornamenta congeſtis digeſtiſque marinæ Nymphæ artificiosè opulentant: vtque longinqua doceat nauigatio quàm proſperam Cynoſuram ſpectet, in ſummo curru præfixum eminet gemmeum à Barberinis Apibus publicæ vtilitati laborantibus trigonum vice ſideris inſigne. Iam ſoluturo Neptuno intus foriſque pretioſum munus porrigit India, fabrefactam ſcilicet auream pyxidem, incluſis rariſſimorum florum ſeminibus, quàm includente metallo, nobiliorem, paucis hiſce multæ obſeruantiæ notis inſcriptam, Regnatricibus Apibus floreum Indiæ tributum. Curru ſublimem maris Dynaſtam abeuntem comitantur agili natatu ludibundi Tritones, tenero cantu flexanimæ Sirenes. Subridet æquati æquoris tranquillitas: ſuperfulget ſinceri cæli ſerenitas; vnuſque Zephyrus circunuolitans, cætero latente ac ſilente rauco ventorum agmine, illud blandè inſibilat, I felix.

Ita

Guido Ren. Bonon. delin.
Fed. Greuier incid.

Ita præuiæ Indicæ ſtirpes Barberinos ad hortos feliciter appulſæ ſunt;atque inter mellitas aduolantium Apum blanditias feliciùs hoſpitantur, totas floridæ Indiæ ſiluulas felicitatis illecebra mox euocaturæ. Longiſſimè remotis, necdum à patrio ſolo digreſſis præire cæperunt exemplo proxima eiuſdem Indiæ plantaria,quæ non ita pridem Romanos ad cultores diuerterunt: cum certatim cupideque ad Hyblam properent Barberinam. Et adhuc ſanè properarunt è narciſſis qui florem ampliſſimum liliaceum rubente ſaturat croco, qui lilio itidem ſimilis primitiuum candorem leui paulatim rubore conſundit, quique puniceis folijs denſiſſimam ſtaminum cæſariem coronat. Neque narciſſo ſegnior venit, vt formæ, ſic officij æmulator,hyacinthus, cui candor atque odor famam, tuberoſa radix nomen dedit. Craſſis quoque reptabunda geniculis Indica Iuca lentè feſtinauit.Canadana pariter inſolitæ magnitudinis fraga adrepſere. Tenuiſſimis leuiter nixum fibris Americanum Trachelium facilè ſolutis retinaculis accurrit; Dominoque concolor Purpurato, flos Barberinus, & planta Cardinalis euaſit. Ipſæ altiùs ac pertinaciùs humi hærentes plantæ,reuulſis prælongis radicum digitis, adfuerunt, Indicum ſcilicet flore phœniceo Gelſiminum, Granadilla, Vitis Canadana, Indica Laurus, Oleaſter exoticus, Arbor vitæ,Acacia,Sinenſis Roſa. Indica præterea peramplo folio, eleganti flore, fructuquæ prædulci Muſa,quam Plinij Palam eſſe, Pa-

Narciſſus Indicus è rubro croceus flore liliaceo.

Narciſſus Indicus liliaceus flore purpuraſcente.

Narciſſus Indicus flore puniceo.

Hyacinthus Indicus tuberoſa radice.

Iuca Indica.

Fraga Canadana.

Trachelium Americanũ.

Gelſiminum Indicum maximum flore phœniceo.

Granadilla, Vitis Canadana.

Laurus Indica.

Oleaſter exoticus.

Arbor vitæ.

Acacia.

Roſa Sinẽſis

Muſa.

Nat. Hiſt. l.12. c.6.

Garzias ab Horto plant. Hist. lib. 2. c. 10. apud Cluſ. in exot.

Palan appellatio Malabarica prope eadem perſuadet, quo congruentiùs in Parnaſſo vernaret, quàm vbi, Muſarum volucres, Apes ſibi nidificant, Muſis mellificant? Addidit ſe ſtirpibus Indicis

Papyrus.

Aegyptia Papyrus, victuro in chartis Principi decora planta. Verùm hæ ſtirpes rarum, illæ decus afferunt ſingulare, quibus vnos India Barberi-

Tobias Aldinus.

nos hortos herbarum ſcientiſſimi Tobiæ Aldini manu conſerit & condecorat. Prior Americana

Arbor Coralij.

C. Cluſ. Appen. ad hiſt. plant.

Coralij arbor bono minutoque in ſolo intra teſtam ſemine ſata noſtratis phaſeoli ſimillimo, ſplendidè tamen rubente planeque coralino viſendam in altitudinem exijt, pluribuſque ab radice ſtolonibus fruticauit. Medius & craſſior caudex tres digitos biennio impleuit. Palmari ſupra terram interuallo patulos diſſipatur in ramos. Cortex per adoleſcentiam læuior viret: in ſenecta rugoſior ficulnei facie pallet. Raris idem, breuibus, pallidis, hamatiſque ſentibus armatur. Folia, vt in ſilueſtri Siliqua, nullis inciſuris interrupto, ſed æquabili & prope rotundo ambitu circinata leuiter faſtigiantur: ipſius etiam hederæ rotunditatem, amplitudinem, craſſamentum, duritiamque referunt. Singulos hinc & illinc porrectos neruos breui pediculo nixa in triangulum terna ſempiternò conueſtiunt; ac temperato lætoque virore ſpem colorant coralini ruboris in floribus legendi, non inter naufragia expiſcandi.

Flo-

NSCVLA CORALII

Flores per arbusculæ immaturitatem Romæ nondum tempestiui, coralium æmulaturi, pulcherrimique nominis fœnus maternæ stirpi repensuri expectantur. Deflorescens deinde arbor in concolores floribus phaseolos creditur siliquatura. Hæc interim peregrinorum ritu pomorum, quæ ab acore nominantur, satis irrigata, largiter insolata, in primis autem inimico frigori subducta pulchrè valet & conualescit. Brasilicus Phaseolus è subnigro semine, lupinum æquante, atque vmbilicum leuiter lunante, propter coctilem laterculum in bonam succretamque eorundem acidorum fructuum terram deposito tam feliciter extitit, vt intra annum quindenos in palmos adoleuerit. Simplici, tenui, caduco, & vitigineo assurgit caule, instar vitium statuminando. Dextro læuoque latere alternantibus è gemmis, quadruplici digito interuallatis, quaternum itidem digitorum ramuli erumpunt, mali Cydonij latiore folio triplici aut quadruplici semper virentes; indidemque virgulæ, duplo longiores porriguntur, primùm flore fabaceo quà candido, quà subrubicundo, siliqua deinde (quanquam hæc nondum euenit) fastigiatæ. Indicum hoc legumen à frigore tuta & aprica positione, aquæ præterea tempestiua ministratione in extero solo libenter didicit hospitari.

Phaseolus Brasilicus.

Se-

ASEOLVS
BRASILICVS

Præſentiſſimis par antidotis, Malabarica Moringa, ſemine conſita Erui ſimillimo, eodemque cultu educata, in fictili vegeta, laxiore loco vegetior, iucundiſſimi floris vice hilarem explicat viriditatem. Caule ramiſque nodoſa ſimul, & fragilis ad Lentiſci naturalem ſtaturam incremento iam cubitali contendere videtur. Minutis & lentiſcinis folijs raram ſterilemque adhuc, dum iſta ſcribimus, obtendit vmbram, quippe fructus pedalis & octogoni, craſſitudine raphanum æquantis, nondum ferax. Caius quoque ſiue Caious, ac Tamarindus primulo germine præmiſerunt exiguum ſui tenerumque rudimentum. Illius arbor malum Punicam, huius Fraxinum aut Iuglandem apud nos etiam æquatura creditur. Caioi nucem leporini renis figura, & colore cinereo in rubrum inclinante, vas excepit, humus bona nutriuit. Menſe Martio poſita extitit Maio: Septembri quatuor digitos eminebat. Lauri regiæ folio minutiore viret: viget autem apricatione aſſidua, irrigatione ſedula, cautaque frigoris declinatione. Florem candore formaque mali Medicæ flori conſimilem, folioſiorem tamen, nec ita odoratum; itidemque fructum grandiori malo æqualem, flauum ruſumue, bene olentem, ſpongioſum, ſucci plenum, cum aſtrictione ſubdulcem, è prominula nuce, ſuo ſcilicet ex vbere, alimentum incrementumque ſugentem, accuratiſſima educatio pollicetur. Tamarindi ar-

Moringa. *Chriſtoph. à Coſtal. Arom c. 35. Apud Cluſ. in exot.*

Caius ſiue Caious. *Id. c. 24. apud eund. Garz. ab Hor. Arom. hiſt. l. 1. c. 30. apud eund.*

Tamarindus

arborem è ſemine, lupini ferè gemello, ſed fuſco, cura prope par, & cultura in duos iam extulit palmos, ruſa & ramuloſa virga ſurgentem, ramulis vtrinque alterna ſerie digeſtis, & minutim folioſis; foliolis, veluti pinnulis, in alas è regione geminatis, diluto colore virentibus, acidulo ſapore iucundis, & acrem herbaceum intinctum concinnantibus, ſub noctem velut in ſomnum conniuentibus, bene mane velut ad vigiliam grato ſpectaculo ſeſe pandentibus. Nec vana præterea ſpes eſt, alibi neſciam hoſpitari plantam in Apum ac mellis amœniſſima Regia flores citaturam, qui candido colore, ſuauique ſpiritu cum ipſis Medicæ mali floribus certent, octo foliorum maiore numero victores: medicatiſſimum quoque fructum addituram, qui Græcæ Siliquæ more proueniat.

Fla-

CAIOVS
MORINGA
TAMARINDVS

Flauum Gelſiminum, Sinenſis Orientis, ſiue (vt alij malunt) Indici Occidentis delicium, ac noſtratis orbis miraculum, nullo meliùs in theatro, quàm Barberinis in hortis ſuſpiceretur, quibus Vrbanus Sol, Vaticano tum rubore tum candore nitidiſſimus, nempe Alius & idem beatiſſimè affulget. Accerſiuit ad Romanam amœnitatem Eques Caſſianus à Puteo, ad quem cumulatiſſimè ornandum & animi,& generis, & opum decora difficili alioqui fœdere conſpirarunt. Miſit Aquis Sextijs Salyum Nicolaus Fabritius Peireſius Senatorij cum ordinis tum conſilij vir; cuius prudentiſſimis in Republica tuenda curis fructuoſus labor florei cultus laudabili voluptate coronatur. Hic ergo frutex Romam tranſlatus in duo ferme cubita attollitur. Læui cortice, amaranthum referente, purpurat. Ab imo caule ramoſus pluribus virgis, itidem in ramulos brachiatis, fruticat. Folijs viret ſaturato ſplendidoque colore conſpicuis, oblongis, Punicæ mali foliorum inſtar duriuſculis, denſis, non inciſis, non deciduis, quinis terniſue in ſingulos ramulos coëuntibus, alarum aſpectu per virgarum latera explicatis. Floribus autem flauet omnino aureis, vulgaris gelſimini ſimillimo pediculo innixis, per ſumma ramorum in vmbellam diffuſis, Hiſpano gelſimino minoribus, diutius vernantibus, inualeſcente cum ſtirpe maiora quotannis incre-

Gelſiminum Indicum flauum odoratiſſimum.

Caſſianus à Puteo.

Nicolaus Fabritius Peireſius.

menta capientibus, eius floris, quem vulgò Saponariam vocant, facie retusis, suauissimè olentibus, arido etiam è cadauere odoratam animam spirantibus. Post florum gemmas baccis grauescit, minusculas oleas magnitudine primoque virore exæquantibus, à maturitate deinde liuentibus, maturæ instar vuæ translucidis, inclusumque nigellum & longulum, quale pyra includunt, semen indicantibus, hìc præterea solitarijs planeque vnionibus, illic gemellis & cohærentibus. Culturam exigit cum Hispano communem. Humorem in primis amat, & solem. Gelidam Septentrionis animam odit: imò etiam quodcunque hiemale frigusculum in tantum reformidat, vt viridissima folia luteo pallore tingat; corticem læuore, ac rubore decorum minutim granosa luridaque scabie asperet, ac decoloret; proserpente demum aritudine citò senescat; & pereat. Sed hiberno frigore infestari publica multarum stirpium calamitas est. Illa fruticis huius teneritudo peculiaris, vt, per æstiuos feruores sitientibus herbis cæteris expetito guttatimque propinato rorantis cæli nectare lædatur. Etenim floris folia vel leuissimo roris aspersu pallescunt, assiduo etiam infusu exalbescunt. Hac autem feliciter industria propagatur externus frutex. Virga ab exteriore

par-

parte ; qua vix latum vnguem diſtat à matre , ſurſum versùs obliqua plaga in tranſuerſi digiti longitudinem ad medullam vſque inciditur : inciſuræ leuiter diductæ lapillus inſeritur : ſabuloſa terra, vel argilla nonnihil humecta plagæ illinitur : obſitum deinque vas in altiorem laxioremque teſtam demittitur : & inhumandæ inciſæ parti humus ſuperingeritur : aut certè anguſtius , ac diuiduum ſine fundo fictile vtrinque admouetur, & modicè deprimitur ; vt ad obruendum propaganis vulnus ſatis emineat, nec nimio deſcenſu matris radices conuulneret. Niſi verò id vaſis ſuppetat, teſtaceis fragminibus circùm oras fictilis defixis aggerando ſolo, tegendæque inciſuræ parabile vallum excitatur. Sunt, qui cæſpitem eximant è fictili, & ima parte ſubſecta, reponant: ſubſidentem autem inciſam propaginem humo adobruant. Hoc alioqui percommodum inuentum eo nomine videtur incommodum ; quia, dum ſupernè prodeſt , inferiùs nocet . Subducta enim , quæ imam plantam alebat & ſouebat, humus quidni noxæ ſit? Ergo per vulnera impetratis radicibus, anno iam exacto ſecundùm matrem abſciſſa virga transſeretut : & Indicum aurum flauos in flores liberaliter egerminans noſtro etiam in orbe propagabitur , hoc eſt (vt illuſtris poëtæ ferme eadem aurea ver-

ba in rem meam vſurpem) floridam parentem, æmulata, ſimili florebit virga metallo.

FLO-

GELSIMINVM
INDICVM
FLAVVM
ODORATISSIMVM

FLORVM VSVS ET ADMIRANDA LIBER QVARTVS.

Florum structura multiplex.

CAPVT I.

EO potiſſimùm ſpectat vniuerſa florum cultura, vt meſſem variè voluptariam faciamus, ſiue vt eoſdem demeſſos flores multiplici ſerie velut arctiores in hortulos diſponamus. Nouo igitur more, ſingularique felicitate hortenſis meſſor præmaturum gaudij fructum in flore legit; ac tempeſtiuè metit, dum adhuc meſſis in herba eſt. Voluptatis enim ſeges tum maximè maturuit, vbi nondum exaruit. Iamuero debet ex vſu, cum quis meſſuit, manipulos obligare, nempe florum faſciculos artificioſè componere. Et ſanè manualis hæc ſarcina tam grata eſt, vt ægrè dimittatur è manibus: tam pretioſa, vt in conclauia nobiliora

reci-

recipiatur: tam suauis, vt oculis æquè naribusque blandiatur: adeo denique familiaris, vt ad concinnitatis artem multorum industriam cultorum excitarit. Vnum ego sæpius demiratus sum Anastasium de Vetera, vetustæ nobilitatis iuuenem, eiusceemodi fasciculos tam variè tam concinnè figurentem, vt in opere formosissimo vna summè displiceat fugacissima formositas. Quare, si te quoque cura eadem blandè vellicat, hanc solertiam adhibebis. Flores eliges (vt ea tempestiuitas feret) genere nobilissimos, formã pulcherrimos, odore (quoad eius fieri poterit) suauissimos, colore discrepantes, numero plurimos. Commodiorem huic operi segetem Romana in ora subministrabunt Februarius, & Martius; quippe quibus multiformis Anemone, Hyacinthus, & Narcissus vberrimè proueniunt. E floribus autem alios numerosiores, minusquẽ præstantes metæ aspectu densiùs nectes: formosiores alios certa per interualla circulatim itã intermiscebis, vt aduerso ratæ partis responsu bellè promineant: curabisque in primis, vt florea meta flore pulcherrimo fastigietur. In summa structura flores dispones prælongo caulẽ præditos, vt ad imum fasciculi manubriũ, quoad poterit, porrecti, altricem in vasis aquam exorbere possint. Duplici fasciculum ratione obligabis. Aut enim vnumquenque florum ordinẽ

Anastasius de Vetera.

Fasciculi ex artẽ.

bis

bis, terue aut ſæpius circunducto nodatoque, ac deinde ad extremum vſque faſciculum gradatim demiſſo longiore lino deuincies: aut certè, vbi ſummam ſeriem linea ſpira ſine nodo ſubſtrinxeris, floreum orbem alium ſubijcies, ſuperioris fulcimentum, ad quem pariter illigandum ſpiram eandem cautè deduces: eodemque ſingulos orbes modo continebis, donec ad vltimum deueneris, quem lini volumine multiplici aſtringes, non ſine magno vinculi compendio. Perfacili etiam opera floribus in vaſculo bellè diſpoſitis, ac demum ſubligatis, vario faſciculos artificio compones. Illud autem vniuersè curabis, vt artifex collocatio diſcolori ſtructura naturam imitetur grata varietate conſulentem voluptati. Cæterùm capulus ipſe narciſſinis folijs in longitudinem demiſſis, conſerteque compoſitis veſtietur: ſumma & ima pars lineo nexu coërcebitur: linum autem circunuoluto narciſſino folio vtrobique, ſi libeat, protegetur: ad octo digitos producta longitudo æquali cæſione terminabitur. Vt autem ſtructilis hæc florum congeries diſcolorem viuacitatem proroget, reſupinato capulo frigida identidem infundetur. Sic enim cum proximi & conſpicui, tum fortè remoti abditique ſcapi vtiliter potabunt. Quin etiam proderit flores ipſos leui aſpergine irrorare. Placet hìc florei faſciculi exemplar proponere, vt etiam oculis flores olfacias. Illud

addo

addo præterea, faſciculum exhiberi potuiſſe florum varietate locupletiorem concinnioremque; ſed vni ſtructuræ in breuiſſima pagina indicandæ minùs miſcellaneum typum perinde viſum eſſe idoneum.

Com-

FASCICVLVS
FLORVM
ARTIFICIOSVS

Commonſtrare præterea conuenit Romanam, idest pulcherrimam florum architecturam, quam principum virorum animis parabilis ſpecioſoque tributo demerendis Tranquillus Romaulus laudatiſſimorum gloria hortorum florentiſſimus, paucos ante annos excogitauit. E delibratis viminibus calathus aut rotundus, aut ouatus, prona concaua parte gibbus, ac teſtudineatus hoc authore contexitur. Media pars nonnihil editiore textura infixorum, hiſpidaque ſegete extantium, nec non gradatim ad vmbilicum vſque aſſurgentium inminum corona minimum triplici vallatur. Et laxioris quidem coronæ ambitus ab ipſius calathi ora quatuor circiter digitos diſtat: vnaquæque verò inter se binis terniſuè digitis ſeparatur. Vimineum ſolum, tum quod extra vallum porrigitur, tum quod interiacet, varijs florum ordinibus, diſtincta generum & colorum ſerie in ambitum diſpoſitis, ſic inſternitur, vt, ipſis in extimam partem floribus obuerſis in intimam caules inter extantia vimina porrigantur. Ipſe autem calathi vmbilicus ſupinis floſculis, quorum cauliculi prius detruncandi ſunt, conſertim integitur. Surrecta denique vimina ordinatis floribus perornantur. Id autem vt pulchrè fiat in ipſorum ſcapos, ſi vacui ſint, eadem immittuntur: ſin autem duriuſcula medulla pleni; debent ipſi florum ſcapi modicè demutilati concauos alios in ſcapos ex

Calathus florifer triplex.

Tranquillus Romaulus.

Calathus primus.

altera parte inſeri, ex altera verò vimina immitti. Quin etiam cuſtodiendum eſt, vt, illa quatenus extant, vel vno caule, vel pluribus conueſtiantur. Ita florea ætate aridæ quoque virgæ ſeſe induent in florem. At verò tulipis, quæ concauo ſcapo non ſunt, ordinatè ſtatuendis, peculiarem calathum, modicè cauum, calathiſcis compluribus quatuor digitorum altitudine intextis peropportunè capacem, eodem authore Tranquillo, comparabis: calathi huiuſce fundum myrtaceis ramuſculis floſculiſque præſternes: eodem ornatu conueſtitos quas illos lectiſſimarum manipulis tuliparum, &, ſi collibitum fuerit, humilioribus quoque florum ramulis infarcies, vt eorum ſilua multicolor excitetur.

Alter.

Concinnior alia, & frequentius vſurpata florum diſpoſitio ea eſt. Viminens orbis peramplus, quantus in dulciarijs placentis, quas Martios panes vocant, circumferendis adhiberi ſolet; comparatur. Quatuor in ipſo æquali craſſitudine ac longitudine arundines, pro viminei orbis amplitudine proceræ, in ſummo æquabiliter circunſectæ, in imo biſurcæ, paribus à medio atque inter ſe interuallis, in quadrum, nec non ad lineam defiguntur; tranſmiſſoque per ſingulas inferiùs efforatas lineo vel ferreo filo ſubſuuntur. Arundo cæteris modicè prolixior ad eundem modum media depangitur, Deffiſſis deinde arundinibus, aut

Tertius.

len-

lentis ramuſculis, aut funiculis præfixarum quatuor arundinum ima, media, ſumma pars in orbem traijcitur, aut circumligatur: atque huic etiam ad commenſum circulus interior adiungitur, ne stabiliti extrinſecus arundinei calami ſumma intrinſecus parte impelli, & nutare poſſint. Qui circumiacet planus ambitus, myrteis ramulis conſertim aſſutis ita contegitur, vt, craſſiore extremitate ſub imum arundineum circulum nonnihil immiſſa, vltra viminei orbis oram aliquantulum cacumina exporrigantur. Exterior quoque arundineæ turriculæ pars myrti ramis, recto poſitu per ipſos circulos inſertis, æqualiterque circuntonſis, conueſtitur: interior conciſis minutiſque folijs, tres circiter à faſtigio digitos ſubſidentibus, oppletur. Ad hæc ſuper ſubſtrata prominente myrto multiplex & multicolor florum ſeries multiplici ea lege digeritur, nimirùm vt vnaquæque corona vnius & generis & coloris ſit: vt, qui pulcherrimè inter ſe diſſident colores, componantur: vt infimus ordo vltra myrtea cacumina flores porrigat: vt ſuperior ſeries ſummis floribus ad inferioris extremos pertinea, donec introrſus recedens gradata ſtructura ad imam vſque torriculam pertingat: vt florum ſcapi ſupra ſubſutam myrtum extendatur, aut etiam (ſi per proceritatem liceat) ſub imam arundineam coronam recondantur: vt præterea iacentium inter ordines florum alij nobilioris notæ for-

mæque ſtantes flores ordinato reſponſu collocentur. Ceterùm media turrita machina ordinatim diſcoloribus florum faſcijs ornatiſſimè diſtinguitur, inſertis ipſorum caulibus & in conueſtientem arundines myrtum, & in penetralis turriculæ congeſtitiam viriditatem. Poſſunt autem flores, qui circulis firmiùs innituntur, decorticatis viminibus in ſcapos (vt ante diximus) immiſſis, tremulo luſu audaciùs prominere, cæteris floribus per anguſtiores circuitus verecundiùs corridentibus, & myrto cohærentibus. Hìc mihi ſtructor præmonendus eſt, vt grandiuſculos ſatiſque conſpicuos flores ſimplici, minutos & parum ſpectabiles geminata ſerie diſponat. Sed amæniſſimè vernare debet in florea ſtrue faſtigium. Ergo & frondeo parto flores vario ad arbitrium ordine inſiguntur, & in ſummis arundinum internodijs fabrè compacti florei faſciculi, ſiue triumphantis in Vrbibus Floræ vexilla formoſiſſima attolluntur. Licebit præterea ipſas arundines arte multimoda collocare, vt innumerabiles formæ ac gentilitia ſæpe inſignia exprimantur. Vſque adeo flores ædificare plauſibile eſt. Id ædificij præmaturè ne corruat, aquulæ frequenti aſperſione ſuſtentabitur.

Alias

Cc 3

LOREAE POMPAE FERCVLVM TVRRITVM

Alias quoque perelegantes admirandaſque moles opere nonnihil diuerſo è floribus quà colligatis, quà ſolutis, quà integris, quà etiam conciſis excitare cæperunt Fabritius Sbardonus, & Ioannes Baptiſta Martellettus, cultorum par, floris non ſerendi modò, verùm etiam concinnandi peritum in paucis. Vterque igitur è tabellis virgiſque rudem compagem præmolitur: tum ſingulas eiuſdem partes apto flore (ſiue illæ minutum exigant, ſiue grandiorem) ita conueſtit; vt idem illic non apponi, ſed naſci debuiſſe videatur. Vidimus nuper nouitate ſpectaculi Argo vetuſtæ non concedentem, fabricatam è floribus Nauem, cum minimè raptura vellus aureum, ſed obſequium auro pretioſius delatura ad meritiſſimum Principem, Carolum Cardinalem Pium, per Vrbem vela faceret, ſecundiſſima potiùs aura cum admirantium, tum plaudentium, quàm manibus prouectam eſſe geſtantium; cui florum genitor Zephyrus libentiùs, quàm cymbis ligneis, aſpirabat. Verumenimuero hæ moles operoſæ ac peramœnæ, quia citra copioſi aſſiduique humoris opem facilè areſcente ſtrue conſurgunt, mox elangueſcentis atque dilabidæ floreæ pulchritudinis ruinoſa ſepulcra, & breuia Mauſolea fiunt. Quare, vt reciſus atque ſtructilis flos, nempe caduca res, vbiuis locatus aquam potet, ac diutius duret, nouo artificio & opportu-

Aliæ moles è floribus.

Fabritius Sbardonus. Io. Baptiſta Martellettus.

Vaſa floribus immittendis perforata.

nam & lepidam excogitauit machinam nostro ex ordine fertilis ingenij vir, Horatius Grassius, non in mathematico tantùm, sed in hortensi quoque puluere Archimedes. Hoc enim inuento in quancunque figuram possunt vasa deformari, quæ toto licet corpore perforato sint, nulla tamen ex parte aquam effundant. Age subijciat oculis ipsa descriptio, quod animo fortasse incredibile videatur. Placet in primis eiusmodi vas, cuius pars ima in patentis polubri planam capacitatem explicata structuræ superioris planitiem, densissimo ad hortorum inuidiam flore distinctam, repræsentet; editior verò pars turritum illud pegma, opere itidem floreo exornatum, forma lepidiore victrix æmuletur. Huiusce igitur vasis penetrale arcanumque artificium illud est, quod pars dissecta clarè patefacit. Totum enim interius vas quinque vasculis, siue conceptaculis, aut infundibulis, & quatuor aut rectis, aut in latus inclinatis siphunculis, ad aquam sensim transfundendam vtrinque perforatis, coagmentatur. Et singuli quidem siphunculi sub ima cuiusque vasculi foramina, ne humor effluat, porriguntur. Possunt minore negotio summæ vasculorum oræ singulis grandiusculis crenis sic demutilari simul, & perforari: vt superiore parte inhærens, inferiore verò in labrum squamamue porrectus obex prohibeat, ne defluens aqua exteroria per foramina exundet. Aqua è summo vasis ore defusa

Horatius Grassius.

defuſa prius vaſculum replet ad ſummam vſque fiſtulam vel ad crenam, per quam tranſmiſſa ſecundum, parique ratione reliqua opplet conceptacula; donec ex imis humilioris vaſculi foraminibus exundans indicio erit, vas totum idoneo alendis floribus humore abundare: qui tamen è toto foraminibus peruio vaſe non elabitur, quòd ad foramina non peruenit, quæ inditur, aqua; ſed, ad ſummum vſque tubulum crenamue repleto ſuperiore conceptaculo, quæ ſuperfluit, per eoſdem exitus in ſubiectum vaſculum defluit, ac deinceps in reliqua, vſque dum ad infimum deſcendat; vnde tantùm, ſi nimia transfundatur, redundabit. Ipſi autem flores ita collocantur, vt, qui foraminibus inſeruntur, perparum emineant; ne conſpicui vaſis formam aduentitius abſcondat ornatus. At verò in exporrectis quatuor conchis, quas totidem laruales vultus ſuffulciunt, ſinguli florum faſciculi lepidè compacti pulchriore candidis vnionibus diſcolore fœtu decenter extabunt. Media in ore ſummo amplior & procerior ſiluula ludibundum in tremorem latè nutantibus floreis capitibus geſtiet, ſuæque ipſa celſiori ac triumphali formoſitati plaudet. Eiuſmodi vas quò grandius, eò fuerit etiam hunc in vſum opportunius: florum enim denſior collocatio, ac diffuſior porrectio partium decora ſingularum non adobruet. Quare palmorum minimùm quatuor altitudinem requirit,

quirit,

quirit, quemadmodum ſatis edocet ſeorſum addita dimetiens. Illud habeo prætereа ſubijciendum, idem vas; quia & molis magnitudine, & inditi humoris copia, & florum additamento maximè ponderoſum, & caſui obnoxium erit; prouidentiſſimè factum iri, ſi minimè circunferatur, ſed apta in ſede, vnde commodè circunſpici ſuſpicique poſſit, immobile ſtatuatur.

Pate-

AD IMVM EXCIPIENDIS FLORIBVS
VAS A SVMMO PERFORATVM

Patefacta superioris vasis arcana structura intestinum columnæ artificium aperit,quo totam triplex foraminum spira conuulnerat, florea fascia suauiter medicandam. Eadem poteris arte obeliscum pulchriùs, quàm Aegiptijs notis, insertis floribus inscribere. Neque verò minore cum admirabilitate, tum voluptate scatebit vas; quod vndequaque perforatum plura, quàm ipsa vocalis Fama, pandit ora, vt, quæ volumus insignia, seu notas floreis vocibus eloquatur. Tria hic obseruabimus: primùm, vt in foramina flores immittantur, qui solitarij funduntur è cauliculis: cuius generis sunt anemonæ, caryophilli, rosæ; nequaquam autem adhibeantur, qui singulis è scapis multiplici germinatu pendent,vt videre inter cæteros est in hyacinthis narcissisque. Illi enim, quòd pressè adhærent, quæ cupimus, distincte notant: hi, quòd immodicè prominent, notata confundunt. Alterum, vt apto adea, quæ destinauimus, discriminanda & exprimenda discolores flores ordine collocentur. Postremum, vt summo ex ore densior atque explicatior florum copia sic emineat, vt subiecta formositas pulcherrimè capilletur. Superest iam fermè omnibus id genus vasis commune, triplex artificium explicandum: vt videlicet, si velis conceptaculis singulis cum aquæ, tum scaporum facilè putrescentium sedimentum situmque posse detergere, tota vasculorum serie extimæ di-

midiæ

midiæ parti hærente, pars altera dimidia (ſi tamen ea lignea ſeu metallica placeat) adapertilis, conſertiſque fibulis nexilis fiat: aut eadem vaſcula medio tereti ſtylo continuata in extimi vaſis theca, vtrinque ſeiuncta, & bipartitò diuiſa, itidemque nexili claudantur: aut certè (quod in obeliſco tantùm & columna locum habet) integra pars extima vaſculis inanis elaboretur, deinde vaſculorum ſeries thecæ inanitati par medio perpetuoque ſtylo nexa diſponatur. In adapertili autem vaſe citra ſiphonum cenarumque vſum vaſcula ſingula ſeorſum aqua poterunt repleri.

At

S ALIVD PARITER FORAMINI
PERVIVM FLOREIS NOTIS
INSCRIBENDVM
OLVMNA FLORIBVS IN SPIRAM
INFIGENDIS PERFORATA.

At verò ſiquem magis delectat, in ſimplicioris artificij vaſe digeſtis floribus, ſub tecto, atque adeo intra ipſum conclaue parabilem & tranſlatitium hortulum alere; noua forma fictile hic vſurpet, quod & animo primùm mihi finxi, & re ipſa deinde in hunc eundem vſum percommodè vſurpare cæpi. Argillaceum vas placuit. Hoc enim meam mihi originem ſuggerit,ex argilla oriundo:hoc addecet paruo bene viuentem,tenuique ditiſſimum. Poteſt argentea, vel aurea locupletiorum efficacitas artificioſo teſtæ huius imitamento pretioſum illud exhibere prodigium,vt argentum aurumque floreat. Pes modico gyro circunſcriptus nonnihil extuberat: hunc trochilus, ſiue canaliculatus orbiculus anguſtat:ſummum trochilum torulus, nempe circulus eminulus coronat:inde vterculus breui aſcenſu extumeſcens laxiorem tranſit in vterum: amplior trochilus, ſiue collum quadantenus introrſum agitur: os prælargum, vteroque ſuppar in labrum nonnihil exporrectum reſupinatur:binæ anſulæ in geminorum anguium ſpiras innocenter minaces retorquentur, quorum capita tortili lapſu labrum, caudæ vterum complectuntur: medios angues ſinuato penduloque tergo in ſpeciem lubricos vario circunplicati volumine anguiculi coërcent.Dicas,appoſitè ſpiris anguineis anſatum eſſe vas, immiſſis floribus exornandum; vt in florida quoque ingenuæ amœnitatis herba anguem latere

 intelli-

intelligas. Operculum in aliquam hemisphærij seu tholi formam ad excipiendos habilem flores incuruum, grandiore foramine in summo vertice, minoribus autem in reliquo ambitu alternantibus foraminibus vndique peruium est floribus inser- tandis. Arrisit id genus operculi, quo ad arbitrium detracto, & aqua, ne situ computrescat, vetere vniuersa effusa, recens identidem altero vel tertio quoque die infundi, & extremi florum scapi ab humore iam tabescentes, nihil prorsus mutata florea serie, attonderi possunt. Tota verò testa intus forisque læui ac polito albario inducta, extrinsecus Arabum foliosa pictura, quæ veris cum floribus de venustate certet, exornatur.

VAS OPERCVLO MVLTIFORO
AD FLORES ORDINATE CONTINENDOS

Dd 3

IDĒ VAS ORDINATIS FLORIBVS CONSPICVVM

Sed iſta florum gloria mutila eſt, vt integri decori ſint: vt turmatim in faſciculos, tanquam igno- bilium vulgus herbarum, colligantur. Nobilio- res ad vſus imminuti conciſique tradu cuntur:per- que ingenioſa damna, & artifices iniurias noua muſiui operis æmulatione illuſtrium virorum vel inſignia, vel etiam facta floridis ſanè coloribus ad vrcundam fallaciam emetiuntur. Tertio deci- mo adhinc anno floream hanc picturam exhibere cæpit Benedictus Dreus, Vaticanæ fabricæ vtenſi- libus præfectus, cumque optimæ indolis filio Petro Paulo hec arte quotannis exhibet. Pictam graphi- dem ad commenſum operis præparat, vt fieri ſolet in emblemate vermiculato: deinde magnitudinis eiuſdem papyrum oleo, quod è lini ſemine fuerit expreſſum, inungit:eamdem ſiccato iam vnguine tranſlucidam ipſi graphidi applicat: corporum li- neamenta innocenter impreſſo ſtylo circumducit, & acu ſpiſſè traiecta minutim perforat. Aequali præterea telæ, quæ benè intencta & compactis in- quadrum aſſercylis affixa ſit, eam papyrum aptè imponit: atri Carbonis puluiſculum in raræ textu- ræ linteolo conglobatim illigat, & preſſè affrictum per foramina tranſmittit: ſublata papyro, punctim notata in linteo lineamenta penicilli ductu conti- nuat. Ad hæc multicoloris florei paratus quà in- tegris, qua conſectis, prout vſus exiget, folijs ar- tificiosè digeſtis vmbram operis, lineis circumdu-

Muſiuũ opus è floribus.

Benedictus Dreus: Petrus Pau- lus eius fili- us.

ctam,ad expictæ graphidis imitamentum colorat. Ita, propter exemplum, oris humani temperatum ruborem cariophyllus ex albo ſubrubens appingit: genas roſa ſuo iure occupat, vt eas vere roſeas appellemus: oculorum pupulas cærulens ille, ſiue ſubniger flos infuſcat, quem alij hyacinthum botryodem ſilueſtrem, alij comoſum minorem vocant, in agrorum marginibus & ſecundum vias naſcentem. Quin etiam idem qui lumen geminat in capite, toti vmbras inducit corpori. Flauet capillus in geniſta: nigrat in cæruleo hyacintho botryode: canet in candido cariophyllo: illuminatur vmbraturque eorundem apta permiſtione florum. Veſtes nobilitat & opulentat colore cæleſti flos regius, qui ab equeſtris calcaris imagine vulgare nomen ſortitur: purpureo ſilueſtre floris rufi papauer, aut ruber cariophyllus: aureo geniſta: viridi myrtus. Vſque adeo ambitioſo labore quæſiti expreſſique in Vrbibus colores in agris obuij parabileſque ſunt. At verò cæli ſerenitatem cæruleo aſpectu ſimulat prædictus regius flos: pallido nubeculas ſuſpendit roſa Damaſcena, & gelſiminum. Multiplex in hoc opere faciundo prouiſio ac diligentia eſt. Locus enim deligitur frigidus & opacus, qui natiuos florum colores tueatur. Tempus deſtinatur exponendæ picturæ proximum,ſpatioque circiter bidui breuiſſimum, ne minimè vitalis floreus decor ante gloriæ plauſuſque

fru-

fructum euanidus consenescat. Discolor è floribus tectorùm digiti ferè crassitudine inducitur, ne tenuius dilabatur. Vbi fuerit opus, flos elanguescens aut dilapsus recentatur. Aequali demum libramento supina destinatam in sedem transfertur vno leuiter iuncta congestu structura, ne deuergentia illam confundat ac destruat. Hoc igitur artificio fabrefacta solemnibus Diuorum Petri & Pauli ferijs suspiciendarum rerum florea simulacra in Vaticani sepulchri ornatissimo pauimento spectanda proponuntur. Et alij quidem anni gentilia Pontificum insignia tergemino diademate ac pontificijs nominibus insignita: tyrannicarum alij pœnarum etiam in floribus crudelia instrumenta: triumphales palmas & coronas alij: cælestium alij legatorum par nobile, Petrum scilicet Diuina potestate clauigerum, & Paulum penetrabili eloquio ensiferam, ab vltimo complexu ad supplicium digredientes: alij demum eosdem vno tumulo compositos ea structilis floris arte repreſentarunt; vt in Vaticanæ maiestatis obsequium citra vllam artem admirabili spontis suæ pictura pauimenti marmora ipsa vernare viderentur. Postremus hic tandem annus eidem Petro arcanam Christi Diuinitatem submissè adoranti, desertèque profitenti solidam beatitatem oris diuini oraculo rependit. Et licet vtriusque diuerbium dociles flores grandiore subiecta litterata pictura eloquerentur; ipsa tamen corporum

florea

florea conformatio tam arguta erat, vt in eadem animi ſenſus voceſque ſentires. Videt igitur iam omnibus annis, & obſtupeſcit ſapientiſſima miratrix Roma feliciter artificioſam audaciam: quando ſine fabuloſis præſtigijs & offucijs licet floribus in Heroas Diuoſque transformari. Fuit etiam nuper in celeberrimo confluentium ſpectatorum concurſu, qui ſic plauderet, noſtra, quam priſca, elegantiùs & efficaciùs ætate ſepulchra floribus conſpergi, quorum vegetis coloribus extinctorum maiorum non modò decora, verùm etiam ora reuiuiſcerent: nec alia decentiùs poſſe, quam conciſorum purpura florum, Chriſtianæ religionis principes propugnatores, illuſtri cæde purpuratos, expingi: vt piè fortiterque fuſum cruorem vel à funere vernaturum interpretemur. Illud præterea decorum gratumque ſpectaculum eadem nupera ſolemnia exhilarauit, vt flores in amicas Apes, Barberinum inſigne componentes, reformarentur. Hæc autem fuit viſendæ rei ſtructura facillima ſolertis inuento iuuenis Stephani Sperantij, qui ſub inclyti nominis equite Ioanne Laurentio Bernino egregiam nauat operam ſtatuariæ. In duobus perpictis vaſis regiæ lauri trunci ſinguli ſic depacti ſunt, vt aliquantulum prominerent. Geminæ vtrinque generis eiuſdem folioſæ virgæ ad alligatæ connexis cacuminibus ouatum in orbem coiuerunt.

Apes e floribus.

Stephanus Sperantius. Io. Laurent. Berninus.

runt. Ad hæc alios è cera, ex herbaceis ſaſciculis alios Apum typos, dimidiatum ferè palmum longos gummi Arabica bene perlito, geniſtæ folia ordinatim adiuncta contexerunt: fuſciores alui lineas circulatim intercurrentes flos Africanus minor, ſupernè in fuluo rubens, mollique holoſerico villoſus colorauit: capita minutatim inciſus aſphodelus liliaceus obſoleto rubore diſtinxit: oculos rotundauit ſaturo colore purpurea ſcabioſa, quæ fortaſſe Aetij pſora eſt: membranaceas alas eiuſdem aſphodeli rigida folia porrexerunt: ſurculaceos pedes itidem geniſta calceauit. Ita floridæ ternæ Apes tũ imo trunco, tum porrectis hinc inde geminis interioribus ramulis in triangulum, vt in inſigni Barberino viſuntur, inſiſtentes ſi non palato, at certè oculis animiſque ſpectatorum noua voluptate mellificarunt. Iam verò multiplex euulganda ſolertia eſt, qua delicata & obnoxia florum miſſilia etiam ad oras longè remotas citra corruptionem vitiumque ſpargimus. Minimi laboris, tutelæque magnæ prior eſt, quam non ſemel à me laudatus adhibet Fabritius Sbardonus. Huius igitur exemplo capſula paratur palmum alta, palmum cum dimidio longa. In ea myrteis ramulis rotulentis, leuiterue madidis tenuis torus inſternitur. Super hoc mane lecti cum longis cauliculis, roſcidi, necdum ſatis hiantes flores ita deponuntur, vt ore

Matthiol. in Dioſc. lib. 4. c. 11.

Ruell. de Nat. ſtirp. l. 3 c. 82.

Ad flores lõgè mittendos capſula multiplex.

Fabritius Sbardonus.

om-

omnes resupino cubent, vtque singulorum capita pedesque alterno positu adiaceant. Interiectum spatium breuiores flosculi complebunt. Ne bellè depositi flores vecturæ quassu emoti agitatique subsultent & collidantur; proximè florum scaporumque iuncturas vtrinque foratis traiectisque binis aduersis capsulæ asseribus transuersi surculi induantur, qui floribus sub iugum missis modico innocentique pressu euagandi cœrceant libertatem. Hoc artificio è myrto floribusque alterna tabulata vsque in summum disposita, superpositis myrti ramusculis conteguntur. Operculum denique, minuto nonnullo foramine salubrem auram transmissurum, imponitur. Non placent myrti loco à nonnullis adhiberi solita brassicæ folia: quia paucos intra dies mucida & olida suum inclusos in flores vitium virusque transfundunt. Paulò alij operosos flores in fasciculos, ima summaque parte prorsus æquatos, componunt: caules in capulum coactos, & arborum musco inuolutos colligant: binos deinde ternosue fasciculos, alterno (vti iam diximus) ordine collocant, infixisque in transuersum viminibus modicè interstringunt: simplici multipliciue serie disponunt: interuacantes lacunas musco explent: eundem etiam, seu myrtum superinducunt, & capsulam benè operculant. Franciscus Castellus Mantuanus; flo-

Franciscus Castellus.

rea

rea in re vir exercitatiſſimus, ita flores peregrinari docet. Fagineis aſſeribus modicè craſſis capſulam, prout vſus poſtulat, latam & oblongam, altero anguſtiore latere operculandam, compingi iubet: illud etiam præcipit, vt è quatuor, qui porriguntur in longitudinem, aſſibus aduerſi duo vel medio vtrinque intercurrente ſectili ſulco, vel binis affixis ligneis regulis canaliculati alium inſertum ambulatorium aſſerem, ſingulari multipliciue grandiore foramine, immittendis floribus idoneo, peruium excipiant. Poſt hoc flores nondum planè maturos vel pridie, vel exiguò antè, quàm mittantur, in vnum pluresue faſciculos colligit; &, ſi expedire videatur, aliquandiu habet in aqua, vt humidum bibulis caulibus alimentum trahant. Faſciculi cuiuſque capulum plurimo acidorum fructuum circundato duriuſculo folio præmunit, ne lini arctior nexus penetret atque inſecet caules. Eundem capulum pro capſulæ latitudine æqualiter attondet. Ipſos denique faſciculos in foramina ſic inſerit, vt alterius faſciculi flores capulo alterius è regione reſpondeant; ne inter ſe contingant, neue mutuo allidantur. Operculum tandem clauulis configit, mandatque tabellario, vt ipſam capſulam ex ephippio ſuſpendat in longum; eandemque ſtantem peruehat, non iacentem.

Sic

Sic ille flores inconcuſſos atque incolumes hibernis potiſſimùm menſibus, quò fuerint deſtinati, tranſmittit.

AMBVLATORIO
ASSERE
FLORES
CAPSVLA
TRANSFERENS

Florum ſiccitas viuax, & veriſimile mendacium.

CAPVT II.

ET hoc poteſt induſtria, vt floris, nempe diurnæ caducæque rei aridum ipſum cadauer, atque adeo mendax vmbra diurnet ac perennet. Si velis igitur diurnos floſculos nullo negotio facere diuturnos, reſectoſque à vitali radicis nexu ad ſimillimam viuorum faciem condire; nouam diſce paratioremque vnguentis Aegyptiacis condituram, quam paucos ante annos in Germania ex parte vſurpatam ita perficies. In labrum fictile cupreumue, ſiue in alueum ligneum cribratæ arenæ tantum conijcies, quantum ad vaſis dimidium perueniat: deinde aquam illimem & liquidam vſque ad eius fauces infundes, & lignea rudicula peragitabis miſcebiſque, vt, ſiquid ineſt fimi pinguioriſque terræ, eluatur: cum arena ſiderit, è decliui vaſe obturbatam aquam effundes: ſic toties arenam lauabis, donec aqua limpida & pellucida ſupereminéat. Tum emundatam elutamque arenam in ſole tandiu patieris eſſe, dum, quiſquis ex aqua remanſit humor, aſſiccetur. Cum hoc modo emundaueris, ſuum cuique flori vas longitudine ac latitudine congruenti

Florum conſeruatio ex arena.

Io. Rudolph. Camerar. Syl loges Memorabil. medic. & mirabil. nat. arcan. centur. 9. partic. 95.

præparabis vel ex argilla, vel certè è ferri ſtanneo tectorio dealbati prætenui lentaque lamina. Flores deinde leges abſoluta maturaque formoſitate prænantes, humore nullo perfuſos, prolixis, vt voles, caulibus manubriatos: eoſque altera manu ſummatim ac leuiter prehenſos ſuſpenſoſque in vaſa ita demittes, vt infra eorum oras binos ternoſue digitos deſcendant, vtque ipſi nulla ex parte vaſa contingant: manu verò altera paulatim arenam ingeres eatenus, quoad totos caules obtexeris: tum ipſos flores aptè compoſitos, modiceque diductos leni arenæ iniectu cautè adobrues. Vnam præterea tulipa exigit operam, vt, quod è medio extuberat triangulare caput, præcidatur: ſic enim floris folia ſcapo pertinaciùs hærebunt. Ita oppleta vaſa ſub inſolata porticu per vnum alterumue menſem habebis: floreſque tandem eximes viridi ſiccitate recentibus non abſimiles, vno tamen odorato halitu, ſuauique anima deſtitutos: quibus ad arbitrium ſolutis connexiſque alieno etiam tempore perfrueris. Breuior alia florum conditura. In aquam è ſalibus acerrimam, quam chryſulcam vocant, intingitur flos, adeoque innoxius & vegetus conſeruatur, vt, ſi prior maneret mollities, recentiſſimus videri poſſet. Iam verò vt librorum monumentis citra ſcriptionis laborem flores ipſos æternes, Adrianum Spigelium, hiemales hortos, ſiue ſtirpibus agglutinatis quouis tempore ver-

Id.Camerar. ibid.

Conglutinatio.

Iſago in rem herbariam.l. 1.c. 58.

vernantia volumina inſtituentem audi: cuiuſque generis vnum, aut pro colorum macularumque varietate plures flores vnà cum ſcapis, adnatoque foliorum aliquo, necnon maturo cum ſemine (ſi poſſit id colligi) ſuccide: ſucciſos pro naturali ſitu inter inoffenſi læuoris paginas bellè colloca. Emporeticam enim bibulamque chartam licet hunc in vſum plerique adhibeant, minùs tamen vtilem oſtendit experientia: quòd exucti humoris herbacei apprimè tenax interpoſitas plantas ægrè ſiccat, inductoque ſæpe mucore corrumpit. Idonea papyro incluſas herbas in volumen inſere compluribus paginis craſſum & peramplum, quod videlicet chartæ eaſdem herbas includentis magnitudinem exæquet. Pondus præterea ſuperimpone, quo, tanquam torculari, paulatim vrgente innocenter planta comprimatur. Quare premendis herbis validum & prægraue pondus cauendum eſt, priuſquam aquoſior humor herbaceus magna ex parte exaruerit. Subinde autem plus ponderis adijcietur. Et primò quidem minimo, dum plantæ flaueſcant (quod æſtiuo tempore triduo vel quatriduo contingere conſueuit) deinde grauiore, ad extremum grauiſſimo pondere opus erit, vbi prope iam arentibus humoris perpaulum ſuperfuerit. Illud etiam curiosè curandum eſt, vt nullo non die eaſdem inſpicias verſeſque: & plicaturas, ſiquæ appareant, explices: floreſque & folia ita con-

ſtituas, vt conſpici vtrinque poſſint: chartam præterea mutes, vſque dum peraruerint. Aridæ iam plantæ paginis interiectæ ſicco loco ſeruabuntur, donec aridarum numerus admodum excreuerit. Hac arte ſiccatas, atque interpreſſas papyro agglutinabis. Aptiſſimum gluten ita conficitur. Glutinis taurini pellucidi, quod Germanicum vocant, vncia ſex aſperrimi aceti vncijs maceratur noctem vnam: tum igne lento liquatur: igni ſubductum nonnihil refrigeſcere ſinitur: ſtatimque adijciutur aloes hepaticæ drachma dimidia, & aromatici cariophylli in puluerem contriti ſcrupulus; ac probè miſcentur. Ad hæc variæ magnitudinis penicilla pro magnitudine ſtirpium in promptu erunt. Plantam igitur agglutinandam ſuper viliorem chartam expandes: glutine oblines: ſublatam deinde candidæ paginæ impones: aliaque ſuperpoſita papyro arctè atque æquabiliter affricando premes, vt ex toto adhæreſcat. Eandem præterea plantam binas inter paginas libro habebis incluſam, prægraui pondere ſuperaddito, donec ipſa penitùs aſſicceſcat: id autem vnius aut alterius horæ ſpatio eueniet. Mox ad volumen conficiendum inde auferes. Scire hìc licet non eundem agendi tenorem cum qualibet eſſe ſtirpe promiſcuè ſeruandum. Quædam enim ſunt, quæ propter ſucci aquoſioris copiam difficulter areſcunt, ex facili putreſcunt, & folia dimittunt, aut

ea

ca decolorant corrugantque: quo in genere semperuiuum ac telephium reponitur. Eiusmodi herbas, dum virent, glutino chartis adiungere satius est: priùs tamen oportet geminis intersitas paginis in volumen indere, ac temperato pondusculi pressu leuiter calcare, quod flaccidæ flexilesque fiant; & facilè possint agglutinari. Sua singulis iam agglutinatis herbis nomina præscribantur: vtque singularum expedita inuentio sit, elementario literarum ordine digestæ apto volumine coagmententur. Id ego voluminis curiosè peruolutaui Palatinorum inter librorum erudita spolia, quibus tam felix, quàm pius, Boiorum Dux, & Romani Septemuir Imperij, Maximilianus à Pragensi atque Heidelbergensi victoria Vaticanam bibliothecam, nempe Sapientiæ Capitolium, locupletauit. Visuntur quoque Bononiæ nobilissima in bibliotheca, amplissimis magistratus ædibus adiuncta, lectissimis plantis glutino sociatis compacti libri complures, quos cum cæteris ingenij sui monumentis literatæ hæreditatis nomine sapientissimæ patriæ legauit vir optimis disciplinis ornatissimus Vlysses Aldourandus. Visuntur Neapoli, codices permulti consimiles in Ferdinandi Imperati herbarum peritissimi musæo, peregrina planeque admirabili rei naturalis & medicæ supellectile instructissimo. Vt arefactæ in paginis, quàm virentes in hortis, plantæ diutius ac feliciùs vernare

Maximilianus Boiorũ Dux.

Vlysses Aldourandus.

Ferdinãdus Imperatus.

Vsus in mensis.

videantur. Iuuat nonnullos in ipsa mensarum dapali messe ver istud arido flore immortale ad voluptatem geminandam aliena tempestate repræsentare. Quare accommodatos potissimùm flores in vmbra siccant, flauam nempe genistam, puniceum balaustium, & cæruleum delphinium: vt inter palati gaudia oculis quoque pulcherrimi colores epulandi exhibeantur. Sed mortalium delicatæ auiditati parum fuerat floreas delicias delibare aspectu, nisi etiam ore deuoraret. Igitur in sacchari vernaculo nectare conditi flores quàm facili, tam suaui mutatione demigrant in fructus, salubrem amaritudinem nimis fastidienti posteritati dulcissimè medicatos. Et sanè decuit, flores, dum viuerent, mortalibus liberaliter melleos, post interitum dulci sepulcro condi pariter, & condiri. Quin etiam ipse didicit ignis è floribus, quos exiccat & perurit, aquam fundere odorato spiritu vitalem: cumque stillatitijs florum lacrimis mansuram voluptatem eliquare. Iam verò, quòd ætate florea nobilium pictorum vernante artificio perbellè colores transeunt in flores, delectant alios colorata florum mendacia, quæ gratum oculis fucum faciunt, dum vel egregiè depictis vasculis manipulatim adiuncta multiplicium tabularum pensili spectaculo ædes perornant; vel punctim illito membranis colore singulatim elaborata hortensi volumine, siue horto plicatili continentur.

Conditura.

Aqua stillatitia.

Imitatio multiplex.

tur. Sed nullus magis conſpicuis florum characteribus circunfertur inſcriptus liber, quàm qui Eyſtadienſis horti pulcherrimas plantas ad naturalem magnitudinem affabrè inciſas repræſentat: Vt illæ in chartis, hoc eſt in ſolo gloriæ, quàm in gleba Germaniæ, perenniores longè ſpecioſiùs efflorefcant. Quòd ſi quamuis pingendi rudis plantas, quæ tamen aſperæ, ſpinoſæ, præduræue non ſint, velis ad viuum expingere atque adeo exprimere; ſic facito. Aſſeri probè læuigato atramentum typographorum leuiter ac ſummatim illinito eorundem puluillo manubriato. Super hunc aſſerem plantam aut virentem, aut arentem; aut integram, ſi par excepturæ paginæ ſit, aut diſpertitam, ſi maior, expandito. Deinde chartam ſuperponito, valideque defricato, donec atramento planta ſatis imbuta ſit. Ab aſſere ſublatam ipſi paginæ, in qua effigies imprimenda eſt, imponito: aliaque ſuperimpoſita papyro, manu linteoque confricato, vſque dum ad imaginem imprimendam exprimendamque ſatis eſſe videatur. Sed coloribus viuos flores mentiri vulgare miraculum eſt. Illud potiùs mirari decet, veris floribus florea mendacia eleganter colorari. Recens & lepidum inuentum eſt, vt ſe ipſi flores expingant. Coloris igitur florem imitaturi vice floreum eiuſdem coloris folium, pro picturæ inducendæ magnitudine figuraque vel integrum

Eyſtadienſis hortus.

Adrian. Spigel. ibid. c. 57.

vel diſſectum, Arabico gummi expingendæ tabellæ ſeu pagellæ agglutinatur. Eminentiæ, vmbræque, atque adeo reliqua picturæ parerga colorum artificioſo ductu tam bellè adiunguntur: vt non facilè arbitreris, vtrum ars, an potiùs natura debeat operi ſubſcribere, Faciebat. Eiuſmodi ego picturam biformi artificio formoſam, & commoliti auri ductili nitore inſuper colluſtratam vidi apud equitem Caſſianum à Puteo, virum inter cætera ornamenta tum clariſſimi generis, tum ditiſſimæ domus, tum lectiſſimæ bibliothecæ, tum locupletiſſimi muſæi, tum cultiſſimi animi, ſingulari quadam ad omnes homines demerendos benefica ſuauitate conditum. Vt minimè mirum ſit, nobiliſſimi viri ſuauiſſimam virtutem Barberinis Apibus eſſe chariſſimam, quibus cordi eſt quicquid mel ſapit. Ipſi, meus labor, flores hortenſes regnatricum Apum mellificam beneuolentiam eidem conciliatrici acceptam referunt comitati, quæ meis floribus potuit efficaci commendatione ſuæ illecebram ſuauitatis afflare. Eiuſdem non diſſimulanda ſilentio eſt prolixa liberalitas: vt in florifero cultu arcana atque in primis admiranda experimenta mecum communicata maluerit prodeſſe palàm ac delectare, quàm eruditionis ſuæ ſplendida latebra auarè occultari. Conuertit iam in ſe oculos plauſuſque noſtros Belgicæ ſolertiæ in re florea naturam prouocans arti-

Caſſianus à Puteo.

artificium: flores enim, quos indoli ſuę amœniſſimæ ſimillimos in hortis curioſè colit Belgarum natio cultiſſima, tam decora fraude concinnat è ſerico; vt putes, non ingenioſi hominis manu, ſed ſolertiſſimi ſerici vermis naturali opificio contextos: vt idem habeat, vbi tandem in papilionem conuerſus decenter inſideat. Sericum igitur non inortum, ſed flaccidum, pro flore folioue imitando varium, approbè pexum explicatumque, limpida gummi oblinitur, vt rigeſcat. Exinde ad commensum exprimendarum partium plures in partes conciditur. Quas criſpari oportet, illæ priùs humefactæ tepido calamiſtro vibrantur. Aptæ demum inter ſe feliciſſimo dolo coagmentantur, ſerico villo floream lanuginem Americani potiſſimùm floris ac tulipæ ſimulante.

Arcana florum cultura.

CAPVT III.

INertem eſſe artem cenſeo, aut certè victricis palmæ iactura minùs laudabilem, quæ naturam ſic æmuletur, vt pari gradu graſſari ad laudem, non autem præuertere contendat. Quamobrem florum eſt, quæ hominum ore frequenter effunditur, iuſtiſſima querela, cultorum ſcilicet pleroſque nouis quotidie floribus comparandis inuigi-

uigilare, in ijs verò, quos comparauerint, ingenioso artificio perficiendis conniuere; hoc est in vulgari cultura satis solicitos, in præstantissima esse penitùs incuriosos. Et sanè, si pulcherrimum in hoc studium incumberemus, florea miracula, quæ magno foris impendio conquirimus, paratiora domi ac præstantiora inueniremus. Quòd si cultrix industria à durissimo arborum ingenio insitiuos alienosque fructus feliciter exigit: quidni eadem à mitissima florum indole nouas oculorum nariumque delicias exoret? Libet igitur florei decoris mangonem agere, vt hortenses ephebi decentioris formæ insolito lenocinio in admirationem amoremque sui vel ipsam criticorum effascinent seueritatem. Libet supra naturæ vernantis morem artificiosa miracula audere: ne voluptariæ culturæ pars iucundissima desideretur. Tempestiuas commendabili audaciæ suppetias fert, quæ chimicam sapientiam ab eruditis latibulis hortensem educit in lucem, Andreæ Capranicæ cum genere, tum eruditione nobilissimi, planeque Romani viri academico in consessu cum plausu audita vox. Cum tria sint, inquit ille, naturalis commistionis elementa, nempe Mercurius, siue glutinosus terræ humor, quem Chymici passiuum dicunt; sal, siue semen actuosum, naturamque constituens; sulphur denique, hoc est sulphurea quædam vis præparans atque coniungens: imitatrix natu-

Arcana florum cultura miraculorũ ferax.

Andreæ Capranicæ hortensis disputatio.

rae

ræ ſolertia in hortis igenioſa miracula triplici pariter, eoque parabili præſidio efficiet. Nam interfectarum pecudum ſanguine Mercurium ſupplente, ac Mercurialem terræ ſuccum minùs validum adiuuante florum corpuſcula mirum in modum amplificabit; hircino tamen, vtpote nimia ſiccitate inepto, abſtinebit: cineribus, tanquam fœcundo ſalacique ſale, cum ipſo ſanguine commiſtis numeroſos partus excludet: fimo tandem ſulphur æmulante cum celeriter maturabit, tum variè colorabit. Verùm, vt à minutioribus initijs maior exiſtat admiratio & voluptas, prædictorum medicaminum vires, ſiue quintas (vt vocant) eſſentias, aqua vitis præmacerante atque exugente extractas, ac diſtillarij feruida opera in anguſtum contractas, adeoque vehementiores adhibere præſtiterit. Attentiſſimè tamen cuſtodire oportet, ne perurentibus hiſce medicaminibus radices ipſæ contingantur; ſed vt interiecta modica humo innocenter ad partum incaleſcant. Cum autem pro caloris omnia temperantis gradata temperie ipſorum portio & menſura medicamentorum adhibenda ſit; dimetiendo lætaminis potiſſimùm calori perutilis fuerit productiſſimo collo, & occluſo penitùs oſculo ampulla, quæ variatim calido contactu incluſam aquam gradatim aſcendentem deſcendentemque demonſtrat. Sic ille. Sic autem teſtes oculati complures: In Herturiæ op-

Confitio mira.

oppido celebri, cui vernaculum nomen Aquapendens, ingeniosus hortuli cultor, aurifex, vt in auro, sic in agro splendidus faber, iucundissimum illud prodigium arcanis elementis conflat, vt in angustissimam glebam, calice modico, aut eiusdem amplitudinis fictili vasculo, aut etiam cochleæ testa inclusam depactus arboris frugiferæ surculus terna minimùm vel quaterna iustæ magnitudinis, & natiui saporis poma inducat, ac decennium circiter duret: quod agreste miraculum (nisi fallit fama) ad floriferos surculos facilè videtur posse transferri. Sic præterea in hortensi re multùm callentes alij: Vt plantæ lætiores prosiliant ac vernent; sui generis cineribus terræ permistis, aut certè columbino fimo cum aqua in sole tepefacta pabulandæ sunt. Quanquam posterius hoc pabulum bulbosis tuberosisque radicibus, vitio & corruptioni opportunis, periculosè apponitur. Sic demum ego: Quoniam artis huius mangonicæ atque ornatricis arcana medicamenta & adhuc multa excogitata sunt, & plura in posterum excogitari possunt; non est mihi propositum rem infinitam æquare velle dicendo, sed aliqua præmonstrare, tum vt cupidis facem præferam, tum vt desides ad curam pulcherrimam incendam. In floribus hæc amamus amœna prodigia, tempestiuitatis vices arbitrarias, coloris nitelam nouam, odoris grauitatem emendatam aut insolitam suauitatem concliatam, & multi-

Lætificandi plātas ratio duplex.

In floribus admiranda.

ti-

tiformem formæ varietatem. Quadripartitæ huiusce artis secretiora præcepta, seorsum & capitulatim tradenda, iam accipe.

Arbitraria florum tempestiuitas.

CAPVT IV.

QVod summa in animis virtus, hoc imitatrix in hortis cultura perficit, vt sicut vir, sic flos omnium horarum sit; siue vt, modò anticipata, modò dilata, modò continuata cuiuslibet floris tempestiuitate, vere arbitrario perfruamur. Igitur si rosam exempli causa (quod enim vni conuenit flori, transferri commodè ad plures potest) vernare temporius voles: properato circa extremum Octobrem satu, intra fictile solo succreto, & fimi admistione tenero humectoque inhumabis: calida bis quotidie rigabis, & souebis: ventosis, nimiumque pluuialibus diebus intra tectum subduces: pernoctare sub dio non permittes: vbi gelicidia hibernique imbres desierint, ac diei apricitas inuitarit, vitalem solis in lucem proferes: vbi verni teporis prima illecebra germinum primitias euocarit, calidiorem affundes aquam. Ita fiet, vt veris florum nouissima rosa prior efflorescat. Vnum imminere periculum monuit experentia, ne, violenter præfestinato fœtu, mater effœta præmoriatur. Tanti tamen fecere culturam

Flores properati.

istam

iſtam veteres magiſtri, vt eam litteris commendatam poſteritati præmonſtrarint. Effoſſa igitur circa radicem (vt Plinius docet) pedali (vt Didymus & Palladius) bipalmi ſcrobe; & matutina veſpertinaque callidæ irrigatione quotidie iterata ſerotinus roſæ flos ſolicitabitur. Si præterea cupis Tiberij præmaturum auguſtum cucumerarium nobili, mobilique, atque adeo ambulatorio roſeto æmulari; confecta bruma ſtercoratam terram cophinis aut fictilibus inditam roſarum radicibus obſeres, modicumque præbebis humorem. Eadem obſita vaſa tepidis & inſolatis diebus iuxta ædificium promouebis in ſolem, vt ab afflatu noxio protegantur: frigidis autem, & procelloſis, necnon in veſperam inclinatis ſub tectum referes: quin etiam per ſerena frigora intra ſpeculariium munimenta recipies, quæ ſalubres radios admittant, gelidam vredinem excludant. Vbi ab æquinoctio verno planè annus intepuit, totos cophinos aut fictilia ſummis tenus oris infodies: fontanam aquam ſitientibus irrorabis. Quòd ſi reſectam è roſæ frutice gemmam hiulco amygdalæ cortici vſitata inſeret emplaſtratio; præflorens arbor floreas gemmas, roſas, verno per hiemem fœnore repræſentabit. Si more maiorum Quiritum placet, natalitio anni menſe Ianuario iniri à roſis conſularem ac regium inter flores purpuræ magiſtratum; Democritum audi docentem, roſarum

Nat. hiſt. l. 21. c. 4
Apud Conſtant. Pogon. de agricult. l. 11. c. 19.
De re ruſt. Februar. ſiue l. 3. tit. 21.
Apud eund. Conſt. ibid.

ſtir-

ſtirpes æſtiuis menſibus bis eſſe per dies ſingulos irrigandas. Cæterùm vernos æſtiuoſque flores hieme citabunt quæ calida ſunt, & pinguia, necnon tenuia, velut detractis folliculis vinaceæ, exemptis oſſiculis oliuarum recrementa, & fimus, præſertim equinus, identidem ſuffectus. Ita ſi ſub Octobris calendas cariophyllum, violam, ac generis huiuſce plantas, detruncatis ſubinde germinibus mutilas, cum radicibus, in harum aliqua efficacium ſordium obrues: è vitali ſepulcro inter niualem brumæ ſqualorem viuidus ac nitidus florum partus exiſtet. Quanquam exhauſtis nimia fœcunditate viribus floridæ cum fœtibus matres frequenter intereunt. Denique quodcunque ſemen inditum ſcillæ fuerit, acerrimo bulbi calore feracitatem proritante, celerius germinabit. Vt autem ſeram inter niues colligas roſam, ipſos frutices, cum primùm egerminant, in aliud ſolum modò ne incommodum, transfer: nam primam illi confirmandis viribus, vltimam fundendis floribus operam dabunt. Vt ſuis cum pomis ſerotino roſarum vere bis fertilem ſe malus demiretur; roſeis eam oculis callidus inſitor Florentini monitu inoculet. Sed leuiore opera roſam præſertim & cariophyllum ſeros cogit ad flores vulgaris induſtria, dum prima germina in calyculos extuberantia digitis decutit: plantaria ipſa æſtiuum producit in ſolem: crebra etiam rigatione fouet, ne perareſcant.

Card. de Variet. l. 13. c. 66

Retardati. *Io Bapt. Porta Villa l. 9. c. 5. Mag nat. l. 3. c. 10.*

Apud eund Conſtant. ibid. Porta Mag. nat. ibid

Re-

Retardatus enim collectusque genitalis humor nouis identidem cauliculis floribusque, alieno tempore iucundioribus, vehementiùs atque vberiùs eluxuriabitur. At verò (vt author est Anatolius) flores cum cæteri, tum lilia nominatim varijs subinde temporibus existent; si radicum alias in duodenos, in octonos alias; alias demum in quaternos digitos deponamus. Eadem quoque lilia commodè perennabunt; si, dum adhuc occluso foliorum osculo silent, suis innixa scapis colligamus, atque in recentia fictilia non picata imposito diligenter operculo recondamus. Cum enim interiecto tempore è tenebris promentur in solem, optatam quasi lucem salutatura, pulcherrimè oscitabunt. Non inuidebunt lilijs rosæ vegetam perennitatem, si Didymum audiamus, qui mensibus eas omnibus sub cælo clementiore promittit; dum tamen singulis pangantur, stercorentur, irrigentur. Non absimilis cultura toto floridas anno (vt præmonstraui) anemonas feret. Sed breuissimi flosculi violenter diuturna voluptas carè, nempe radicum vel exitio vel macie stabit. Rosam, quæ, licet materno hæreat frutici, cum sole nascitur occiditque, varij, quamuis recisam, vario artificio annuam faciunt. Didymus in amurcam vsque eò mergit, vt liquor supernatet. Alij adhuc herbescentem hordei segetem cum radicibus euulsam in labrum fictile non picatum demittunt, roseosque

Continuati. *Apud Constant. Pogon. l.11.c.21.*

Apud eund. l. 11.c.19.

cap. 18.

Apud eund. Constant. ibid.

que calyces ſuperingeſtos eadem herba protegunt ac tuentur. Alij virens hordeum pauito loco ſubſternunt,roſaſque ſuperinijciunt.Sunt, qui turgentes alabaſtros in viridis hærentiſque ſolo arundinis cauum internodium diffiſſo nodo concludant: & papyro fiſſuram leniter obſtringant,vt ſit,quà theca arundinea interſpiret:vbi verò libitum fuerit,ex eadem reciſa arundine roſeum partum excludant, & aqua egelida foueant, vt dehiſcat. Sunt præterea, qui ſucciſos, linoque circunligatos calyces, ipſo reciſionis vulnere liquida pice illito, immittant in arundinem, eamque, ore cera obſtructo, aut potiùs bene picato, ſub dio in decliui ſolo defodiant, ne penetrans pluuia corrumpat. Tu verò ſic præterea roſarum conſulito diuturnitati. Flores ſemhiulcos ſub veſperam ferro præcidito: manu ne tangito: ſerena nocte ſub dio habeto:mane in fictile, cremati redactique in puluerem plumbi atque argillæ intrita perlitum, & incoctile, atque adeo madori nimio imperuium,condito: idem obturato: ſicca in arena obruito. Aut certè ſiccatas roſas roſa ſtillatitia madefacito: tum in fictili labello diebus quinque defoſſas conſeruato. Proderit quoque roſas in ollam rudem abdere, eandemque bene operculatam ſub cælo inhumare. Proderit vas querneum cũ floribus cæteris,tum præcipuè roſis, quæ nondum oſcitent, opplere: probè operculare & picare, ne qua rima humori pateat: putealibus

Apud eund. ibid.

Pallad.Maio. ſiue de re ruſt.l.6.tit.17

Card. de Variet l.13.c.66

Id.ibid.

deinde, aut cisterninis, aut potiùs profluentibus aquis, vtpote minùs vitiantibus, immergere, atque ita perdiu incolumes flores asseruare: vbi verò eductos dehiscere volueris, malo pediculum infigere, vel ipsos aceto perfundere, solique ostendere. Vegetas denique ac recentes rosas hoc modo custodies. Vini & salis quantum sat est in ollam infundes: eandem rosis nondum hiantibus implebis: operculo adoperies: in cella repones: cum voles, ollares rosas eximes: in solis aut fornacis tepore expones, vt diducantur. Illæ autem perinde formósæ recentesque videbuntur, quasi tunc hortensis terra, non coctilis argilla peperisset. Atque sic demum inter ollas versari decorum est. Amaranthus, inter caducos flores immortale miraculum, aqua madefactus reuiuiscit, & hiberna serta contexit. Recisus etiam, & lento furni vapore siccatus coronarios in vsus reponitur. Vsque adeo viuax est, vt & nominis & pulchritudinis immortalitatem demersus ambustusque tueatur. Verùm vt huius disciplinæ capita ipsa summatim ac distinctè complectamur: aliena flores tempestate vernare cogemus aut germinis retentione, aut loci calore, aut alimenti pinguedine, congruentique temperie. Cita enim retentio tempestiuam fœcunditatem seros reseruat & laxat in partus: penetrabilis calor meatus aperit, ac præcocem elicit amœnitatem: alibilis pinguedo, atque temperies ad veris

Pli. l.21. c.8. Io. Ruell. de Nat. stirp. l.2 c.20.

Arbitrariæ tempestiuitatis ratio multiplex. *Cardan. ibid.*

veris intempeſtiui floream luxuriem vires impetumque ſufficiunt. Ea igitur eſt hortenſis artis potentia, vt mortalium, vſitatas delicias faſtidientium, delicatæ voluptati conſulens conſtanti lege naturæ conſtitutas temporum vices, annuaſque tempeſtates libero vagoque vere permutet. Placet iam decoram voluptatem hanc iucundiorem facere condimento ſalis factitij, ſtatim eliciendis alieno etiam tempore roſis præſentiſſimi, quem ego ſalem è Petri Ioannis Fabri, Monpelienſis medici, Palladio, & Myrothecio Spagirico in Floræ meæ beneficium deprompſi. Principiò compluribus roſarum fruticibus crematis & cinefactis, reſiduus cinis ad quindecim aut viginti libras colligetur. Ex eodem cinere, cum roris aut imbris cæleſti aqua inferuefacto, lixiuium fiet. Tum è lana coacta tæniolæ, altera quidem parte in eiuſdem lixiuij vas demiſſæ, altera verò in vas alterum propendentes, ductum ad ſe lixiuij liquorem ad liquidum percolabunt: aut certè laneus lineuſue pannus percolantem conſutus in ſaccum, ſiue emporetica & bibula charta in cucullum conuoluta, velut colo tranſmiſſum, defæcabit. Vt autem totus vnica opera ſal eliciatur, in ſingulas cineris libras denæ vel duodenæ humoris eiuſdem adijcientur. Ad hæc in aheno lixiuium ſinetur exhalare vſque adeo, donec ſal incipiat apparere: qui cum lixiuio traijcietur in vas vitreum, ſeu terrenum, fi-

Sal Chimicus arbitrarijs floribus eliciendis.

Petr. Io. Faber. Pallad. c. 3. Myroth. l. 2. c. 3.

guli tectorio læuigatum; ne ſicceſcens in æneo ſal vitioſo metalli odore imbuatur. Transfuſus lento igne, aut æſtatis igneo in ſole bene ſiccabitur. Siccatum ſalem oportet iterum in fictili fuſuræ catino temperato vapore ad inſtar calcis excoquere, ac ſedulò cuſtodire, ne liqueſcat: quia vis eius omnis euaneſceret. Debet igitur validè incandeſcere: tum aut rorato aut pluuio humore macerari, & ſupradicto more percolari, vt liquidior fiat: deinde vel in vnum vitreum vas, vel in plura defundi; atque in ſole, ſeu lenta pruna ſiccari. Idque ſepties aut octies opus iterabitur, quoad ipſe ſal candidiſſimus & limpidiſſimus reddatur. Exinde roſtrato è diſtillarij vaſe, vitreo tamen, non autem plumbeo, quod ab Arabico fonte deriuata voce Alembicum appellant, ſtillata roſa in tabem liquandus eſt, tum lentè ſiccandus: denique igneo roſarum vapore ſtillatitio, qui vulgò ſpiritus dicitur, reſoluendus. Hanc verò quintam è roſis naturam ſic exprimes. Roſas complures in vitreum œnophorum peramplum communi aqua roſacea ſemiplenum conijcies: ſummum vaſis os operculo itidem vitreo bene obſtrues: in fornaculam condes: omnia lento cinerum tepore quinque vel ſex horas inſerueſacies: extillantem humorem ſubdito excipulo colliges: eundemque in vas primum refundes, cum illud refrixerit. Roſarum præterea tum florem, tum liquorem eodem ex œnophoro educes,

om-

omnemque vehementi preſſura ſuccum elicies: eum in idem vas defundes, recenteſque roſas adijcies: vt ſimul omnia quinquies aut ſexies inferueant, facies: tum prædictum ſuccum eodem vaſe probè operculato concluſum quinquaginta aut ſexaginta dies fermenteſcere patieris in cella vinaria. Lento denique cinerum calore igneus atque æthereus vapor, ſiue ſpiritus ardentis aquæ modo ſtillatim elicietur odoratiſſimus, & veluti liquato in aquam igne vim habens adurendi. Hoc ardentiſſimo liquore ſal ſupradictus reſoluetur ac diſtabeſcet. Vt igitur extemporalis roſa quiduis anni ad arbitrium exiſtat: eius potentiſſimi medicaminis aliquantum ipſis fruticis radicibus affundetur: perfuſa pars communi cinere cum terra commiſto coaggerabitur. Neque verò adeo medicatus liquor vnis euocandis roſis, ſed multis quoque cum totius corporis, tum præcipuè capitis morbis depellendis opportunus eſt, ſi ſorbeatur cochlearis menſura. Et adhuc quidem luſit in roſa: maiore nunc miraculo, quos enecat, ad vitam reuocat flores, quæ Naturæ à ſecretis eſt, innocens & ingenua Magia. Etenim quancunque virentem vernantemque ſtirpem ſeminis fertilem radicitus reuellit: concrematam in cinerem, nitroſumque ſalem peritè redigit. Eiuſdem præterea plantæ ſemina bono in ſolo noua luna deponit: mox emiſſis primulis germinibus ad partum iam incitata

extrahit: cum prædicto sale conterit & commiſcet; atque ita macerat & putrefacit. In salis huius vnciam duas adijcit vncias quàm mundiſſimæ virginiſque terræ: abſtinet autem à ſtercoroſa, ſiue animantium purgamentis olida ſordidaque. Humum, quæ propter fontes nonnunquam lutoſa & pinguis inuenitur, hunc ad vſum aptiſſimam deligit & adhibet; priùs tamen bene repurgat. Vtranque deinde rem conijcit in vas terrenum, haud quaquam læui tectorio incruſtatum, atque in hortis expoſitum eſſe patitur ſub dio: ne tamen in illud impluat, cauet. Cremata iam & humata planta triduo reuiuiſcit ac regerminat vegetior, excelſior, atque formoſior. Tunc eadem ars, rerum admirandarum ſolers, pro germinis incremento ipſum fictile patentiori loco paulatim ſubducit: in ſubdiali denique ac perflabili feneſtra, locat. Eidem fictili opertum foculum ſupponit, indita ardente lucerna vaporantem; idemque operculo claudit, tuendæ ſtirpi idoneo, ſumma parte perforato. Exinde nouendialem flammam minutatim & gradatim exauget. Nonum circiter diem, cum operculi ſummo è foramine flos incipit exiſtere, teſtam ita operculatam (operculum enim remouere nefas eſt) in frigidam humidamque cellam ſubterraneam recondit. Ibi quatridui ſpatio, ſale iam in tabem reſoluto, flos euaneſcit, & planta ſubſidens recedit. Hìc

ex-

extrema ſolertia prædictam cum ſale confuſam terram è fictili vitreum in vas peramplum traijcit: idemque ſigillo Hermetis obſignatum frigido humidoque loco aſſeruat. Vbi nouo miroque ſpectaculo cum oculos, tum animos paſcere collibuerit, in ſolem profert: ſi ſol languidè caleſaciat, ſubditi cineris addito tepore ſolicitat. Ecce autem inter vitreas anguſtias ingens miraculorum congeries: excitante calore paulatim aſſurgens, modò ſopita, planta proſilit: floreus Phœnix intra horæ dimidium ſuis è cineribus renaſcitur: è terræ tumulo vernam redux ad vitam flos mortalibus ad immortalitatem ſurrecturis proludit: in aprico ſine opaco floris vmbra porrigitur: ſatoque ſale non decantata ſterilitas, ſed mira ſolo ſalacitas ad extemporalem partum conciliatur. Quis iam inſulſam eſſe inſipientemque florum culturam putet, cui ſubeſt arcanæ ſapientiæ ſal? Nec minùs, quàm reparabilis vita fuerit, in arbitrario flore admirabilis eſt alterna mors. Subducto enim calore vmbratilis flos in ſuos cineres relabitur, ſuumque chaos ſenſim repetit euaneſcens. Decet nimirum ad voluptatis arbitrium renaſcentem inuſitati veris, vitro incluſi, formoſitatem ſine cadaueris deformitate denaſci. Sed ne quis à me bellam, & iocoſo circulatorum ſalillo conditam fabellam ad præſtigias & offucias animis offundendas enarrari exiſtimet, teſtes

habeo ſalis huius efficaciſſimi cum graues Philoſophos Chymicoſque complures, tum in primis Ioſephum Quercetanum; qui licet arcanum experimenti pulcherrimi artificium non euulgent, id eſſe tamen exploratiſſimum affirmant. Et Quercetanus quidem ingenuè fatetur, nullis precibus aut promiſſis effici à ſe potuiſſe, vt Polonus medicus experientiſſimus opertam ſpectaculi huius artem aperiret. Is autem ſtirpem quanlibet ſcitè ac philoſophicè ſoluebat in cinerem: apparatoſque ampliùs triginta ſtirpium cineres ſuis quenque in vaſculis, Hermetis ſigillo conſignatis, & peculiari ſtirpis cuiuſque nota inſignitis aſſeruabat; vt, cum popoſciſſet vſus, lucernæ igniculo cineribus admoto repentinam eliceret viriditatem. Neque verò, vt res ipſa, ita cauſa compertu difficilis eſt. Etenim, ſi chymica eam ſcruteris in latebra, manet occultum quoddam ſtirpium in ſale ſemen, quod illico exit in opus viuidi caloris acceſſu. Sin autem eandem cauſam Lycei mauis in luce cognoſcere; præparantes qualitates, quæ vel ad excitandam, vel ad regenerandam vim ſeminalem, in ſeminibus vigentem, animatique corporis membratim effectricem, requiruntur, in huiuſcemodi ſalibus partim remanent, partim calore aduentitio reparantur: ipſa verò ad corpus ex diſſimilibus rebus temperandum initia ſiue elementa ſatis commiſcentur. Nam in cineribus

Hermet. diſcipl. defenſ. c. 23

ribus ſalibuſue latens ignis & aer cum additæ humidæ materiæ aquæ terraque efficaciter confunduntur. Quare facili celerique negotio exiſtere poteſt vulgari ſatu editæ gemella quidem planta, ſed tamen propter imperfectiorem gignendi facultatem, tenuitatemque materiæ minus vitalis, & receſſu caloris euanida. Sic æſtiuæ pluuiæ ſubitarij filij, ranunculi, alijque abortiui vermiculi, quibus putris materia mater eſt, quàm facilè naſcuntur, tam celeriter occidunt. Ex earundem qualitatum fœcunda permiſtione pullulauit geminum illud oculis iucundum prodigium, in vrticæ videlicet combuſtæ conglaciato lixiuio concreta eiuſdem vrticæ imago, & in aqua ſtillatitia repentè nata & innatans planta: illa Quercetano, hæc alio ſcriptore celebrata. Illud hìc ad extremum habeo ſubijcere, chymicum iſtud in re florea ſpectaculum, quod ſibi ſpectatum permulti conteſtantur, mihi nec experimento, nec aſpectu eſſe compertum, ſed, ſi naturæ viribus exhiberi poſſit, ob eam, quam expoſui, cauſam non improbabile videri. Quòd ſi quis obſtinatè perneget, nullius fidem extorqueo.

Indu-

Inducti floribus colores.

CAPVT V.

Rariorũ colorum inductio.

TRiplex vel vniuersis vel plerisque floribus insolens color in hortis magis expetitur, quàm inueniatur,niger videlicet,qui lugubri facie arrideat:viridis,qui,dum floret, herbescat, oculosque pascat:cyaneus,qui cælum coloret in terris.Squamosus alni fructus in ipsamet vltro inarefactus arbore , ac tenuissimam in farinam contritus nigrum,rutæ succus viridem,cyani flos in frumentarijs agris passim obuius,itidem arefactus,atque in puluisculum resolutus cyaneum siue cælestem colorem dabit. Vsus autem hic esto.Fimum ouillum, vtpote humida leuitate misturæ alibili aptiorem, sumito: ex aceto bene subigito ac depsito; eo enim crassiusculum ouis excrementum idoneam ad commistionem extenuatur : exiguum quoque salis adijcito ; nam eodem & aceti astrictoria vis emendatur , & ad radices acriùs peruadendas via medicamento aperitur . Ad hæc vel expressi è rutæ succi , vel prædicti pollinis alterutrius tertiam circiter præ fimo partem cum ea massa confundito & permisceto:scrobiculum bono in solo , quod intra testam extraue sit,excauato :eam massã in eundem demittito : in ipsam medicatam intritam colorandæ plantæ radicem defigito : deinde irrigato, curato, colito , vt mos est . Illud autem sedulò curato ,

rato, vt albi floris radiculas hoc artificio deligas medicandas. Ita, propter exemplum, candidi cariophylli ſurculus efficaci fimo infoſſus peregrino facilè colore vernabit. Candor enim, docilis nimirum color, cum perſpicuus & pellucidus ſit, colorati alimenti particulas radicitus hauſtas, totoque probè corpore permiſtas expicto in flore, tanquam ingenuo in ore, manifeſtat. Quid, ſi multicolor iſte fucus in vna eademque prædicti maſſa lætaminis confundatur? Equidem cum Ioanne Fabro, Lyncei iudicij viro, à quo totum id florei medicaminis præſcriptum accepi, fieri opinor poſſe, vt natura, quæ ſuopte ingenio frequenter ludit in floribus verſicolore pictura, colludentis artis inuitamento laſciuiat audacior. Quin etiam probabili coniectura & ratione idem Faber affirmat, florum villos ac ſtamina &, qualia videmus in croco, capillamenta, quia floreæ concretionis purior ſuccus, & veluti diſcolor ſanguis ſunt, efficaciſſima pollere tinctura, vt floſculis alijs, candidis tamen, multiplicem atque adeo amabilem fucum faciant. Neque verò illa in floribus pulcherrimè inficiendis experimento frequenti explorata præſcriptio reticenda eſt, quæ ſic præcipit. Solum pinguiſſimum deligito: id eò vſque in ſole ſiccato, dum prætenuem ſoluatur in puluerem: eo puluere teſtam rite oppleto: mediam candidi floris plantam aut ſurculum depangito: ne quid infuſi humoris, aut inſtillati roris ea humus

Florum pars tincturæ aptiſſima.

Colorans irrigatio.

hau-

hauriat, nequid ipse, præterquam colorati liquoris, affundas, caueto. Quare ipsum fictile nocturno pluuioque cælo subducito, aprico tranquilloque die in solem efferto. Si regum æmulos purpurare placeat flores; Brasilicum lignum, cuius rosea sanie offectores lanas imbuunt, minutatim in taleolas vel segmenta concidito, atque in aqua decoquito, donec ad tertias quartasue coctura subsidat: eo purpureo decocto, cum iam deferbuerit, matutinus ac vespertinus pocillator bibulum solum insuccato. Si candidas hortorum gemmulas pretioso raroque miraculo smaragdinam in viriditatem gemmascere delectet: eius rhamni seu spinæ, quam Petrus Andreas Matthiolus Infectoriã appellat, vulgò Spinum ceruinam dicimus, maturissimas baccas, modicè diductas, in aqua incoquito, præscriptaque solum forma irrigato. Sin autem floreum argentum in aureum florem chymica æmulatione flauescere laudabiliter auara cupido est: baccas easdem nondum satis maturas itidem apertas excoquito, flauoque terram succo saturato. Si denique diurnæ lucis candorem vultu præferẽtes floridulas terræ stellulas tristi nigritudine noctescere voluptas est: minorem gallam & chalchantum in atramentum inferuefacito: eo si radicem intingas, floris cacumen inscribes. Aut meminisse aut prædiscere hic debes, adeo naturam non exui vel expelli, quin subinde illa recurrat. Quare de sua se remoueri ditione indignans, natiuus

In Dioscor. l. 1. c. 102.

identi-

identidem reflorescet color; vt naturæ cum arte super vnica planta concertatio voluptatem pariat bicolorem. Quòd si audere non pigeat, etiam triforme leges ab vna stirpe miraculum. Nam si discoloribus ex aquis alteram mane, vespere alteram vtrique stirpis lateri sic affundas, vt quotidie latus vnum distinctis temporum interuallis duplicem fucum ebibat, colorumque vices alternet irrigatio præpostera, matutina nunquam eiusdem coloris aspergine in eandem partem sub vesperam refusa: & natiuo, & aduentitijs efflorescentibus coloribus iucundè prodigiosa planta trium colorum ore triplici ridebit. Audio rem felici periculo comprobatam, atque equidem credo, quia physica ratio persuadet. Cum enim singulæ diuersorum colorum irrigationes, vtpote non vniuersè, sed particulatim irroratæ, totam simul plantam alere, atque adeo colorare non possint; multicolor alimentum non satis vbique commistum multiformem prodit in florem. Huc accedit, quòd naturalis color, ab artificiosis non planè victus, ex parte aliqua eminet, floreumque triplicat cum voluptate discrimen. Si candida lilia roseo ruboro tingere, hoc est si virginalem candorem decenti pudore pingere volueris; monente Anatolio, Caioque Plinio subscribente, florescentes liliorum scapos mense Iulio colligito: denos, duodenosue in fasciculum colligatos in fumo su-

Tinctura liliorum.

Apud Constant. Pogon. de agricult. l. 11. c. 21. Nat. hist. l. 24. c. 5.

spen-

ſpendito: fumidi temperatique vaporis efficien-tia ſparſim extuberantibus nodulis ſiue bulbulis, ſcapos ipſos in fæce vini vel nigri vel Græci menſe Martio macerato, donec tibi eoſdem extrahenti purpureo colore planè ſaturi appareant: deinde, in ſcrobiculis affatim circunfuſa fæce, ſerito: videbiſque adeo multum eſſe à teneris conſueſcere, vt in extremum germen tranſeat prima ſeminis tinctura. Cæterùm Florentini conſilio lilia facilè variatimque expingemus, ſi citra vulnus intra liliacei bulbi ſquamas cinnabarim, aliumue pro arbitrio colorem infundamus. Tuliparum quoque flores arbitraria pictura variabit, ſi biduo triduoue bulbi habeantur in aceto, donec teneréſcant: deinde eximantur, vt acetum nonnihil expiret: exinde colores minimè acres edaceſue innocentibus bulborum inciſuris ex vino ſtillatitio inducantur: colorati demum bulbi elapſo menſe inhumentur. Ipſa, purpureum formæ compendium, roſa, ſi Didymo magiſtro, cum primùm dehiſcens in folia cæpit euolui, ſulphuris nidore ſuffumigetur, exalbeſcet: ſiue quia ſulphureus albor, igne extenuante atque rarefaciente penetrabilis, tenues roſæ meatus peruadit & inficit: ſiue quia iuxta delicatus, atque odoratus roſæ flos olidiſſimi ſuffitus horrorem inſolito pallore teſtatur: ſiue tandem ne formoſo colori nimiùm credas, qui fumo leuiſſimo decoloratur. Idem roſæ flos peregri-

Apud eund. ibid.

Tuliparum.

Roſarum.

ibid. c. 29.

nos facilè induet colores; ſi,ſolertiſſimo viro Ioanne Baptiſta Porta ſuadente,iuxta radicem diffiſſum in caulem , itidemque fiſſos in ramulos aut ærüginem , aut Indicum , aut crocum , aut cæruleum lapidem , aut alium quemlibet ſucum tenuiſſimè comminutum largiter ingeras : ſi , plaga deinde bene circunligata , fimum adaggeres . Obſeruabis tamen , ne , quæ plantas adurunt atque enecant , coloratura venena , cuiuſmodi habetur auripigmentum, applices. Quòd ſi cæleſtis pulchritudinis verſicoloribus imitamentis flores in Irides aëria feliciores transformare placet : complura generis eiuſdem , at non eiuſdem coloris florea ſemina in ouillam caprinamue pilulam defixa, vel in gracilem arundinem incluſa, vel in lacinijs colligata ſerito . Corruptis enim vaginis & inuolucris , è ſeminibus varia permiſtione adulteratis diſcolor florum ſoboles exiſtet , quæ non pluuiæ nubis lacrymis, ſed geſtientis naturæ riſu expictam Iridem ſerena fronte præportabit. Iamuerò , vt peregrini colores pertinaciſſimè , ac tanquam iure hæreditario hæreant, è pomarijs ad floralia callidam conciliatricem inſitionem traducamus , cuius artifici dexteritate manſuefactæ ſtirpes ignotis folijs, & non ſuis ſe floribus operiri demirentur . Atque vt in auream flauæ pulchritudinis hæreditatem geniſta inſitiuam roſam & gelſiminum adoptet , primùm immitendas plantas, cum genita-

Diſcolor ſeminum permiſtio.
Matthiol.in Dioſcor. l. 2. c.153.
Io.B. Porta Mag.nat.l.3. c.5.

Inſitione aduentitij colores.

Porta ibid. c.15.

nitali terra translatas ad genistam afferamus, quòd illæ materno meliùs, quàm nouercali sustinebuntur vbere, dum inolescant: genistam deinde terebra, seu potiùs peracuto cultello, qui scobem minimè faciat, nec perurat, obliquè mediam perforemus; vt naturali contentione in sublime feratur cum à stirpe ramus immissus, tum ab radice humor affusus. Ad hæc rosæ vel gelsimini veluti traducem ramulum, quàm latè inseri & circundari trunco debet, summo leuiter cortice circunraso spoliemus, vt is expeditè ac proximè adhærescat: transmissisque binis ternisue gemmis, foramini aptemus: subacto etiam luto vulnus circunlinamus, & vinculo circunligemus: postremò insitum surculum, dum succrescentis idem genistæ nisu sustollitur, hospitali tenus frutice à matre recidamus, vt inolescente cortice insitum coalescat, & coeat cicatrix: superficiem verò fruticis ad ipsum vsque receptum surculum detruncemus, totus vt succus aliò non euocatus vni potissimùm insito seruiat. Ita cum genista, atque cum alijs quoque diuersi coloris congruentibus plantis concorporantur, externæque matris vtero iterum concipiuntur pridem nata rosa & gelsiminum: vt hominem, quamuis adultum, ad nouam virtutis morumque faciem & alium & eundem renasci posse, à stirpibus doceamur. At verò si candidum aut purpureum caryophyllum cæli colo-

colore donare velis, à vulgatiſſimis illum plantis ſic impetrabis. Bugloſſum, aut cyanum, aut potiùs vetuſtum erraticum intubum, quem & cichorium appellant, radice tenus, quæ pollicarem ſuperet craſſitudinem, recides: tum mediam radicem conſideratè modiceque diffindes, ne plus iuſto fiſſura deſcendat: ac floriferam ſobolem à parente vulſam aptè immittes, vt rimam coagmentet: vimineo demum nexu ictum vulnere inſitiuum fœdus obſtringes: ac ſauciam hoſpitam vt conſanes & lætifices, circa terram circumiectam fimum putrem adaggerabis. Ita in pulcherrimo flore cælum colorari poſſe pollicetur inſitio erudita. Quanquam ego ſpectaculum hoc ſæpius auribus, nunquam oculis vſurpaui. Illud eadem præterea fieri à ſe poſſe confidit, vt in candidos flores color deriuetur aut purpureus, ſi rubræ paſtinacæ, quam ſiſer nonnulli vocant; aut puniceus, ſi anchuſæ præſcripta ratione iungantur. Iam verò ſi ex albo rubroque bicolorem expetis roſam, eam ingenioſus inſitus, quem inoculationem ſiue emplaſtrationem nominant, ſic feliciter dabit. In eo roſæ frutice, de quo inſerere, atque oculum gemmamue ad inſitionem ſumere vòles, nouellam, integram, & maximè nitidam quæres virgam: in hac deinde oculum conſiderabis, qui bene appareat, quique ſolem ſpectet orientem, bonamque floris indolem habeat: eum oculum modico in cortice ita circunſignabis, vt is medius ſit: acutoque

Id. ibid.

Id. ibid. c.3.

ſcalpello eundem circuncides, & cautè materiam delibrabis, ne oculum lædas; quem à materia reſectum intercides medium. Eius poſtmodum fruticis, quem inſerere voles, generoſam ac nitidam virgam eliges, & eiuſdem amplitudinis cortice gemmaque dimidiata materiem nudabis: in eam verò partem,quam nudaſti,dimidiatam gemmam ex altero ſumptam frutice aptabis ita, vt emplaſtrum delibratæ parti conueniat: duorumque oculorum, diuerſarumque gemmarum inter ſe apta ſegmenta vnus oculus,atque indiuiſa gemma videantur. Vbi ſic feceris, circa gemmam libri plagam reuincies, dabiſque operam,ne lædas: deinde commiſſuras & vincula bene ſubacto tenacique luto, quod imbre non dilabatur,collines:ſpatium tamen gemmæ relinques,vnde libera egerminet.Ne materiæ,quam inſeueris,ſuccus aliò diſſipetur; ſed vnum illibatus & indiuiduus inſitum vt enutriat: ſuperiores ramos, ſiqui ſint, amputabis: tum ſubinde ſoboles detrahes, quæ à lateribus radicibuſque ſubrepunt. Poſt vnum & vigeſimum diem ſolui poteſt emplaſtrum, quia tunc ſolent ſic applicata germina coaluiſſe. Quanquam vnius alteriuſue menſis tutior fuerit mora. Sic roſam leges in vna ſtirpe à biformi parente bicolorem, ſiue bifrontem, Iani ſcilicet ſororem. Idem bicolor oculorum oblectamentum à caryophyllorum plantis,alio tamen cultu, exorabis. Cum enim ipſæ,

ſæ, vt quæ oculis carent, inoculari nequeant; arte diſſimili coalitæ ad florum hoc miraculum conſpirabunt. Igitur quà candidi, quà rubri caryophylli generoſæ ſoboles radiceſue in duas mediæ partes diuiduntur, compoſitiſque inuicem diuiduis corporibus, aptè coagmentantur in corpus vnum, quod ex diſſimilibus tandem partibus compactum, diſcoloribus iure floribus capillabitur: Illud hìc supereſt generatim vniuerſeque tradendum, flores omnes & ſeminum ſatu (ſicut iam præmonui) variè colorari; quòd altrix terra non vno vbique habitu temperata eorundem ſeminum mollia corpuſcula varijs locis vario alit atque inficit alimento: & pinguis lætaminis iniectu etiam nigreſcere; ſiue quòd calido fimi vnguine flos infuſcatur, vt candida oleo papyrus; ſiue quòd fumidus ac niger fimus, quæ nutrit: denigrat: indiligentia verò & neglectu violam præſertim & roſam, quantumuis purpureæ ſint, poſt annum tertium (vt author eſt Theophraſtus) in ſenium, atque adeo in interitum expalleſcere; quòd, humore vitali ob culturæ deſiderium abſumpto, concolor morti ſiccitas mortifera ſuccedit. Adeo & flores & mores cura quidem feliciter, infeliciter incuria expingunt: vt illa vitam in ipſis coloret, hæc mortem.

Io. Bapt. Porta Villæ l.9.c.12 Mag.nat.l 3. c.3.

Varietatis colorum vulgares cauſæ.

Apud Io. B. Port. Mag.natur.l.3.c.2.

Arte maius Naturæ miraculum.

CAPVT VI.

Artis,& Naturæ concertantium fabula.

LEgite iam florum auidi mortales,inter flores artificiosè coloratos ornandæ veritati natam, floridulam ſabellam. Ars Herculano amoris vinculo Floræ coniunctiſſima in eiuſdem hortenſi theatro inſolitis coloribus,flores expingentibus,inaſpecta poſt hominum memoriam ſpectacula ediderat, & in tenui re non tenui cum gloria luſerat. Nec Flora ſolùm admirabunda, ſed ipſa etiam Ars gloriabunda garrulo præconio ſibi plaudebat. Diſſimulandum tamen in fœmina fuerat familiare natiuumque crimen, ſuperba garrulitas; niſi Naturæ ſeſe ipſi nouo colorandi artificio prætuliſſet. Vicimus tandem, aiebat, vel ipſa, qua cum aſſiduum mihi amicumque pro gloria certamen eſt, quæque victa obmutuit, Natura iudice vicimus; dum tuis, Flora, delicijs militamus. Quàm vellem, quæ vbique eſt, ac nuſquam viſitur, regali, quo mihi ſæpe gratulata eſt, ore conſpiciendam hìc ſeſe daret: vt palmarem hanc, ſeu veriùs floream victoriam ſuo quoque plauſu cumularet; ac fateretur, ex iſtis victricem mihi coronam floribus deberi, quos ab orbe terrarum condito iiſdem

Artis iactantia.

illa

illa ſemper, obſoletiſque iam coloribus inficit: inuſitatis ego conſpicuos admirandoſque perficio. Pupugit æmulæ Artis iactantior vox aures animumque, magnæ miraculorum opificis, Naturæ: &, Itane verò? ait. Quæ ſine me inertiſſima eſſet Ars, de me citra pugnam triumphat? Age ante victoriam triumphanti meritum plauſum properemus. Tum regio vultu habituque ſpectabilis placidam iram dulci rubore ſpeciosè pinxit in genis: vt non excandeſcere, ſed ſplendeſcere viſa ſit. Amantiſſimæ enim rerum omnium parentis eſt ſine noxio fulmine fulgurare. Vel oris taciti tranquilla, æſtuante corde, maieſtas mitiſſimum ingenium eloquebatur. Pectus in vbera porrectum altricem liberalitatem, omnibus lacteſcentem, indicabat. Regia dignitas & poteſtas in amictus ac ſceptri aureo, nempe bono lumine cernebatur. Hoc igitur ore cultuque auguſta ex infinito ſtipatorum numero quatuor tantùm aſſeclas deligit, præſentem ad vſum accommodatos, Vertumnum ſcilicet, mutationum omnium Dædalum, vario & verſicolore amiculo æquè, ac nomine ipſo, verſatilis vires ingenij denudantem; recocto in crudum iuuentæ robur ſenio, nimico rictu, atque hircino barbitio feſtiuiſſimum caput: ipſos quoque Solis ac Lucis nitidiſſimos filios, eodem editos partu tergeminos pueros, quorum formoſus nitor dies

Naturæ habitus.

Comitatus.

eſt, Luciferum, Meridiem, Heſperum. Et Lucifer quidem ſcitiſſimo filo adoleſcens hac formæ textura præfulget. Matutinis radijs, intonſos in capillos extenuatis, aureolus crinis parili à fronte diſceſſu niueam, in quam defunditur, ceruicem amabili fulgore innocenter incendit, ac nitidè opacat. Quæ toto corpore intermicat, ſumma in fronte ſcintillat in ſideris lucem, diei nuntiam, deſinens venuſtas, ac mera Venus. Enimuerò inſolitæ pulchritudinis lux diem debuit præportare: & radiantis comæ cincinnum eſſe decuit ſidus. Decorè confuſi lactis & ſanguinis roſea temperies Auroram graphicè colorat in vultu: atque in hoc etiam Aurora liquentibus margaritis rorat. Liquida enim voluptate humiduli & ridibundi ocelli guttatim fluentibus in lætitiæ rorem lacrymulis ſubinde gemmant. Potes & hunc de more rorem ſaliuam ſiderum appellare: ſiquidem ocellos à ſtellulis non diſtinguas. Molli cliuo eminulæ vbereſque genæ Hyblæo colle feliciùs florent; inermibus enim roſis purpurant, hoc eſt, vt roſeam rem florida breuitate complectar,

Veſtit pudoris purpura inueſtes genas.

Puniceum oſculum, dum animam reciprocat, odorum omnium vitalem ſuauitatem inhalat. Byſſinæ chlamydis nebula glabelli corporis, quod inumbrat, interlucente formoſitate præradiat.

diat. Gemella venustate visendus clarissimè se prodit sua, nempe meridiana, luce Meridies. Breuioribus radijs ardentior coruscat flaua cæsaries, natiuoque calore sine calamistro crispulos in cincinnos annulata suspicientibus auream gratamque oculis conserit catenam. Summæ insidet fronti nitidissimus Sol, digna videlicet crinali auro lux. Gemina cum Solis imminentis, tum ingenitæ pulchritudinis luce viuidus vultus decenter ignescit: atque ipse igneus decor meridianum afflat ardorem. Splendidæ mediæ diei simile velamentum ex auro, tenera ilia substringens, multum corporis nudat: meliùs enim protegit nuditas æstuantem. Simillimis, planeque fraternis Hesperum lineamentis artifex pulchritudo decorauit: facie tamen leuiter fusca; radiorum capillamento rufiore, antependulo & anteuentulo, ferme oculos præuelante; diurna luce in pallidam stellatæ frontis facem elanguescente; occidentis diei purpura colorato medio velamine nuntium noctis illustrem significat. Hoc ergo & habitu & comitatu Natura in conspectum sese dedit Artis, recens apud Floram miraculum sublatè magnificèque prædicantis. Assurrexit vtraque parenti maximæ, verendo fulgore perculsa. Ars etiam, quamuis tacita, leui rubore iactantiæ conscientiam fassa est: vt non fruticibus modò, sed genis quoque rosas

Ad Artem oratio.

inseuisse videretur. Eam ita prior alloquitur Natura. Ecce, quæ nusquam abest, quo cupis, adest ore spectabilis; quo non cupis, formidabilis, nec ante plausum datura, quàm iusto duello superata succumbat. Quanquam superare quì possis eam, sine cuius armis & viribus nec etiam pugnes? Sed age, quam verbis confidentissimis præcerpsisti, vtra nostrum re ipsa victricem colorandis è floribus palmam legat, ad nouam Floræ voluptatem ac decus, te ipsa iudice periclitemur. Venerabunda gratias agit Flora: prouocationem Ars interrita non recusat. Ergo, vt erat ab recenti opificio collectis decenter lacinijs artificiosum ad prælium succincta, exertisque brachijs expedita, è circunfusis insitionis armis falculam moræ impatiens corripit: fortè proximum Italicæ rosæ perpetuò virentis fruticem in fictili consitum strictim attondet: è duplici oculo delibratum corticem abducit: albæ rubræque gemmas callida inoculatione sufficit. Mirum visu dictuque! Roseus frutex, velut insititia non amœnitate solùm, sed humanitate quoque inoculatus, & pro cultricis atque ornatricis Artis victoria officiosis non spinis, sed floribus pugnaturus, tribus illico tumet gemmis: mox totidem fruticat ramulis: trium denique colorum vernat rosis, natiua scilicet subrubente, atque alba rubraque insititiis. Miratur triformi pulchritudine amabile mon-

Artis insitũ admirandũ.

strum

ſtrum Flora. Naturam verbis hiſce vellicat Ars. Quæ tuis armis pugno, quàm proſperè meo ingenio expugnem, vide: quàm grauiter tuis te roſis conuulnerem, ſatere. Leui primùm riſu eluſit argutulam inſultationem Natura: tum, Hoccine, inquit, eſt, quo me iugulari poſſe ſperaſti, trifidum è triplici roſa telum? Faxo iam roſeos iſtos colores adhuc inuiſo, atque inaudito, tuiſque conatibus maiore miraculo repræſentatos aſpicias, ipſoque ſpectaculo ſaucia des tandem victrici Naturæ debellatas manus. Tantum profata terram præpotenti virga leuiter verberat. Illo leuiſſimi verberis nutu admonita tellus, quid magna iubeat Imperatrix, repentinum turget in partum: mox vegetum germen excludit, quod paulatim ramoſa brachia diſpergens, medijſque inter ficulneas & pampineas frondibus vireſcens, ignotam in arbuſculam adoleſcit, pallido cortice decolorem, florumque rotundis calycibus onuſtam. Hærebat rei euentu ſuſpenſa Flora: ipſius verò Artis, præſago metu immotæ defixæque, corculum aſſultim palpitans, & properè micans trepido tripudio artem ludricam faciebat. Trepidationis motu choreæ cæleſtis æmulam ſolicitì cordis ſaltationem horum Natura verborum ſonitu incitauit. Hactenus proluſimus: iam ſeriò pugnabimus. Nec nobis opus eſt ferro ad victoriam. Sine inſitionis tuæ operoſo vulnere

Naturæ arbuſcula mirabilior.

vin-

vincemus. Atque vt à meis floribus tandem profligata expallescere discas, atque erubescere: trium ista colorum tibi laboriosa miracula nos per ludum & choream properabimus. Tum suos ad asseclas conuersa, Age, inquit, vetule mi Ludio, in admirabilem omnem varietatem versipellis Vertumne, citatam efficacemque saltationem & modulato sono, & numeroso saltu præi: vt recentes flores, celeripedem vertiginem versicolore vicissitudine imitati, coloratam choream ludant. Vos quoque agite, mea lux, diurnæ nitedulæ, Lucis puerperæ nitidi Lucilli, peruulgandæ diei perpetui triumuiri, volucres orbis infimi pictores; quippe qui, detersis tenebris, rebus redditis colorem, vnoque omnia lumine quotidie coloratis: agite, inquam, peregrinam istam rosam vario nitore sic expingite, vt Artis discolorem fucum non desideret: dum expingitis, subsultim sic ludite, vt pugnax pro flore ludus seriò vincat. Decent enim floream iocosa bella victoriam. Statim ab imperio, Dominam prono priùs capite veneratus, incipit tinnulum sistrum numerosè quatere, micare pedibus, toto corpore gestire, non alia Medea, quàm geniali suomet ingenio, recoctus multibarbum in puerum, senex Vertumnus. Capularis senis, iuueniliter alternantis pedes, & latera crispantis, exosses eneruesque flexus à cæteris quidem spectatori-

bus

bus risum elicuerunt: ab Arte verò, sibi iam præmetuente atque etiam inuita, extorserunt. Ipsi recentis arbusculæ antea compressi flores semhiulcis repentè osculis subrisere. Numerosi quà sonitus, quà saltus præeuntis illecebram tergemini fratres, agili tripudiantes impetu, persequuntur. Ludibunda interim agilitate mobilis, tremuloque fulgure illustrior, puerorum radiat pulchritudo. Spectaculum hìc habeo sanè nouum admirandumque, quod oculos pridem oblectauit, auribus exhibere. Prior impigro saltatu Lucifer ad arbusculam accedit, ac demessum ex hortensi segete candidum lilium, velut in candoris exemplum, extollit: cum ecce tibi grandioris in speciem rosæ penitùs dehiscentes flores, matutino Luciferi albore afflati, ad æmulationem vsque lilij exalbescunt. Mox exultim subeunte, flammeolamque imitandam rosam præferente Meridie, meridiani ardoris roseo sensim lumine colorantur. Ab Hesperi tandem subsultantis, expingendumque amaranthum proponentis accessu, occiduæ lucis colore amaranthino paulatim erubescunt: nouęque rosæ, nouo more, vnius dieculæ pingente luce, trium in colorum faciem variatæ, artificiosum triplicis rosę, vsitata insitione congestæ, miraculum decolorant. Attonita primùm atque obstupida, ceu saxea, obriguit Ars: deinde victam se cum pudore, tum voce ingenuè confessa, famulaturas

Naturæ victoria.

Natu-

Naturæ manus dedit. Flora quoque obſtupuit & plauſit: ſuaſque geniali victoria illa delicias cumulatas eſſe ſibi gratulata, beneficæ bellatrici gratias egit, florum omnium ſuauitatem redolentes. Oblato denique ab eadem Flora florido coronamento, victricem ornaturo, dubitatum eſt, vtrum vox, an flos fuerit ſuauior. Hic florei duelli finis: hoc documentum, infeliciter pugnare Artem, cum repugnat Naturæ.

Neque

Neque vero quiſquam exiſtimet, Elyſiæ amœnitatis ſabuloſum à me florem aliquem prædicari: nam decem ante annos à noſtris hominibus occidentali ex India miſſum ſemen eſt floris huius, quem barbaro Indi nomine Fuyò, alij à genitali ſolo Maluam Indicam, Iaponicam alij vocant: nos cum ijs, qui Romam ex India miſerunt ſemina, Sinenſem Roſam nominabimus. Primus ego meritiſſimus ſator hoſpitem florem Romana ciuitate donaui: Sinenſis enim floris ſatio atque cultura Senenſi cultori debebatur. Eius igitur ſemina intra profundum fictile pingui tenuiſſimeque ſuccreto in ſolo, ineunte vere, in digiti altitudinem raro ſatu depoſita, crebris irrigationibus tempeſtiuè adiuta, & modicè inſolata, poſt menſem ſoliola emittere, tum folijs conueſtitas virgulas excitare cæperunt: quibus pro incremento recens identidem ſolum inijciebatur, vt radiculæ ſummatim repentes altiùs obruerentur, inſtillataque vligine alerentur: ipſi autem conſito fictili tepidum in locum recepto gelicidia cauebantur. Anniculæ plantæ adultiores ex anguſto vaſis ergaſtulo in libertatem ſpatioſi loci aſſertæ, fœcundumque in gremum præpinguis, irrigui, ſolibus expoſiti, ac præſertim ab halitu Septentrionali auerſi ſoli transductæ, actis altè lateque inoffenſis radicibus adeo profecerunt ac proficiunt, vt quotidiè diffuſiùs atque excelſiùs arboreſcant. Iamque aliqua, quamuis annuis putatio-

Roſæ Sinenſis nomina.

Satus.

Translatio.

Magnitudo

tationibus detonſa, palmos circiter viginti eualuit; caudicis verò dimetiens ad quinque digitos pertinuit. Radix albida, lignoſa, numeroſis implexiſque fibris ad ſummam vſque tellurem capillata, ramoſo diuortio ſimul vna & multiplex, præpoſteri ſitus arborem ſubterraneam, eiuſque, quam parit ac ſuſtinet, ſimilem congeminat. Ab radice caudex pallidus, ſimplex, & læuis frequentibus ſubinde diſtinctus oculis conniuet, quibus gemmaret in ramulos, niſi cultrix vigilantia cæcatum in teretem proceritatem educeret: Vbi truncus deſinit, concolores frondenteſque rami, virgea prolixitudine ſublimiter latèque porrecti, vna nemus arbore faciunt. Caudicis ramorumque materies inſtar ficulnæ candida & carnoſa modicè dureſcit.

Forma.

Folia magnitudine pampineis, aſperitate ficulneis, figura vtriſque, aut potiùs hederaceis anguloſis conſimilia, ſed tamen crenata, in ipſa rotunditate angulos & ſinus habent: ſuperiore parte herbido virent colore, inferiore candicant: ramoſis vtrinque neruis ac venis ex viridi pallentibus diſtinguuntur: ſua ipſa vtrinque lanugine aſperantur: aſperis itidem, craſſis, prælongis, ac ſæpe palmaribus, primò virentibus, tum ſuperiore parte pediculis ſubrubentibus nituntur: & raris interuallis diſpoſita ſic ramos ferè conueſtiunt, vt bina inuicem opponantur, alio deinde bina, qui priori contrarius ſit, ſeiungantur oppoſitu: at-

que

que ita geminatione alterna ordo foliorum decusse-tur. Verùm, vt ingenita folijs asperitas minuta non manibus modò, sed oculis quoque contrectata exploratissima esset; lynceum exploratorem, nempe microscopium, siue conspicilium tubulatum consuluimus, quod ab ima parte suffultum ad breue interuallum subdita corpuscula, ingentem in molem amplificata, suisque distinctè partibus coagmẽtata, supernè intuentibus demonstrat. Hoc igitur monstrante, in parte folij supina maiusculorum neruorum puluini & mediocriter virides, & albicantibus tanquam stellulis incompositè distincti visuntur. Reliqua verò area inæquales & multiformes in areolas, alba humilique lanugine opertas, & rufis atque eminulis velut lenticularibus verruculis aspersas, angustis quoque ac virentibus mæandris, tenuioribus nimirum venis siue fibris interstinctas extenditur. Sed pronæ partis torosi neruuli diluta in viriditate candore simili stellati sunt, & reliquum folium pariter lanuginosum ac verrucosum est. Pediculus quoque subuiridis, breuique lanugine hirsutus, cum albida, tum subrubicunda scabritie exasperatur. Ab æquinoctio verno in germina oculi turgent: conuoluta foliola primùm apparent, quibus paulatim sese tum explicantibus tũ amplificantibus virgei subeunt ramuli, assiduo partu, dum adolescunt & roborascunt, è gemmis folia trudentes. Quin etiam non rarò fit, vt ex eadem gemma fraterculus

folio ramuſculus adnaſcatur. Sic toto ferme anno foliorum ramorumque perpetuo prouentu ad hibernum vſque ſolſtitium Roſa Sinica ſilueſcit. Atque hoc tandem tempore,cum cõtra frigora oportuit eſſe veſtitiſſimam, folijs ſubinde dilabentibus nuda hiemat:ac,niſi loci ſitu aut artis ope protegatur, facilè gelu aduritur,atque etiam interit.Quòdſi clementior bruma prætepeat, vixdum veteribus amiſſis, nouarum in frondium præporemur gemmat ornatum. Tertio à ſatione anno florere cæpit. Quanquam, difficili iam ingenio mitigato,bima præfloret. Ea floris initia progreſſuſque ſunt. Septembri menſe per autumni æquinoctium è puſillis cum folijs, tum floreis alabaſtris confuſæ paniculæ exiſtunt: mox, incremento ſingula diſcriminante,calyces compluſculi, ſeni plerunque vel octoni, modicis ſuffulti petiolis intelliguntur,quorum calycum plerique ſummis è ramis,pauciores proximis è gemmis cum præuijs frondibus vnà eminent. Forma illis nondum oſcitantibus globoſa,quinis compactilis & quaſi criſtata eminulis commiſſuris,quæ medios circùm alabaſtros inchoatæ acuta coitione faſtigiantur in ſummo. Color ijſdem alabaſtris ab ea parte,qua pediculis inſident,ad imas vſque commiſſuras viridis, inde ad ſummas ex viridi rubens. Pediculi, qua præſertim parte ſupini ſolem aſpiciunt, ſubrubicundi;qua calycibus adnectuntur,craſſiores,tandem panduntur foliaceas in ſtellas,octonis

Floris tempus,& colores.

deniſ-

denisue virentibus, ijsque planis radijs rosarum calyces excepturas. Nam peregrinæ formositatis flori stellæ ipsæ famulare gestiunt in obsequium subiacere. Vbi ferme ad nucis iuglandis magnitudinem isti extumuere papillati corymbi, in lacteum florē, extimis folijs, intimorumque nonnullorum oris subrubentibus, auarè dehiscunt. Mox totam sese pandit ad Batauæ rosæ amplitudinem, repando calyci, sæpius quinquepartito, & in pateræ formam nonnihil sinuoso insidens, varia serie foliorum ramulosis rugis crispātium speciosa, triplicisque coloris vicissitudine speciosior Sinensis rosa, florum Vertumnus, hortense miraculum. Rosa hæc primo lactea decenter nascitur: decet enim floris infantiam lac. Albo deinde rubroque temperatis coloribus, in oris humani formosam temperiem transformatur, vt hominibus charissima sit, quibus concolor est. Tandem candido vultu paulò ante nata, purpurea moritur, vt pauidè morientibus exprobret iracundo rubore pallorem. Nostrate tamen sub cælo, vtpote minùs, quàm Indicum sit, propitio eadem rosa dilutiore purpura coloratur. In patrio Indiæ solo vna die, quam vnicam viuit, hæc veluti florum dies matutino cum albore albicat, cum meridiano ardore flammeola est, cum luce noctescente purpurat: vt, quando vnum ægrè nouum colorem in pluribus flosculis longo tempore ars æmula elaborat, admirandas triplicis coloris in vno flore

vices pròperare vnius esse dieculæ sibi minimè laboriosum ludum victrix natura significet. At verò nostratibus in hortis hospes biduo triduoue viuax diuturniorem florei miraculi copiam facit, vt cumulatioré hospitij gratiam lento sui spectaculo rependat. Quanquam vtrobique monet è candido mox purpureus flos, ab ingenuo candore facilem esse transitum ad purpuram. Floris autem iam purpurea folia, vt poma solent, ad maturitatis indicium (decet enim maximè purpuram maturitas) humore tenuissimo euanescente, nonnihil conniuent & corrugantur; donec tristiùs infuscata, penitusque contracta deflorescant. Amœnissimæ spectaculum voluptatis est, alieno tempore sic vernare arbusculam, vt coloribus multis quadruplicem anni faciem simul expingat; dum flos alius niueus niuosam hiemem, alius flammeus igneam æstatem, purpureus alius maturum autumnum, alij medio quà vitæ quà colorum transitu varij variè coloratum ver, vniuersi denique singulique versicolores tempestatum omnium vicissitudinem intra tempus breuissimum colorant.

Ha-

SINENSIS
ROSAE
ARBVSCVLA

Habent quidem eiusdem miraculi præconem Polij folia Plinium, Tripolij flores Dioscoridem. Sed ille falsa, quippe lapsus memoria; credulus hic audita scribit: nos oculis sæpe comperta narramus. Vna mirabiles Sinēsis floris vices palàm tulipa illa æmulatur, quæ materno terræ lacte primò satura exalbescit, deinde ebriola erubescit. Quid vnus tamen flosculus cum floriferæ arboris compluribus, quid in simplici foliorum ambitu seminudus cum foliosiore, quid humi reptans floridulus pumilio cum arboreo gigante, nisi vincendus, congrediatur? Illa præterea mira nouitas quotidiano spectaculo pæne viluit, vt Sinensis rosa etiam recisa in vasculo aquæ pleno, atque adeo inter manus, si diutius habeatur, varios induat colores. Tanta est flori huic delectandæ mortalitatis ambitio. Illud autem esse causæ dixerim, cur idem etiam demessus colores mutet: quia superstes à vulnere floris anima, si præsertim aquæ humore, arborei succi vicario, foueatur, floreas particulas natiuo calore quò vehementiùs percoquit, eò efficit coloratiores. Quanquam ego, cum è binis rosis alteram in aqua, in sicco alteram de industria non semel habuerim, experimento didici, pari progressione irrubuisse vtranque, ac simul denique contabuisse. Vnde interpretari est, hisce floribus insiti humoris abunde esse, cum floridam vitam beatè tolerent succo suo. Et quisquam neget, rosarum reginam omnium Sinensem esse rosam, quæ gratis

Pli. Nat. hist. l. 21. c. 7.
De Med. mat. l. 4. c. 130.
Matthiol in Dioscor l. 3. c. 107. & l. 4. c. 130.

Etiam à recisione varias color.

colorum vicibus mirabilem in modum variás pulcherrimas ſeſe transformat in facies reliquarum? Vt ipſa celſior atque arborea ſtaturá dominantis in cæteras roſæ argumentum ſit. At enim odore caret. Hortis etiam vrbanis donantur è noſtratibus roſæ vnicolores, odore nullo probabiles. Cur igitur & amabilis & admirabilis non ſit, quæ odoris vnius deſiderium triplicis variantis coloris conſtanti miraculo compenſat? Quin etiam inodora eſt magno documento, nimis lenocinantem oculis coloratam ſpeciem ſæpe fucum eſſe vanitatis. Iam verò mirum videri nemini debet, ſuis adeo Indis pulchrum eſſe hunc florem, vt, nato inde prouerbio, inter homines pulcherrimus quiſque Sinenſi roſa pulchrior appelletur. Animaduerti per hoſce annos, quibus ea primùm noſtris floruit in hortis, triplici flores genere diſcriminari. Aliæ nanque arbuſculæ florem edunt criſpante foliorum compage denſiſſimum, qui, cum totus hiaſcit, plerunque aliqua rubet ex parte; quia velut ex pluribus coagmentatus floribus particulatim panditur & coloratur: quique paulò, quàm congeneres cæteri, ſeriùs vernat; quia plenioris abſolutio floris operoſior eſt. Aliæ verò ſparſim eminentibus inter crocos folijs rariùs comantem pariunt. Aliæ demum quinque foliorum ſimplici ſerie, medijſque crocis, turbinatam in figurã aceruatis, quatuor tantùm aut quinque pauoninum in apicem extantibus, pulchrè degenerem progenerant.

Indicum prouerbium.

Genus triplex.

Ante

ROSA SINENSIS FOLIOSIOR

ROSA
SINENSIS
FOLIOSA

ROSA
SINENSIS
QVINQVEFOLIA

Ante hac ſemen flos hic ad maturitatem non pertulit: quia nondum, vt opinor, iuſtum incrementum ac robur arbuſcula ceperat. Octauo tandem anno, Decembri menſe ineunte, deprehendi perſectum in ſemen roſæ mediocriter foliosæ arbuſculam profeciſſe. Quanquam, quæ ſimplicem fundit florem, hoc eodem anno, qui tertius illi à ſatu eſt, ſemen quoque maturauit. Floris caput ſiue globulus pediculo adhæreſcens inter quinque florei calycis iam aridas foliaceas lacinias, ad eiuſdem adulti calycis magnitudinem extumidus, eminulis puluinorum toris orbiculatim ſtriatur, canaliculis in ſumma imaque parte ſtellatam in figuram coëuntibus: aridi præterea colore folij, qui ex viridi inclinat in flauum, decoloratur; breuique ſubalbido pilo hiſpidus inhorreſcit. At verò totus interior folliculus candicat. Sex circiter carinata loculamenta intercurſantibus membranulis diſcriminantur, quæ ſtrias inter exortæ in duriuſculam mediam cartilaginem coëunt. Interſepta membranis concaua pars, lanugine denſa, longiuſcula, & candida pubeſcit. Pediculi alba cuſpis ad medium vſque folliculum pertinet, cui media cartilago adhæreſcit: huic ſemina ipſa numeroſiſſima, rufula, minutula, rotundè longula, modicè incurua, & qua parte gibbum habent, piloſa, æqualis longitudinis petiolis albicantibus ac tenuiſſimis acutiore ſui parte liratim adnectuntur. In vno tan-

Folliculus, & ſemen.

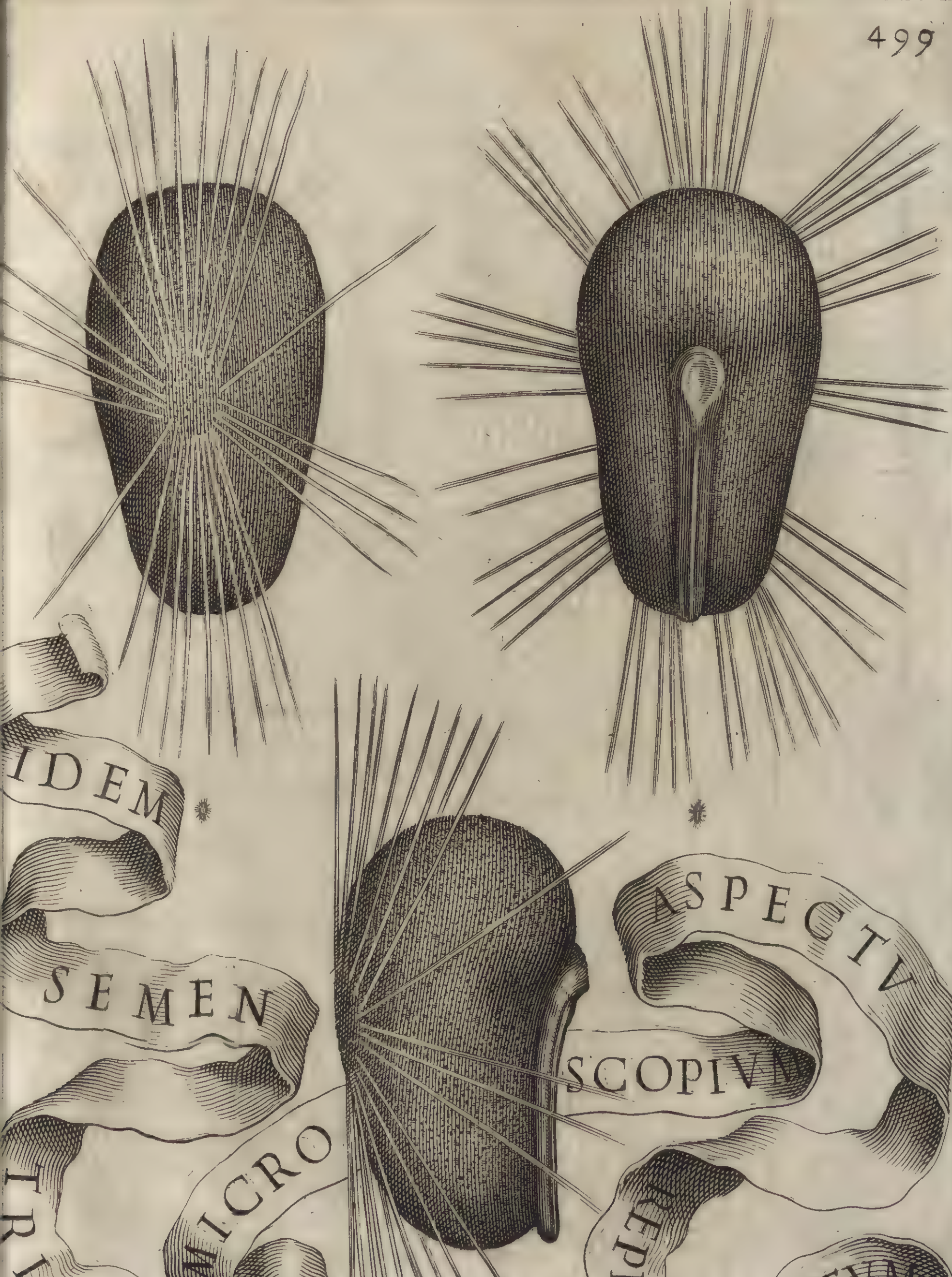
tùm

tùm ſolliculo tria & ſexaginta ſupra centum numeraui, ſex in loculos ſiue ſinus pari ferè numero diſtributa. Verùm vt minuſculæ rei quæque pæne ſugiat aciem oculorum, ſingulæ partes perſpectæ exploratæque ſint, eodem optico microſcopij tubulo minutiſſima ſemina inſpecta faciem hanc referunt. Magnitudine figuraque hœdinos ferme renes æquant: color ipſis eſt ex fuluo giluus: toto corpore ſunt punctim pumicoſo: circa glabellum vmbonem pilis ſubalbidis, raris, inæqualiter fruticantibus, dimidiatum digitum prolixis, in ſetas aculeoſue porrectis, horridè capillantur: vbi denique in ſe reducta ſinuantur, hilum exprimente oblongo callo, nigricante, albida intercurrente linea diſtincto, altera parte capitato, altera nonnihil exporrecto, definiuntur.

Seminis facies microſcopio repræſentata.

Iam

DIATVS ET INTEGER
DIMI SEMINIS FOLLICVLVS

IDEM
SEMEN
TRIPLICI AD
MICRO
SCOPIVM
ASPECTV
REPRAESENTATVM

Iam verò ita præterea peregrinam arbuſculam curamus. Ramoſa luxurie ſilueſcentem, ineunte Martio interlucata denſitate, deputamus: emaciata cacumina intondemus. Vt autem reparata ſubinde ſobole perennitati proſpiciamus; non modò roſam hanc ſemine ſerimus, ſed auulſos quoque reſectoſue materni cum corporis parte, nempe cum veteris portione trunci, nouellos ramos, atque ima parte ad morem ficulnei ſurculi nonnihil diffiſſos, in vnum alterumue palmum eodem menſe depangimus: gemmis ſingulis vel binis è terra extantibus, quod de cacumine ſupereſt amputamus: reſinata cera plagas obducimus. Ita ſemeſtri ſpatio radices, annuo flores elicimus. Virgas inſuper ſtirpitus pullulantes aut nonnullis cum fibris deciſas tranſponimus, aut à parente in terram demerſas propagamus. Sed agedum, vt planè admirandum in huius roſæ verſicolore pictura naturæ artificium peruideamus, floream picturam ipſam eruditi Lycei bono, id eſt philoſophico in lumine collocemus. Et flores & fructus vniuerſi commune hoc habent, vt, quandiu formam atque incrementum capiunt, paulatim varios tranſeant in colores. Prout enim inſitus calor quotidie magis alimentum concoquit, humoremque ſiccitate variè temperat; ita colorum elicit ſubinde conſequentium varietatem. Attamen varietas iſta, quia lentiore tranſitu perficitur, minùs eſt ob-

Diſcoloris varietatis philoſophica ratio.

obseruabilis, minusque cum nouitatis, tum admirationis habet. Ad hæc in plerisque quà floribus, quà fructibus idem incremento corporis & coloris modus est: siue quod è stirpibus aliæ, quæ robustiore altrice vi vegetantur, dum partus suos natiui caloris efficacitate cæteris perficiunt partibus, simul etiam ad vegeti coloris firmitatem stabili temperie afficiunt: siue quòd in alijs calor imbecillior, humorem minùs obsequentem nactus, quam absoluere temperaturam nequit, inchoatam relinquit, vnaque florem languidè coloratum. At verò cum Sinensis arbuscula & mediocri calore, & humore sit prædita tenui (vnde aquis eadem gaudet, & propter aquas in India seritur) adhuc impar concoctione valida humori spissando calor, eundem priùs vbertim trahit latèque diffundit ad florum partes congruenter explicandas: satis deinde conformatis adultisque floreis membris, totus in eo est, vt minùs contumacem succum magis magisque percoquat, eidemque perfectiorem temperiem gradatim inducat. Quare celeri notabilique varietate demum consequitur candorem dilutum color purpuræ ardentior. Et sanè decuit eum florem, qui argenteus regaliter vixerit, rogali funere splendidè ignescere. Ita flos formosissimus, qui ad principatum candidatus nascitur, ac roseo

pu-

pudore modestissimus ad eundem iuuenescit, regia meritò consenescit in purpura.

Emendati, additique floribus odores.

CAPVT VII.

QVoniam vt oris, sic floris fatua est & inanima pulchritudo, cui bene anima non olet: ideo vel inodoros, vel fœtidos flores odorare, atque animare par fuerit beneficium atque miraculum. Hæc autem & floribus & colonis suauis erit odoraria disciplina. Prima sit ratio inodorandi, quæ colorandi fuit: cum scilicet ipsa, quæ conseritur, odoramentis terra medicatur. Sic poteris ouillum fimum ex aceto subactum soluto in puluerem moscho, siue zibetti ambariue liquore, alijsque odoribus temperare; vt è nutritio depacta germina oleto animam bene olidam trahant. Efficacius est ex odorato seu puluisculo, seu liquore medicamentum alterum, quo minuta ipsa semina biduo triduoue præparantur: quia, cum id non aliunde trahendum, sed ipsis intimum seminibus sit, vim habet ad agendum præsentissimam. Libet hìc ad felicissimæ fidem culturę domesticum afferre experimentum. Fuit è nostris hominibus aliquis, eruditæ amœnitatis philosophicus Dædalus, qui calthæ Africanæ

Florũ odor è terræ medicamine.

Seminũ medicatione.

quàm eleganter florentis, tam grauiter olentis, semina in aquam rosaceam, infuso, resolutoque moscho bis odoratam, biduo præmacerarit: tum in vmbra siccata humi de more posuerit. Prioris anni flos, natiua nondum graueolentia satis emendata, aduentitiam suboluit suauitatem. Eius floris semina pari ratione medicata, vt quæ insuauem ac feram indolem prope iam exuissent, suauiorem proximo anno florem induxerunt. Huius denique floris pariter conditum semen in fœtum pulchrè degenerauit tam odore gratum, quàm facie venustum: vt in Africano flore rosam simul, & moschum olfaceres. Recentiores coloni (vt fama est vulgatissima) stylo perforatis radicibus, immissisque aromaticis caryophyllis, coronariæ vettonicæ & odorem & inodorantis odoramenti nomen indiderunt: vt ea iam, veteri appellatione antiquata, caryophyllus vulgariter nominetur. Pari quilibet mangonio poterit peregrinis suauitatibus, in radicum foramina insinuatis, caryophyllos efficere odoratiores. Dicitur prçterea, quemadmodum coloris, ita odoris admiranda nouitas alienas in stirpes insitione transfundi. Sic centifoliam rosam, inodora & fatua specie fallentem, suauissimo halitu animabimus; si rosæ, quam ab anima odoratissima Moschatulam vocant, sæpius inseramus. Nonnulli rosarum odorem ita rosis exaugent. Ipsarum radicibus implicatas roseas coronas simul

Odoraminū immissione in radices.

Insitione.

Iô. Bapt. Porta Mag. nat. l 3. c. 16.

Florum humatione.

Const. Pogon. de Agricult. l. 11. c. 19.

ado-

adobruunt : vt cæteras facilè vincant rosæ, quippe filiæ coronarum, victores ornantium. Cum igitur halantibus è floribus iucundissimi florem spiritus cognatæ radices ducant; cumque corruptis deinde, atque conuersis in amicum pabulum rosis alantur : odoratiore anima ipsi partus impertiuntur. Illud verò cuipiam penitùs incredibile videatur, ab assito fœtore odoriferas feliciùs prouenire delicias. Testes tamen habeo odoris fœditate nobiles, & allia & cæpas; quæ coronarias omnes herbas, & nominatim rosas, si iuxta inhumentur, Theophrasto ac Didymo affirmantibus, suauiùs inodorant : siue quia, cum vnumquodque re sibi consimili nutriatur, ac delectetur, quicquid grauis halitus circa est, olida hæc olera trahunt ac resorbent; qua summota graueolentia, defæcatus floribus odor acerrimusque relinquitur : siue etiam quia calida exhalatione inhalata odorem exacuunt, & locum exiccant. Siccis autem locis odoratiora omnia proueniunt. Quapropter incoquente sole siccanea Cyrene flores parit odoratissimos : Nilo stagnante humida Aegyptus abortiua fœcunditate fundit inolentes. Vsque adeo, vt oratorum, sic hortorum fœcunda siccitas & acutiùs & iucundiùs olet.

Fœtidis rebus assitis.

De cauf. plan. l. 6. c. 28.

Apud Const. Pogon. ibid.

Theophrast. de hist. plan. l. 6 c. 6.

Pli. Nat. hist. l. 21. c. 4. 7. & 11.

Muta-

Mutatæ florum formæ.

CAPVT VIII.

QVis hoc vnquam crediderit? ingens nostra etiam ætate miraculum, Proteus, in flosculis latet: necdum vllus inueniri potuit Aristæus, qui de florea illum latebra in publicæ cognitionis lucem satis extraxerit, nempe arcanam peruulgarit artem, qua flores, cum forma tum foliorum numero insigniter aucti, vultum habitumque, variantis Protei more, demutent. Vidi ego sæpius Transtiberinis in hortis Polydori Neruccij, suis ipsis lectissimis floribus amœnioris viri, anniculas anemonas latifolias, nondum è fictili catillorum seminario in capaciora vasa translatas, vix paucis degenerantibus, adeo foliosæ amplitudinis, & iucundissimæ varietatis læta nouitate mirabiles; vt vna, spectatoribus vniuersis attonitis, ea voce plauserit admiratio, in eo florum genere conspici posse conspectius aut mirabilius nihil. Cæterùm concinnandi ad hoc miraculum seminis ars, luce dignissima, adhuc tenebras amat: Satorem enim, velut oraculum, cum aliquando consuleret curiosa & supplex amicorum obsecratio: liberaliter patefactæ artis arcanæ loco vocem illam retulit, diuini consilij tenacem, Secretum meum mihi. Ego verò,

Polydorus Neruccius.

rò, ambiguis miſſis ambagibus apertè aio, acurato, quem præmonſtraui, ſatu, & perſpicaci propitij ſideris obſeruatione fieri poſſe, vt ſemen Proteo mutabilius inuſitatas in florum formas admirabili varietate degeneret. Vt autem numeroſa foliorum ſerie ſtipatæ, amplificatęque anemonæ proueniant, ſemen legetur è floribus, qui pręcoces inter ac ſerotinos medij vernant. Hos enim neque frigoris, neque caloris inclementia pręuitiat; ſed benigna temperies ad feliciſſimum ſeminis educat prouentum. Quoniam verò ex his quoque nonnulli vel nullo, vel maligno exitu ſementant; defloreſcentium indoles obſeruabitur: ac, deterioribus decuſſis, flos vnus aut alter è vegetioribus reſeruabitur, cuius medium capitulum vaſtiùs intumeſcat. Conſimili cæteri flores induſtria proficient: ſi, præcipuè amputatis præcocibus vniuerſis calycibus, è tardioribus vnum effloreſcere patiamur, in quem tota vis genitalis, & fœcunditas effundatur. Eueniet enim facilè, vt flos amplior aut folioſior niteat, & ſemen generoſius in ſpem pulcherrimę poſteritatis exiſtat. Solertiſſimi coloni probabilis vox eſt: Si floream quancunque plantam breui vernaturam quintadecima luna, vel paulò ante, demeſſo floris germine, transferas, eidemque, dum comprehenderit, ſolem defendas; flos erumpet folioſo conatu denſiſſimus. Accepi, Germanum hominem, in hortenſi cultione ſatis exercitatum, affirmare

Flores quo artificio folioſi.

ſoli-

ſolitum,fieri poſſe, vt ſimplici flore ignobilis atque inglorius caryophyllus multiplici foliorum ornatu nobilitetur ; ſi trigeſimum intra diem à diuinæ Matris in cælum aſſumptæ ſextilibus ferijs eius caryophylli frutex in vaſe fictili , optima terra oppleto, deponatur , ac tepente loco ab hiberno frigore vindicetur . Sin generis eiuſdem duo vel tria ſemina in ceræ tubulum, pinnæue calamum,ima quàm ſumma parte laxiorem,incluſa ſolo committas:florem itidem folioſum elicies . Alia, & quidem artificiosè confuſa , ſatio inter hortorum admiranda ſpectacula ſpecioſiſſimam tibi afferet floream Chimæram . Quod igitur de olerum miſcellaneo ſatu Didymus tradidit , ad conſimilem florum ſationem ſic traducito . Ouilli aut caprini fimi fabam, quamuis exiguam , ſubula excauato : diuerſa deinde ſemina in ipſum cauum confertim indito : vbi tenerum & rarum fimum ſubſtraueris,optimè culto in ſolo parua ſcrobe demergito : tenuem terram ſuperinijcito : leniter irrigato : vbi exire in folia ſemina cæperint,aquulam irrorato : aſſiduè lætamen inſpergito : poſt excitatum caulem vigilantiorem curam impendito . Sic è pluribus coalitum floribus amabile monſtrum habebis. Proderit quoque ad hunc vſum binas vel ternas eiuſdem ſtercoris baccas contundere : varia cum ipſis ſemina permiſcere : papyro detritoue linteolo inuoluta, & deligata defodere : reliquam denique diligentiam adhi-

Apud Conſt. Pogon de agr. l. 12. c. 14. Pli. l. 19. c. 12.

hibere. Quòd si crispulæ placeant florum comæ, à Græco Florentino tradita de apio crispando ars ita transferatur ad flores. Ante in pila leuiter semina tundantur, atque cylindrus ipsis inducatur, quàm eadem inhumentur. Volubili enim compressione prætorto seminis meatu, conuolutus funditur flos, veluti flexo in spiram siphunculo tortilis aqua. Conducet fortasse nonnihil ad florum magnitudinem variandam animaduertere, ex qua folliculi parte semina colligantur, & quo situ collocentur. Nihil sanè obest in floribus periclitari, quod certò euenire Columella testatur in cucurbitis. Nam graciles è tenui collo, vastiores è medio ventre collectum semen affert. Vt à satione iam ad insitionem transeamus, ipsa nominum monet affinitas. Angustiorem igitur florem amplificabis, si floris amplioris frutici vel arbusculæ adiunctum pronuba maritet insitio. Sic ob animam suauissimam grandiore digna corpore Damascena rosa, quam delicato odoratoque vocabulo Muschatam seu Moschatulam appellant, si latiùs purpurantem aut albentem inseratur in rosam; à felici coniugio pleniorem habitioremque trahet formositatem, & florei paludamenti pompam ornatiùs ac fusiùs explicabit. Plura possunt ad florum formam demutandam perficiendamque in olerum arborumque mangonio iam vsurpata traduci, aut etiam noua solertis ingenio coloni excogitari. Pau-

Quo crispi. *Apud Const. Pogon. ibid. c.* 23.

Quo variè magni.

l. 11. *c.* 3.

ca

cap 3. ca nobis præmonſtraſſe ſat eſt, vt(quod ſupra monui) florum ſtudioſi ad nobiliorem culturam expergiſcantur. Scio eſſe, qui liberaliùs quàm veriùs doceat, ad arbitrium docili cereaque eſſe indole teneros flores: &, ſicut naturæ artificio inſcripti nomina regum naſcuntur, ſic artis magiſterio poſſe in ſeminali tyrocinio erudiri, vt facilè fiant è rudibus litterati. Scio etiam eſſe, qui, poëtica ſcilicet fide, de ſe illud affirmet:

Vidi ego cultoris, medicato ſemine, flores
Verſicolore coma nomina ferre ſui.

Verùm hæc iſte ſomnia ſpecioſa clauſis, opinor, oculis vidit Parnaſſijs in hortulis, quorum floſculi fabellæ ſunt. Nam quì fieri potuit, vt medicamine natas floreas litteras vnus poëta, niſi ſomnians, legerit: cum vniuerſi tum veteres, tum recentes coloni ſuper hac arte cæcutiant? Nimirum noui præco miraculi pro vero ſimile veri poëtico veriloquio, ideſt canoro mendacio, prædicauit. Eſt autem vero proximum, auſam fuiſſe imitatricem artem, quod artis magiſtra natura perfecerit. Videmus nos quidem conſtanter ludentis naturæ manu complures floſculos ijſdem ſemper diſcoloribus notis figuriſque diſtinctos, eaſque à varijs qualitatibus, certa lege in ſemine ordinatis, exiſtere intelligimus. Sed quanam ipſas arte natura in ſeminis perpuſillo ſinu ordinet, atque in verſicolores de-

in-

inde ductus explicet, penitùs ignoramus: hoc eſt inſcribendorum florum artificium compertum adhuc non habemus. Licebit ſanè diſcolores in tulipæ flore notas & formas, non tamen ad hæredes bulbulos tranſituras aut perennes, vtpote non ab innata, ſed aduentitia cauſa profectas, exprimere; ſi (quemadmodum in floribus colorandis indicauimus) innoxia inciſio eaſdem bulbo impreſſerit, atque altior pictura colorarit. Aliud hìc habeo in floribus folijſque picturæ genus, ab alijs præmonſtratum, oſtendere. Sal Ammoniacus, & candidi exiguum ſacchari cum aceto teritur in lapideo mortario; eaque intrita in vſum aſſeruatur. Cum libuerit, cumque per florum tempeſtatem licuerit; roſæ vel caryophylli folia ſic cera glutinantur, vt æquata prorſus appareant: prædicto deinde liquore litteræ, aut alia quælibet ſigna præformantur: poſt horam, intra quam liquor ille ſicceſcere ſolet, aurum argentumue in bracteas tenuatum applicatur, & goſſipio leuiter apprimitur: eodem tandem abſterſis, quæ non hærent, reliquijs, in floreo volumine aurea vel argentea legetur eruditio. Si velis aqua pingere ſiue ſcribere, quæ quamuis acris, innoxia tamen floribus ſit; hoc modo facies. Sumes tibi gummi Ammoniaci partes tres, Arabici partem vnam, ſagapeni partes quatuor: omnia permiſcebis, at-

Quo litterati

Alexius Pedemont.

que

que in aceto patieris esse, donec emollescant: deinde contundes, percolabis, seruabisque in vsus. Sic præterea non absimilem compositionem conficies. Gummi Ammoniaci vnciam vnam, Arabici vncias tres per horas quatuor & viginti aceto macerabis & emollies: adijcies flaui mellis quantum nucis magnitudinem æquat, & allij decorticati contusique caput vnum cum aloes hepaticæ momento: ea itidem commiscebis, atque aliquandiu ex aceto coques: exinde colabis, totumque bene succum exprimes. Sin autem is videatur liquidior, eundem recoques, donec iusto lentore spissetur: atque ita præparatum in vitreo vase custodies. Quando autem vti volueris, quæ fuerint obducendæ auro in floribus notæ, eo medicamine præducentur: vbi deinde siccatæ, calidoque oris halitu satis humectatæ fuerint, auri bracteola penicillo aut gossipio applicabitur. Aliam pingendi floris artem Hieronymus Cardanus tradit, ipso periculo exploratam. Ficulneo lacte in flore folioue arbitrariæ figuræ notæque præsignantur: vbi lac concreuit aruitque, lactea scriptura colorato puluisculo inspergitur, aut auri argentiue bracteola contingitur: siquid alibi superuacaneum hæserit, gossipij globulo decutitur aut detergitur. Ita priùs adumbrata, præclarè signa eminebunt: ita floribus & folijs cum res, tum verba

De subtil. l. 13.

non

non inutiliter mandabis. Sunt præterea, qui lacteum fici humorem oui albumine temperandum, aut vnum allij ſuccum adhibendum exiſtiment. Sed vtinam liceret arti natiuis atque indelebilibus notis flores inſcribere, ſicut licuit colorare. Tuam enimuero, Franciſce, tuis tuorumque laudibus Princeps Eminentiſſime, gentilem gloriam prædicaturi, iucundiſſimo nomine Barberino glorioſè inſcripti naſcerentur. Quid enim floribus iucundius, quàm eo nomine inſigniri, quod ab amicis Vrbanis Apibus profectum prorſus melleum eſt? Quid verò etiam congruentius, quàm eius nomen floreis litteris commendari, qui cum eximia floreat litteratura, tum impensè faueat litteratis? Verùm vnis fas eſt aut naturæ viribus, aut mendacijs poëtarum flores inſcribere, & quodammodo erudire: vt regium pueri nomen in hyacintho, atque in vetitæ Flamini Diali fabæ flore lugubres litteræ appareāt. Attamen, quod ars nulla poſſit, virtus veſtra perfecit: vt, ſi minùs flores, multò certè nobiliores hominum animi nominis Barberini cultu inſcriberentur. Quanquam in obſequium veſtrum arte felicior natura Barberinæ familiæ inſigne, iuxta gloriæ, ac mellis diues, in floribus vniuerſis quotidiano facilique luſu exprimit; dum in ipſis Apes, volucri ſtudio properantes, ſiſtit. Hoc ego naturæ miraculum dum ali-

Barberinum inſigne in floribus.

Kk quan-

quando contemplarer attentiùs,gauderemque eſſe non poſſe mellificium ſine ſtemmate Barberino, quo flores ipſi exornantur : eruditam mihi fabellam, nempe veteris Apum erga flores amoris originem in Barberinos Principes voluntas propenſior ſic ſuggerebat. Meliſſam & Florillam, filias gemellas,vno ſuſcepere partu parentes fœcundiſſimi, Cælum ac Tellus. Illæ cum genere, tum beneuolentia coniunctiſſimę,ſtudijs tamen longè diuerſis diſſidebát. Florilla enim florum,quos amore magis quàm nomine complectebatur,colendorum ſtudioſa, floriferi cultus inuentricem Floram ſedulò ſectabatur; & eiuſdem elegans imitatrix, amœnitatum omnium delicijs florentiſſimos hortos ſibi extruxerat,quos diligētia infatigabili excolebat. Ex illa deinde ad omnis ætatis, noſtræque præſertim,principes viros ſuauiſſimę huius culturę nobile ſtudium propagatum eſt. Meliſſa verò muſici diligens & perita concentus,atque adeo inter Muſas frequentiſſima omnibus beatam numeris muſicè agebat ætatem.Hęc aliquando Muſarum familiarem chorum,ipſumq; choragum Apollinem ad ſororis hortos congruētis voluptatis ergo inuitauit ac deduxit. Floridorum enim Præſides ingeniorum ſimillimos hortorum flores amant; nec libentiùs in Parnaſſia ſcabritie,quàm in hortenſi amœnitate,commorantur.Omnibus igitur humanitatis officijs, hoc eſt pluribus animi, quàm terræ, floribus

Meliſſæ, ac Florillæ fabula.

bus à Florilla excepti hoſpites mirari amœnitatem loci, nempe Regiam voluptatis: areolarum ingenioſos errores, ideſt implicandis quà pedibus quà oculis amabilem labyrinthum: florum, ad ſui commendationem inuitantium, diſcolorem riſum, atque odorata ſuſpiria: aurarum, leui ſpiritu graues æſtus difflantium, iucundè frigidulas blanditias: ſiluularum, motu ſibiloque annuentium, opacas illecebras: fonticulorum, liquida lætitia diffluentium, trepidos luſus: auicularum, tinnulis voculis argutātium, canora gaudia: cæli, ſemper vernantium hortorum delicijs plaudentis, ridibundā ſerenitatem: medij denique magnificentiſſimi domicilij iure gemmeum nitorem. Decet enim circunfuſis florū radijs non alium ſolem eſſe, niſi gemmas. Hęc diu demiratus hoſpes ille doctiſſimus cœtus amicam demum nobilemque ſe recipit ad vmbram. Eminebat editiore in loco annoſa Laurus ingentibus ramis cum ad opacandum, tum etiam ad coronandum eruditum chorum diffuſa. Inde cum in totam hortorū pulcherrimam ſpeciem liberior excurreret proſpectus: Tuæ, inquit Apollo, partes hic Meliſſa deſiderantur; vt & lectiſſimis ſororis floribus, & noſtris auribus canoræ laudationis iucundiſſimam auram aſpires, ſiue vt flores gemines: neque enim plures Florilla ſerit, quàm tu loquaris. Tunc enimuerò repentè natę in pudibundis genis tacitæ roſæ oris flexanimi vocales floſculos promiſerunt. Igi-

tur numerosè cymbalissans (cymbalum enim sortè gestabat) suauissimam cæpit vocem in florum laudes eliquare. Mellito Melissæ cantu canora Musarum & Apollinis oracula conticuerunt: pennatas siluarum Sirenas cantitare dispuduit, intentoq; silentio dulciorem cōdiscere modulationem decuit: per floreum Elysium vagulæ aurarum animulę, repentè attonitæ, suspenderũt volaticum lusum, blandumque murmurillum: ipsi suis delectati laudibus flores ridentia decenter oscula diduxerunt. Sed nulli suauior atque potentior, quàm Florillæ, florum laudatrix accidit cantilena. Etenim illa vocali dulcedine sensim sine sensu colliquescens ac dilabida cæpit sibi deficere, dilectosque in flosculos deflorescere atque transfigurari. Vidisses primò pedum lacteolos ac tenellos digitos in totidem florea paulatim germina formoso languore colorari: vidisses conantis pedes attollere, actis repentè radicibus, plantas humi adhærescere, dixissesque plantarum illis nomen tum maximè conuenire. Vsque adeo sua cuique voluptas Circe est. Altissimè pupugere posthumi sororis flores Melissæ corculum. Quare, confestim abiecto cymbalo, mutatoque stridulum in gemitum cantu, Florillam in flores abeuntem irrito complexu moratura non accurrit, sed aduolauit: ac simul in corporis mutationem æquè prodigiosam nescia properauit. Nam summæ manus pedesque scatere primùm Apibus cæ-

Florilla in flores.

Melissa in Apes.

pe-

perunt: tota denique in volatile Apum examen dissipata est. Nimirum ad sororis complexum properanti multas amor addidit alas. Mansit autem, mutato etiam corpore, studium erga consanguineos flores hæreditarium; statimque ad illos nouellæ Apes, alatæ scilicet Melissæ, prouolarunt: vt, quando vno humanoque non liceret, innumerabili mellificoque ore floreos sororis vultus Melissa iam multiplex oscularetur. Mirandum itaque non est, tam auidæ, tam suauis osculationis saliuam esse mel. Deflerunt Musæ, Apollo defleuit nobilissimas sorores, à voluptatis amorisque funere noua facie sibi ipsis superstites, & ammissas tamen. Decuit sanè pulcherrimos, quippe natos è Nympha, flores sapientissimi cœtus pretiosis lacrymis priùs irrorari. Decuit etiam meram suauitatem elaboraturas Apes, vtpote Melissas suauissimas, mellitis oculis lacrymatum rorem prælibare. Sed mutus oculorum dolor vocalem chorum diutius non decebat. Ergo quà crotali, quà sistri, quà reliquæ sonoræ supellectilis lamentabili plausu vocis querimoniam geminantes mœstissimæ Musæ, musicæ nimirum Præficæ, funebri nænia suauiter obstrepebant. Iucundissimus æris numerosis tinnitus nouas Melissas, veteri musices amore inextincto, huc illuc displicatas in eum locum, vnde sonus emittebatur, conuocauit. Quare Musis imminentem ad Laurum denso examine conuolantes glomerato

partim agmine in ſpeciem vue ſummo è ramo pependerunt; partim mirabili ſeſe ordine atque omine librarunt. Etenim complures ouatum in orbem confertim diſpoſitæ tres in triangulum pendulas coronarunt. Tum verò in illo lætiſſimo prodigio futuram felicitatem præuidens certiſſimus interpres Apollo, Accipio, inquit, omen, gratoque oraculo promulgo. Veniet illa tandem ætas, veniet, qua Muſarum volucres mihi chariſſimæ, Barberinæ Apes, virtutum omnium florem, ab ingenito amore ſibi cognatum, glorioſa ſedulitate delibantes, mea in Lauro, ſapientiæ imperijque coronamento, nobiliſſimæ poſteritati ſuæ nidificabunt, vtilitati publicæ mellificabunt. Vix ea felicibus quidem, at fugacibus verbis auguratus; vt Barberinæ gentis domicilium in perenni Romanæ gloriæ viriditate æquè ſtabile futurum, ac Troianis aduenis in Latio fuerit, manſuris notis præſignificaret; coronariæ ac triumphalis Lauri trunco celebrem Aeneæ vocem inſcripſit, Hìc domus.

Aeneid. 7.

Quod

Petrus Berettin. Cort. delin. Io. Federic. Greuter incid.

Quod igitur laureæ semper in vmbra splendidè habitauit Barberinorum examen Heroum; nunc, vt cum maximè, tum morum, tum sapientiæ, tum imperij suauitate sese Lauro dignissimum ostendit. Nobis enimuero illud bene ac beatè contigit, vt in tribus Barberinis fratribus Francisco Antonioque Cardinalibus, Thadæo Vrbi Præfecto & Principe Prænestino, collecta maiorum decora intueamur, amemus, & colamus: vtque fratres eosdem in illustrissimo auorum examine, tanquam gentiles tres Apes, maximè conspicuos hoc à vulgaribus Apibus distare fateamur, quòd illæ regem vnum habent, hi regia omnes indole cum Patruo ter maximo, VRBANO VIII. & sapienter & feliciter imperant. Te verò, Francisce, regiam in primis Apem flores mei experti sunt, ad quos singulari beneficio cohonestandos purpuream maiestatem istam, aureamque opulentiam inclinasti. Tuo illi auro debent, siquid nitent: ac sese totos tibi obstrictos laxatis officiosum in risum osculis eloquenter contestantur. Quis alterum præterea Antonium Pontificis fratrem, è Vaticanæ purpuræ flore pietatis eximiæ mel colligentem, velut Apem prudenter sedulam, non suspiciat? Nostræ demum ætatis felicitas est, in orbis terrarum regnatrice Vrbe Vrbanam Apem tam suauiter dominari; vt è Vaticano culmine suauissimæ indolis nectar,

Barberina gloria.

poë-

poëtica mella diffundat. Licet per liberalem profundentis Vrbanitatem, libetque per insitam omnibus suauitatis auiditatem aliquid melleæ poësis delibare: quin etiam omnino decet è floribus, mirabili naturæ lusu, properatoque gaudio hieme vernantibus, natum, atque in carmina eliquatum mel ad hanc florum commentationem, ab insulso scriptore insuauem; extrema manu condiendam, corriuare. Quam enim longius meum volumen complecti non potuit, hanc breuissimi epigrammatis fauus dulcedinem includit. Sic igitur eadem & auribus & animis planè mellea fluit.

Ex Poemat. Maph. Card. Barb. nunc VRBANI VIII.

Veris opes varios flores mirata superbit
Purpureas inter cana Pruina rosas.
Ver queritur: mœrensque, meos cur, inquit, honores,
Floriferumque rapis tu mihi Bruma decus?
Tu quoque, Bruma refert, glaciem furaris, in æstu.
Vt sint vina magis grata, niuesque rapis.
Parcite iurgari, clamat Solertia: per me
Nix æstate riget, florida vernat Hiems.

Consiste in melleo carmine Florum Liber. Metam suauitatis & gloriæ attigisti. Nullus enim Florum Culturæ fructus suauior, finisque nobilior, quàm, præter morem supraque votum, ex Apum Rege mellificium.

LAVS DEO.

INDEX RERVM.

A

ACaciæ Indicæ Cultura. 371
Descriptio. 209
Adonis horti. 5
Adriani Spigelij inuentum florerum. 434. & seq.
Alcinoi horti. 5
Aldobrandinorum horti. 88
Anastasius de Vetera. 396
Andreæ Capranicæ disputatio hortensis. 442
Anemone latifolia. 174. 179
Anemone tenuifolia. 173
Alba rubro circundata. 176
Alba rubro vmbilico, coma bicolori. 178
Albicans. 175
Cinnabari albisque maculis bicolor. ibid.
Coccinea folijs conuolutis. ibid
Flammea. 178
Lactea. 175
Miniata diluto colore. ibid.
Miniata saturo colore. ibid.
Purpurea flore holoserico. 178
Quinque colorum. 176
Rubore saturo fusca, albo distincta. 177
Rubra. 175
Rubra albò virgata. ibid.
Rubra medijs lacinijs virens. 177
Subrubens viridi vmbilico. ibid.
Subrubicunda comam colligens, ibid.
Subrubicunda comam explicans. ibid.
Tota viridis. ibid.
Trium colorum. 176
Violacea. 177
Anemones abortus vt impediendus. 333
Apricatio. 330
Caries eradenda. 335
Diuisio. ibid.
Exemptio & custodia. 256 334.
Genus multiplex. 173
Inuolucrum, cum transmittitur. 300
Latifoliæ ac tenuifoliæ discrimina è radicibus. 174
Luxuries coërcenda. 334
Nomina varia. 173
Rigatio. 331
Satio. 327. & seq.

Sa-

Satio menstrua noxia. 332
Semen quod optimum, & quando colligendum serendumque. 337. 507
Sterilitas vt emendanda. 332
Tenuifoliæ discrimina è folijs. 179 & seq.
Tutamentum. 331
Angues arcendi ab hortis. 277
Anserum encomia. 44
Triumphalis pompa. ibid.
Apes è floribus artificiosè contextæ. 426
Aprilis flores. 157. 165. 183. 185. 195.
Apum Barberinarum encomia. 375. 376.
Aqua florum stillatitia. 438
Aquæ irriguæ delectus. 246
Aquaticorum florum cultura. 372. & seq.
Aquauiuarum horti. 87. 113
Arbor vitæ. 379
Arboris coralij cultura. 380
Descriptio. ibid.
Icon. 381
Arcula ad flores procul mittendos. 299. & seq.
Area colendis floribus accommoda Apricitas. 17
Aqua irrigua. 18
Figura. ibid.
Forma varia. 24. & seq.
Linearis pictura: 22
Planities. 17
Sepimentum. 18
Situs. 16. & seq.
Areolarum magnitudo. 22
Semitæ. 41. 42
Tutelæ lateritiæ. 39
Arma hortensia. 57. & seq.
Armerius flos. 190
Artis & Naturæ concertantium fabula. 368
Icon. 477
Insitum admirandum. 472
Ascarides terrestres. 284
Asphodeli albi & flaui cultura. 342
Descriptio. 184. 185
Attali horti. 5
Aues ab hortis vt arcendæ. 277

B

Ballista in agrestes mures. 272. & seq.
Balneariæ horti. 89
Barberina gloria. 521
Barberinorum horti. 87. 395
Barberinum insigne in floribus. 513
Batrachium. 184
Belgarum solertia in re florea. 440
Benedictus Dreus. 423
Bentiuolorum horti. 89
Bestiolæ nocentes à floribus arcendæ. 48
Bestiolæ omnes vt abstinendæ à floribus. 291

Bi-

Bipalium hortense. 57
Blattæ ab hortis vt dimouendæ. 291
Bruchi fabula. 49.& seq.
Icon. 55
Bruxellenses horti. 85
Bulborum nostratium, externorum, adnatorumque exemptio. 252.& seq.
Erutorum cura. 255
Liliaceorum à blattis defensio. 291
Reponendorum cella. 255
Tenerorum & carnosorum custodia. 257
Burghesiorum horti. 88

C

CAduci floris fultura. 248
Caëtani Ducis consitio. 215
Caëtanorum horti. 90
Caius siue Caious, planta, cum icone. 385.387
Calathus floriger triplex cum icone. 401.& seq.
Caloris à floribus defendendi modus. 245
Caltha palustris. 373
Canis hortensis. 44
Quomodo importunus. 257
Cantharides hortis incommodæ. 289
Vt exigendæ. ibid.
Caprarolæ horti. 89
Capsulæ multiplicis ad flores transmittendos descriptio. 299.427.& seq.
Icon. 431
Caryophyllorũ admiranda. 447 464.& seq.
Alligatura & incisio. 350
Cultura. 346.& seq.
Discrimina. 189
Educatio. 347
Florea continuatio. 349
Insolatio. 351
Locus satiuus. 350
Propagatio. 347
Putatio. 350
Satio duplex. 346
Translatio. 350
Casertani horti. 87.113
Cassianus à Puteo. 389.440
Cerasi flore multiplici cultura. 370
Descriptio. 204
Christus hortulani specie. 8
Iubet flores considerari. 9
Chymia florea. 451
Cisternani horti. 90
Cisternani horti quadrans. 217
Cistulæ inæquales tres pro Colono. 64
Cochleæ vt arcendæ ab hortis. 282
Colchici cultura. 312
Descriptio. 141
Coloni hortensis instrumenta. 57.& seq.

Partes. 45. & *seq.*
Colores arbitrarij floribus vt inducantur. 458 & *seq.*
Quibus è causis existant. 467
Columnæ floribus immittendis perforatæ descriptio. 413
Icon. 415
Coralij arbusculæ descriptio. 380
Icon. 381
Cornelij Card. horti. 87
Coronæ imperialis cultura. 312
Descriptio. 142
Cribra varia pro Colono. 64
Croci cultura. 312
Descriptio. 141
Cucurbitarius vermis. 284
Cultellus hortensis. 61
Cyclamini cultura. 324. & *seq.*
Genera. 167
Nomina. ibid.

D

Decembris flores. 151
Deplantandi Belgicum instrumentum. 61
Diocletianus ex Imperatore olitor. 8

E

Emmanuel Suertius. 73
Epicurus inter flores philosophus. 5
Erucæ deprehendendæ & arcendæ ratio. 48.279
Fabula. 49. & *seq.*
Icon. 55
Estenses horti. 89
Excubitor hortensis. 44
Exherbandi modus. 243
Eystadienses horti. 86.439

F

Fabius Columna 13
Fabius Sergardius. 50
Fabritius Sbardonus. 146 407. & 427.
Fabula Floræ Lunam consulentis, cum icone 227 & *seq.*
Limacis & Erucæ, cum icone. 49. & *seq.*
Melissæ & Florillæ cum icone 514. & *seq.*
Naturæ atque Artis concertantium, cum icone 468. & *seq.*
Telluris perorantis, cum icone. 84. & *seq.*
Farnesiorum horti Parmenses & Romani. 87.88
Februarij flores. 151.152.161
Federicus Cæsius. 14.15.
Felis arcendæ ab hortis ratio. 258
Felis optima forma. 269
Ferdinandus Imperatus. 437

Fi-

Fictilium conferendorum ratio. 237
Fimi consideratio. 79. & seq.
Genera. 79
Maturitas. 82
Spargendi tempus. ibid.
Vsus. ibid.
Flora siue Florentia nomen sacrum veteris Romæ. 7
Florea pictura. 424. & seq.
Moles. 407
Floreæ rei amatores. 5. & seq.
Scriptores. 12. & seq.
Floreum conuiuium. 90
Opus musiuum. 423
Flores bulbacei plerique, aut hyacinti, aut narcissi. 100
Colono cur prænoscendi. 99
Complures indiscreti. ibid.
Dei imagines. 8
Quare insulsi, venenati, inodori. 93
Quibus mensibus serendi. 219. & seq.
Qui seorsum, qui permistè serendi. 214
Quo semine serendi. 295
Vt conglutinandi. 434. & seq.
Vt conseruandi. 433
Vt continuandi. 448
Vt crispandi. 509
Vt digerendi in volumina. 436
Vt eligendi in hortis alienis. 296
Vt exquirendi locis siluestribus. 298
Vt foliosiores efficiendi. 507
Vt inodorandi. 503
Vt irrigandi. 47. & 245
Vt litteris inscribendi. 511
Vt multiplicandi. 295
Vt pingendi notis. 511. & seq
Vt præsignandi. 296
Vt procul accersendi. 293
Vt propagandi. 294
Vt properandi. 241. 445
Vt reseruandi ad semen. 294
Vt retardandi. 447
Vt transmittendi. 299 & seq.
Vt variè magni efficiendi. 509
Floribus aræ sacræ ornandæ. 47
Bestiolæ infestæ vt abigendæ. 279. & seq.
Colendis quæ area accommoda. 16. & seq.
Folia non detrahenda. 250
Longè mittendis capsula opportuna. 427. & seq.
Serendis quæ sidera obseruanda. 222. & seq.
Seruandis vasa idonea. 407 & seq.
Terra aptissima. 75
Florum admiranda. 444
Aqua stillatitia. 438
Aquaticorum cultura. 372

Arbitraria tempestiuitas. 445
Arbitrarij colores. 458. *& seq*
Arcana cultura. 441
Caducorum fultura. 48 *& seq.*
Componendorum ratio. 47
Conditura. 438
Contrectatio cauenda. 249
Cultura à veteribus Philosophis & Regibus vsurpata. 4. *& seq.*
Cur Flora. 10
Homine ingenuo digna. 4
Fasciculi artificiosi cum icone. 396. *& seq.*
Imitatio multiplex. 438 *& seq.*
Legendorum ratio ac tempestiuitas. 47
Numerus recensendus. 212
Patria prædiscenda. ibid.
Recisio vt vsurpanda. 249
Seminarium. 43
Sepimentum. 18
Seruandorum lex. 243 *& seq.*
Structura multiplex. 395 *& seq.*
Tinctura aptissima. 459
Vasa. 63
Vsus in mensis. 438
Fœtidis rebus assitis flores odoratiores. 505
Folia post flores non detrahenda. 250
Qua cura custodienda. 251
Forficulæ vermes vt capiantur. 284
Formicarum abigendarum ab hortis ratio. 285. *& seq.*
Fraga Canadana. 379
Franciscus Castellus. 428
Franciscus Hernandus Medicus. 14
Frigoris arcendi à floribus modus. 244
Fritillariæ cultura. 317
Descriptio. 149
Nomina varia. ibid.

G

Gallica crates ad florum consitionem accommoda. 233
Gelsimini cultura. 352
Descriptio. 193
Etymon. ibid.
Gelsimini Americani cultura. 359
Descriptio. 195
Arabici cultura. 357
Descriptio. 194
Hispani candido flore simplicis cultura. 353
Descriptio. 193
Hispani multiplicis cultura. 357
Descriptio. 194

In-

Indici flaui odoratissimi cultura. 390. & seq.
Descriptio. 389. & seq.
Icon. 393
Indici maximi flore phæniceo cultura. 361
Descriptio. 196
Icon. 199
Genistæ flore albo cultura. 370
Descriptio. 205
Gonzagarum Ducum horti. 86
Granadillæ cultura. 351
Descriptio. 190. & seq.

H

Henricus Coruinus. 241
Heraclion, aquaticus flos. 372
Homines in floribus expressi. 156
Horatius Grassius è Societate Iesu. 408
Hortensia arma. 57. & seq.
Horti Babylonici pensiles. 7
Dicti Paradisus. 5
Quibus adamati. ibid. & 8
Horti insignores Europæ. 85
Bælneariæ. 89
Bruxellenses Brabantinorum Ducum. 85
Byzantini Othomanorum. 85
Caprarolæ. 89
Casertani Principis Aquauiuæ. 87
Cisternani Caëtani Ducis. 90
Eystadienses. 86
Florentini Magnorum Ducum. 87
Mantuani Gonzagarum Ducum. 86
Parisienses Gallorum Regum. 85
Parmenses Farnesiorum Ducum. 87
Romani Aldobrandinorum. 88
Barberinorum. 89
Bentiuolorum. ibid.
Burghesiorum. 88
Card. Cornelij. 87
Farnesiorum. 88
Ludouisiorum. ibid.
Matthæiorum. ibid.
Medioeorum. ibid.
Perettorum. ibid.
Card. Pij. ibid.
Pontificum. 89
Salisburgenses. 86
Tiburtes Estensium. 89
Toletani Regum Hispanorum. 85
Tusculani Principum plurimorum. 89
Viennenses Cæsarum. 86
Hortorum cura sapientibus laudata. 9
Forma varia. 24
Inæqualis. 35
Labyrinthea. 37
Oblonga quadrangula. 27

Octogona. 31
Ouata. 33
Quadrata. 25
Rotunda. 29
Hortorum hostes maiusculi. 257
Minuti. 278
Seminarium. 43
Hyacinthi cultura. 319. & seq.
Descriptio. 159. & seq.
Multicolor varietas. 159
Nomen anceps & varium. 158
Notæ. 158. & seq.
Hyacinthus albus brumalis. 160
Albus serotinus polyanthes. 161
Anglicus siue Belgicus serotinus, cæruleus, candidus, rubellus. 163
Botryodes inodorus, candidus, & rubellus. 165
Odoratus. 164
Cæruleus dilutior, rosmarino concolor. 162
Odoratus præcox. 160
Maior odoratissimus Byzantius. 161
Cineraceus. ibid.
Cyaneus præcox. ibid.
E cyaneo fuscus & crispus. ibi.
Hispanus obsoletior. 163
Serotinus. ibid.
Ianuarius. 162
Indicus tuberosus candidus. 166
Orientalis. 160
Peruanus. 164
Poëticus. 154
Polyanthes multiformis. 162
Racemosus multiplex. ibid.
Roseus multiplex. ibid.
Sannesius comosus, siue cupressinus. 165
Subrubens. 161
Subuiridis foliosus. 162
Violaceus dilutis maculis distinctus. 161
Violaceus polyanthes caule foliato. ibid.
Hyenæ pellis, florum tutela. 293

I

Imbricis ferrei extractorij forma & vsus. 69
Icon. 71
India Barberinis hortis tributaria cum icone. 375. & seq.
Indicæ stirpes in hortis Barberinis. 379
Indicia terræ floralis. 76
Indici bulbi vt conserendi. 236
Indici floris è violaceo fusci cultura. 327
Descriptio, & natale solum. 168
Icon. 171
Tempestiuitas. 169
Indicum, de pulchritudine pro-

prouerbium. 488
Insecta, hortorum pestis, vt effuganda. 291
Insitio colores aduentitios inducens. 463
Flores odoratiores reddens. 504
Insitum admirandum. 472
Instrumēta Coloni hortensis. 61 *& seq.*
Vt curanda. 73
Ioannes Faber. 459
Ioannes Terentius è Societate Iesu. 14
Io.Baptista Martellettus. 337. 407.
Io.Laurentius Berninus. 426
Iris. 150
Bulbosa. ibid.
Foliosa. ibid.
Latifolia prima Clusij. ibid.
Persica. 152
Tuberosa. ibid.
Vt colenda. 317
Irrigandi modus. 245
Irrigatio colores aduentitios inducens. 459
Italia tota pomarium vnum. 17
Iuca Indica. 186
Vt colenda. 344
Iunij flores. 375

L

LAetificandi plantas ratio duplex. 444
Lateres, areolarum tutelæ. 39
Quales. ibid.
Lauri Indicæ cultura. 370
Forma. 206
Lentiscus Peruana. 372
Libri è floribus compacti. 434 *& seq.*
Lilia siluestria vt eximenda. 257
Vt serenda. 318
Liliorum consideratio. 153. *& seq.*
Tinctura arbitraria. 461
Lilium conuallium. 186
Album & subrubens. ibid.
Vt colendum. 343
Regium. 142. *& seq.*
Vt colendum. 312
Limacis arcendi & deprehendendi ratio. 48.282
Fabula. 49. *& seq.*
Icon. 55
Locustæ vt fugandæ ab hortis. 289
Vt interimendæ. ibid.
Ludouisiorum horti. 88
Lumbrici vt arcendi ab hortis. 282. *& seq.*
Luna obseruanda in florum satu. 222. *& seq.*

Lychnis Byzantinæ miniato flore multiplici cultura. 345
Descriptio. 187

M

Maij flores. 157. 163. 184. 206. 207. 375.
Mali Punicæ pleno flore cultura. 371
Descriptio. 207
Mantuani horti Gonzagarum Ducum. 86
Maracoti notæ. 190. & seq.
M. Antonius Specchius. 40
Martagon siue lilium siluestre. 153
Ferrugineum siue Hyacinthus poëticus. 154
Montanum primum. ibid.
Montanum secundum. 155
Pomponianum. ibid.
Puniceum duplex. 153
Purpureum triplex. ibid.
Vt colantur. 318
Martij flores. 161. 163. 183
Matthæiorum horti. 88
Mediceorum Magnorum Ducum horti Florentini, & Romani. 87. 88
Mel ad surculos transmittendos. 301
Melissæ fabula. 514
In Apes conuersio: 516
Icon. 519
Microscopium opticum. 496
Minutorum seminum satus. 240
Transmissio. 301
Molle, arbor Peruana. 210
Vt colatur. 372
Moringa Malabarica cum icone. 385. & seq.
Mulieres in floribus expressæ. 157
Mures agrestes & vrbani. 264
Floribus noxij. 263
Qua ratione profligandi. ibid. & seq.
Musa, planta. 379
Muscipulæ descriptio. 267 & seq.
Muscus ad flores transferendos. 299. 301
Musiuum opus è floribus. 423
Muti canes. 44
Myrti latifoliæ flore pleno cultura. 370
Descriptio. 205

N

Narcissi cultura. 302 & seq
Etymon. 100
Notæ. 99. & seq.
Vis medica. 302
Narcissus Anglicus. 114
Byzantius. 101
Corniculatus maior & minor 103

Epi-

Epidaurius. 102
Flauus. 104
Incomparabilis candidus calice flauo. 113
Candidus maior & minor. 112
Ex flauo in sulphureum languens. ibid.
Perpetuo flauus. ibid.
Sulphureus flore multiplici. 113
Sulphureus summo calice luteo. 112
Indicus è rubro croceus flore liliaceo. 115
Liliaceus diluto colore purpurascens, cum icone. 117. & seq.
Saturo colore purpurascens, cum icone. 116. & seq.
Liliaceus Sphæricus, cum icone. 125. & seq.
Puniceus gemino latiore folio, cum icone. 135 & seq.
Virginiensis flore purpurascente. 115
Iuncifolius albus autumnalis. 108
Albus maior & minor vernus. ibid.
Albus sulphureo calice. ibid
Luteus maior amplo calice & folijs continuatis. 106
Maior folijs conuolutis. ibid.
Maior calice tereti, & folijs angustioribus. 107
Minor odoratus, simplex & multiplex. ibid.
Pallidus folijs reflexis. 109
Longus ceruice camelina. 114
Candidus foliosus. ibid.
Candidus simplex. ibid.
Pallidus simplex. ibid.
Montanus serotinus siue Musartus. 113
Narbonensis. 114
Siluestris. 109. & seq.
Roseus maior & minor. 105
Stellatus. 104
Nardus Antonius Recchus. 14
Naturæ cum Arte concertantis fabula. 468. & seq.
Ad artem oratio. 472
Comitatus. 469
Habitus. ibid.
Victoria. 475
Icon. 477
Nauis florea. 407
Nicolaus Fabritius Peiresius. 389.
Nymphæa, flos aquaticus. 372

O

Octobris flores. 183 195.
Odor vt floribus addendus. 503. & seq.
Oleaster exoticus. 206

Vt

Vt colendus. 370
Olla fictilis ad talpas capiendas. 262
Orbes viminei ad flores offerendos. 64
Orchis. 156
Mulieres repræsentans. 157
Viros exprimens. 156
Vt colatur. 318
Ornithogalum. 157
Peregrinum spicatum. ibid.
Vt colendum. 319
Othomanorum horti. 85

P

Paeonia pleno flore. 185
Rubra. ibid.
Subrubens. ibid.
Vt colenda. 342
Palæ hortenses. 57
Papyrus Aegyptia. 380
Paradisi arbor. 206
Parisienses horti Gallorum Regum. 85
Parmenses horti Farnesiorum Ducum. 87
Paxillus præferratus. 61
Persica arbor flore multiplici. 204
Vt colenda. 369
Perettorum horti. 88
Petrælæum siue Petroleum aduersùs pulices virides. 290
Petrus Paulus Dreus. 423
Phaseolus Brasilicus cum icone. 381. & seq.
Pictura florea. 423. & seq.
Pij Cardinalis horti. 88
Plantæ radicum immortalium vt curandæ. 256
Polij foliorum mira. 487
Polydorus Neruccius. 214. 506
Pompæ floreæ ferculum turritum. 405
Pontificum horti. 89
Promptuarium instrumentorum hortensium. 73
Pseudonarcisus Hispanus varius. 109. & seq.
Pleno flore quadruplex. 110
Simplici flore minor. 111
Iuncifolius. ibid.
Pulices virides hortis noxij. 290
Vt enecandi. ibid.
Punica malus siluestris. 207
Vt colenda. 371
Pyxis ad flores transmittendos. 299. & seq.

R

Radices florum vt inhumandæ. 233
Vt purgandæ. ibid.
Detectæ vt operiendæ. 244
Vitiosæ vt curandæ. 248
Ranunculorum cultura & cura. 339. & seq.
Notæ. 181. & seq.

Ranunculus ab anemona seponendus. 214
Granosus simplex & foliosus. 181
Coccineus foliosus. 182
Flauus simplex. ibid.
Flauus flore pleno. ibid.
Fibratus candidus. 183
Flauus globosus. ibid.
Tuberosus luteus. 184
Rastri Gallici descriptio & vsus. 57
Icon. 59
Rhus peregrina. 207
Vt colenda. 371
Rigatio. 331
Romani horti. 87.& seq.
Rosa alba. 202
Albicans. ibid.
Arborescens. 368
Batava centifolia. 203
Centifolia inodora. ibid.
Cinnamomina. ibid.
Damascena. 202.366
Ex rubro nigricans. 203
Italica flore subrubente perpetua. ibid.
Lutea. 204
Rubra. 203
Subrubens. 202
Variegata. 203
Rosæ admiranda. 448.& seq. & 472.
Cultura vetus & recens. 362 & seq.
Laudes. 201
Notæ. ibid.& seq.
Tinctura arbitraria. 462
Variatio ab insitione. 465 & seq.
Rosa Sinensis. 473
Quando floreat. 482
Vt in hortos Italicos illata. 479
Rosæ Sinensis arbuscula. 485
Colores varij. 473.482
Cultura. 479.501
Discoloris varietatis ratio. ibid.
Encomia. 487
Fabula cum icone. 468 & seq.
Foliosæ icon. 491
Foliosioris icon. 489
Folliculus & semen, cum icone. 495.& seq.
Forma. 473.480.& seq.
Genus triplex. 488
Magnitudo. 479
Nomina. ibid.
Quinquefoliæ icon. 493
Satus. 479
Translatio. ibid.
Rubetæ quo pacto pellendæ. 277

S

SAl Chymicus arbitrarijs floribus eliciendis. 451
Medetur doloribus capitis. 453
Salisburgenses horti. 86

Sam-

Sambacum Arabicum. 194
Sambucus rosea. 206
Vt colenda. 370
Satio florum quo tempore facienda. 219. *& seq.* 229 *& seq.*
Sator florum patriam prædiscat. 212
Mistam sationem quo pacto faciat. 213
Numerum recenseat. 212
Papyraceos formet hortos. 211
Satoria crates duplex. 234
Scabile satoris. 64
Scarabæi vt capiendi in hortis. 286
Scorpiones periculosi colonis. 290
Vt expellendi. ibid.
Seminarium florum. 43.240
Seminum minutorum satus. ibid.
Permistio ad flores variè colorandos. 463
Transmissio. 301
Semiramidis horti. 5
Semitæ areolarum. 41
Qua ratione solidandæ. ibid.
Sepimentum florum. 18. *& seq.*
Quomodo instituendum. 19 *& seq.*
Serpentes qua ratione profligandi. 277
Stephanus Spearantius. 426
Stercorandi ratio. 82
Sterquilinium hortense. 81
Stirpium floridarum arborescentium cultura 369. *& seq.*
Sumachus Indorum. 207
Vt colenda. 371
Syringa Arabica. 194.195
Syrinx alba & cærulea. 371
Vt colenda. ibid.

T

Talpæ cur hortis noxiæ. 259
Qua ratione arcendæ, & capiendæ. ibid. *& seq.*
Tamarindus. 385
Tarquinii horti. 5
Telluris perorantis fabula. 84 *& seq.*
Icon. 97
Tempestiuitas florum arbitraria. 450
Terebinthus angusti folij. 372
Terra floralis. 73. *& seq.*
Olitoria optima. 78.84.93
Quænam aptissima. 75
Quibus indicijs dignoscenda. 76
Quomodo examinanda. 77. *& seq.*
Quoto anno mutanda. 83
Stercorosa cauenda. 82
Terræ cutis non scalpturienda. 246.
Terræ medicamine flores odorati. 503
Tessera papyracea ad flores præsignandos. 297
Tesseræ surculaceæ. 46.239.296

Arun-

Arundineæ. 46.239.296
Plumbeæ. ibid.
Tiburtes horti Ducum Estensium. 89
Tobias Aldinus. 15.380
Toletani horti Regum Hispanorum. 85
Trachelium Americanum. 188
Vt colendum. 374
Tranquillus Romaulus. 125.169 194.207.214.311.327.401
Trifolium palustre. 374
Tripolij foliorum mira. 487
Trullæ fabrorum. 61
Vt in florum consitione vsurpandæ. 233
Tuber Indicum. 168
Tuber terræ. 167
Tubi fictiles ad plantas circunsepiendas. 63
Tubus ferreus ad plantas transferendas, cum icone. 65 & seq.
Vt adhibendus. 69
Tulipa bombycina. 148
Persica bicolor. ibid.
Tulipæ corruptio & reparatio annua. 145
Cultura. 313.& seq.
Descriptio. 144.& seq.
Distinctio. ibid.& 146
Exuuiæ vt detrahendæ. 233
Florentis exemptio. 298
Indicia. 148
Nomina. 143
Propagatio. 147
Tinctura arbitraria. 462
Turris florea. 405
Tusculani horti. 89

V

VAccinium. 159
Vas fictile abstinendis formicis. 288
Capiendis talpis. 262
Vas irriguum. 61
Vasa floribus immittendis perforata, cum icone. 407
Vasa florum vt custodienda post flores. 252
Vt disponenda. 23.240
Vt fabricanda. 63
Vt obseranda. 237.& seq.
Vt reclinanda ad euitandos imbres. 248
Vaticani sepulcri florea ornamenta. 423
Vermes ab hortis vt abigendi. 282.& seq.
Vettonica coronaria. 189
Viennenses horti Cæsarum. 86
Viri in floribus expressi. 156
Vitæ arbor. 379
Vitis Canadana. ibid.
Vlysses Aldrouandus. 437

FINIS.